BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
17 N
3

121.E.36

¶ Nicolai Leoniceni Vincentini De Plinii, & plurium aliorū medicorum in medicina erroribus opus primū Angelo politiano dedicatū.

¶ Eiuſdem Nicolai Epiſtola ad Hermolaum barbarum in primi operis defenſionem.

¶ Eiuſdē Nicolai de Plinii, & plurium aliorum medicorum erroribus nouum opus ad Franciſcum Tottum medicum lucenſem.

¶ Eiuſdem Nicolai ad Hieronymum Menochium epiſtola, in qua eadē materia de multis ſimplicibus medicamētis pertractatur, & quædam Plinii, atq; aliorum medicorum errata continentur,

Ferrariae 1509.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX HVIVS OPERIS.

In primo opere de Plinio, & plurium aliorum medicorum in medicina erroribus, hæc continentur.

Error Plinii putantis lunam eſſe maiorem terra car.iiii

Error Plinii nominis uicinitate decepti, multas herbas folium praſſi.i.pori habere dicentis, quas græci autores nam pori, ſed Praſſii.i. Marubii folio pinxerunt car.v.

Error Pli.putãtis leucographida eẽ herbã, q̃ tamẽ ẽ ſpẽs lapidis. c.v.

Error Pli.de flore Tripolii miraculũ flori Polii adſcribẽtis car.v.

Error Plinii folium Papaueris Heraclii, non ſtruthio herbe, ſicuti Dioſcorides, ſed paſſeri potius ſimile facientis car.v.

Error Pli.Empetro herbæ uim purgatoriam habenti, alterius Empetri, quæ ſarxiphages noĩatur, proprietates aſsignantis car.v.

Error Pli.foliũ herbæ Britanicæ, alteri i.ſ.betonicæ adſcribẽtis ca.v.

Error Pli.Partheniũ herbã, quæ alio noĩe Muraliũ dicitur, cum parthenio altera, quæ uocatur ẽt chamæmelon, cõfundentis car.v.

Error Pli.Ariſtolochiæ ꝓprietates radici Cyclamini aſsignãtis. c.vi

Error Plinii intybi ſpetiem, cichorium a medicis nominatam, cum heliotropii generibus confundentis car.vi.

Error Plinii herbam fragra ſrentem, cũ pẽtaphyllo cõfundẽtis. c.vi

Error Plinii Adarcen, quæ ſalſugo eſt harundinibus adhærens, inter ſpeties harundinum connumerantis car.vii

Error Plinii lemniã rubricam a lemnia ſphragide, ſeu terra ſigillata non diſtinguentis car.vii.

Err.Pl.Ciſthõ (.i.herbã ladãiferã) cũ ciſſo (.i.hedera) cõfũdẽtis. c.vii

Error Pli.putãtis glaſtũ herbã infectiuã, eẽ ab Iſatide differẽtẽ. c.viii

Diſcordia autorum arabum in deſcriptione Eupatorii car.ix.

Error Aui.ac Serapiõis i herba Iſatide. q̃ nigel arabice noĩarũt. c.x.

Error Simonis in ſucco herbæ, qua panni tinguntur car.x.

Quid ſit indicum, ſecundum Dioſcoridem, & Plinium car.x.

Error pãdectarii i herba Iſatide, q̃ putauit eſſe radiculam car.x.

Error Plinii in Echi, & Alcibio, quas duas herbas putauit, cum tamen una ſit car.xi.

Error medicorum recentiorum putantium ſerpentem, quem nomi-

nant Tirum,cuius carnes in theriaca recipiuntur,eſse serpentem peregrinum, qui tamen in Italia naſcitur, latine uipera, uulgo autem maraſsus,seu ſcurctio nominatus car.xi.
Error Auicennæ,atq; Gentilis eius expoſitoris,putantium Tirum eſſe serpentem diuerſum a uipera car .xii.
Errores plures in compoſitione theriaces,quã scribit Auicenna, partim ipſius Auicennæ,partim Gentilis eius expoſitoris car .xii.
Error Nicolai pro aſpalatho,quem arabes darſiſaam nominant, Coralos ponẽtis in theriaca,& declaratio quid ſit aſpalathus car.xiiii
Error Aui.in Amaraco hærba,ꝙ dicit eſse Alacoen albam car.xiiii.
Error Auicennæ miſcentis in quadam compoſitione theriaces Allium ſilueſtre pro Scordio hærba car.xiiii.
Qualis hærba ſit Scordion ſecundum Dioſcoridem car.xiiii.
Error Plinii in centunculo hærba car.xv.
Error plinii in lagine,& laſine car.xv.
Quid ſit tenue ſcamonium,de quo plinius car.xv.
De Elxine,& conuoluolo car.xv.
De Liguſtro,quam græci Cypron appellant,& error quorundam litteratorum de flore liguſtri apud Virgilium car .xv.
Error Auicennæ multas hærbas figura, & natura diuerſas uno capite confundentis car.xv.
Error Plinii duobus Arctii generibus nomen Perſonatiæ accõmodantis,cum unum tantum ſit quod Perſonatia nominatur ca.xvi
Error Plinii deſcriptionem unius hærbæ alteri accommodantis. carte.xvi.
Dubitatio Plinii de Oxymirſine,nũquid ſit Myrthus agreſtis aut Ruſcus,de quo tamen non fuit dubitandum car.xvii.
Error Craſsus Serapionis putantis Oxymirſinen.i.Ruſcum eſse arbuſculam ferentem cubebas car.xvii
Error alter Serapionis,& Auicennæ ſimul putantium carpeſion, de quo Galenus loquitur,eſse cubebas. car.xvii
Error Aui.male carpeſii ſimilitudinem referentis car.xvii.
Error Plinii putantis lolium ab æra differre,& ſimiliter Auenam ab ægilope car.xvii.
Err.Pli.putãtis Nardũ.celticã,& Saliũcã eẽ hærbas diuerſas.c.xviii.

Error Plinii in ſio, & ſilao. ca.xviii.
Error Plinii credentis cinabarim eſse sanguinem draconis. Quid ſit minum, & cinabaris. ca.xviii.
Error medicorum per Armel, quæ miſcetur pilulis ex Hermodactylis, cicutam intelligentium. ca.xix,
Error arabum in lapide lazuli, & lapide armeno. ca.xix.
Hæſitatio Auicennæ in cicuta hærba uulgari car.xx.
Error Auicennæ ſcribentis de Napello, & turdis id, quod Galenus de cicuta teſtatur, & ſturnis. ca.xx.
Error Auic. cicutam Hyoſciamon nigrum nominãtis car.xx.
Error Aui. gũmi rutæ agreſtis cũ Ixia ueneno cõfundẽtis ca.xxi.

In Epiſtola ad Hermolaum barbarum hæc continentur.

Defenditur Theod, ꝑ Rhaphanũ agreſtẽ recte potuerit pirũ latine dicere. Reprhẽditur ãt ꝙ idẽ rhaphani gẽus ẽt caricã noĩauerit. c.xxv,
Error Theodori in centaurii maioris radice, quam fel terræ noĩauit, cum tamen dulcem habeat ſaporem ca.xxv.
Error conciliatoris dicentis centauriũ maius fuiſse ſua ætate icognitum, cuius tamen radice ipſe conciliator ſæpe in uſu medico uſus fuerit, sed neſciens eſse radicem centaurii maioris ca.xxv.
Error Theodori Thryalidem hærbã bibinellam interpretantis, Scolopendrium autem linguam ceruinam car.xxv.
Quid ſit thryalis hærba antiquis medicis, atq; philoſophis, & quo nomine nunc uulgo nuncupetur. ca.xxv.
Quod hærba Scolopendrium non ſit ea, quam nos linguam ceruinaꝫ dicimus, ſed alia potius ca.xxv.
Error Theodori Milon arborem taxum interpretantis ca.xxvi.
Error Pli. milon arborẽ ĩter fraxini ſpeties collocantis. ca.xxvi,
Error Theodori chamædaphnen uincã ꝑuincã ĩterpretãtis c.xxvi.
Error Theod. aparinen lappã interpretantis, & aſthon hæderã. Qui oẽs Theodori errores a Plinio habuere occaſionem. ca.xxvi.
Error Plinii in aera, ac lolio, ægilope, ac auena confirmatur. Sic in glaſto, & iſatide, ꝑſonata, ac ꝑſolata, echio, & alabio, hæliotropio, laſine. Sio, ac ſilao ſimilis error adſtruitur car.xxx.xxxi.xxxii.xxxiii.
De ſigillo lẽnio qđ terrã ſigillatã neoterici uocant car.xxxiiii,

De cinabari ꝙ ſit metallu3 potius,q̄ ſanguis animaliū ex plurium au
torum probatur autoritate car.xxxiiii.
Lamentatio de morte immatura Hermolai. car.xxxiiii.
In nouo opere de Pli.& aliorum medicorum in medicina er
roribus,hæc continentur.
Error Plinii in æra,& ægilope confirmatur.
Quot modis plantæ ſtrāgulētur ſecūdū Theophraſtū. car.xxxviii.
Quæ ſint propria uitia quarundam frugum ſecundum Theophraſtū,
& galenum pariter car.xxxviii.
Notatur Plinius,& Theodorus,qui ad Plinii immitationem aparinē
hærbam,lappam latine dixerit car.xl.
Pelecinon eſſe uitium lentis etiam,ſicuti aphaces Pli. non male ſcrip
ſiſſe defenditur ex Galeni autoritate car.xl.
Error Plinii in teramno,& ateramno,quæ eſſe nomina hærbarū exi
ſtimauit,cum ſint duo leguminum affectus,quæ uel teramna.i.coctilia
uel ateramna.i.incoctilia nominantur. car.xl.
Error Plinii auenam maxime nudam deſcribentis,quam Theophra
ſtus multis contegi tunicis,nobis inſinuauit. car.xlii.
Error Plinii in loto,& ægilope hærbis,quas, niſi poſt annum ex ſuo
ſemine naſci,male Theophraſtū interpretādo ſcripſit. car.xlii.
Inter globum terre,& globum lunæ uera proportio car.xlv.
Error Plinii in flore hærbe liſymachium nominatæ, & quo nomine
eadem hærba a noſtris celebretur car.xlv.
Error noui expoſitoris Aui.in hærba tinctorū citrina,q̄ Aui.ſic no/
minat,tertio canonis,capite de ulceribus inteſtinorū car.xlvi.
Error iuniorum medicorum,pro glaucio,uel Memite,papauer cornu
tum accipientium car.xlvii.
Error Auicennæ,& expoſitorum recentiorum Auice. in radice hær/
bæ,pedis coruini nominatæ car.xlvii.
Error Auicēnæ Napellū uenenū exitiale propinantis,& radicem pē
taphylli medicinam pernicioſam nominantis,quæ tamen eſt medicina
ſalutaris,& ualens contra uenena car.xlviii.
Hærbam quam noſtri hærbarii pedē coruinum nominant,quo nomi
ne priſci uocauerint car.xlviii.

Herba coronopus i. pes coruinus a græcis autoribus nominata, quo nomine a romanis, ſeu a plinio, & Apuleio appelletur, & quod nomē etiam in uulgo habeat . car. xlix
Error Plinii in multis herbis, & plantis animalibus, atq; metallis, de quibus ſub græcis interdum nominibus, interdum latinis agens, fecit uideri diuerſa, quæ tamen ſunt eadem car. l.
Error Plinii in phalangio, quod reptile dicit fuiſſe italiæ ignotum, cū tamē i apulia pte italiæ naſcatur uulgo tarātula nominatū ca. li.
Sub quo nomine Auicēna de tarantula inter reptilia uenenata ſcripſerit, & error iuniorum medicorum male eam ſcorpionibus annumerantium car. lii.
Hermolaus in epigloſſe, arteria, & gula defenditur, & Plin. patronus accuſatur male Plinianum codicem emendans, & quo eo in loco Pliñ. uerba legi debeant oſtenditur. car. liii
Multi errores Plinii in uno tantum libri undecimi capite, ſcilicet trigeſimo ſeptimo collecti ad anatomicem animalium pertinentes, & dubitatio in uerbis Ariſtotelis, qui uariis in locis de ciliis utriuſq; palpebræ loquens uidetur ſibi ipſi quodammō contradicere car. lv
Neq; Ariſtoteles fuit omnis erroris expers. Quin & ipſe in quibuſdam erraſſe depræhēditur, quamuis fuerit grande in natura miraculum car. lviiii
Contradictio apparens in uerbis Plinii aliquando ſcribentis in elephantis nullum ſetarum tegumentum, aliquando in eiſdem ſetas impenetrabiles, tollitur per codicis emendationem car. lx.
Contradictio in uerbis plinii, quæ non poteſt excuſari, ubi de uiperæ partu loquitur cui ſimilis, etiam habetur, apud Ariſtotelem interprete Theodoro gaza. Defenditur tamen Ariſtoteles, & translatio culpatur car. lx.
Tres plinii in æra, ac lolio defenſiones improbantur
Plinii patroni errores nonnulli ad anatomicen attinentes notantur, & quid per pharynga Galenus intellexerit declaratur. Ex Homeri, quem etiam Galenus ſuper hoc uerbo citat, autoritate. car. lx.
Error expoſitorum Auicennæ, non recte gutturis partes enumerantium car. lxv.

Error Auicennæ,atque eius expoſitorum in muſculis meri,siue gulæ car.lxviii.

Cõtradictio in uerbis Auicennæ,ex uiis ubi duo tantum extrema moueri,per lacertos meri ſcilicet,& ficteri,quodam in loco ſcribentis,& altero in loco etiam colon inteſtinum moueri per lacertos inſinuantis. car.lxx.

Error mundini,atq; Gentilis,& multorum recentiorum in motu deglutionis,in quo motu,& inuicem,& ſibi ipſis uariis in locis contradicunt car.lxxi.

Defenditur hermolaus Theodorum excuſans meſenterion lactes dicentem,& plinii patronus accuſatur, ꝙ male meſenterion medium inteſtinum interpretetur car.lxxiiii.

Error illorum qui inteſtinum a iunioribus medicis duodenum nominatum,a pyloro non diſtinguunt car.lxxiiii

Error mundini,& aliorum mundinum ſequentium in meatu ferente bilem ad Inteſtina,& opinio Galeni, atq; Auicennæ concors in eo fuiſſe monſtratur, quamuis Galenus rectius de eodem meatu mandante bilem ad ieiunum inteſtinum,loquatur car.lxxv.

Auicenna loquens de inuolutionibus inteſtinorum uidetur ſibi ipſi repugnare

Error mundini in ſua anatomice dicentis inteſtinum ieiunum eandẽ habere,quam,rectum nominatum,rectitudinem

Error Auicennæ,atq; eius expoſitorum putantium ſtercus in ſtomacho generari

Defẽditur Hermo.dicẽs ſtrumas eẽ adenas,& ꝓbatur cõtra pli. patronũ,ꝙ ꝓbe nouerit iter leucomata ,atq; argema differentiam

In Epiſtola ad Hieronymum menochium medicum lucenſem.

Auicenna,& albertus ignorarunt,quæ ſerpens eſſet Tirus.

Tuſcia ẽ medicamẽtorũ,& ueneẽorũ feraciſſima,autore Theo.c.lxxxv.

Galenus male ab Auicenna allegatur in fructu,quem arabes carnubiũ,græci ceratia nominant,latini ſiliquam dulcem car.lxxxv.

Iuiubæ ab arabibus autoribus in uſu medico probãtur,a Galen.damnantur. car.lxxxvi.

per caſſiã fiſtulã aliud intelligũt græci,aliud arabes car.lxxxvi.

Fractus quē græci mixā dicūt arabes ſebeſtē uocāt. car.lxxxvi.
Simonis de manna,& zucharo opinio improbatur car.lxxxvi.
Secūdū Auic.Zucharū differt a ſale indo car.lxxxvii.
Dubitatio de Zucharo candi. car.lxxxvii.
Auic,male in Zucharo cādi a mōtagnana allegatur. car.lxxxvii.
De ixia ueneno quid ſit. car.lxxxvii.
Plinius non eſt citra erroris ſuſpicionem uenenū ixiam uiſcū nomi/
nans,quoniam tale uenenū eſt aliud a uiſco car.lxxxviii.
Plinius p abuſionē uocabuli a cōtradictiōe uindicatur car.lxxxviii.
Auicenna multis erroribus in ixia implicatur quos ex parte monta
gnana ſequitur. car.xcix.
Cōtradictio in uerbis Auicennæ car,xc.
Medicorum diuerſæ opiniones de turbit car.xc.
Simon de tripolio dubitauit,Pandectarius errauit car.xc.
Actuarii opinio de turbit car,xci.
Opinio falſa de turbit car.xci.
Gentilis opinio de ſoldana refellitur car.xci.
Soldana herba quo nomine apud ueteres autores,tam græcos,q̃ lati
nos nuncupetur car.xci.
Error autorum arabum in caule marino car.xci.
Lathiris a Dioſcoride nominata,ab Auicenna mendana dicta,nunc
cataputia minor nominatur car.xcii.
Dubitatur an Meſues uera ſcripſerit de Turbit car.xcii.
Duplex error Auicennæ,& Meſuæ car.xcii.
Simon male tripoliū inter lacticinia numerauit car.xciii.
Error Plinii in deſcriptione criſsii herbæ car.xciiii.
Buglo/ſa apud Auic.ē quā nos uulgo boraginē noīamus car.xciiii.
Cicerbita quo nomine apud Veteres cenſeatur,& cicerbitæ utilita/
tes. car.xciiii.
Quod legumen uulgo Ceſerchia dicitur quo nomine,tā latine, q̃ etiā
græce nuncupetur. car.xciiii.

F I N I S.

¶ Nicolai Leoniceni Vincentini De Plinii, et plurium aliorũ medicorum in medicina erroribus opus primũ angelo politiano dedicatũ.

¶ Eiuſdem Nicolai Epiſtola ad Hermolaum barbarum in primi operis defenſionem.

¶ Eiuſdẽ Nicolai de Plinii, et plurium aliorum medicorum erroribus nouum opus ad Franciſcum Tottum medicum lucenſem.

¶ Eiuſdem Nicolai ad Hieronymum Menochium epiſtola, in qua eadẽ materia de multis ſimplicibus medicamentis pertractatur, et quædam plinii, atq; aliorum medicorum errata continentur.

Ludouicus Bonaciolus Medicus Ferrarienſis Studioſis.S.D.

¶Quom nouũ opus Nicolai Leoniceni de Plinii pluriũq; aliorũ medi
corũ ĩ re medica erratis meo sũptu ac cura ĩprimi debet,opæ pretiũ fo
re exiſtimaui,ſi ex hoc et altero priore eiuſdẽ argumẽti libello,atq; dua
bus prætrea ipſius Nicolai epiſtolis,altera ad Hermolaũ barbarũ Põ
tificẽ aqlegiẽſem,altera ad Hieronymũ Manociũ lucẽſẽ medicũ/ unũ
uolumẽ cõficere eandẽ materiã cõtinẽs,Plinii.ſ.et iuniorum medicorũ
ĩ arte medica errores.Neq; uero(si qs inferis sẽſus ẽ) ægre tulerit Pli
nius,ſe in ea arte cẽſuram ſubire,in qua ipſemet, nullũ eẽ mẽdacio pi
culũ maius ingenue fateatur.In qua uel minimũ erratũ citra uitæ hu
manæ detrimentũ eſse neqt.Cuius utilitatẽ uel ſuæ gratiæ idẽ Plini
us cenſuit anteponẽdam.Quacũq; tamẽ ĩ pte Pliniana scripta ad exa
men ratiõis pducantur hoc magis illi ad gloriã q̃ ad ignominiam pu
to fore,quãdo nõ pauciores defenſores q̃ ẽt accuſatores optinuerit,qn
ĩmo q ipſum interdũ accuſant,nõ raro eidẽ ipſi patrocinentur.ac plu/
res q forte ipſius auctoris errores eẽ iudicarẽtur,in codicẽ pperã emõ
datũ reiciũtur.Qđ ab Leoniceno in hoc suo nouo ope,quantũuis de Pli
nii erroribus prætitulato factitatũ pſpicere licet.Quippe q non adeo ex
pfeſſo Plinii errores notare,quãtũ hos ſibi occaſionem,lõge grauiora
Barbarorũ errata patefaciẽdi,facere ſtuduerit.quos impenſius q̃ Pli/
niũ taxat,ut medicis caueat,oĩa quæ Auicẽna exarauerit,p uero reci
pientibus,et medicinas plærũq; salutares illius auctoritate reſpuenti
bus.contra noxias p ſalutaribus, ita Auicẽna ſuadente pp̃lnantibus,
Quod in duabus radicibus,altera pedis coruini,altera pẽtaphili poſſe
cõtingere,ĩmo aliquando cõtigiſſe ĩ nouo ope Leonicenus ĩſinuat .Qđ
ſi illis diſplicebit qui barbaram colunt medicinam,illis ſpero placiturũ
quos uetus medicina delectat,quam Barbari prorſus deprauarunt ,la
tinorum uõ qdam ad garrulas diſceptatiões ptinus tranſtulerunt.Illis
ſane nõ iis ſua ſcripſit Leonicenus,quæ nos imprimenda curauimus,
haud noſtri quæſtus gratia,at iuuandæ mortalitatis cauſa,q̃doqdem et
ætati noſtræ circa uera remedia caliganti,et futuræ poſteritati nõ pa/
rum cõducere poſse exiſtimauerimus. Nam et ipſi artem medicam nõ
minus docendo q̃ medicãdo profitentur.   Valeant.

¶ANGELVS Politianus, Nicolao leoniceno sal.d. Dictata illa tua
Nicolae quibus Auicenne reſellis inſcitiam, docesq; medicos iuniores
q̃ta in caligine rerũ uerſentur, neſcio plus ne mihi uoluptatis an dolo
ris attulerint. Nam et gauiſus mirifice sũ res eas qbus hominũ uita sa
lusq; cõtinetur ab eo potiſsimum uiro editas eſse in lucẽ, quem qdem
ego ſp ingenii diſciplinarumq; merito plurimi fecerim. Et indolui rur
ſus generis humani uicẽ, qd in se graſsari tamdiu impune triſtẽ hanc
ignorantiam patiatur, atq; ab his interdũ uitæ ſpõ precio emat, unde
mors certiſsima pficiſcatur. Quis.n.non uideat plus eſse a medico q̃ a
morbo piculi, siqdem et morbus alius p alio curetur, et alia p aliis re
media aſferantur. Quod si te priſca illa Nicolae tuliſset etas, in qua, pro
meritis premia reddebantur ne deorum qdem honoribus caruiſses, ni
ſi forte maius eſse credimus unũ aut alterũ, qd Eſculapius fecit, a mor/
te, q̃ omnis pitter homines, qd ipſe facis, a mortis ẽt piculo eripe. Quare
pge obſecro, qua inſtituiſti uia.s.ut una opa et immortalẽ tibi gloriam
parias, et omnibus uere hactenus mortalibus egris uitam salutemq;
cõcilies. Quod aũt Plinium quoq; redarguis noſtrum quaſi Ciſthon p
hedera acceperit, in hoc ego, ut libere agam, et amice longe a te diſen
tio. Nec aũt uerebor eius uiri patrocinium suſcipere audacter qui fue/
rit de uita et litteris tam preclare meritus, preſertim aduerſus te, hoc
eſt aduerſus eminentem philoſophũ cui^s nihil ueritate ipſa debeat eſse
antiquius. De ueſtris.n.sunt illa scholis, amicus Socrates, amicior ue/
ritas, et item amici ambo, plus tamen habendum honoris ueritati. Pli
nius igitur ut quidem tu ais, perinde atq; Auicenna ciſthon ab hede/
ra non diſtinguit errore, siquidem ita sit, maximo quando ciſthos ab
hedera plurimũ et figura et colore et uiribus differat. Addiſq; miran
dũ de plinio magis, q̃ de Auicena, quoniam grecæ linguæ pitus secerne
re a Ciſso hoc eſt ab hedera Ciſthon debuerat. Argumentũ aſfers q̃
obrẽ alterã ab altera nõ separet, quod in libro naturalis hiſtorie.xvi.
Hederam diuidat ĩ marẽ, ac foeminam. Floremq; utriusq; similẽ dicat
eſse roſe silueſtri. Tũ idẽ li.iiii.et.xx.ciſthon quoq; illam sub qua naſci
tur hypociſthis ĩ marẽ, diuidat et foeminam, mariq; roſaceũ ſemine albũ
tribuat florem. Poſtremo qd ẽt ciſthi huius feciſse inter hederas mentio
nem se dicat. Quocirca ſic uideris poſse colligere. Cum Pli.libro.iiii.

et uigeſimo mētionē ſe de ciſtho iter hederas fecíſse doceat.cuius tamē
uocabulū nusq̄ ſuperius inter hederas citetur.facilis cōiectura eſt Ci/
ſthon ab eo hederæ noíe comprehenſam,preſertim qui ſic hederā quē/
admodum a Ciſthon i marē foeminā q; partiatur et in hederis ſlorem
deſcribat.Iam quoniam quid tibi uideatur expoſui.quid ego cōtra opi
ner ediſſerā.Nego usq̄ a plinio iter hederas ciſthi mētionē factā, pre
terq̄ lib.iiii.et uigeſimo ubi illā preclare diſtinxit ab hedera.Nā quod
tibi ſumis quaſi plinii teſtimoniū alibi eū de ciſtho inter hederas locu
tū hoc ego ne uti q̄ cōcedo.Mihi.n. ubi hoc ait in.iiii.et.xx.ſ.libro diſ/
ſerere de ciſtho ad uſq; illam tantū clauſulā uidetur,quæ ſic eſt apud
ipſū.Sub his maxime naſcitur hypociſthis.Poſt id aūt ſtatim interpūgi
tur,ac de integro ſic uerba incipiūt.Quā inter hederas diximus ciſsos
erithranos ab hiſdem appellatur ſimilis hederæ.Nec āt uereor que tua
eſt in litteris elegātia,qn figurā agnoſcas cuiuſmodi apud Ouidiū eſt.
Quā legis a rapta briſeide littera uenit.Et iterū. Qua niſi tu dederis,
caritura eſt ipſa ſalutē.Mittit amazonio creſſa puella uiro.Quod ſi il
lud quā referre ad id malis quod antegreditur.cogeris ad hypociſthi/
da potius.Hec.n.ſtatim prior.q̄ ad ciſthon referre . Deq; hypociſthide
tacet oīo ſuperius hoc eſt lib.xvi.inter hederas. cū de Erithrano tamē
loquatur.Quid,quod nec ciſthon alibi usq̄ nolat inter hederas.nec ma/
ris foeīæq; diſcrimē tā ciſthi ꝓpriū,q̄ omniū plāe arborū,uirgultorūq;
uidetur quod nec idē Pli.diſſimulat.Quid. qđ ſlos quoq; diuerſus ꝓhi/
betur i hedera qdē maris et foeīæ cōcolor.in ciſtho āt plāe diſcolor. nā
quod hederaceū ſilueſtri roſe cōpat nō tā colorē inſinuari , q̄ lanuginē
puto qualis intra roſas eſt,unde ēt hedere ſlorē χνοώλη Theopraſtus
appellauerit.Satis igitur ut arbitror appet nihil eſſe qđ nos fateri co
gat Pli,lib.xvi.Ciſthon inter hederas retuliſſe,qui tamē idē lib.iiii.et
xx.ſic hederæ ciſthon quēadmodū et chameciſſon adnexuit,Non quod
ciſthon hederāq; eſſe idē crediderit,ſed qđ eā græci uicino.ſic.n.inquit
uocabulo appellent.Quare ne quēq̄ ſimilitudo uocabuli falleret ibi po/
tiſſimū diſtinctionē adhibuit.ubi cōfuſionis occaſio naſcebatur.Nec eo
cōtētus,ēt ciſthi ꝓprietates prorſus ab hedera diuerſas adiecit. Nusq̄
.n.hederā ſic āte deſcripſit,ut aut maiorē Thymo aut ocymi foliis,aut
poſtrēo albo eē ſlore docuerit.Quāobrē qs iā dubitet ſcđm pliniū pro/

nūciari oportere,quē ne ſuſpicio qdē ulla iſtius erroris attingat. Illud obiter mirari me fateor,qd' ita tibi in mentē uenerit ledon herbā. ſeu tu ladā mauis,unde et ladanū uocetur, latinam uocē arbitrari ꝓrſus q̄ſi nō et dioſcorides,et alii ueteres græci paſſi ut patria uernaculaq; utantur tā leda hercule,q̄ et ladano. Hæc hūi mi Nicolae quæ tibi ꝑ plinii uera ne an falſa neſcio,ſ3 mihi tamē uerīſimilia,obitīerē .quæ ſi tibi doctiſſimo hōi ꝓbabūtur.lætabor eqdē latinū auctorē nō in eadē eſſe alea q̄ barbari. Sin minus expecto iā qd ad hæc noſtra qualiacūq; reſpōdeas. Et.n.cū grauiſſima ſit apud eruditiſſimū quēq; plinii auctoritas,aut nō tētanda fuit,aut aliq̄to fortius quā certe adhuc fēciſſe uideris cōuellēda. Vale. Florentiæ die.iii.Ianuarii.M.cccc.lxxxxi.

¶Nicolai leoniceni de Plinii et plurium aliorum in medicina erroribus liber ad doctiſſimum uirum Angelum politianum.

GAVDEO Plurimum Angele uir doctiſſime,ſtudium meum in refellenda inſcitia barbarorum,qui de medicina ſcripſerunt,abs te nūq̄ ſatis laudato uiro ꝓbari. Nō.n. ego id de te ſentio,qd forte pleriq; q in ea hæreſi ſunt,hoīem eloquentē nō poſſe de aliis diſciplinis iudicare,quaſi earū pitia carere ſit neceſſariū,ei q bonarū litterarū ac politioris humanitatis ſtudiis fuerit imbutus. Noui ego tuū ꝑſpicaciſſimum ingeniū,noui feruens iā inde a pueritia ſtudiū nō minus ad philoſophiæ doctrinā q̄ ad oratoriā atq; poeticam capeſcendā,in qbus oībus tantū ꝓfeciſti,ut tua te patria inclyta Florētia oīum liberalium artiū utatur præceptore. nec ſane mirandū te unū eē ꝑpaucorum,q ætate noſtra eloquētiā cū ſapia iunxerunt, Cū i eiuſdem ſapientiæ ſtudio hēas ducē ac comitem diuino uirum ingenio Ioānem picum mirandulā noſtrum,cū quo dies ac noctes in oī doctrinarū meditatiōe uerſaris.ac prætrea tibi oīa ad ingenue philoſophandum adiumēta ſuppeditet,fauor ac gratia Laurētii medices maximi hac tēpeſtate ſtudiorū patroni,q miſſis p uniuerſum terrarū orbē nunciis in oī diſciplinarum genere libros ſumma ope cōqrit,nulli ſumptui parcit, quo tibi ac reliquis præclaris ingeniis bonarum artiū ſtudia emulantibus inſtrumenta abundantiſſima paret. Audiui te referente uocē illā præclarā ex laurentii ore prodiiſſe,optare tanta ſibi abs te ac pico no

ſtro ad libros emen los præſtari incitamēta,ut tandē deficiētibus ſūp
tibus totam ſupellectilē opignerare cogatur.Cum igitur oīa et aī et
fortunæ bona in te cumulatiſſima ſint,nihil eſt quod Angelo politiano
ꝓ me cōtra barbaros ꝓnunciante quēpiam deinceps timere debeā,q il
lorū patrocinium ſit ſuſcepturus.Quod autē ut iure a me barbaros re
prehēdi iudicaſti,ita nō approbas ꝙ Pliniū de uita ac litteris optime
meritum intra eādē cum barbaris aleā poſuerim,cuius tanta ſit apud
ꝑitiſſimum quemq; auctoritas,ut aut eam tentare nō debuerim,aut ſi
oīno conuellendam duxeram fortius id a me fieri,q̄ adhuc feciſſe uide
ar oportuerit.ſi me forte hiſce uerbis(ut q mecū amice oīa potes)teme
ritatis atq; īpudentiæ tacitæ accuſas, qui tātæ exiſtimationis uirū p̄ca
lūniam,quodammō reprehendere quæſiuerim,habeo iam excuſationē
mihi ex tua epiſtola paratam,fateris.n.uera eē quæ in ſcholis noſtris
lectitantur,Amicus plato Amica ueritas.ſed cum ambo ſint amici,p̄ū
eſſe ueritatē in honore præferre.Cum igitur ego ita ſentirē,Pli.non
minus q̄ cæteros in hædere deſcriptione alterius plātæ quæ apud græ
cos ciſthos appellatur,noīs uicinitate deceptū,quoniā hædera a græcis
ciſſos dicatur,indicia nō ſine errore miſcuiſſe,nolui q̄tum in me erat
pati ueritatem ipſam ī obſcuro iacere.Quod aūt fortius atq; euidētius
hunc a me errorem indicari oportuiſſe cēſes.ſcito nō fuiſſe tūc aī mei
ꝓpoſitum Pli,auctoritatē peſſundare.Nam cum illa dictabam ,præci
pua erat mihi cōtentio cum barbaris, atq; iō cum de hedera ſermo ha
beretur,cuius naturam nō ſatis Auicenæ cognitā fuiſſe ꝓbare contēde
bam,obiter ac ueluti quodam in tranſcurſu Pli.quoq; in aliorum men
tione nominaui , quem tamen non dixi una cum Auicena , ac reli/
quis erraſſe,ſed uideri in eodem cum aliis errore uerſari.Vide quan
to modeſtius de Plinio q̄ de aliis tunc ſim locutus,quos non uideri eo/
dem errore deuiare ſed plane aberrare aſſeueraui .Quod ſi is mihi
animus tunc fuiſſet , aut nunc etiam eſſet, Plinii errata in lucem pa/
tefacere,potuiſſem et tunc , et nunc quoque poſſem integrum de eiſ/
dem implere uolumen . Pauca tamen e multis hoc in loco cenſui a pe/
rientia,ut intelligas me non temerario iudicio ſed certiſſimis ratio/
nibus adductum ut exiſtimarem Plinium ita in hedere deſcriptione,
quemadmodum in multis aliis ad medicinam pertinentibus aberraſ/
ſe.Illud uero mihi primum tecum conueniat,tam apud græcos q̄ apud

latinos atq; etiam barbaros, Dioſcoridem eſſe ſummum auctorem et q; præcipuum, Cui in herbarum ac fruticum deſcriptionibus fides ſit adhibenda. Nam et Plinius ipſe non hunc minus ꝗ Theophraſtum in hac parte ſecutus uidetur, ut qui utramq; linguam et græcam et latinam nouerit, ſententias integras Dioſcoridis quaſi uerbum ex uerbo a Plinio tranſlatas agnoſcat. Galenus præterea homo tum in omnium liberalium artium, tum in medicinæ præſertim diſciplina præcipuus, in ſuo de ſimplicibus medicaminibus libro ſe a deſcribendis herbarum imaginibus ſuperſediſſe fatetur, quoniam abunde in hoc ſtudio fuerat a Dioſcoride ſatisfactum. Nec Serapio Arabs herbas deſcribere aggreſſus, aliis eas notis indicauit, ꝗ Dioſcorides, ꝗuis et ipſe non recte in omnibus imitando Dioſcoridem, libros ſuos innumeris impleuit erroribus, quos niſi ſperarem aliquando in lucem fore detergendos ſtudio ac diligentia Incliti præſulis Hermolai Barbari patriarchæ aquilegienſis uiri omnium diſciplinarum peritiſſimi, libentius ſane aliquando notarem, ꝗ boſce plinii in præſentiarum ſim recitaturus, tum quia magis me iuuat contra homines barbaros ꝗ latinos agere, tum quia maior humano generi ex Serapionis inſcitia ꝗ ex plinio periculum imminet. ſiquidem ætate noſtra omnes fere medici in ſimplicium medicaminum cognitione Serapionem ſequuntur, plinium autem nec legendum quidem exiſtimant, q eum in numero grammaticorum uel oratorum, non autem philoſophorum aut medicorum habendum iudicent. Ego uero et ſi non inficias eo plinium omnium doctrinarum ſtudia excoluiſſe, multa tamen de quibus in ſuis de naturali hiſtoria libris conſcripſit, non ſatis illi comperta atque explorata fuiſſe crediderim, ex quo illud ſecutum eſt ut cum non ea ſcriberet, quæ ipſe nouiſſet, ſed quæ potius a diuerſis auctoribus uarie ſcripta collegiſſet, ſæpius diuerſa pro eiſdem, atque eadem pro diuerſis retuliſſe uideatur, quam quidem rem me tibi homini doctiſſimo facile probaturum ſpero, ſi paululum ſepoſito affectu nō tanꝗ plinii patronus ſed potius iudex, hec quæ in plinio notaturi ſumus errata diligentius perpendere, atque examinare uolueris, nolo tamen hoc in loco ea quæ uel ad aſtronomiam aut reliquas philoſophiæ attinent ptes, a plinio tractata, ad examen rationis adducere. plura. n. mihi taxanda occurrerent ꝗ præſenti inſtituto conueniat, inter quæ eſt

illud unum uel maximũ,ꝙ in ſcdo ſui de naturali hiſtoria uoluminis libro lunã terra maiorem ſcripto,ꝓdere nõ dubitauit,quã tamen Pto lemeus et plures alii aſtronomi inſignes mathematicis rõibus(quibus nullæ poſſunt eſſe firmiores)multo minorẽ terra eſſe ꝓbauerunt.Qđ ẽt ex his quæ Plinius ipſe in eodẽ loco cõſcripſit,facile poſſit oſtẽdi.Nã ſi umbra terræ in quã incidens Luna obſcuratur.uel æqualis eſt,uel ex cedit lunæ magnitudinem,alioquin.n. nõ poſſet tota umbræ tenebris abſcondi.Eandẽ aũt umbram a terra miſſam,cum ſol cui ſe obiiciẽs ter ra umbram iacit,magnitudinem terræ exuperet,neceſſe eſt qđ et plinius ipſe ibidem cõfirmat in uerticẽ extenuari,ac figurã metæ ſeu turbinis uerſi accipere.hac rõe colligitur latitudinis umbræ,lunam obtenebrã tis Diametrũ multo minorẽ fieri terræ Diametro,ꝙ ſi umbræ latitudo minor ẽ latitudine terræ,eadem autem umbræ latitudo uel lunæ lati tudinem adæquat,uel ẽt ſuperat,ſequitur neceſſario lunam terra eſſe mi norem.Quod uero Pli.ſuæ aſſertionis ꝓfert argumentum,fieri.ſ. non poſſe ut totus ſol intercedẽte luna terris adimatur,ſi maior ſit terra ꝙ̃ luna,adeo debile exiſtit,ut quicũq; uel aſtronomicas uel ꝑſpectiuas de libauerit rões idẽ facile poſſit infringere.neq; .n. cum ſol deficit totus lunæ interuentu adimitur terris,ſed pro uarietate terrarũ ſitus alicu bi deficit totus,alicubi pars una tantũmodo . alicubi nec deficit quidẽ. Quibuſdam autem terris deficere totum,ꝙ̃uis luna ſit minor terra ni/ hil prohibet,cum rõ perſpectiua probet corpora inæqualia cuiuſmodi ſunt ſolis et lunæ propter inæqualem a terra diſtantiam æqualia appa rere.Quo fit ut cum ſe tantam nobis luna repræſentet propter uicini/ tatem,quantus ſol longe a nobis remotior uidetur,mirandũ non ſit eũ aliquando totum lunæ interuentu in aliquo terræ flexu hominum con ſpectibus adimi.Sed hæc ad matheſim pertinentia omittamus,atq; ad ea ueniamus,ex quorum occaſione diſputatio noſtra ſumpſit initium. de herbis ,de fruticibus,rebuſq; aliis terreſtribus ad medicinæ uſum accommodatis agamus .Videamus nunquid plinius in hiſce omnibus cum Dioſcoride.Galen. ac Pau.cæteriſue præſtantibus medicis , atq; cum ipſa rerum magiſtra experientia conſentiat.an ut dici ſolet quan doq; bonus dormitet homerus.Primumq; ab iis exordiamur in quibus uicinitas nominis quemadmodum in ciſtho et ciſſo eidem plinio errã di præbuit occaſionem.Illud uero me iuuat ꝙ ad te ſcribo,quem noui

Lunã ter ra eſſe mi norem.

non magis oratorum ac philoſophorũ q̃ ẽt medicorũ noſtrorũ fuiſſe ĩ libris aſſiduũ.hoc.n.mihi futurum eſt ad breuitatem aptius,cũ Dioſco ridis Gale.Pauli ue dicta ad probanda quæ aſſero,nõ oĩa ſcribere ſit neceſſarium,quæ tu aut quicũq; alius Angelo politiano eruditiõe ſi/ milis ſuis quælibet locis apud eos auctores, quorũ teſtimonia citauero facillime poſſit inuenire.ſatis.n.mihi ſit ne ſim prolixus uerba ipſa ſi quis legere uoluerit ubi quærere oporteat et auctorẽ et uoluminis or dinem aperuiſſe. Multas herbas ac frutices foliis marubio ſimilibus ſcribunt Dioſcorides Galen. ac Paulus,quas oẽs Plinius non praſſio i.marubio ſed praſſo.i.Porro folia tradit habere ſimilia, ſic orminon libro.xxii.dixit ſemen habere cymino ſimile,cætera porro,ſic balotem (quæ alio nomine marrubiũ nigrũ a ſimilitudine foliorũ appellatur) Pli.lib.xxvii.ſcripſit alia nuncupatione porrum nigrum a græcis uo/ cari, ac foliis q̃ porri maioribus conſtare. Sic ſtachyn porri habere ſimilitudinem longioribus foliis pluribuſq; lib. xxiiii. notauit. Idem Pli.libro.xxvii.de leuce,leucoleuce aliarumq; herbarum generibus tra ctans,nominis ſimilitudine ac dictionis figura deceptus,eiſdem leuco/ graphida quoq; annumerauit,uiſuſq; eſt procul dubio Leucographi/ da herbam putaſſe,quam tamen Dioſco.Galen. et Paulus genus lapi dis(quod alio uocabulo moroxus nuncupatur)eſſe teſtantur.Et ne qs forte pro plinio obiiciat,herbam etiam eſſe quæ eodem noĩe cũ lapide cenſeatur,eaſdẽ uires ꝓprietateſq; leucographidi Pli.aſcripſit,quas in eiuſdẽ noĩs lapide Dioſco.Galenus ac Paul. ꝑiter retulerunt.Scribit prætcrea pli.de leucographide qualis nã eſſet,ab auctoribus ſcriptũ nõ repiſſe.cũ tamẽ Dioſco.et quid ea ſ t, et qualis,ſuo.v.ð ſimplicibus me dicaminibus libro ſatis notificauerit. Ob eãdẽ noĩs uicinitatẽ Poliũ ꝓ tripolio et uiciſſim tripolium ꝓ polio Pli.accepit.Nam libro.xxi. duo polii genera. deſcribit,quemadmodum et Dioſco.alterum campeſtre, alterum ſilueſtre,foliis utrumq; canis hominis ſimillibus,at quod mi/ raculũ in polio affert,eiuſdem folia mane candida,meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpici.hoc de tripolii flore a Dioſcor. ſcribitur. Poliũ uero atq; tripoliũ nõ mõ locorũ diuerſitate in quibus utrumq; gignitur.ſed figura inſup,atq; colore,ac ꝓprietatibus ẽt inter ſe pluri/ mũ differũt.Poliũ ſiquidem utriuſq; generis ꝑtim in cãpis ꝑtim in mõ tibus naſcitur.Tripoliũ uero in maritimis tantũ locis quæ unda maris

Errare. Plinium ĩ ormio ba/ lote ac ſta chy.

Pliniũ in leucogra/ phide fuiſ ſe ð ceptũ

Pliniũ po liũ cũ tri/ polio con/ fundere.

allidit.poliū hēt ut diximus folia canis hōīs ſimilia, Vnde et illi apud
græcos nomē Tripoliū foliis Iſatidis cōſtat,quemadmodum de utroq;
ſcribit Dioſ. et plinius ipſe libro.xxvi.confirmat.Nam quod apud pli.
legitur de tripolio,folio ſatis groſsiore,palmo alto , Error eſt codicis.
Ita.n,legi oportet,tripolium in maritimis naſcitur ſaxis ubi allidit un
da,neq; in mari neq; in ſolo,folio iſatidis craſsiore , palmeo caule, in
mucrone diuiſo.hæc.n. oīa uerbum fere ex uerbo plinius ex Dioſcori/
de tranſtulit. Quod uero poſtea idem plinius ſubiungit,hanc herbam
eādem uideri quibuſdam,quæ polium.miror ipſum quoq; illorum erro
rem seq potius atq; imitari.q̄ improbare,atq; abiicere uoluiſse ,quum
quod ď tripolii floræ miraculum legitur,polii foliis aſsignauerit.Sed
paruum hoc futurum erat in uita periculū,ſi nō etiam polii uires ui/
ciſsim tripolio aſcripſiſset.ſcribit enim tripolii radicem dari hepaticis ī
farre coctam,quod quidem tripolii remedium apud nullum grauioris
auctoritatis medicum legitur.polium autem non hepatis tantum,sed
oīum plane uiſcerū uitiis auxiliari,auctor eſt Galenus in.viii.de ſim
plicibus medicaminibus libro.ſcribit Dioſcorides libro .iiii. quoddam
papaueris genus quod ab aliquibus heraclium appellatur, babere fo/
lium tenue ſimile ſtruthio.i.herbæ ita uocatæ,qa uero ſtruthion apud
græcos ſignificat etiam paſserem,deceptus nōīs equiuocatione plinius
hanc ſimilitudinem,ad auem potius retulit,q̄ ad herbam. Ita enim de
heraclio libro.xx.ſcribit.Alterum eſt in ſilueſtribus heraclium,foliis
ſi procul intuearis,ſpēm paſserum repræſentantibus.Sed qui fidem ex
re ipſa habere non poſsit,aliquanto ſane probabilius exiſtimet,herbā
herbæ potius q̄ auibus folium habere perſimile. Empetrum ubi naſca/
tur,et quas habeat uires in trahenda bile ac pituita ſcribit pli . libro .
xxvii.eodem quo Dioſcorides modo,Alias tamen eidem ſubiungit fa/
cultates,qꝫ urinam ciet,et calculos frangit,quæ a nullo alio auctore de
hoc empetro tradūtur.Quin contra Galenus empetrum quod etiam
praſsoides appellatur,ſolis purgationibus.vi.libro. utile eſse teſtatur.
at quos ī altero empetro qđ ēt Sarxiphages dicitur plinius legerat effe
ctus a græcis auctoribus ac præſertim Dioſcoride traditos huic Em/
petro a Sarxiphage diuerſo quod uim purgatoriā habet nōīs equiuo
catione deceptus aſcripſit . Betonicam a romanis dictā a græcis ceſtrū
pingit pl.folio lapatii,Dioſcorides autē(cui magis aſtipulatur ſenſus)

Errare plinium ī papaue/re hera/clio et ēpe tro betonica et par/thēio herbis.

folio quercus. Alterã uero Betonicam quæ alio nomine britanica appel Betonicã.
latur, folia lapatii habere idẽ Dioſcorides tradit. ut ueriſ mile ſit pli/
niũ alterã pinxiſſe pro altera. Partheniũ ſcribit plinius lib. xxi. apud
celſum uocari perditiũ et Muralium, deinde ſubiungit eaſdem parthe/
nio (quod muralium appellatur) uires, quas Dioſcorides alteri parthe
nio aſcribit (quod Chamemelon alio nomine dicitur) quoniã parum fo
liis et flore ab herba chamemelo differat, hanc autem partheniũ Cha
memelo ſimilem herbam nõnulli ex recẽtioribus medicis Cotulam ap
pellant. Sed hec partheniũ nõ uocatur a celſo ꝑditium atq; muraliũ, ſed
altera potius quæ elxine a græcis/ et ſimul perditiũ/ ac partheniũ quo/
q; nuncupatur, a latinis autẽ parietaria/ et muralium dicitur, qa paſſi
in pbrietibus ſeu muris naſcatur, noſtro quoq; æuo uulgo una littera
dempta pro parietaria paritariam appellant. hanc eandẽ herbã/ ſiue
muralium ſiue parietaria dicatur/ connumerat celſus libro ſuo de me/
dicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi ſimul/ ac refrigerã
di. quæ ſane facultas ei parthenio/ quæ perditium/ et parietaria appel
latur, non autem alteri/ quæ etiã Chamemelon dicitur / ab oĩbus ferè
medicinæ auctoribus aſcribitur. hæc. n. ſunt/ de eadem, Dioſcoridis uer
ba. habent folia refrigerandi atq; aſtringendi facultatẽ. nec de ea ali
ter Paulus atq; Galenus tradiderunt. Ipſe pariter plinius li. xxii. ean
dẽ et partheniũ/ et perditium quoq; nominari cõfirmat. pliniũ etiã nõ Errare
tantũ noĩum, ſed rerum quoq; ipſarũ ſimilitudo aliq̃do decepit. Nam cy plinium i
clamini radicẽ quæ rapũ terræ ꝓpter rotũditatẽ dicitur, Ariſtolochiæ radice cy/
rotondæ, quæ et ipſa a radicis rotunditate nomẽ accepit, radicem eſſe clamini.
exiſtimaſſe uidetur. Nã lib. xxv. quo in loco Ariſtolochiã quattuor di/
ſtinguit generibus, eius quæ rotunda dicitur radicem ſcribit/ a piſcato
ribus campaniæ uenenum terræ uocari, ac coram ſe contuſam mixta
calce atq; in mari ſparſam continuoq; aduolaſſe piſces mira cupidita/
te, ſtatimq; exanimatos fluitaſſe. hoc idem ut a uiris grauiſſimis acce/
pi, noſtro fit æuo ab eiſdem piſcatoribus, non Ariſtolochiæ rotundæ,
ſed cyclamini potius radice piſces alliciendi atq; exanimandi cauſa,
Ipſe quoq; plinius eoſdem effectus non Ariſtolochiæ rotundæ ſed Cu
iuſdam Cyclamini radici lib. xxv. tribuit, aut igitur fatendum eſt, du
as eſſe radices quæ eoſdem præſtent effectus, quarum tamen alteram
eſſe Ariſtolochiæ rotundæ radicem neque ab aliquo auctore ſcriptum

reperitur.neq; experientia comprobatũ.aut illud dicendũ erit Cyclaminum ,q̃ radicem habet rotundam,quartũ eſse Ariſtolochiæ genus, quo nihil dici poſset rerum naturæ repugnantius .ſiquidẽ inde apud græcos Ariſtolochiæ nomẽ ut Dioſcorides ac Plinius ipſe teſtatur,quoniam ſit optima prægnantibus,Radix uero cyclamini adeo eſt aduerſa prægnantibus,ut ſi eam mulier grauida tranſcenderit,abortum faciat ueluti Dioſcorides pluresq; alii medici inſignes retulerunt,ac plinius ipſe quoq; confirmat. Quãuis plures ſint herbæ quæ circumagũtur cũ ſole,Dioſcorides tamẽ duo facit Heliotropii genera,alterum foliis ocymi,ſlore albo ſubruffo recuruo , ut Scorpionis cauda poſsit uideri,unde et illi Scorpiuri apud græcos nomen,alterum nõ abſimile foliis iuxta paludes naſcens .Pli.uero libr.xxii,quum et ipſe duo genera Heliotropii deſcribat. in eiſdẽ comprehendere uidetur illam intibi ſpeciem,quæ a medicis græco noĩe Cichorium appellatur,ita .n. eodẽ libro de Heliotropio ſcribit Heliotropii miraculũ ſæpe diximus cum ſole ſe circũagentis,etiam nubilo die,tãtus ſyderis amor eſt ,nocte ueluti cõtrahit cæruleum ſlorem,genera eius duo,Tricocum,et Helioſtrophium,hoc altius q̃q̃ utrũq; ſemipedalem altitudinem non excedat.ſemen in folliculo meſsibus colligitur,naſcitur non niſi pingui ſolo ,cultoq; maxime,Tricocum ubiq;,ſi decoquatur inuenio in cibis placere.Quidnã aliud erit Heliotropii genus cuius ſlos cæruleus exiſtat,et non niſi pingui cultoque ſolo naſcatur , quodq; ſi decoquatur in cibis placeat,præter eam quam diximus intibi ſpeciem:hanc tamen Dioſcorides quum de ſeride tractaret,ueluti unam eiuſdem ſeridis ſpeciem notificandam duxit , ac proprietates longe ab Heliotropii uiribus diuerſas aſsignauit. Quare mirandum eſt quo pacto Plinius hoc loco ubi intibum deſignare uidetur,eaſdem tamen uires poteſtatesq; ſubſcribat .quas in utroq; Heliotropii genere tradidit Dioſcorides. Auget etiam illud magis admirationem q; idem Plinius Intiborum remedia ac præſertim illius quod Cichorium a græcis dicitur , cuius ſlos cæruleus cum ſole circumuertitur,priore in libro.ſ.uigeſimoprimo ſuo loco notauerat,plurimũ ab iis quæ de utroq; heliotropio tradũtur differẽtia.Simili errore Plinius pẽtaphylon atq; herbã fragra ferentẽ pro eadẽ accepit,ac pentaphyli notas ſimul ac uires eidem herbe præter pentaphili nomen cenſuit aſcribendas,ſic.n.libro.xxv.de

Errare plinium ĩ aſſignãdiſ ꝓprietatibus heliotropii.

pentaphylo retulit pētaphylū nulli ignotū eſt quū fragra quoq̧ gignē
do cōmendetur. Exiſtimarē tamen in re tam nota eſſe codicis potius q̄
plinii errorem ac pro pentaphylo Trifolium legi oportere, quoniā ea
herba quæ fragra gignēdo cōmendatur, et que nulli ignota eſt, non q/
nis ſed trinis cōſtat foliis. niſi poſtea Plinius alia noīa græca ſubiunge
ret. atq̧ alia afferret indicia, que non ſunt alterius herbæ q̄ pentaphili
propria. Adarcen Pli. inter ſpecies harundinū lib. xvi. cōnumerat ubi
ita ſcribit eſt et in italia naſcēs adarce noīe paluſtris ex cortice tātum
ſub ipſa coma utiliſſima dentibus. Adarcē uero Dioſcorides Galenus
et paulus nō harūdinis ſpēm ſed potius ſalſuginē quādam in exſiccatis
paludibus harundinibus adhærentem eſſe ſcripſerunt. Pli. lib. xxxv. in
ter cæteros colores natiuos lemniam quoq̧ rubricam cōnumerat. cui in
ter alia rubricæ genera palma a ueteribus dabatur. Hāc prætera mul
tū ab antiquis celebratā cū inſula in qua naſcitur refert. nec niſi ſigilla
tā uenundari ſolitā, unde et ſphragidos illi nomē fuerit apud græcos,
hac prætera minium ſubliniri adulterariq̧, rēq̧ ī medicina preclarā
eſſe teſtatur, oēs. n. huic lēnie rubricæ facultates ſubſcribit, quas priſci
medici in terra ſigillata tradiderunt. Videtur itaq̧ Plinius Lemniā
rubricā et lēniā ſphragida ſiue terram ſigillatam eandē eſſe exiſtimaſ
ſe. At galenus tū aliarū rerū quæ ſunt ī medicinæ uſu tū huius preſer
tim terræ ſigillatæ diligentiſſimus inueſtigator ut qui queadmodū d
ſe ſcribit longis itineribus ad lēnū inſulā nauigauerit ob nullā aliam
cauſam niſi ut lēniam ſphragida et qūo naſceretur et qualis nam eēt
oculis ipſis contēplaretur, aliud eſſe rubricā lēniā. aliud lēniā ſphra/
gida in ſuo de theriaca ad piſonem lib. apertiſſime oſtendit, ita. n. ī eo/
dem lib. de lēnia ſphragide ſiue terra sigillata ſcribit præſtat aūt eam
nō appellare rubricā, ſed terram. eſt enim quedā rubrica que ī inſula
lemno naſcitur qua ad alios utimur effectus diuerſos ab his ad quos ter
ra ſigillata adhibetur. in nono autem sui de simplicibus medicamini
bus libro idem Galenu ·erram lemniam tribus diſtinguit generibus
Primum eſt eius que ſacra dicebatur quam neminem preterq̄ Dianæ
sacerdotem attractare fas erat. cui etiam eiuſdem deæ signatura im/
primebatur atq̧ ob id lemnium sigillum uocabatur. Secundum eius
que ē uere rubrica qua fabri lignarii utebātur. Tertīm illius quæ uires

Plinium terrã ſigillatã cũ rubrica lemnia cõfundere.

habet abſtergentes,atq; ob id erat in uſu fullonum præcipua.ſi itaq; in
in re ꝗ adeo curioſe inueſtigauit galenus eidem magiſꝗ plinio crede
re oportet,nõ recte plinius quæ de terra ſigillata a ueteribus medicis
tradita fuerant eadẽ lemniæ quoq; rubricæ quæ inter colores ponitur
ac nõ fuit tanti celebritatis ut nõ niſi ſigillata uenderetur neq; eoſdem
hẽt quos lemniam Sigillum in medicina uſus cenſuit aſcribenda . Et
hæc qdem oĩa ꝓbant Plinium ea quæ oĩo inuicem diſtant aliqñdo rei ſæ
pius uero nominis ſimilitudine deceptũ eadẽ eſſe exiſtimaſſe.De ciſſo
uõ ac ciſtho ꝗꝗ nõ ꝑ uolumen ſed ꝑ priuatam epiſtolam ut ꝗ nolim mi
hi cũ hõie mihi amiciſſimo quem colo,et obſeruo publicas eſſe ꝺ ſtudiis
cõtentiões tuis ꝗs mihi ꝓ plinio obiecisti rõibus reſpõdere ſtatueram.hic
tamen locus exigit ut pluribus ẽt argumentis ꝗ in dictatis fecerã oſtẽ/
dam Plinium alterum ab altera neſciuiſſe diſtinguere.Pli.li.xvii. de/
ſcribens omnia hederarum genera,prima in marem ac foeminam di
uidit ac utriuſq; florem ſimilem ait roſæ ſylueſtri.colore floris ĩ mare
ad purpuram accedente,ex quo illud intelligi uoluit foeminæ florem
magis albeſcere.hæc aũt maris ac foeminæ differentia floriſq; in figu/
ra ſimilitudo.in colore diuerſitas neq; a Theophraſto neq; a dioſcori/
de,neq; ab alio grauioris auctoritatis uiro in hedera ſed in ciſtho pla
ne deſcribitur.uoriſimile igitur eſt plinium nominis uicinitate deceptũ
eo in loco quæ de duobus ciſthi generibus traduntur hederis tribuiſſe
Idem pli.lib.xii.ubi de ladano tractans quo pacto ab hircorum barbis
depectatur inſinuat ita ſcripſit.Sed hederæ flore deroſo paſtibus ma/
tutinis cum eſt rorulenta cypros deinde nebula ſole diſcuſſa in pulue
rem madentibus uillis adhærere atq; ita ladanũ depecti.Poteſt ne lu
cidius oſtendi plinium ꝓ ciſtho ciſſon.i.hederam accepiſſe.nam quis un
ꝗ rettulit præter plinium qui ciſſon.i.hederam ꝓ ciſtho poſuit pingue
illud qꝺ a lada herba quæ etiam ciſthos dicitur ladanum nuncupatur
barbis hircorum hederam uel hederæ florem depaſcentium adhæreſce
re.hoc.n.de ciſtho ſiue lada qꝺ et ladani nomen in icat ab eadem her
ba deriuatum non autem de ciſſo ſiue hedera Dioſcorides Galenus
paulus,et quicunq; de ladani genitura ſcripſerũt uno conſenſu rettule
runt.Quin Pli.ipſe eodem in loco ita ſcribit.Sũt q̃ in cypro herbam ex
qua id fiat ladam appellant.etenim illi ladanũ uocant.ac põa li.xxiiii.

Plinium ciſſõ.i.hederã . a ciſtho herba ladanifera ne ſiſſo deſtinguere.

de eadem herba ac ladano nõ aliter ſcripſit q̃ ſupra cõmemorati uiri,
hæc enim ſunt eius uerba. Ledon appellatur herba ex qua ladanum fit
in cypro caprarum barbis adhæreſcens. Eſt igitur ciſthos uel lada ſiue
ledon nõ autem ciſſos.i. hedera cuius flore depaſto ladanũ hircorum
barbis adhæreſcit, quod Pli.ipſe hoc in loco lib.ſ.xxiiii.plane cõfirmat
q̃uis lib.xii.uiſus ſit dubitaſſe utrum eſſet hedera uel lada ex qua in
cypro ladanum fieret, cuius dubitationis originem inde emanaſſe cre
diderim q, aliquando ex ciſtho aliquando ex lada, quoniam utroq; no
mine eadem herba indicatur ladanum colligi apud diuerſos auctores
legiſſet, ipſe tamen modus quem plinius inſinuat quo pacto ladanũ hir
corum barbis adhæreſcat facile oſtendit fruticem[uel herbã cui pingue
illud inſideat, humilem eſſe ac per terram ſe. ſpargentem non quem/
admodum hedera per arbores ſe ab humo attollentem cum ita ſcri/
bat deinde nebula ſole diſcuſſa in puluerem madentibus uillis adhæ/
reſcere.neq;.n.barbæ hyrcorum hederam depaſcentium, quæ ut nõnul/
lis placet iõ hedera dicitur quia ædita petat nebula in puluerem ſole
diſcuſſa maderent niſi nõ Ciſſum ſiuæ hederã ſed Chamæciſſũ potius
hoc eſt hederã humi repentẽ depaſcãtur. Atq quo pacto hoc ẽt in Cy
pri inſula fieri poſſit in qua ſi theophraſto grauiſſimo auctori credi/
mus nec hedera q̃dem naſcatur, ſiquidẽ Cypros ĩſula ſit ad Aſiam p̃/
tinens ut oẽs coſmographi conſentiũt nec plinius ipſe diſſentit.q̃ ẽt fru
ſtra ab Arpalo hederam ĩ Aſia ſatam affirmat. Vtrum uero ſuis tem
poribus in eo 'em coeli tractu proueniret nõ aſserere auſus id tantum
ſcripſit hedera iam dicitur in Aſia naſci, unde luce clarius apparet.
plinium in eundem errorem incidiſſe in quem lapſus eſt Auicẽna, cum
in ſuo de ſimplicibus medicaminibus lib.herbam ex qua fit ladanum
hederæ ſpeciem ſignificauit. In eodem .xxiiii.lib. plinius cum poſt fa/
ctam de hederis mentionem de duobus quoq; Cyſthi generibus ſcri/
bit ea uerba ſubiungit ſub his maxime naſcitur Hypociſthis ex qui/
bus uidetur iuere ſub his q̃dẽ ciſthi generibus maxime naſci Hypoci/
ſthidẽ ſub hederis aũt naſci ẽt aliq̃do licet nõ adeo frequenter, neq;.n.
eo ĩ loco aut alibi plinius de aliis ciſthi generibus aliq̃d dixerat ut q̃d
maxime ad eorum potiusq̃ ad hederarũ cõparationem poſſet referri.
poſſum ergo ſic colligere Hedera apud plinium diuiditur ĩ marẽ ac

foeminã utriuſq; flos ſimilis roſe ſilueſtri deſcribitur eodẽ auctore in inſula cypro hederæ flore deroſo Ladanũ hircorũ barbis adhæreſcit, ſub hederis quoq; Hypociſthidẽ naſci aliquãdo ſignificatur. hec autem omnia a nullo auctore excepto plinio de hederis ſcribuntur aut ſenſu ipſo ſiue experientia cõprobãtur, ſed de duobus ciſthi generibus plane traduntur atq; uſu ipſo ita eſſe cognoſcũtur. hec igitur euidentiſſima ſunt argumẽta pliniũ eodẽ cũ ceteris errore deuiaſſe qui Ciſthon a Ciſſo hoc eſt ab hedera neſciuere ſecernere. Atq; his quidẽ ut ego arbitror rõibus motus eſt auctor libri q̃ cornucopia inſcribitur uir ut apparet in herbarũ inueſtigatiõe nõ indiligẽs neq; oio earũ imperitus, ut d̃ hederis tractãs ſcribat ciſthon a qbuſdã iter hederarũ genera cõnumerari. hoc. n. in plinio eſt ita manifeſtũ, ut de eo nulla dubitatio hõri poſſit. Sed quoniã ut in ꝓuerbio dicitur ſi cecus cecũ ducat ambo in foueã cadunt. exiſtimauit idẽ uir alioquin grecarũ doctiſſimus litterarũ. ciſthon eẽ arbuſculã quandam a lada differẽtẽ atq; ab illa ciſthum ab hac ladanum idẽ pingue qđ utriuſq; plantæ foliis inſideat appellari cum tamen Dioſcorides Galenus et paulus eandẽ eẽ teſtentur Ciſthon et ladam ſiue ledon a qua id genus odoris qđ ladanũ dicitur nomen acceperit. Neq; uero in eo tantũ Plinius erraſſe uidetur quoniã ut ſupra oſtendimus res oio diuerſas ꝑ eiſdem accipit. ſed ob id ẽt q; eaſdẽ ob nominũ uarietatem putauit eſſe diuerſas q̃q̃ et eas quæ eodẽ noie nũcupantur uariis in locis tam uarie deſcripſerit ut q̃uis eaſdem eẽnt ipſum tamẽ differentes exiſtimaſſe iure quiſpiam poſſit arbitrari. Glaſti ſimilis herbe plantagini ſucco ſcribit Plinius lib. xxii. infici ueſtes idq; ei herbe nomen eſſe apud gallos, noſtro quoq; æuo paucis mutatis litteris guadum appellatur. at conſtat hanc eandẽ herbam a grecis Iſatidẽ uocari. Nam dioſcorides ſcribit iſatidis ſucco uti infectores lanarum eandemq; herbam habere folium plãtagini ſimile, atq; a Romanis glutam uel glaſtum nuncupari. at Plinius lib. xx. Iſatidẽ tertium genus facit lactucæ ſpõte naſcentis, quarto ſimili lapacio ſilueſtri dicit uti infectores lanarũ, qđ ẽt ipſum a græcis iſatidẽ dici idẽ Plinius eo in loco facile indicat, quoniam eoſdẽ effectus quarto generi tribuit quos Dioſcorides iſatidi aſſignat. Cũ igitur Plinius nullam eodem in loco admonitionem adiecerit eandẽ eſſe hanc iſatidem a grecis uoca-

Glaſtum.

Iſatis

tam quā li.xxii.a gallis glaſton appellari docuerat,uidetur profecto ignoraſse quam herbam græci iſatidis nūcupatione ſignificarēt,Alio' quin ſicuti eaſdem uires ī quarto genere lactucæ ſponte naſcentis ſcripſerat,quas in iſatide Dioſcorides,ita eodem folia plantaginis ſicuti in glaſto fecerat deſignaſset.Quid q͂ ēt niſi menda ſit codicis,que a græcis dicatur iſatis radiculam a latinis uocari,ac foliis oleæ conſtare ſcribitur eiuſdem Plinii libro.xix.ac poſtmodū eandē radiculam nō iſatim, ſed ſtruthion potius ab eiſdem græcis appellari,eiuſdēq; ramos tingentibus præparari lib.xxiiii.inſinuatur.Quē nam igitur hec erit noīum ac rerum ipſarū confuſio:ſi eadem herba aliquando glaſti,aliquādo radiculæ,aliquādo iſatis,aliq̄do ſtruthii,noīe ī plinio legatur,et nūc oleæ, nūc plantaginis,nūc uero lapacii folio deſcribatur.nō ab re itaq; .Venerandus antiſtes Petrus Barotius epiſcopus patauinus quēadmodū in oīum bonarū artium diſciplina eminentiſsimus ita in hac quoq; medicinæ parte,neq; ipſis medicis inferior,herbarū noticiā noſtris tpibus pene impoſsibile arbitratur,quoniā priſca earum noīa ſunt nobis ignota,in nulla uero tam manifeſta indicia ab antiquis tradita habemus, qn totidem ex aduerſo in contrariam poſsint auferrre ſetentiam,ſiue hec aut tradendi aut diſcendi herbarum ſcientiam difficultas inde habeat originē,q uariis anni temporibus herbæ faciem cum ætate commutent,ſiue q earam colores atq; figuras nō tā facile ſit hoī deſcribere,q̄ naturæ pingere atq; formare.Hinc illa auctorum in eiſdem notificandis diſsēſio,hinc illa noīum ambiguitas ut fere maior pars medicorum neſciat qd Struthii quod arabes cōdiſi appellant.Quid Eupatorii quid Centaureæ maioris,quid alſines qd oximirſines uocabulis antiqui auctores ſignificare uoluerint.Qui uero ſeſe ſcire opinantur illi etiam in maiori errore uerſentur. Nam quum ſeculum noſtrum ab Hippocra,Dioſcoride Galeno atq; omni uetere medicina ad garulas quaſdam atq; ſophiſticas diſputationes declinauerit.multa nos latent quæ ſi ueterum libros ita legēdos cēſeremus,ſicuti Calculatores Iacobos Conciliatores Pluſq̄cōmentatores reliquoq; huiuſcemodi auctores,in quibus plurimum oſtentationis minimum utilitatis,non ignoraremus neq;.n.impendio arduum eſset,ſi non omnia ſaltem earū pleraq; cognoſcere,quæ adeo familiaria ſunt ut non modo ad medicinam,

ſtruthion

Petrus barotius epiſcopus patauinus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſed ad alios quoq; uſus aliquãdo adhibeantur, queãdmodũ de oximyrſi
ne atq; arctio ſumus indicaturi. Nam quũ hæc atq; alia ſimilia noīa plu
rimum ſint ab illis quibus hodiæ in eiſdem rebus ſignificãdis utimur
differentia hinc plerumq; accidit, ut cum eadem ĩ ueterum libris lecti
tantur, aut medicamina peregrina, aut a' communi uſu remotiſsima eẽ
putentur, quum tamen nemo ſit ꝗ illa in orto ſuo nõ habeat, ac non eiſ
dem frequentiſsime utatur. Non ſine omni tamen periculo, quum quis
eis aliter utitur, ꝗ priſci medicinæ auctores ſtatuerunt, ſiquidem quid
ipſi de huiuſmodi rebus ſenſerint coniectare non poſsumus, quarum
nomina apud eoſdem uſitata ignorentur, tum uero maxime (ut dixi/
mus) aberratur, quum quiſpiam ſe noſse exiſtimat quid aliquo noīe ab
antiquis indicetur, quod tamẽ ſub alia ab eiſdẽ nũcupatione comprehẽ
ditur, quemadmodũ in Eupatorio Centaurea maiore Argemonio, ac
pleriſq; aliis plantis contingit, pro quibus diuerſæ ab iis quas eiſdem
uocabulis antiqui deſignarunt, quotidie a' noſtræ ætatis medicis reci/
piuntur. quibus tamen non adeo Plinius ꝗ arabes auctores, qui et ipſi
alius aliter de eadem re tradiderunt, errandi occaſionem præſtiterũt.
Cõfuſio ĩ Auicẽna ſcribit Eupatorium habere folia canabis, florem Nenufaris.
herba eu/ Meſue idem Eupatorium foliis centaureæ minoris floribus ſubcitri/
patorio. nis longitudinis paucæ conſtare. Serapio foliis pẽtaphyli aut canabis
florem autem non explicat. Fortunatum eſse oportet qui diuinare
uoluerit, quis nam horum ueriora retulerit, ac quod Medicus ille præ
cabatur qui medicinam ſorti commiſerat. Dii ſua cuiq; remedia qui/
bus illa extraherentur ſecundarent itidem a nobis orandum. ut bona
fortuna in uerum incidamus auctorem, bene tamen ſe res habet ꝙ ea
de qua paulo ante loquebamur iſatis non eſt ſicuti Eupatorium in me/
dicina frequens, neq; enim de ea minus, ꝗ apud Plinium legitur ua/
ria, a' noſtris traduntur qui arabes auctores ſequuntur, quibuſq; maxi
ma ætate noſtra fides adhibetur in exponendis uocabulis, medicami/
na quæ in libris ueterum medicorum leguntur ſignificantibus. hanc a'
græcis iſatidem herbam appellatam, Arabes nil atq; nilegi appellant,
Simon. licet hoc et Simon genuenſis, et auctor Pandectarum, et Concilia/
cõciliator liator in expoſitionibus Dioſcoridis ignoraſse uideantur. Nam Si/
mon iſatidem nunc ſine haſpiratione nunc cum haſpiratione ſcribit, et

aliquando oſatim,aliquando iſatidem uocat.Si quidem in littera.i. refert Dioſcoridis de iſatide uerba, neq; ut in aliis quorum certiorem habet ſcientiam admonet,iſatidem eamdem eſse,qae nil ſiue Nilegi ab Auicenna atque Serapione appellatur, quin nil herbam arabice dictam, Neſme graece non autem iſatidem uocari aſseuerat.atqui facile erat aduertere,q̄ ea quae de iſatide ſatiua et ſilueſtri a' Dioſcoride ſcribuntur,eadem fere' omnia de nil ſiue Nilegi a' Perapione atq; Auicenna traduntur,q̄q̄ et hii ambo auctores hanc herbam ipſam que a' graecis iſa tis diceretur, non ſatis nouiſſe uideantur, alioquin non ita uarii atque ancipites in eadem referenda fuiſsent, Serapio quidem Nigel ſuam quam /pro/ iſatide poſuit,quamuis ex ſententia Dioſcoridis eandem deſcribat,affert tamen et aliorum auctorum ſententias, quorum aliqui nileg habere florem Coriandri dixerunt, aliqui folio phaſeolorum conſtare. quas quidem opiniones facile improbare potuiſset, ſi herbam ipſam non tam ex aliorum ſcriptis quam ex ſe ipſo cognitam atque perſpectam habuiſset, Idem Serapio plantam quae Habnil.i. granum indicum gignit ſcribit eſse ſimilem plantae lebl.i. inuoluolo ſiue uolubili, ut uocabulis utar apud medicos noſtros uſitatis, ac ramis praeterea folliſque uiridibus,flore in cuiuſque folii radice purpureo conſtare, pluraque alia eiuſdem plantae addit indicia, quae plane oſtendunt eam eſse omnino ab iſatide differentem. hinc ortus eſt Simonis error, qui de nil in littera n ita ſcripſit. Nil arabice eſt indicum, quo panni tinguntur, et eſt ſuccus plantae ſimilis uolubili, ſemen eius inter laxatiua ponitur. in quibus uerbis ſi Simon illud indicum innuat, de quo Dioſcorides Galenus et Paulus tradiderunt, multiplex eſt mendatium. Neque enim indicum eſt herbae ſuccus.uerum ut ſcribit Dioſcorides libro.v. et Pli. quoq; idem retulit libr.xxxv.indicum eſt duorum generum. Alterum q̄d fit harundinū indicarum ſpumae adhaereſcēte limo,alterū ex purpurae ſpuma in purpurariis officinis cortinis inatante. Si uero ita indicum accipiat,ut nos uulgo uocare conſueuimus ſuccum quēdā herbae, que a' graecis iſatis,a noſtris guadum, ut antea docuimus uocitatur,q̄ indicum dixerit herbae ſuccum,non ſane a' uero diſentit.At q̄ ea herba ex qua is ſuccus exprimitur, qui indicum appellatur, ſit in uol

Herba nileg.

Serapio granū indicum.

Indicum

uolo ſimilis, tã eſt in ꝑpatulo falſum, ut improbatiõe nõ egeat. Idẽ Simon in littera h. refert ex ſnia Theodori priſciani, iſatim eẽ rubeã tinctorũ. Poſtmõm in littera o. dicit oſatim ut macer ſcribit eſſe gratã tinctoribus herbã, quæ dicta tã uaria nõ paruã fidẽ faciunt ignoraſſe Simonẽ, qd apud græcos iſatis, et qd apud arabes nil ſignificaret, qq̃ i hec poſtremo ſimoni ſit ignoſcendũ, Nã et arabes ipſi de eadẽ nil ſibi non

Auicena cõſtant, queẽadmodũ ex ſcriptis Serapionis ꝓbauimus. Auicena quoq; q̃uis uires potius ac proprietates plantarũ enarrare q̃ earum effigies indicare ſtuduerit, quom tamẽ ipſe quoq; de eadẽ iſatide tribus i locis ſub nil uocabulo ſcribat, merito ſuſpicionem affert, ſe ẽt titubaſſe atq; ancipitem fuiſſe qd nam eẽt iſatis. nam in littera. n. eadẽ de nil ſcribit. quæ de iſatide Dioſcorides, quoniã eodẽ mõ diuidit i ſatiuã, atq; ſilueſtrẽ atq; eaſdẽ fere uires ac ꝓprietates herbæ Nil tribuit, quas iſatidi Dioſco. Sed rurſus idẽ Auicena in littera. g. ita ſcribit, guaſmein eſt folium nil, et quædam alia ſubinfert, quæ in littera n de eodẽ folio declarauerat. unũ tatummõ addit, ꝙ capillos inficit, nõ tamen in hiis neq; a ſe ipſo neq; a Dioſcoride multũ Auicena diſſẽtit. ob id tantum reprædendẽdus ꝙ fruſtra de eadem re in diuerſis litteris ſcribat. at in eadem littera. g. plurimum a Dioſcoride ac ueritate ipſa uidetur diſcrepare, de grano. n. nil ita ſcribit. granum nil eſt cartamũ indũ, deinde multas ꝓprietates ſubinfert, quæ nihil ad iſatidẽ pertinẽt. pro qua nil

Meſue. ſiue nigel idem Auicena in n littera retulerat. Meſue quoq; hunc errorẽ aĩaduertẽs, ubi de Cartamo ſcribit, dicit quoſdã falſo putaſſe cartamũ eẽ granũ nil. Nec minor eſt apud auctorẽ Pandectarũ in eiſdẽ rebus noibuſq; colluuio, nã et ipſe falſo ſcripſit, quod arabice nigel dicitur, Neſme a græcis appellari, a latinis aũt indicũ, et q̃uis herbæ nil ſiue indico oẽs facultates ſubſcripſiſſet, quas Dioſcorides atq; Galenus et Paulus iſatidi tribuunt, Idem tamen alio in loco uidelicet in littera. B ſcribit oſatidem uel potius iſatidem et Borith græce, arabice autẽ agiſ

Sapõaria do, latine Saponariam uel herbam fulonum, omnibus hiſce noibus eandẽ herbã nuncupari. ex quibus uerbis uidetur ĩnuere iſatim quã ipſe uitioſe oſatim appellat, eẽ radiculam illam, cuius adeo ſuccum in purgandis lanis Pli. lib. xix. extollit, niſi ꝙ poſtmodum proprietates ſubſcribit, quæ non ſunt radiculæ ſeu herbæ fulonũ, ſed iſatidis potius. i.

herbæ tinctorũ ꝓpriæ.Quantum uero huic auctori Pandectarũ cre/
dere debeamus,uno eiuſdẽ uiri ignorãtiæ argumẽto recitato patebit.
Docet Dioſcorides ex foliis Chameleæ cũ duabus partibus abſinthii
addito melle uel aqua fieri catapotia.i.pillulas.hic autẽ bonus uir qui
cunq; fuerit qui libros oĩa mendatia continentes cõpoſuit.neſciens Ca
tapotia apud antiquos ſignificare eas quas nos uulgo pilulas appella
mus,dixit docere Dioſcoridem fieri trociſcos admixto abſinthio dupli
ci mẽſura et una parte chameleæ et catapuciæ,quaſi apud Dioſcoridẽ
hoc uerbum Catapotia non pilulas.ſed plantam potius,quæ uulgo ca
taputia dicitur,ſignificaret.Sed ne dum aliorum potius ꝙ plinii erra
ta perſequimur,uſq; ad faſtidium uolumen excreſcat,ad propoſiti no/ Echios.
ſtri inſtitutũ reuertamur.Echios alterũ genus deſcribit Pli. eodẽ quo
Dioſco.mõ lanugine ſpinoſa et capitulis uiperis ſimilibus.hanc eandẽ
refert Dio.li.iiii.ab aliquibus Alcibiũ uocari.Pli.tamẽ.li.xxvii.quaſi ꝺ
alia re uerba faciens ꝙ de Echi,quã lib.xxvi.contra ſerpentes bibi ex
uino et aceto docuerat,ita ſcribit. Alcibium qualis eſſet herba apud Alcibium.
auctores nõ reperi,ſed radicẽ eius ac folia trita ad ſerpentis morſus
imponi et bibi iubent.ſic Dioſco.lib.iiii.Echios radicẽ ac folia e uino
potari iubet contra eoſdem ſerpentes. eſſe uero eandem Alcibion et
Echin,illud non tenue eſt argumentum,ꝙ neq; Dioſco.neq; Paulus ꝺ
alcibio ſeorſum ſcripſerunt,ſed de echi tantũmodo, quã alio uocabulo
Alcibium ſiue alcibiadion dici pariter retulerunt. Nicander etiam in
Theriacis ſuis.i.in eo.lib.in quo remedia ſcribit contra animalia ue/
nenata,eandem herbam Alcibium et echin utroq; nomine nuncupat,
atq; eiuſdẽ lib.expoſitor.Alcibiũ quidẽ ab inuentore uel ut Demetrius
inqt ab alcibio quodã qui primus ex eadẽ herba remediũ ſenſit,Echin
autẽ quoniam contra Viperarũ ictus utiliter bibitur,ſcribit appellatã.
Sed quoniã de theriacis facta eſt mentio,nõ poſſum me temperare qn
hoc in loco medicorũ noſtrorũ errorẽ patefaciã, qui nobile illud anti/ Theriaca
dotũ,quod theriaca uocatur nõ ἀπὸ τῶν θηρίων .ideſt feris cõtra quo/
rum uenena exhibetur,aut quæ in eiuſdẽ cõpoſitione miſcentur,nõ sũt Tirus ſer
ãt aliæ ꝙ uiperæ,ſed a' quodã ſerpẽte q ꝓprio noĩe tirus nũcupetur,quẽ pens.
q; oĩo huic antidoto addere oporteat, nomẽ traxiſſe opinãtur. eundẽ
aũt ſerpentem ex egypto uſq; petunt,et qui fidem facere uolunt ſe oĩa

ſili ge.ſſiſſime cõquiſiuiſſe,quæ ad theriaces cõpoſitionẽ ſint neceſſaria una cũ aliis,quæ eidẽ miſturæ adiungũtur,publice uiſcendũ exponunt ſed neq; ſerpentẽ illũ norũt,quẽ huius antidoti inuẽtores theriacæ ad/ di iuſſerũt,neq; pleraq; alia,quæ in eadẽ cõpoſitione iunguntur.Neq; .n.tiri nomẽ i libris arabũ aliud ſignificat,q̃ eã ſerpẽtis ſpẽm quã græ ci echidnã,nos uiperã appellamus,uidẽtur ſiquidẽ arabes qđ nomẽ eſt generis apud græcos tribuiſſe ſpeciel.nam uipera Theriu .i. feræ ſpẽs eſt.Arabes aũt uiperã pro Therio thiron(corrupto uocabulo)noiant. et q a Gal.et Pau.trociſci ſiue paſtilli theriaci nũcupãtur, quoniam in

Galenus. Paulus. ipſis theria.i.uiperæ que e' genere ferarum ſunt cõmiſcentur,ab Auicẽ na in deſcriptiõe theriaces andromachi trociſci tiri appellantur.Nihil uero aliud in libris arabum ſignificare tiron q̃ uiperam uel eo potiſſi mum argumento probatur,q; quæcunq; ſerapio de tiri carne cõſcrip/ ſit,et quo nam mõ p uſu medicinæ paretur,et quos nam præſtet effec tus.Hec oia a' Dioſcoride Galeno ac Paulo de uipera ſerpente ſcri/ buntur,quorum etiam auctorum Dioſcorides præſertim atq; Galeni idẽ ſerapio in huius ſerpentis uſu affer teſtimonia.atq neq; tirus neq; aliud pro tiro ſerpentis nomen præter echidnam.i.uiperam uſq̃ i Ga leno aut Dioſcoride legitur.Conſtantinus aũt q medicinam in arabũ libris edidicit,ſigna morſus tiri atq; ad eundem remedia nõ alia q̃ dio ſcorides in echidna.i.uipera retulit.Scribit Plinius libro nono.pilo ca rentium duo tantum animal generare Delphinum et uiperam , hoc idem de Tiro legitur in libris Ariſtotelis de animalibus ex arabica in linguam latinam translatis . Pudet me opinionem tam uanam quæ ſe ipſam refellit pluribus argumentis improbare.neq; ſatis mirari poſ ſum multos ætate noſtra medicos celeberrimos hec uaria in diuerſis linguis interpretamenta parum diligenter intuentes quum aliquan do tirum aliquando uiperam in medicorum libris lectitarent,non no minũ tantũ,ſed aĩalium quoq; diuerſitatem eſſe exiſtimantes,alios cre didiſſe trociſcos e' uipera,alios e' tiro,tirumq; eſſe peregrinum ſerpẽ/ tem,quem ad theriaces compoſitionem ex ſyria uſq; querere oporteret

tirus uipa et maras ſus Idem. Utinam tiri.i.uiperæ quæ uulgo a' quibuſdam maraſſi , a' quibuſdam ſcorzones appellantur,in italia non naſcerentur.neq;.n.dolendum eſſ/ ſet nos eo carere ſerpente , quo et ſi aliquando ad hominum ſalutem

uti poſſimus,ſæpius tamen eſt ſuo ueneno noxius q̃ remedio ſalutaris
Huius tamen erroris præcipuus ut mihi uidetur auctor fuit Auicen/
na,qui cum uarias theriaces compoſitiones ſcribat,eoſdem trociſcos qui
in eadem theriaca miſcentur, aliquando trociſcos e' uiperis, aliquan/
do trociſcos tiri nominat.atqui idem trociſci in quibus uiperæ ponun/
tur,non alia ratione trociſci theriaci a' græcis appellantur,niſi quoniā
theria.i.uiperæ quæ ex ferorum animalium genere ſunt,eiſdem troci/
ſcis adiunguntur.durat tamen hec ut diximus perſuaſio apud noſtros,
tirum ſerpentem alium eſſe a' uiperis,qui quoniam apud egyptios tā
tūmodo reperiatur,nō aliūde q̃ ex mēphi optimam ad nos theriacam
apportari arbitrantur.Gētilis ēt maxime æuo noſtro auctoritatis me
dicus in expoſitionibus ſuis in quintum Auicennæ librum, uiperas ex
q̄bus docet Aui.fieri trociſcos exiſtimat,nō eſſe id ſerpentis genus , de
quo Nicāder ut Gal.ēt teſtatur elegantiſſimo carmine græco,in hanc Nicāder.
sniam scribit,quam nos ut potuimus in latinam uertimus linguam.

Vipera ſcæua caput lætali dente mariti.
Mordicus abſcindit,ſed nata e' ſemine proles:
Viſcera dilaniat matris,lucemq; requirit.
Sic patris interitum ſub primo ulciſcitur ortu.

Hec aūt ſunt gentilis loco quē diximus uerba .Vt apparet uipera ſu/ gentilis.
mitur pro cōmunibus ſerpentibus,non pro illis quæ caput maſculi in
ſpecie ſua præſcindūt quando coit cū ea,unde filii facientes matris uin
dictam eas ſcindūt.Sed ꝙ hoc ipſum ſerpentis genus de quo ſcribit Ni
cander,ac nō cōes ſerpentes ut opinatur Gentilis in theriaca miſcere
oporteat docet Ga.ī ſuo de theriaca ad Piſonē li.in quo de uiꝑa ,quæ galenus.
ponitur in theriaca ita ex nicandri ſnia refert.Hoc aūt aīal,q̄d uiꝑa di
citur,hʒ præ oībus aliis caput ad ꝑniciē idoneū.ferūt.n.ipſam ore apto
ſemen maris excipe,quo deinde ſuſcepto eiuſdem caput abſcindit, talis
eſt Viperarum exicialis cōplexus.demum ex semine geniti catuli quo/
dam naturæ inſtinctu uterum matris abrodunt,atq; erūpunt in lucem
mortem patris uindicantes.Hec uero et ſi nō scribantur ab Aui.de ui
ꝑis,multa tamē alia q̄ eiſdē exponit,quæ ēt Gal.in eo quē diximus de
theriaca ad piſonem li.q̄ echidnis.i.uiperis refert,nam ea quam notat
Aui.inter marē ac foeminam ex nūero dentium differentiā ī eodē li.

ſcribitur a' Gal.inter echin et echidnā,ideſt inter uiperā marē ac foe
minam,adeo ut nulla dubitatio relinquatur,Auic.non cōes quoſdam.
ſed ꝓprii generis ſerpētes queādmōm et galenū in cōpoſitiōe theria/
ces miſceri uoluiſse,licet eoſdē ſerpentes aliquādo Tiros aliquādo uipas
noīans plurimis errādi dederit occaſionē.Sed et alii nō pauci prætter
hūc de tiro et uipera in Auic. atq; eius expoſitore gentile legūtur er/
Auicenna rores,in eiuſdē theriaces deſcriptiōe.nā cū idē Auic.primā androma
chi compoſitionem maxime ꝓbet,adeo ut nihil ei aut addendū aut ſub
trahendū aut oīno imutandū exiſtimet,eandē tamē in multis a' uera
andromachi deſcriptione differentem quinto ſui uoluminis lib. nota/
uit,bis.n.in eadem Centaureā repetit,et pentaphylon prætermittit,
qđ tamē ab andromacho inſeritur . Cētauream uero pro pentaphylo
eſse ab Auicēna ſcriptā facile eſt animaduertere.Paulus.n. quem ma/
Paulus. xime ſecutus fuiſse uidetur Auicēna,quum andromachi compoſitionē
recitat,in quadam eiuſdem particula ita ſcribit.Smyrnes,Croci.Zin/
ziberis,Rupōtici,pentaphyli,Calamēti,Praſii,Petroſelini,Stichados,
et reliqua.eundē ordinem imitans Auicēna ita notauit,Myrrhæ,cro
ci,Zinziberis,Reubarbari,Centaureæ,Calamenti mōtani, praſii,pe
troſelini,Stichados.Qui lucidius poſsit oſtendi Centaureā pro penta
phylo poſitam,cum præſertim eandem centaureā in eadē theriaces de
ſcriptione ponat Auicēna .atq; in hac totius compoſitionis particula
oīa quadrēt in Paulo,et Auicēna præter centaureā ꝓ qua pētaphylon
in Paulo atq; Andromacho legitur,Quod ēt aīaduertit Gentilis q cū
uideret centaureā bis in Auicēnæ deſcriptiōe poſitā,et prætermiſsum
pentaphylon,nō temere centaureā pro pētaphylo ſcriptam iudicauit.
Qđ uero ꝓ Rupōtico Auicēna reubarbarū ſcribit,eadē qua Androma
andromacus. cus Pauluſq; menſura nō eſt admodū admiratione dignū.Quā.n.radi
cē græci Rupunticū uocant,eandē arabes reubarbarum. Eſt uero lon
Rupōticū Rhabarbarum. ge diuerſa ab ea quam nos uulgo reuponticū appellamus,quæ non ut
prior /in his/ quæ ſupra pontum regionibus naſcitur,unde ēt nomen
ſortita uidetur,sed et in Italia et in pluribus aliis prouenit locis,hanc
tamē noſtri tpis medici ꝓ reubarbaro.i.ea radice quæ a' græcis rupō
ticū appellatur geminato pōdere ad eoſdē adhibēt uſus.Qđ ſi interrogē
tur ubi apud Dioſco.aut Gal.aut ēt Serapionē atq; Auicēnam de hac

eadē radice quæ ē tantū colore reubarbaro ſimilis,figura uero atq; na tura ac ſolo in quo naſcitur plurimū differēs aliqd legerint,tā reſpon dere qd ſciuerint q̄ de re ab oībus pene ætate noſtra ignorata,quā ta mē nos aliq̄do ſumus indicaturi,hic.n.nō oīa docere ſed plures tātūmō errores apire.atq; hoīes admonere ſtatuimus,ne tam temere atq; icō ſulte eis medicaminibus utantur,quorū quū nullā ex ꝓbatiſsimis au/ ctoribus hēant ſciam neq; uerā etiā atq; ſecurā tenere poſsint experiē tiā.Miror tamē Gentilē nihil de hac uarietate neium in Androma/ cho atq; Auicēna dubitaſse,cū tamē idem Gētilis in his ipſis Andro/ machi atq; Auicennæ deſcriptionibus,cōparādis tā diligens hēri uo/ luerit ut notandū cenſuerit, Macedonicū ab Andromacho i theriaces deſcriptiōe poſitū,ab Auicenna aūt prætermiſſum.Viſus eſt.n.exiſti/ maſſe Gētilis id qd plures ne dicā oēs ēt æuo noſtro medici opinātur, Petroſelinon eſſe id herbæ genus,qd paſsim naſcitur in ortis ac uulgo et petroſellinon nuncupatur,ſic etiā Macedonicū eā Apii ſpeciē quā ali qui uulgo Macerones appellant putaſſe idē Gentilis appet.qua in re facile oſtendit uulgarē ſe potius quādā habuiſſe herbarū noticiā,q̄ eā quā Dioſco.atq; Galenus ac reliq ueteres medicinæ auctores ſuis in li bris poſteris reliquerunt.Eſt.n.petroſelinon.ut.i.:i.lib.ſcribit dioſcor. ſemē ſimile Ammi.qd nō ubiq; ꝓuenit,ſed in Macedonia in montium gignitur præcipitiis.unde et a loco et a patria in qua naſcitur petro ſelinon macedonicū dicitur.Galenus.quoq; de hoc eodē in ſuo de the riaca ad Pāphilianū lib.ita ſcribit.Omnes igitur affirmarunt Irim eē optimā,quæ in illyria naſcitur,Ptroſelinon aūt macedonicū, Aſphaltū uero iudaicum.Nihil igitur auicenna ex rebus quæ in theriaces com/ poſitione miſcentur hac qdem rōne prætermiſit, quoniam petroſelino Macedonicum non adiecit,ſed patriam tantū in qua naſceretur omiſit, Illud uero difficilioris eſt in Auicenna excuſationis,quō Sagapenon in ſua deſcriptione tacuerit,qd tamen cū aliis ab andromacho iungi/ tur.Atqui ipſe auicenna cum uariari mēſuras medicaminū in diuerſis deſcriptionibus inſinuat,eandem uarietatem nō minus in Sagapeno ſiue ut ipſe ſcribit ſerapino q̄ in caſtoreo accidiſſe confirmat. Neq; di ci pōt ſub appellatiōe Bezaard ſerapinum intelligi.nā Paulo inferius auicenna eo noīe galbanū ſignificari demonſtrat,quod tamē galbanū

Gentilis.

Macedonicum.

In ſcḋa theriaces deſcriptiōe cōnumeratur ab eodem Aui.inter ſex me dicamina qbus ſcḋa deſcriptio ſupabundat a' prima. adeo oīa in Aui. ſunt dubitatiōibus plena.Nā et in prima deſcriptiōe Bdeliū ſubalbidū ab Aui.ponitur,de quo nulla fit neq; ab Andromacho neq; a' Gal.aut Pau . andromachi compoſitionem referentibus mentio.At ſi ordinem Pauli,quem Auic.imitari uidetur diligenter attendimus,pro galbano Bdelium ſubalbidum,pro Sagapeno Bezaard ab Aui.ſcriptum reperitur.Pau.ſiquidem in una eiuſdem compoſitionis particula ita ſcribit, Seminis dauci galbani,Sagapeni,Aſphalti Opoponacis,Caſtorei,Cōtaureæ,Clematidis.ana.ʒ. II.apud Auic.aūt ita legitur.Dauci,Bdelii ſubalbidi ana. aureos.IIII.Bezaard,Aſphalti,Opoponacis,Centaureæ minoris,Ariſtolochiæ rotūdæ oīum aureos.IS.Facile eſt intueri in hac theriaces portiōe,ꝑ Galb.qḋ in Pau.ſemen Dauci ſtatim ſubſeqtur, poſitū eſſe ab Aui.bdeliū ſubalbidum,qḋ ut diximus,Andromachus,gal. et Pau.omnino prætermittunt.pro ſagapeno autem in eodem ordine ſcribi ab Auic,Bezaard.ꝑ ariſtolochia autem clematide ariſtolochiam rotundam.et caſtoreum quod ab andromacho in theriaces compoſitione ponitur,ab Auic.in eiuſdem antidoti deſcriptione prætermittitur, aut ſi poſtea ſubiungitur,quum eiuſdem pondus uariari in diuerſis deſcriptionibus admonet,qui tueri poterimus auicennam,ne in numero medicaminum ex quibus tota theriaces miſtura conficitur, erraſſe uideatur . Erunt enim caſtoreo adiecto , sexaginta quinq; non autem , sexaginta quatuor ,quem numerum auicenna in prima deſcriptione notauit.de quo etiam numero ſcrupulus nō latuit Gentilem , adeo ut in auicennæ deſcriptione ſupſfluere exiſtimet Seminis ſiſeleos , quum ſtatim antea ſiſeleos scribatur,quod idem eſſe Gentilis arbitratur.At ſi pauli contextum inſpicimus,quem ut ſupradiximus in deſcribenda andromachi theriaca ſequitur auicenna,pro thlaſpeos uocabulo uidetur in auicenna ſcriptum eſſe ſiſeleos.nam in paulo ita ea particula legitur.Storacis/ſeminis apii/Seſeleos / Thlaſpeos,ameos,chamedreos/ chamepitheos/hipociſtidos, In auicenna autem hec eadem particula ita ſe habet.ſtoracis liquidæ/ſemis apii/Siſeleos/ſeminis ſiſeleos/ ameos/chamedreos/ſucci hipoquiſtidos. In hac medicaminum cōnumeratiōe nō differt auicenna a' Paulo,niſi q; pro nomine thlaſpeos ut dixi

mus ſcribitur in auicēna ſiſeleos,hanc autem eandem thlaſpin auicenna in deſcriptione antidoti quod Mithridatum appellatur,noīat alſeis,et exponit q̄ eſt Naſturtiū babylonicum.Nam ſiqs eiuſdem antidoti in auicēna deſcriptionē pauli deſcriptioni comparet,nō dubitabit pro thlaſpi alſeis ab auicenna cum reliqs medicaminibus idem antidotum componentibus cōnumerari. Neq; uero mirandum eſt de hac Thlaſpeos in ſiſeleos aut alſeis apud auicennam transuerſione/ne dicam ꝑuerſione.nam et trociſci hedichroi q in eadem theriaces compoſitione iunguntur,corrupto uocabulo trociſci aldaracaron ab auicenna appellātur,ab aliabate,autem et Nicolao ut teſtatur etiā Gētilis trociſci diacorali,deprauato itidē hediochroi uocabulo in diacorali.Neq; ſane de uerborū momētis cura eſſet hēnda,his qbus tantarū rerū inueſtigatio ꝓponitur,niſi ex noīum ignorātia maximus ſæpe in rebus ipſis error accideret,nam Nicolaus quem diximus cui sūma atq; præcipua ætate noſtra in deſcribēdis medicaminū cōpoſitiōibus fides adhibetur, hac forſitan uocabuli deprauatiōe deceptus,ꝓ Darſiſaan qd in eorūdē trociſcorū deſcriptiōe legitur apud arabes,ac ꝓ aſpalatho qd idē eſt apud græcos quod apud arabes Darſiſaan ponit Coralos,ſed lōge alia res eſt a coralis/id quod græce aſpalathus,arabice darſiſaan dicitur. nam ut primo lib.ſcribit diosco.aſpalathus eſt planta,quæ in Syria et Rhodo naſcitur,qua unguentarii ad ſpiſanda unguenta utuntur, uiresq; hēt excalefaciendi ac parumper aſtringendi,probatur maxime grauis subrubens/ aut in purpuram uergens detracto cortice, denſa / guſtu amara/et reliqua.nonnulli tamen falſo putarunt aſpalathon esse malum punicum ſilueſtre,atq; eius radice pro aſpalatho utendū cenſuerunt,cuius snīæ etiam Serapio fuisse uidetur, ut titulus indicat eius partis,in qua de darſiſaan ſcribit. aliqui radicem ſpinæ indæ ut auicenna refert, qui etiam pro eodem ponit semen aliembut.i,semen Xylocaractæ.aliqui(ut ſcribit Gentilis) exiſtimarūt esse ſpinam albam. aliqui cinamomum,tanta eſt auctorum in hac planta diſſēſio ut neq; quid ea ſit,neq; quid eius loco accipi oportreat ex illorum ſcriptis ſatis conſtet,nam et Galenus ac Paulus quibus in hac parte magis q̄ auicennæ crediderim pro aſpalatho non semen xylocaractæ, ſed lygi.i. eius arboris quam uulgo agnum caſtum appellamus recipi in ſuis

aliabas.

Nicolaus. gentilis.

Darſiſa / an aſpala thus.

Ligus arbor. agnus caſtus.

amaracus antibalomenis aſſeruerũt.in eorũdẽ trociſcorum edicrol ſiue aldaraca ron deſcriptione/pro Amaraco/ſcribitur in Auicẽna Emeruche,et ip/ſe idem Auicenna exponit,ꝙ eſt Alacoen alba,ignotum ſcilicet per igno tius ut ſdici ſolet.hanc enim Alacoem albam aliqui Camomillam al/bam,aliqui Matricariam,aliqui Cetulam ut Gentilis teſtatur eſſe ar/bitrantur.Quicquid uero ſit Alacoen alba,certum eſt Amaracum pro qua Emeruche legitur in Auicenna, nihil eorum ſignificare quod de Alacoe alba a diuerſis auctoribus exponitur.Eſt enim amaracus her ba odorata,quæ alio nomine Sampſycus appellatur aut eidem ſampſy co ſimillima.Nam et Dioſcorides libro tertio Sampſycum a' Ciſsicenis ac Siculis alio nomine Amaracum dici teſtatur,et idem plures alii,In quorum etiam numero eſt Plinius confirmant. Apud eundem Aui/cennam in prima theriaces deſcriptione legitur ſcæ montanæ,exponi tur autem a' Gentile ꝙ ſit Sticados uel Abſinthium. ſed ſticados hoc in loco ſignificare non poteſt.nam id ſub propria appellatione poni/tur ſupra,neque etiam Abſinthium quoniam de Abſinthio in Andro/machi theriaca a' nullo fit mentio.In prima etiam quam ſcribit Aui/cenna eiuſdem theriaces compoſitione legitur Scordion,in ſecũda au/tem pro eadẽ ſcordio ſcribitur allium ſilueſtre, hinc error uulgatiſsi/mus emanauit,ut quoniam ſcorodon ſignificat apud græcos allium,ꝓ ſcordio allium ſilueſtre non in theriaca ſolum ſed in pluribus aliis cõ poſitionibus accipiant,ſed aliud eſt ſcorodon agrion.i.allium ſilueſtre aliud ſcordion herba,quæ ut ſcribit lib.iii.Dioſcori.foliis triſaginis con ſtat,eſtq; prædpui contra uenena ac ſerpentum ictus remedii.unde nõ ab re et theriacæ et pleriſq; aliis ãtidotis admiſcetur.De hac eadẽ her ba Gal. in ſuo de theriaca ad Pãphilianũ et ð ãtidotis li.i hanc ſcribit ſniam.Scordion optimũ aſſertur ex creta, q̃q̃ neq; improbãdũ in aliis gentibus reperitur.ſcriptum uero de eo a' grauiſsimis medicinæ auc/toribus,ꝙ cum corpora eorum,qui in prælio ceciderant,diu in ſepulta iacere contigiſset,quæcunq; ſors tulit ut ſupra Scordium iacerent,mul to minus quã reliqua ſenſiſſe putredinem, atq; eas præſertim ex to/to corpore partes quas ipſius herbæ tactus defendit. unde creditum eſt eandem contra animalium uenena ac peſtifera medicamenta quæ uim habent putrefaciendi auxiliari. Hanc pariter herbam

Margin notes: Alacoen alba. (beside "ſe idem Auicenna…"); Scordion (beside "tem pro eadẽ ſcordio…"); Galenus. (beside "ba Gal. in ſuo…")

idem Galenus libro de ſimplicibus medicaminibus. ix. inter cæteras quæ putrefactionibus aduerſantur præcipue cōmēdari teſtatur. Quod ſi ut ſcribit Galenus in ſuo de theriaca ad pamphilianum libr. unius medicaminis adulterati uitium poteſt totam theriaces compoſitionem corrūpere. qui nos ſpare poſſimus eandē mixturam optime confici. ubi maxima pars ſimplicium medicaminū quæ in ipſa iunguntur ignoretur. niſi forte arbitramur arabes aut egyptios nunc eſſe, q̄ unq̄ fuerit auicēna doctiores, apud quos cōſtat omne philoſophiæ ac medicinæ ſtudium iam pridē sui (ut fertur) Machometi præcepto aboleuiſſe. Illud potius minus mirari oportet quum neq; apud nos nȝ apud illos huius antidoti certa habeatur ſcia, theriacam noſtris temporibus nō eos præſtare effectus quos de eadem ueteres medici pollicentur. Sed ne ſcribendi prolixitas tedium legentibus pariat ad id unde digreſſi ſumus, hoc eſt ad plinium ipſum reuertamur. Cētunculū ſcribit plinius lib. xxiiii. uocari ab italis herbā roſtratis foliis, ad ſimilitudinē capitis penularum iacentē in aruis. eandem autem a græcis clematidē appellari, eius præterea egregiū effectum adſiſtendā aluū in uino auſtero teſtatur. At dioſcorides libro. iii. non clematidem a græcis nūcupatam, ſed gnaphalium potius ſcribit, a romanis centunculum dici. atq; eundem fere in gnaphalio refert effectum, quem in centunculo plinius, nam eius folia in uino auſtero pota dyſentericis prodeſſe confirmat, quod idem plinius libro. xxvii. de gnaphalio ſcribens pariter aſſerit. Dioſcorides præterea qui omnes clematidis ſpecies diligenter atq; accurate conſcripſit, nullā tamen hoc nomine a græcis inſinuat uocitari, qualem deſignat plinius roſtratis foliis ad ſimilitudinem capitis penularum in aruis iacentem. Idem plinius eodem libro. xxiiii. atq; eodem in loco ubi centunculum nominat, laginem quoq; inter clematidas connumerat, quam libro. xxii. laſinem nominauit. De laſine ſiquidem li. xxii. ita ſcribit. Salutaris eſt phtiſim patientibus. at libro. xxiiii. de lagine ita, phtiſicos iuuat cum melle. Item de laſine, mulieribus lactis ubertatem facit. de lagine ſimiliter, lactis ubertatem facit. De laſine quoq; infantium capiti illita nutrit capillum tenacioremq; eius cutem facit. De lagine pariter, et infantibus illita capillum alit. Vtramq; uero et laſinem et laginem in cibis placere, et uenerem ſtimulare teſtatur.

Cētūculū.

Laſine.

Quorum uicinitas nominum/et pares propemodum effectus/argumen to eſſe poſſint,uel laſinen uel laginem in utroq; libro eſſe legendum, atq; eandem plantam pro diuerſis bis fruſtra a' Plinio repetitam.Eã dem prætterea laginem ſcribit plinius ab aliquibus echiten uocari, et tenue ſcamonium,quod dictum me ſuſpicari facit ne laginem et echi/ ten.pro elxine et euſine/codicis forſitan errore/ſcribatur .Neq; enim agnoſcitur planta quæ uerius tenue ſcamonium dici poſſit,q̃ ea quam græci aliis uocabulis et elxinem/et euſinem/et ciſſampelon etiam ap/ pellant.habent enim hec/omnes ſcamonii notas, libro ſiquidem quar/ to ſcribit Dioſcor.Elxinen habere folia hederē ſimilia.At eiuſdem he deræ foliis et elxines pitter ſcamoniũ lib.eodē ab eodē Dioſcoride ſcri bitur.Elxine quoq; florem fert candidum,calathi figura et plurimo la cte manat,et aluum ciet,ſicuti ſcamonium.Hanc eandem elxinen Pli. (niſi fallor)libro.xxi.conuoluolum appellat,ob id q(ut etiam de elxi/ ne ſcribit Dioſcorides)omnibus in quas inciderit plantis circunuolui/ tur.Eiuſdem florem ſcribit plinius eſſe rudimentum naturæ lilia fa/ cere condiſcentis,in quo flore plurimi decipiuntur litteratores, qui ſi/ monis genuenſis auctoritate freti,exiſtimant eundem florem eſſe li/ guſtrum,de quo Virgilius. Alba liguſtra cadunt. quum tamen ligu/ ſtrum ſit arbuſcula,quæ quidem flores albos profert,ſed plurimum a' conuoluoli flore differentes.Eadem arbuſcula hodie quoq; in aliqui/ bus italiæ locis ab incolis laguſtrum,pro liguſtro corrupto nomine di citur.Audio etiam a' pleriſq; caprifolium appellari, quoniam eius fo/ lio capræ præcipue ueſcantur, non longe huic diſſimilis in aſia naſci tur,quæ a' græcis cypros.ab arabibus alcana uocatur.Minus uero mi/ randum ſit,Plinium hominem quantũ negociis ciuilibus deditum,tan tũ ab oĩ medicinæ exercitatiõe remotũ,ĩ hac fruticũ ac herbarũ cõtẽ platione aliquando cæſpitaſſe,quãdo et auicẽna ipſe,quē ſi uere eum, quem illi omnium fere' ætatis noſtræ medicorum tribuit conſenſus in medicina principatum mereatur,non ſolum ſcriptis, ſed rerum quoq; experimentis atq; operibus uere medicum fuiſſe oportuerit, tam in eiſdem rebus ad uſum medicinæ neceſſarie uidetur fuiſſe implicitus atq; perplexus.ut hanc ipſam elxinem,ſiue ciſſampelon,quæ latine cõ uoiuolũ dici põt, et alſinem.quam ſcribit Dioſcorides auriculam mu ris a' romanis noncupari,et aliam quam græci proprius.myoſotida.i.

Elxine eu ſine.

Conuol/ uolum.

Liguſtrũ.

Cypros. Alcana.

*aauriculam muris appellant,et anagaliden quatuor,s.herbas et natura
et figura plurimum differentes,ſub unius auriculæ muris appellatio/
ne confunderet.Quod ſi quis pro auicenna obiiciat, potuiſse eum et al
ſinem et eam,quæ proprie auricula muris dicitur,et anagalidem, has
tris omnes herbas auriculæ muris nomine nuncupare , quoniā æque
oēs foliis muſcu'orū auribus ſimilibus cōſtāt.hoc tū de cōuoluolo,cuius
folia sūt hedere foliis ſimilia nequaquā dici potuerit.Cur ēt poſtmōm
Aui.ſeorſum ꝺ anagalide ſub ꝓprio noīe tractauit,cuius antea ꝓprie
tates ī auricula muris aſsignauerat.Cur ēt eiuſdē ꝓprietatibus,alias* Auricula
cōmiſcendas duxit,quæ ſunt eius herbæ , quæ proprie muris auricula muris.
uocatur,non aūt anagalidis peculiares.Sed ne uideamur auicennam anagallis
*per calūniā falſo reprehēdere,eiuſdē Auicēnæ uerba ex ſecūdo ipſius
de ſimplicibus medicaminibus li.in mediū afferemus . auricula muris
(inquit)eſt herba,cuius uirtus ſcdm.Gal.eſt propinqua uirtuti herbæ,
qua uitrum abſtergitur.Hic Auicenna Alſinem ſine dubio inuit,quā
Dioſcorides atq; Galc.teſtātur habere ſimiles uires Elxinæ .i.parie/
tariæ,ſiue herbæ,qua uaſa uitrea abſterguntur.Deinde ſubiūgit Aui/
cēna,et hoc nomē abſolutū eſt duabus herbis,quarū una eſt,quā noīat
Galenus,et odoratur ex ea odor malbæ,et non habet duriciē.Hæc qui
dem Auicennæ dicta vera ſunt de eadem Alſinæ,cuius mentionem fa
cit Galenus lib.vi.q̄q̄ nihil de tali odore retulerit.Quod uero demum
addit Auicenna,ꝙ altera quam nominauit Dioſcorides.ſit ſimilis uo/
lubili,niſi quia minora habet folia,omnino falſum eſt.hoc enim Dio/
ſcorides ſcribit de Elxine,quæ et Ciſsampelos dicitur,ꝙ habeat folia* ciſsāpelos.
*hederæ ſimilia,minora tamen.Auicenna ſiquidem ab effectu hederam
uolubilem nonnunquam appellat, ſicuti eadem ratione hæc ipſa plan
ta , quæ apud græcos Elxine et Ciſsampelos dicitur,latine conuoluo/* cōuoluolū
*lum appellatur . Sed quænam conuoluolo cum alſine , ſiue auricula
muris in foliis , aut flore poteſtatibuſue ſocietas q̄uis tenuis quæ/
dam in nomine tantum apud græcos ſimilitudo reperiatur . Nam
auricula muris a ſine. Conuoluolum autem ab eiſdem græcis elxine
uocatur,quæ ſane uicinitas nominis decepit Auicēnam.qui poſtmōm
ſerpētes auibus et tigribus Vrſos geminare uidetur,hoc eſt res oīo diſ
ferentes in una deſignare,quum conuoluoli effigiem atq; Anagalidis*

pariter pingit.ita.n.poſt uerba paulo ante ſcripta ſubiungit. Et eſt herba expanſa ſup ſupficiem terræ,paruos habens ſtipites,domeſtica, bona,ſine odore,et non habet ſaporem fortẽ,azulinos habens flores, cuius ſemẽ ſemini coriandri aſſimilatur.Hec oĩa auicenæ uerba indi/ cant,alterum genus anagalidis,quod florẽ pfert ceruleũ et foemina di citur ſicuti, ẽt effectus anagalidis proprii ab Auic.ſubiuncti manife/ ſtiſſime oſtendunt,quos ut antea ſcripſimus,cõ ſeorſum de utroq; ana galidis genere ſub proprio noĩe tractat ipſe Auic.ſubſcribit,addit ta mẽ et aliam quæ non eſt anagalidis ex ſnĩa cuiuſdam Muſaich facul tatem.ſ.q; iuuamentum eius eſt iuuamentum abſinthii, hoc autem nõ

Myoſotis. de Anagalide ſed ea herba quæ propriæ Myoſotis.i.Auricula muris a græcis appellatur,differtq; ab alſine et utraq; ſpeciæ anagalidis legi/ tur apud Paulum,qui eam ad occidendos adhibet uermes. Ex quibus oĩbus colligitur,uerum id eſſe quod diximus,Auicẽnam maiori erro re q̃ Pliniũq; res eaſdẽ tamq̃ diuerſas expoſuit,herbarum natura ac fi gura differẽtium proprietates ac uires(in uno ut dicitur cap.)miſcuiſ ſe,ſed non eſt nunc nobis cum Auic.ſed cum Pli,negociũ.quare ad ip/

Arctium pſonatia. ſum reuertamur.Hic lib.xxv.de arctio q̃uis echiõ errore codicis(ut ar bitror) legatur,ita ſcribit.Arctium quidam perſonatiam uocant, cu/ ius folio nullum eſt latius,grandes lapas ferentem,huius radicẽ decoc tã ex aceto dant potui.de eadem perſonatia non multos infra uerſus Plinius ita ſcribit.Perſonatia quam nemo ignorat,licet autem et hic pro perſonatia perſolata uitioſe ſcribatur,tamen quod ſequitur,probat perſonatiam eſſe legendum.ita enim ſubiungit. Græci uero Arctium uocant folia habet maiora etiam cucurbitis et hirſutiora nigrioraq; et craſſiora,radicẽ albã et grandẽ,hec ex uino bibitur denariorũ duorũ pondere. Videtur profecto Pli. duo arctii genera putauiſſe quorum utrũq; perſonatia diceretur,alterũq; biberetur contra ſerpentes ex ace to,alterum ex uino.Attamen.et Dioſcorides et Gale. ac Pau. de uno tãtũmõ arctio προσωπίδι.i.pſonatia ſcripſerũt.Eſſe ue.ro idẽ arction ſiue eãdem Perſonatiam quam primo et ſecũdo loco deſcribit Pli.eiuſ dem plinii.uerba apertiſſime oſtendunt.nam de prima ita ſcribit.Qui dam arction perſonatiam uocant, cuius folio nullum eſt latius,gran/ des lapas ferentem.Hic autem proculdubio.Pli. innuit illam,quæ a

noſtris tum Bardana tum lapa maior appellatur, quam ideo ueteres perſonatiam dixerunt, quoniam hac propter amplitudinem foliorũ ad perſonatos faciendos utebantur. hanc uero eandẽ eadem rõne Dioſco. Gale. ac Pau. proſopiten. i. perſonatiã nuncuparunt, ac foliis cucurbitæ, nigrioribus tamẽ atq; hirſutioribus conſtare tradiderũt. Plinius li. xv. Chamedaphnẽ ita deſcribit. Eſt et chamedaphne ſilueſtris frutex et alexandrina, quã aliqui ideã, aliqui Hypoglotton, alii Daphnẽ, alii Carpophylon, alii Hypelaten uocant, ramos ſpargit a' radice dodrantales, topiarii ac coronarii operis, folio acutiore quam Myrti, molliore ac candidiore, maiore, ſemine inter folia rubro, plurima in Ida, et circa Heracleam ponti, hæc niſi in montoſis. Eandem Chamedaphnem poſtmodum Pli. lib. xxiiii. ita deſcribit. Chamedaphne unico ramulo eſt, Cubitali ferè folio, tenui, lauri ſimilitudine, et reliqua. Quis non uideat Pli. eidem plantæ differẽtes deſcriptiones aſſerre. Eſt. n. prior deſcriptio in Daphne alexandrina, non autem in Chamedaphne li. iiii. a' Dioſco. tradita. eſſe uero chamedapnem a' Daphne alexãdrina differentem, non ſolum Dioſco, ſed Galenus pariter et Paulus in ſuis de ſimplicibus medicaminibus lib. oſtendunt. Idem Plinius cum Myrtum ſatiuam libro. xxiii. deſcripſiſſet, eiusq; uires ac facultates aſsignaſſet, poſtmodum ſubiungit, Myrti etiam ſylueſtris, quæ a' græcis oxymirſine dicitur, ꝓprietates. adeo ut putaſſe uideatur, oxymirſinẽ, quæ et Myrtus agreſtis dicitur, a' Myrto ſatiua, sicuti pleraque alia herbarum fruticum atq; arbuſcularum genera ſilueſtris tantũmodo atq; ſatiuæ diſcrimine differre. Iccirco de ruſco qui oxymirſine et Myrtus agreſtis a' græcis nuncupatur, tamq̃ de re ab oxymirſine diuerſa, ſeparatis in locis ſæpe commeminit, q̃q̃ non alias in Ruſco, q̃ in oxymirſine uires ſubſcribat. Eodẽ tamen lib. xxiii. Plinius adducit caſtorem, qui id, quod uerum erat exiſtimauit, eandem. ſ. eſſe oxymirſinem apud græcos, quæ latine ruſcus, uulgo autem etiam a' medicis bruſcus appellatur, ex quo Plinii temporibus, ſicut hodie quoq; fiebãt ruri ſcopæ, ſed præter Caſtorem Dioſco. etiam lib. iiii. teſtatur Oxymirſinem, ſiue Myrtum agreſtẽ a' romanis Ruſcum nũcupari. minori tamen (ut uerũ fatear) errore dubitauit Plin. nunquid Oxymirſine eſſet ruſcus, an alia arbuſcula tanq̃ ſilueſtris a Myrto ſatiua differẽs q̃ Serapio arabs aſſir/

bardana

Oxymirſine mirtus agreſtis.

Ruſcus.

Serapio.

Cubebe *mauerit.oxymirſinē eſſe arborē ferentem fructum,q̄ apud arabes Cu bebe uocatur.friuole ſatis rōni ſubnixus,ꝙ neq; Gal. de oxymirſine ſi ue myrto agreſti,neq; Dioſ.de carpeſio.i.cubebis(ita.n.arabes Carpe ſion interpretantur)qcq̄ in ſuis de ſimplicibus medicaminibus lib. tra didiſſent.Sed lōge alia res eſt Carpeſiū ab oxymirſine,et qui utrunq; nouit fructum cubebas.ſ.et baccas rubentes, quas oxymirſine uel ru ſcus profert, ceraſiis ſimiles quantum decoeptus fuerit ſua coniectura Serapio facile indicabit.Neq; eo tātum fallitur Serapio,ꝙ oxymirſines fructū,de qua ſcripſit Dioſc.putet eſſe cubebas,ſed ob id etiam,ꝙ Car peſium,de quo Gal,nō autem Dioſc.facit mentionem,cubebas eſſe opi natur.nam neq; idē eſt Carpeſium atq; oxymirſine,et licet arabes in quorum numero ēt eſt Auic.pro carpeſio cubebas accipiāt.aliud tamē ſignificare carpeſium apud græcos,q̄ grana illa minuta,quæ arabes cu bebas uocāt,indicat Gal.in li.ſuo de theriaca ad Piſonem,qui ſcribit,*

Carpeſiū *carpeſium eſſe feſtucas quaſdā tenues aromaticas ſimiles in guſtu phu. i.radici odoratæ cuiuſdam herbæ,quam nōnulli illā eſſe opināiur,quæ uulgo ualériana dicitur.licet nō oīa.quæ de phu scribit Dioſc.Valeria næ cōueniāt.In Aui.āt qui oīa fere' refert de Cubebis, quæ de carpe ſio Gal.alter eſt ēt error.nā cum scribat Gal,ut diximus,Carpeſium similes uires hēre phu.magis tamē subtili partiū cōſtare ſubſtantia , hoc non de phu.sed de rubea in Auicē. legitur.Hæc.n. sunt eiuſdem Auic.uerba pro carpeſio cubebas indicantis.Cububæ quid eſt eius ulr tus,eſt similis Rubeæ,uerumtamen eſt ſubtilior . æram a' græcis dici*

Era
Lolium. *granum illud,quod a' noſtris lolium appellatur,ſcribit Dioſco.li.ii. ac prætcrea hi qui ab Ariſtotele in lib.de somno et uigilia,atq; a' plinio lib.xviii.de eadem Era ſcribuntur effectus ꝙ.ſ.capitis grauedinem et uertigines faciat,maniſeſtiſſime probant. Pli. tamen eodem lib.atque eodem capite.Erā deſcribit,et lolium quoq; tāq̄ ab era differat, ſepara tim noīat.nam ſi idē putauit et lolium et Eram,mirū ꝙ ſicuti in aliis pleriſque frugibus atque earum uitiis ī quibus noīa latina nō deerāt ſicuti in frumento,ordeo,et auena græcis utendum nō cenſuit nō idē quoque in Lolio ſtatuerit,tam præſertim apud omnes uſitato uocabu lo,q̄q̄ ſimilis quoque de Auena error in eodem libro et capite legitur. Nam cum in principio uitia frugum exponit,scribit ordeum in auenā*

degenerare,paululum uero infra refert idem Plinius,ordeũ necari a'
feſtuca,quæ nominatur ægilops.atſi dioſcoridi credimus,quæ a' græcis
egilops dicitur.a' latinis auena nuncupatur.Gale. quoq; in primo ſui Galenus.
de alimentis uoluminis lib. cum in tritico atque ordeo generatio mi/
nus proſpere ceſſerit,alterum in Eram alterum in ægilopen frequen
tius conuerti teſtatur,quod etiam maximum eſt argumentum.erã idõ
eſſe quod Lolium,et ægilopen idem quod Auena.Quam Pli. gallicam Gallicũ.
nardum appellat.Dioſcori.celticam uocat,quemadmodum illa apertiſ nardus.
ſime indicant,quæ de nardo Celtica et gallica ab utroque auctore re/ Saliunca.
feruntur.hanc eandem Nardum celticam ſcribit dioſcorid. lib . primo
in alpibus Lyguriæ naſci,atque ab incolis ſaliuncam appellari.Plinius
tamen de nardo gallica et ſaliunca locis ſeparatis tanq̃ rebus,differen
tibus tractat Saliuncam nihilominus libr.xxi,herbam odoratam eſſe
fatetur,quæ si ueſtibus interponatur gratiſsima sit,eandem quoque te
ſtatur in alpibus naſci, atque eius in medicina uſum tradit , non mul/
tum a' nardo Celtica differentem.Idem Pli.lib.xxii.ſcribit,sion foliis Sion her/
apii ſed latioribus in aqua naſci,aliaſque eidem proprietates uireſque ba,
ſubſcribit,quas etiam dioſcorides libro.ii.refert.de eodem poſtmodum
Pli.lib.xxviii.de Silao fere' eadem.Silaus naſcitur glareoſis et perem Silaus.
nibus riuis cubitalis apii similitudine coquitur , ut olus magna utili/
litate ueſicæ.utraque deſcriptio sine dubio ei herbæ conuenit,Apio si
mili in aquis naſcenti,quam quidam falſo senectionem appellant , ali/
qui uulgo criſſones uocant.Videtur tamen Plin.aliud sii, aliud silai
nomine indicare uoluiſſe , aut si pro silao ſion legendum sit, fruſtra
eandem herbam duobus in locis deſcripſiſſe .Quid q; Plin. aliquando
uidetur uulgarem ſequi opinionem,cum lib.xxxiii.ſcribat Cinabari Cinabari
cuius color in picturis propriæ ſanguinem reddit,eſſe sãguinem dra
conis eliſi elephantorum morientium pondere permixto utriuſq; aĩa
lis ſanguine,quam quidem Cinabari utilem antidotis medicamentiſ/
q; eẽ confirmat.Medicos uero ſui temporis,qui pro hac Cinabari ute
bantur Minio,quoniam et ipſum Cinabaris uocaretur,iure reprahẽ
dit.nã hec cinabaris,quæ etiam Minium dicitur,uenenum eſt,cum ex
ea fiat argentum uiuũ,quẽadmodũ uiciſsim ex argento uiuo fit cina/
baris factitia,quam nos uulgo Cenabrium uocamus. Neque ego sum

neſcius pleroſq; etiā medicos ætate noſtra in eundē labi errorē, quom cynabarim in receptis (sic enim ſuas cōpoſitiones appellāt) ſcriptum inueniunt ac pro ea nōis ſimilitudine decepti, cenabrio utuntur, quod uenenum eſſe probatur. Quēadmodum igitur conſulo hanc cinabarim in uſu medicinæ fugiendam, ita non suadeo draconum atq; elephantorū saniē ex india petendā, Nam ut fabuloſum eſſe putē, cinabarim illā, quæ ad uſum picturæ et medicinæ adhibetur, ex utriuſq; aīalis sanguine pmixto cōcinari grauiſſimi teſtis Dioſcoridis me facile mouet auctoritas qui quinto ſui uoluminis lib. in quo de metallicis tractat, falſo quoſdā aſſerit exiſtimaſſe, coloris similitudīe deceptos Cinabarim sanguinē eē draconis. Durat uero adhuc antiquorū in eodē noīe perſuaſio. nā hodie quoq; metallicū illud, qd Dioſ. atq; Gal. cinabarim nomināt, uulgo sanguis draconis appellatur, q̄q̄ ferē oēs noſtra ætate medici Serapiōis atq; Auic. errorē ſequētes, id genus sanguinis draconis, qd in uſu eſt, ſuccū herbæ cuiuſdā arbitrātur, quæ a grecis Sideritis uocatur, sed de sideritide qdem herba, oībusq; eius generibus pleniſſime ſcripſit dioſco. ex nulla tamē eiuſdē specie talem exprimi ſuccum edocuit, quo medici pitter atq; pictores ad ſuū utriq; opus uterentur. Hūc tamē duplicē et in pictura et medicina uſum cōpertū hēmus in eo qd purū sanguinē draconis appellāt, et de cinabari eūdē Dioſc. Pli. q; teſtātur, qd me maxime mouit, ut exiſtimarē, idē eē cinabarim, de qua Pli. ac ueteres auctores græci ſcripſerunt, et id qd nos uulgo sāguinē draconis uocamus. nam hic quoq; sanguini colorē q̄ simillimū reddit, et eſt rarus inuentu atq; difficilis, nec minus carusq̄ legitur fuiſſe apud antiquos, quādo sincerus atq; īcorruptus uenūdatur. nā q paſſī in medicamētariorū officinis uenalis exponitur, adulterinus eſt, licet eū ꝑ uero in medicinæ uſu recipiamus, quēadmodū uilē quandā terrā atq; uulgarem pro lemnia terra, quam (ut supradiximus) ueteres medici lemniū sigillū appellabant Sed in hac oīum rerū ēt ad uitam pertinentiū, incuria sit sane ueniæ locus ſi alterū pro altero negligenter accipitur, mō in uenenū præceps nō feratur ignorantia, ut in cinabari diximus, pro qua ſæpe minium factitiū recipitur, quod uenenum eē docuimus. liceat pro terra lemnia terram noſtratem gypſeo colore recipe, quæ licet nihil habeat cum illa cōe, præter quēdā ficti tamē ſigilli cha/

Sanguis draconis. Sideritis.

racterē,nō tamen eſt hic error cū uitæ pernitie. Pro argemonio her/ ba quæ ut ſcribit li.ii. Dioſco.habet folium ſimile papaueri agreſti flo/ rem pariter ruſſum,radicē rotundam plurimo ſucco croceo manantē. utātur altero fructice qui et ſi plurimū a' uero Argemonio,et effigie,et uiribus diſtet,in multis tamen morbis utilis eſſe probatur, Pro Eupa torio eupatoris regis inuento, ſumatur herba uulgaris paſſim in fo/ ueis naſcēs,quam licet qd ſit,a' pluribus ignoretur,conſtat tamē nō eſſe uenenū. Pro ſpina alba quā arabes uocant Bedaguard, quoniam hæc a' medicis ignoratur,utantur ſpōgiola roſæ ſiluestris,quæ in ſpinis na ſcitur. Nā et ſi hæc plurimū in medicinæ uſu differat a' ſpina alba,nō tamē eſt hæc ꝑmutatio exitialis. Hoſce atq; alios ꝗꝗ et ipſos reprehēſio ne dignos errores,quando qdē interitum manifeſtū nō afferūt,cōdone mus illis,quorū intererat hæc potius,tam ad uſum medicinæ neceſſa/ ria,ꝗ pleraq; alia nullius ad uitam momēti diligenter, atq; ſubtiliter ꝑſcrutari,nō ꝑ ſemine rutæ ſilueſtris ſemen cicutæ (quā nemo igno/ rat eſſe uenenum) non admittant. Non ſit tanti unus accentus,ut quo cum Armel ſcribitur apud arabes cū aſpiratione ſignificat cicutam,cū ſine aſpiratione,rutam ſilueſtrē,aliq̄do ex tantilla nota hominum uita piclitetur. Ego qdē ſæpius artifices,q pillulas ex hermodactilis, ac foe/ tidas cōficiunt huius erroris admonui, nec ceſſo quottidie admonere ꝗuis maior inueteratæ cōſuetudini,ꝗ mihi fides adhibeatur, qd ſi me audiant,neq; pillulis e' lapide lazuli eū lapidē adiungant,quo paſſim pictores utūtur. Mōtagnana qdem medicus ſua ætate celeberrimus,hu ius lapidis uſum piculoſum exiſtimat,quoniam ſæpius nō nociuus,ſed arte,quam Alchimicam uocant,fictus uenūdatur. Ego uero tam natu ralē,ꝗ ficticium cauendū cēſeo,quoniam nō minus eſt uenenū,ꝗ miniū qd uulgo cenabriū uocari indicauimus,atq; iō nihil de hoc lapide apud græcos auctores legitur,q; ad purgandā atram bilē ſit efficax, aut q; alios,quos de eo ſcribit Meſue præſtet effectus,quos ego uerius de lapi de armeno affirmari poſſe exiſtimauerim. Nam et Meſue ipſe,licet la pidem lazuli a' lapide armeno diſtinguat,nō tamen uires ac proprie tates admodū differentes in utroq; cōſcripſit. Sera.uero cum lapidem lazuli notificat,eiúſq; ꝓtates exponit,nō alia refert,ꝗ quæ de lapide ar meno a' græcis traduntur,neq; pōa quicꝗ lapidis armeni alio in loco

Armel.

Ruta ſil/ ueſtris.

Mōtagna na.

Lapis la/ zuli.

Lapis ar/ menus.

Serapio.

cōmeminit,qđ ſane nō tenue eſt argumentū,Serapionē eundē putaſſe lapidē,et qui armenus a' ,olo in quo gignitur,et lazuli a' colore ceruleo quē arabes lazul appellant uocaretur. Auic. uero et ſi ſeorſum de azal.i.lapide lazuli,et de lapide armeno ĩter alios lapides ſcribat,quæcunq; tamen de lapide lazuli refert, eadem oĩa fere' a' græcis autoribus Dioſco.præſertim atq; Gal.de lapide armeno ſcribuntur. Hæc.n. ſunt Auic.de lapide lazuli uerba. Virtus eius eſt ſicuti uirtus eius quo adhæret aurū,Dioſ.de lapide armeno li.v.ita. Eadē facit,quæ Chryſocola. Auic.de azul ſiue lapide lazuli ſic. Ineſt ei uirtus eradicatiua putrefactiua,et abſterſio eius cum acuitate,et ſtipticitate pauca. Gale.et Pau.de Armeno lapide eadem fere'. Habet uires abſtergentes cū acredine,et pauca quadam aſtringendi facultate. Auicenna de lapide Lazuli pariter. Bonos efficit pillos palpebrarum ,et eſt ultimum (ſicut dicitur) propter proprietatem quæ eſt ĩ ipſo,et dicitur,ꝙ propterea,quia ipſum euacuat humores malos prohibentes oriri pillos bene. In eandem quoque fere' ſententiam. Galenus de lapide Armeno ita ſcribit. Quum igitur tali natura præditus ſit,miſcetur medicaminibus oculorum,ipſum quoq; ſeorſum terentes,et in puluerē quodāmō redigentes, utuntur ſicco ad augendos pilos palpebrarum, quādo ob humorū acredinē quidam ex ipſis decidunt,quidam nō augentur,neq; nutriuntur. Nam ubi huiuſcemodi humorū acrimonia fuerit cōſumpta ad naturalē habitū palpebra reſtituitur. Ex his igitur tam ſimilibus,ac pene' eiſdem tū Auic.tū Dioſ.atq; Gal.de lapide lazuli ,et lapide armeno ſententiis unicuiq; uider pōt Auic.æq;,ac Serapionē in lapide lazuli lapidem armenum deſignare. Magis uero in hoc Serapio,ꝙ̄ Auic.laudandus,quoniam cum lapidem armenum ſub lapidis lazuli nuncupatione notificaſset, nihil poſtea ſeorſum de lapide armeno tamꝙ̄ re a' lapide lazuli differente,id quod Auic.feciſse probatur,ſcribendum cenſuerit. Quod ſi pauca quædam in lapide la uli addit Auic,ut ꝙ uirtutem habeat eradicatiuam,et putrefactiuam, quæ de lapide armeno a' græcis non ſcribuntur. Sed de altero metallo potius ꝙ ab eiſdem græcis cyaneus appellatur,non ſane mirādum eſt Aui.ut in pleriſq; aliis, ita in hoc quoque lapide rerum differentium proprietates miſcuiſſe. Vnde illud euenit,ut ſibi parum conſtare ,atq; inuicem pugnantia in

Dioſcori.

Galenus. paulus.

hoc eodē lapide ſcribere uideatur. Nã ſi uirtutē hēt eradicatiuã queãd modũ de ipſo ſcribit, quo pacto nutrit, aut ꝓducit capillos ex ꝓprieta te quæ eſt in eo, quos ex uirtate eradicatiua debeat extirpare. Quod ſi ēt ſit putrefactiuus, cum ea quæ putrefaciendi uim hēnt, a' medicis do ctiſsimis, ac Gal. præſertim inter uenena computentur, qua rōne pillu læ ex eodē ſine uitæ periculo ſumantur. Hoc. n. eſt id, quod ex lapidis laluzi uſu non paruum iminere periculũ ſignificaui. Eundem. n. eſſe cēſeo illi quem Dioſc. atq; Gal. ſub cyanei appellatiōe notificāt. quēq; idem Dioſco. lib. v, uim deſtruendi ac putrefaciendi habere teſtatur. at q; ideo nullus ex græcis autoribus, ſicuti lapidem armenum, ita cya neum quoq; purgandæ atræ bilis gratia docuit in pillulis deuorari. Neq; me latet, quædam eſſe, quæ per ſe ſumpta ſint, exitialia uenena, aliis tamen admiſta ſalutaria reddantur. Sed dicat aliquis, quis nam uſus aut ratio hoc in lapide lazuli depræhenderit, niſi forte in eadem re arabibus autoribus fidem adhibere uelimus, quos ueriſimile eſt la pidem lazuli a' lapide armeno neſciuiſſe diſtinguere, cum unius uires ac proprietates in altero notent. Huius ſiquidem erroris non eſt oīo neq; ipſe Serapio exps. Nã licet de lapide lazuli tantũmō ſcribat, quo noīe lapidē armenũ uoluit ītelligi: quoniã uerba Gal. quæ Serapio ī la pide lazuli refert ſunt ab eodē Gal. ī lapide armeno cōſcripta. In fine tamen ſubiungit, ex cuiuſdam Alchanzi ſententia, lapidē lazuli habe re uirtutem adhuſtiuam et putrefactiuam, atq; ideo auferre uerrucas. Hæc autem (ut diximus) non eſt lapidis armeni, ſed alterius po tius medicaminis, quod a' græcis cyaneum, a' latinis Ceruleum appel latur ptãs. Neq; uero mirandum eſt Auic. in lapide armeno, q etiam a' noſtræ ætatis medicis ignoratur hæſitaſſe: quid eēt, qui in Cicuta her ba adeo uulgari tam anceps fuerit, ac dubius: ut, eã aliq̃do foliis cucu meris, aliq̃do mandragoræ iuxta diuerſorum autorũ opiniōes cōſtare tradiderit, et nũc eãdē ſuccarã, nũc alpharas et nōnunq̃ Hyoſciamũ ni grũ appellet. Nã in ſuo de ſimplicibus medicaminibus li. ii. ſub ſuccarã appellatiōe Cicutã deſcribit, eoſdē ſiqdē Succarã tribuit effectus, quos cicutæ Dioſco. in. iiii. autem lib. ubi de uenenis agit, cicutam non Suca ram. ſed alphaphars uocat, et exiſtimat ipſam eſſe Napellum aut uene nũ, quod interficit hominē, et non īterficit Turdos, et poſtea ſubiungit

Galen.de ſturnis ci/cuta ueſcẽtibus.

eandem huius rei cãm quam affert Galenus,nõ in Napello,et turdis, ſed potius in Cicuta,et ſturnis.Hæc.n.ſunt Galeni uerba.iii.ḋ ſimplicibus medicaminibus lib.ſic.Cicuta hominem q̃dem iterficit ob meatuũ latitudinem et caloris abundantiam,ac pp magnam quam habẽt arteriæ in attrahendo uim,pollens adhuc pertingit ad cor. Nõ exanimat aũt ſturnos contrariis ex cauſis.In eandẽ ſniam ſcribit idem Gal.lib. ii.de alimentis.et.iii.de cõplexionibus, de Cicuta et Sturnis,non aũt de Napello,et turdis,ut in ore eſt oĩum fere' medicorũ, qui ſola Auic. autoritate freti, id conſtanter affirmant,quod nulla habent experientia cõpertũ.Quis.n.ſciat, an turdi ſine noxa Napello ueſcantur, cum q̃d ſit Napellus ex ipſo Auic.non cõſtet.Signa.n.quæ ab Auic.ponuntur in eo,q̃ hauſerit napellum,ſunt eadẽ his,quæ a' Dioſc.et Pau.ſcribuntur in his,qui toxicum biberint.Eſt aũt toxicon quoddã ueneni genus,quo ſagittæ ab antiquis tingebãtur,hinc enim illi apud græcos nomẽ,quoniã miſilia quæ ipſi toxeumata appellant,hoc potiſsimum medicamine inficerentur,Sed hoc idẽ ueneni genus ipſe Auic.Pau.ĩfra nominat,corrupto uocabulo.pro toxico tuſson, cuius ſe neq; naturam neq; nomẽ noſse fatetur,eoſdem tamen ĩ eo ex aliorũ ſnia tradit eſſectus,quos etiam Dioſ.ac Paulus in toxico notant,ac quos paulo ſupra idẽ Auic.in Napello conſcripſerat. Quod aũt in autore pandectarum legitur,atq; ab omnibus fere' medicis creditur,napellum eſse ſpeciẽ aconiti,id ex Auicẽnæ ſentẽtia affirmari nõ põt.Aconitũ.n.duplex eſt autore Gal, aliud quod interficiat lupos,atq; idcirco apud græcos Lycoctonos dicitur,aliud quod pãtheras exanimat,ac ſimili rõne ab eiſdẽ græcis Pardalianches appellatur. De his autẽ duobus aconiti generibus Auic.eundem Gale.ſecutus,ſub nomine ſtrangulatoris.adib.i.lupi,et ſtrangulatoris Leopardi ſeorſum a' Napello tractauit. Quod ſi Auic. nõ minus noxias q̃ etiam ſalutares herbas incognitas habuiſse probatur,quodnam ex eius uiri doctrina, aut in euitandis uenenis,aut in capiendis remediis auxilii ſperare poſsimus?Atqui omniũ artium profeſsores hæc duo ſuſcipere,ac polliceri uidentur,bonorum.ſ.ac malorũ in ſua quiſq; arte ſcientiam.Idem Auic.(ut ad id unde digreſsi ſumus redeamus)eandem cicutam eodem lib.ſ.iiii.ubi de uenenis agit Hyoſcyamum nigrum nominat.Nam quæcunq; ſigna ab Auic.ſcribuntur ĩ

napellum Aconicũ duplex,

eo,qui hauſerit hyoſcyamum nigrum ac contra idem uenenum reme/
dia nõ alia ſunt q̃ quæ in cicuta Dioſc.ac Paulus pariter notauerunt.
Nec minus idem Auic.in altera hærba quam pro cicuta recipi oporte
re in pilulis ex hermodactilis Inſinuauimus,incertus fuiſſe uidetur,q̃d
eſſet,quum gummi eius inter uenena ponat,atq; ea ſigna pariter,at/
q; remedia in his qui idem gummi hauſerint,ſcribat,quæ Dioſ.ac Pau
lus non in gũmi rutæ ſilueſtris ſiue montanæ, neq; enim usq̃ legitur
aliquam rutæ ſilueſtris ſpẽm habere gũmi tale,quod uenenũ ſit, ſed po
tius in ueneno quodam,quod ixiaſa appellatur,de quo etiam Nicãder Ixia uenenum.
in theriacis ſuis facit mentionem,pariter notauerunt.Auic.et in eodẽ
iiii.lib.ubi docet curationẽ morſus uiperæ ſcribit,rutam agreſtem non Nicander
eſſe (ut multi opinantur) Harmel,quũ tamen et Dioſc.et Gal.ac Pau.
quoddam genus rutæ agreſtis Moly beſaſa,atq; Harmalum appellari Moly.
teſtentur.Quod quoniã (ut idem tradunt autores) uim habet incidẽdi,
et diſcutiendi lentos,ac tenaces humores in articulorum doloribus,ad
quos pilulæ ex hermodactilis ualent,quoniam magna ex parte talium
humorum uitio ꝓueniũt,utilius adhiberi exiſtimauerim,q̃ cicutã,quæ
ſua frigiditate augere potius eundem morbum poſſit, q̃ tollere.
Galenus ſiquidem libro de ſimplicibus medicaminibus primo ſemen
cicutæ præ omnibus aliis frigidiſſimum eſſe teſtatur.In.v.uero eiuſdẽ
uoluminis lib.et ſi quædam uehementer frigida probat hebetandi ſen
ſus gratia,ubi impatibiles crutient dolores,uſum tamen cicutæ in totũ
damnat,ut quæ non ſolum frigiditate,ſed ẽt ſuperflua humiditate ſit
pernicioſa.Sed neſcio quo pacto dum alia ex aliis in medicina errata
corrigenda ſe suggerunt a' Plinio ad Auic.noſtra ſe oratio deuoluit,
in cuius autoris erroribus explicãdis exſpatiari ſi uelim,nullus huic
operi terminus futurus erit, cum omnes eius de medicina libri ac ſe
cundus præſertim, in quo de ſimplicibus medicaminibus tractat, de
quibus hactenus ſermo habitus eſt,innumeris ſcateant erroribus. Nõ
ignoro igitur quos tranſeo, ſed breuitatis potius cauſa prætermitto.
Alteri.n.hic mihi labor eſt uolumini deſtinatus,in quo toto ſoli Aui.
tractabũtur errores. Quare hec in Plinio,tum obiter ẽt in reliquis q̃
de eiſdem rebus non recte (ut ego quidem ſentio) ſcripſerunt, in præ/
ſentiarum notaſſe ſufficiat, quæ ad te angele uir doctiſſime ſcriben/

da,tuo q; iuditio grauiſsimo ac maximo ſubiiicienda exiſtimaui, ut a' te perſpicaciſsimæ doctrinæ uiro probabuntur. Gaudeam ſane' contra obtrectationis inuidiam, quam non dubito aduerſus me plurimū hoc præſertim uolumine ædito, ac tuo nomini dedicato exortum iri, tuum mihi non deeſse patrocinium. Quod ſi in his etiam quæ ad Plinium at tinent longe aliter q̃ ego ſenſeris, me' q; potius in errore q̃ Plinium fo re iudicaueris, non lætabor minus, et Plinium abſte defendi, et me ab homini mihi amiciſsimo corrigi, atq; emendari. Nam quum hic non de uerborum momentis, ſed de rebus agatur, ex quibus hominum ſa lus, ac uita dependet, impium ſane' ſit. atq; inhumanum, ſicuti tibi alie nos, ita mihi meos uelles errores obnixe, atq; obſtinate cōtra ueritatē tueri. Vt autem de me loquar, hæc omnia quæ præſenti uolumini in ſerui, animo ab omni contentione alieno, atq; ad ſolam ueritatem ſpec tante ſcripſiſse. Illud non leue argumentum eſse potuerit, q; quemad modum in Plinium ita in Serapionem atq; Auicennam, pluresq; alios qui circa eandem cum Plinio materiam ſcribendo de ſimplicibus me dicaminibus fuere uerſa ti, in quibus a' Dioſco. Galeno, ac Pau, atq; ab ipſa rerum parente natura diſsentire mihi uiſi ſunt, ut cōi hominum ſaluti cōſulerem in uehendum pariter duxerim. Vtrum autem recte, an perperam hoc munus pro tempore obierim, tuum erit, atq; aliorū qui de ſimilibus rebus iudicare poſsunt, officium non tam autorita tem ſcribentium, q̃ ueritatem ipſam inſpiciendo itidem ſine ullo ani mi affectu pronunciare. Vale.

FINIS.

NICOLAI LEONICENI *ad Hermolaũ Barbarũ Põtificẽ Agle/ gienſem Epiſtola.*

u IX DICI *poſset Doctiſsime Hermolae (sit .n. hæc tui Præfatio, mihi hoc in loco conceſsa, quoniam ut te lepide, ac ſcite dicere audio plures, iam Hermolaum litteratum norunt q̃ candidatum) quantum lætitiæ ac uoluptatis acce perim, ex eruditiſsimi operis tui Pliniarum caſtigationum editione, non ob id tantum quod Plinii de naturali hiſtoria libros qui prius mẽ doſiſsime, ac quaſi de mortui habebantur, adeo ut ſi Plinius ipſe reui xiſset, itaq; uti pridem habebantur deprauatos inſpixiſset, ſuos eſse omnino pernegaſset, tuo ſtudio, ac diligentia in lucem reſtitutos, ac quodammodo renatos fateri liceat. Sed ꝙ multiplex in eodem opere fructus ex uariis tam græcæ, q̃ romanæ linguæ uoluminibus erutus una cum Plinianis caſtigationibus contineatur, nemini ſane diſpli/ ceant tot millia Plinio ab impreſsoribus ſiue librariis uulnera, adacta quæ dum tu ſanare ſtuduiſti, tam multa digna memoratu tibi ſcri/ bendi dedere occaſionem. Multos certe futuros ſcio, qui non tam ue/ ram Plinii lectionem q̃, tuam excellentem in eo libro doctrinam, ſunt quæſituri. Quod uero me in eodem præ cæteris ſummopere delecta/ uit, illud ipſum fuit, quod pleriq; mihi futurum fuiſse moleſtum ſuſpica/ ri potuiſsent. Plinii quoque defenſionem in quibuſdam locis a' me in eo autore notatis, obiter fuiſse ſuſceptam. Neque enim ego is ſum, qui uelim mea ſcripta ſine contradictione legi. Nam quod in calce li/ bri de Plinii, atque aliorum medicorum, erroribus editi ſcribitur, ga/ uiſurum me eſse, ſiquis Plinii patrocinium ſuſciperet, meq; potius, q̃ tantum erraſse uirum demonſtraret. Id non adeo Angelo Politiano ad quem idem liber deſtinabatur, q̃ omnibus plane in tota Italia eruditis uolui inſinuatum exiſtimari. Sed quod idem Angelus po litianus Vir alioquin in enarrandis poetarum, oratorum, ac phi/ loſophorum libris occupatiſsimus, hactenus facere diſtulit, uel quod Plinii defenſionem ſuis aliis grauioribus ſtudiis poſtponendam cenſue rit, ſiue quod mei libelli confutationem noſtræ ueteri amicitiæ condo/ nandam exiſtimauerit. Dolebam a' pluribus aliis uere atque ingenue*

doctis prætermiſsam,atq; hoc Pli.tutandi munus a' qbuſdā hominibus
uſurpari,qui nihilminus in ſua uita tractaſsent,q̄ res illas, de quibus
mihi erat cū Pli.diſsēſio,quas ut ēt ſcirent a' me ipſo per meos diſcipu
los latenter explorabantur.Quid.n.ipſi agerēt,cum neq; medicinæ ſtu
diis unq̄ incubuiſsent,neq; græcorū medicorū autoritates,quas ego in
meis ſniis cōfirmandis adhibueram,unq̄ legiſsēt,aut ſi nūc demū lege
re inciperent,quoniam græcas litteras ignorarēt,nec unū qdem uerbū
poſsent intelligere,niſi ab aliis illa docerentur,quæ ſub ſuo noie erant
impudenter edituri,et ne nihil de ſuo interſeruiſse uiderētur,iurgiis
atq; conuitiis pro Pli.contenderēt.Cum igitur non parū ſane' dolerē
litem mihi eſse cū uiris non ſolū impitis,ſed ēt inſolentibus et cōtume
lioſis,tandem uel caſus,uel ratio talem qualem merebatur.Pli.attulit
defenſorem,te.ſ.Hermolae, qui tantus in omni doctrinarū genere lit
teris,ut Marcum illum Varronem latinorum atq; græcorum habitum
aliq̄do doctiſsimum ſolus ætate noſtra repræſentes. Equidem cum ad
me huius a' te pro Plinio ſuſcepti patrocinii fama perueniſset, Teſtes
habeo Ferrariæ q̄ plurimos,qui me illud dictitantem audiuerunt,ia/
ctum eſse maioris machinæ ſaxum,quæ ab illo,moenia non forent ſub
uerſa,nemo ſperaret fundis poſse demoliri,neq; hæc ſane iactabam tan
q̄ eſsem de me ipſo ſecurus, quin immo q̄ eſset mea in ancipiti fama
periculo,omnibus prædicabam. Rem mihi eſse cum uiro eloquentiſsi
mo,philoſopho pſpicaciſsimo,multarū rerū quæ aliis eēnt abſtruſæ,atq;
recōditæ,ſcīa prædito,ac qd præcipue mō noī poſset officere, iā multos
annos dū plinianas caſtigationes ac dioſcoridis trāslationē una pturi
ret,ſoli ſimpliciū medicaminū idagatiōi uacante,nō me tamē ꝓpterea
ceſsurū affirmabā,ſed ueluti nauis forti cōpage ſubnixa,ubi ſemel an/
choram iecerit,q̄uis eurus Zephyruſq; ruāt creberq; ꝓcellis Africus,
et uaſtos tollant ad ſidera fluctus,contra tamē tot uentorū atq; obla/
trantium impetus fluctuum,ſtabilis,atq; inconcuſsa perdurat,ſtatuiſ/
ſe me fortiter ſtare,ac quanto maior me uis oppugnaret, tanto auden
tius pro ueritate certare. Tandē cum tuæ in Pli.caſtigationes ad ma
nus meas perueniſsent,tunc demum intellexi temere me ſuſpicatum,
te mihi fore aduerſariū,q eēs mei libelli ꝓpugnator acerrimus.Tu.n.
Pli.(ut tuis utar uerbis)cauillū,lunā terra maiorē ſtatuētis, non alia

q̃ ego ratione confutaſti. Tu de porro, atq; marubio, errorē in Plinio hallucinante confirmaſti. Tu Polii atq; Tripolii, confuſionem ī eodem auctore notaſti, de parthenio altera, quam celſus nominarat diuerſam ab ea, quam Plinius eandem putarat, idē quod ego ſenſiſti, Dioſcoridem ſaliuncam anardo celtica non exiſtimaſſe differentem, Tu unà mecum iudicaſti, Quamuis plus Plinio contrarium opinanti, credendū cenſueris. De Papauere heraclio herbæ ſtruthio ſimili, ac non paſſeribus ut ſcribit Plinius, quamuis certiorem ſententiam ferre diſtuleris, mihi tamen adſtipulari uerba Dioſcoridis non negaſti. herbam etiam fragra ferentem, non eſſe quinquefoliam, ſed potius trifoliam, Tu etiam contra Plinium pronunciaſti. Meam de empetro, de betonica, de cyclamino opinionem, tacendo comprobaſti. Denique ſiquis res ipſas potiusq̃ ſermonis elegantiam (qua longe abſte ſuperari con fiteor) conſiderat, illud dicere audeat, uel Barbarus leoniceniʒat, uel leonicenus Barbariʒat, non q̇ tu à me, aut ego à te aliquid fuerimus mutuati, ſed q̇ ea ſit nobis conſenſio animorum, ut plures qui aderant docti ſanè uiri, cum ferrariæ in palatio Ducis Illuſtriſſimi Herculis de ſimplicibus medicaminibus ſermones inuicem haberemus, nō parum ſint admirati, Tecum uix ego ad loquendum os aperuiſſem, meos anticipaſſe cogitatus, meq; item ex uno plerumq; uerbo abſte ꝓlato quæ deinceps proferre uolebas diuinaſſe. Quod ſi in his quæ ad plinium attinent numero ſanè paucis ac nō magni ad uitam momenti contigit diſſentire, minus certe mirandū in ea præſertim materia de qua nulla incertior, atq; inconſtantior apud medicos habetur ſcientia. Adde quod tu plinium quem in nouam educendo lucem, ueluti adoptiuum tibi filium feciſti, aio paterno caſtigaſti, plura illi errata indulgēdo, ac leuiter perſtringendo, atq; omnia ferè librariis uel impreſſoribus imputando. Ego qui alienior eram ſeuerius fortaſſis q̃ decuit egi aduerſus hominem, meo quidem iudicio præſtantiſſimū, atq; de hominum genere optime meritum, quem tamen quoniam humanum ſit labi, decipi, et errare, deuium à ueritate iter aliquando tenuiſſe ſuſpicabar, atq; ideo cum de rebus ageretur, in quibus hominum ſalus ac uita continetur, quoniam in nulla tantum quantum ſit in huiuſmodi inſcitia periculum, nolui ueritatem in obſcuro iacere, atq; icirco librum

de plinii atq; aliorum medicorum erroribus cenſui publicandum, Ne
q; uero id tu mihi uitio uertere potes,quod plerique æmuli cumulan/
dum inuidiæ gratia mihi criminoſius obiecerunt,temerarium me ho/
minem,atq; impudentem uocitantes,qui tanto in lingua latina aucto
ri auſus ſim contradicere,eſt.n.abſte,qua nulla magis mihi poſsit i hac
cauſa ſuffragrari.xxxii.li. plinianarum caſtigationum præclariſsima
ſcripta ſententia.cogitationem aliq̄ huiuſmodi ſupprimere , non eſse
parcere ueteribus,ſed inuidere poſteris.erat autem(niſi fallor)ea tua
cogitatio,quod Plinius non recte imitatus Theophraſtū lib. prædicto
ſcripſiſset reperiri in Hiſpaniis minium,ſed durum et arenoſum,quo
niam Theophraſtus non de hiſpaniis,ſed de altera loqueretur hiberia
quæ albanis eſt iuncta.q̄ ſi tu in his quæ a' quibuſdam minutioris for
te curæ iudicarētur,nec pli.quidem tuo parcendum cenſuiſti,debui ego
qui artem medendi profiteor in rebus ad ſalutem hominum attinen/
tibus,ſi quando pliniū aduerti dormitantem, uiri alioquin doctiſsimi
errata tacere,q̄q̄ tu forte inquies,quis tibi hoc iuſsit ſilentiū:ego.n.non
te uetui,quæ a' Pli.erant non recte ſcripta/notari,quando et ipſe quo
q; non ſolum librariorum,ſiue codicis menda caſtigaui,ſed plures etiā
auctoris hallucinationes aperui,at quæ erant a' pli.uerisſime dicta,ei
dē pro erratis aſcribi nolui permittere,ſi mihi nō ſit de moribus apud
te tāq̄ cenſorē , ſed de doctrina.potius penes iudicem pro me ipſo dicē
dū.Difficiliorē aliq̄to uideo mihi cām futurā,quoniā mihi ſit neceſsariū
a' te uiro doctiſsimo,atq; ampliſsima prædito dignitate diſsentire,quā
tamē rē eo eqore aío ferre debes,q ſis in ea inclyta ciuitate uenetiarū
natus,atq; educatus in qua nemo cæſar,nemo perpetuus dictator,a' cu
ius ſnia prouocare nō liceat,ego qdē ſic exiſtimo, quāto aliquis magis
opibus,atq; honoribus præſtet,tāto ſe i litterario certamine æquabilio
rem præſtare oportere,ne qđ ratōibus ſit obtinendū,id ui extorquere
uelle uideatur.Nicolaus quintus Pontifex ſummus,atq; idē in ſuo pō/
tificatu litterarū patronus eximius cuidā Theologo ipſi familiari,quē
aliq̄do ad diſputandū đ theologia ſolebat inuitare,hāc ſp largiebatur
ueniā,ut ei nō tāq̄ rom.pōt.ſed magiſtro Thomæ đ ſarzana,hoc.n. illi
fuerat anteq̄ ad Pōti.culmē aſcēderet nomē,ſine ulla Reuer.aut ſacro
ſctē ptātis formidíe reſpōderet.An nō tu quoq; pōtifex aqlegiēſis,i calce

tui opis hortaris oẽs litteratos,ut libere de tuis ſcriptis pronũcient, ꝙ
ſi tu,uel tua quoq; taxandi ptãtẽ cunctis cõceſsiſti,q̃to ego æquius ea ĩ
meis defendendis uti potuerim,Quare ut iam eo iure tecũ agam,qđ tũ
cæteris,tum mihi præcipue q abſte fui ante notatus,permiſiſti ſingula
plinianæ defenſionis capita eodẽ ordine,atq; iiſdem fere uerbis, q̃bus
a' te ſcripta ſunt in mediũ adducẽtur,et nũq̃d ſufficiẽtem Pli.ab erro/
ribus uindicẽt eruditorũ iudicio ſubiicietur. De ciſtho et Hedera.

Non uidetur tibi pli .lib.xii.iure reprehenſus,qui ciſthon herbam ex
qua fit ladanũ hederam nominauerit quoniã(ut inq̃s)paulus æginita
ciſthon,hanc etiam ciſson.i.hederam nominet,et Dioſcorides eandem
ciſsaron.i.hederulam uocari tradat.Ego qđ cũ ueniæ præfatiõe dicere
liceat doctiſsime Hermolae nuſq̃ reperi apud paulum , aut Dioſcori/
dem herbam illam,ex qua conficitur ladanum,de qua nobis eſt diſputa
tio præſens,ciſsõ.i.hederam uel ciſsariõ .i.hederulam nũcupari,ſed po
tius ciſthum aut ledon,ſiue ladona,hec.n.ſunt Pauli uerba quarto ſui Paulus.
de medicina lib. uolumine in quo agit de ſimplicibus medicaminibus
uerba λάδανον ἀπὸ τοῦ κισθοῦ τοῦ λάδωνος λεγομένου γίνεται.
i.ladanum ex ciſtho ladone appellata fit,ſic Galenus medicamentum
id,quod ladanum appellatur ex ciſtho,non aũt ex ciſso fieri atteſtatur
neq; Aetius his ætate aliq̃to poſterior,non tamẽ exiguæ apud græcos Aetius.
auctoritatis medicus alia uſus eſt in eadẽ herba q̃ ciſthi appellatione
alteram tamẽ huic non longe diſsimilem ſub qua naſcitur hipociſthis.
nõ ciſsaron,ſed ciſtharũ duo iſti nobiliſsimi medici nũcuparũt.Dioſco.
uero alterum ciſthi genus ſub quo naſcitur hipociſtis , tam ciſtharũ,q̃ ẽt
ciſsarũ a' quibuſdam ſcribit nominari,alterũ uero ex quo fit ladanum
nõ ciſsarõ,ſed ledon tantum a' quibuſdam inquit uocitari,quo fit ut ciſ
ſari nomẽ,quod latine hederulam recte dici poſse arbitraris,nõ ei her
bæ,ex qua ladanũ generatur,ſed illi potius ſub qua naſcitur hipociſtis
ẽt dioſco.teſte conueniat,quæ ẽt herba ladanifera,ſi noĩe a' ciſso uel he
dera diuerſo diceretur κίσσος potius q̃ κισσὸς ꝓnũciaretur faciẽdi grã
ſter ipſi atq; hederã ſaltẽ ex acẽtu driæ, Quare ἀπὸ τοῦ κισσοῦ uox
dĩnutiua formata nõ hederulã,ſ; ꝓprli generis herbã ſignificaret,qđ
ẽt ſit ã altera ſb q̃ naſcitur hipociſtis ſtatuẽdũ,quãq̃ et pli.ipſe ciſthũ nõ
idẽ cũ hedera nomẽ,ſed uicinum tãtũ ſortitã eẽ inſinuauit,Vicinum

at nomen uel κισθος fuerit,uel κίσσος a' quo per diminutionē κίσσα ρον ſicuti ἀπο τῦ κισθῦ κίσθαρον / neq; uero hanc ipſam plantam, ut etiam tibi conceſſerim facta ἀπὸ τοῦ κισσῦ diminutione a' græcis ciſſarium nuncupari puto, a' latinis recte hederulam poſſe nominari, quoniam non ſequitur,ut si κισσος,uel κισσάριον multa ſignificent apud græcos plantam.ſ.ſub qua naſcitur bipociſtis et hederam,uel hederulā,ſiqua inter hedere ſpecies aliis minor exiſtit qualis eſt ea quæ a' Theophraſto elice non aūt ciſſarum nominatur Icciroo et hedera uel hederula totidem habeat apud latinos ſignificatus, tamq̄ is frutex qui arboris ſcandit ac circūuoluitur, q̄ etiam alter ſuffrutex, sub quo naſcitur bipociſtis,quæ duæ plantæ inter ſe non ſolum genere atq; natura,sed etiam colore atq; figura.plurimum diſtant,hederæ uocabulo comprehendantur.In hoc ſane' quēadmodū in multis aliis errore fuit auctor Pandectarum qui uolens(ut arbitror) auicēnam tueri æque ac Plinium medicinam utrāq; confundentem,hederæ nomē.aliq̄to etiam q̄ cæteri fuſius accepit, adeo ut omnem herbam qua capræ libenter ueſcuntur,ab edendo hederam appellari poſſe putauerit, at ti bi homini litteratiſſimo.quem craſſa minerua dedecet ſcio hanc rationem non probari,atq; ideo non parua me cepit admiratio quo pacto unq̄ in animum īducere potueris,ut hederæ nomē apud latinos plātā ex qua fit ladanum ſignificare poſſe crediderıs quum nusq̄ inueniri poſſit huiuſmodi ſignificatus exēplum,quādo et plinius ipſe li.xii.dubitare uidetur,Vtrum ſit hedera uel lada,quā hirci depaſcentes medicamen id quod ladanum nūcupatur,Barbarum uillis agglutinent.nōte ſane' latet uirum tam græca q̄ etiā latina inſignem litteratura, pleraq; apud græcos uocabula multipliciter dici,quæ tamen apud nos nō ſeruāt eādem significatus multiplicitatem, nam φιλέω uerbū apud illos significat amare,et oſculari,amare āt pro oſculari nūq̄(ut arbitror)in noſtro ſermone reperies,ſed ut ab ipſis de quibus agitur plātis ſumatur exēplū.σχίνος in græcorum lingua,et lentiſcum arborem et id cepe genus quod ab ipſis σκίλλα a' latinis ſcilla appellatur, ſignificat nō tamen ī noſtra lentiſci uocabulo aliud q̄ arbor deſignatur, An nō tu Theodorum gazā quem tamē ī themiſtii editione/præ cæteris imitādum tibi propoſuiſſe fateris in hoc tamē plinianarum caſti/

caſtigationem opere carpis,quod nimium linguæ latinæ amplificandũ ſtudioſus id genus raphani agreſtis,quod a' græcis ἄπιος uel ἰσχίας appellatur,quoniam ἄπιος apud illos etiam pirum ſignificat,latine dixerit pirum.Quid.n.aliud innuere uolebas, niſi non eſſe piri apud latinos æque,atq; apud græcos τοῦ ἀπίου duplex ſignificatum.Ego uero Theodoro gazæ in hac parte patrocinari non uerebor,quem puto ἄπιον etiam pro raphano agreſti pirum recte conuertiſſe, quoniã id raphani genus iccirco tale nomẽ apud græcos ſortitum uidetur,q̃ piri effigiem ſua figura repreſentat.Quare ob eandem ſimilitudinem etiã a' noſtris commode pirum diceretur.Græci ſane uel ruſtici,qui eiuſdẽ raphani uſum,quem et Theophraſtus,et Dioſco.retulerunt,habent ex pſona cõpertum,q.ſ.pars eius ſuperior uomitum faciat, inferior uero aluum citat,nunc etiam chamæapidium.i.terreſtrem pirum uulgo uocare cõſueuerunt,multa tamẽ alia ſunt,in quibus iudico eundẽ Theodorum gazam minus recte latinis uocabulis uſum fuiſſe prõ græcis. Nam hoc ipſum(de quo diximus)raphani genus,quoniam non ſolum ἄπιος ſed etiam ἰσχιάς uocari a' quibuſdam in græco Theophraſti codice legitur,idem nomen Theodorus caricam tranſtulit, ſed q̃uis ita apud Theophraſtum,cuius de plantis uolumina magna ex parte ſunt deprauata,legatur,neq; tu id uerbum in Pli.caſtigaueris,Dioſco.tamẽ cuius liber aliquanto emendatior q̃ Theophraſti apud græcos habetur non iſchada, ſed iſchiada potius alio nomine idem medicamentũ nũcupauit.Qui ſi etiã iſchas(ut apud Theophraſtum,et Pli.ſcribitur) diceretur,non poſſe tamẽ caricæ uocabulum ĩ lingua noſtra aliquam raphani ſpẽm,quæ nullam habeat caricæ ſimilationem,ſignificare. Iiſdẽ rationibus,quas paulo ante de hedera attuli,auſim confirmare,Simili errore,atq; aliq̃to ſane maiore Theodorus gaza centaurium maius ſit terræ nominauit,nã cum Theophraſtus li.9.de plantis ſcribat,centaurii radicẽ ad.x. annos reſeruari, ac proculdubio centaurium maius intelligat,cuius radix non,aũt folia,queadmodũ cõtra minoris folia,nõ aũt radix ad uſum medicinæ adhibeatur. Hãc in utraq; centaurio differentiam nõ animaduertens Theodorus,ut qui apud Dioſco. Gal,et Pli.etiam forte non legerat,centaurii minoris radicem eſſe ſuperuacuam, atq; ideo nullam eſſe ipſam reſeruandi neceſſitatem ita

Apion raphani genus.

Theophr. Cẽtauriũ maius.

ullum Theophraſti locũ eſt interpretatus,publicat uero omniũ radicũ differẽtia,ꝙ aliæ plus,aliæ minus tẽporis durãt,helebori.n.uel annis. ccc.utilis durat.Malũ terræ aut qnq;,aut ſex, uernilago .xl. fel terræ. xii.Pinguis hæc,ſpiſſaq; admodũ eſt.Iam uero hic error Theodori ma nifeſtus appet, q ſcribente Theophraſto centaurii maioris radicẽ pin guẽ,ac ſpiſsam,cuiuſmodi eam Dioſco.et Pli,etiam ſcripſerunt,ſicuti mi noris tenuem,ac nullius in medicamina uſus retulerũt. Ipſe tamẽ de minori ea ſcribi a' Theophraſto putauit,quæ nullo pacto eidẽ cõuenie bãt,atq; iõ cẽtauriũ fel terræ uocauit,quo ſane' noie centauriũ minus ob eximiã amaritudinẽ cõueiẽtius iſignitur,maius uero tãtũ abeſt,ut fel terræ dici poſsit,ut multo rectius mel terræ uocaretur ,nã eius ra/ dix eẽ ſubdulcis a' Dioſ.traditur,et q eadẽ norũt,ita eẽ expiẽtia cõpro barũt. Ego ſane ſcio ipſã ab oĩbus fere medicis ætate noſtra ignorari.

cõciliator Cõciliator quoq; differẽtia cẽtena.Cẽtauriũ maius æuo ſuo icognitũ fuiſse teſtatur,licet milies ipſum(ut arbitror)uiderit,atq; ad opa medi cinæ frequẽter adhibuerit,qđ ẽt noſtri tẽporis medicis frequẽtiſsime cõ tigit. At q fieri põt(aliqs iqet)ut uel Cõciliator,uel eo poſteriores me dici id medicamẽtũ ignorauerint,cuius uſum aliqdo nouere,nã procul/ dubio hæc inuicẽ pugnãtia uidẽtur.At ſi mihi more ſophiſtarũ loq li/ ceat,illud dicere auſim,cẽtauriũ qdẽ maius a' medicis noſci,nõ tamẽ ab eiſdẽ noſci cẽtauriũ maius,quẽadmodũ eupatoriũ agnoſcũt, nõ tamen agnoſcũt eupatoriũ,in quo ſane' minus,ꝗ in cẽtaurio maiore ſunt ex/ cuſandi.Nã licet hoc nõ ſolũ pegrini,ſed ẽt ſit ſoli Itali germen nõ ta mẽ in multis Italiæ puenit locis,at eupatoriũ i pratis,iuiridariis,i ue pribus,in planicie,in mõtibus paſsim naſcitur,et niſi cõniueamus,ubi/ q; fere' noſtros incurſat oculos.A Dioſ.uero ac Pli.eius effigies ita de ſcribitur,ut pene' ante oculos poni uideatur,hæ quales ſint herbæ,quo noĩe a noſtris uulgo uocitãtur,cõſulto celare conſtitui,ne qđ qdã mihi ſuis cõtra me ſcriptis(ut audio)obiecerũt,q ſ. inter te,ac me diſcordiã quæſiuerũt,tuũ uidear expectatiſsimũ đ huiuſmõi rebus præripe uelle tractatũ.Redeo ad Theod.q et thrialidẽ bibinellã,et ſcolopẽdriũ lin/ guã ceruinã cõuertit,eodẽ,ſ.linguæ noſtræ amplificãdæ ſtudio pmotus, nõ ſane' iprobando mõ rerũ pprietas et natura ſeruetur,nã ut đ lingua ceruina taceam,quæ nõ ẽ græcis ſcolopẽdriũ,ſed altera potius ab eiſdẽ

hæmionitrs noĩata.Illi q̃dẽ uiribus ꝓxima,figura ãt plurimũ diſſens,
licet tu in tuis caſtigatiõibus tã ambas ſimiles ſcripſeris ,ut diſſicile ſit
internoſcere,ut inq̃ de iſta taceam,ob eam ſaltẽ quã hẽt cũ ſcolopẽdrio
ptãtũ ſimilitudinẽ thrialis oĩo differt ab ea quã uulgo bibinellam ap/
pellamus,eſt.n.altera potius q̃ græci tũ phlomũ,tũ ẽt thrialida uocant,
hoc ẽ elychniũ,quoniã ꝓ elychnio ĩ lucernis utũtur,latini uerbaſcũ no
minant.Quidã recẽtiores taxũ barbatũ,pari errore Theod.milon ar/
borẽ taxum latine dixit,cũ tamen taxus arbor nõ milos,ſed ſmilax a'
græcis uocatur,de qua q̃dem ſmilace Theophraſtus tamq̃ arbore differẽ
te ſeorſum a' milo tractauit,quo ẽt in loco Theodo .græcam ſeruauit
appellationẽ,hoc eſt ſmilacem dixit,ubi taxum potuit interpretari,ubi
aũt milon ſcribere oportuit ,quoniam huic fortę arbori nomẽ lingua
latina nõ dedit ipſe taxum nominauit , quo tamẽ in errore magis eſt
Theodoro ignoſcendum,quoniam et Pli.noſter ſimili ꝓpinquitate de/
ceptus ,milon arborem inter meliæ.i.fraxini ſpecies lib.xvi.collocauit,
quod facile eſt animaduertere,ſiquis quæ de milo arbore li.iii.Theop.
quæ de uariis fraxini ſpeciebus ſcripſerit Plinius,diligẽtius inſpiciat.

Error theodori in milo arbore.

Error plinii in milo arbore.

Vide quot nodi apud Theodorum male aliquando Theophraſtum
ĩterpretantem,et Pli.etiam implicantur,q nisi tu eos doctorum doctiſ
ſimus ſolueris,mihi ſane' uideẽtur in explicabiles.Idem Theodorus cha
mædaphnẽ uicam ꝑuincam apud Theophraſtũ interpretatur,cũ tamẽ
chamædaphne alia ſit planta,cuius deſcriptio apud Dioſ.plurimũ a' ui
ca ꝑuinca eſt aliena.Cuius ẽt uincæ ꝑuincæ naturam,imaginẽq; accu
ratius cõtẽplãtibus,illa eẽ uidebitur,quæ a' Dioſ.ac Pli.ꝑiter clemati
dis,atq; daphnoidos,et poligonoidis noĩbus deſignatur,Theodorus in
ſup aparinen lappam nominauit,cũ tamen lappæ nomẽ cõmunius ap
pareat , ac ſicuti per excellentiam perſonatiæ ,potius grandes lappas
ſirẽti cõueniat.Hi tamẽ d uinca ꝑuinca,et lappa Theodori errores ex
Plinii autoritate,ita eaſdem hærbas nuncupantis habuere occaſionẽ,
quẽadmodũ et ille haud ꝑii ſane' momẽti,quo æque ac Pli.Theodo.li.
vi.Theophraſti ciſſhũ hederam tranſtulit,atq; eodem modo in marẽ
diuiſit,et foeminam,et florem utriq; roſaceum aſcripſit,in mare pur/
puram accedente.Iccirco autem ſuperiora illa in Theodori transla/
tione errata notauimus , ut hoc poſtremum quod plurimum meæ ,

Error theodori in chamedaphne.

Errores theodori ex plinio habent occaſionem.

opinioni aduerſabatur,exẽplo aliorum magis confirmaremus.Iam.n. quidam mihi Theophraſtum abiicere moliti ſunt li.vi.ĩterprete Theodoro gaza,non aliter q̃ Pli.li.xvi.hederam diuidentem,eundemq; illi florem deputantem, quæ ſi pro ueris, atq; fideliter ab utroq; autore ſcriptis recipiantur,nulla dubitatio relinquetur,ciſthum.i.ladam poſſe etiam ciſsum.i.hederam,ut tibi uideo placere,uocitari,et quæ de ciſtho Theophraſtus cæteriq; autores græci tradiderunt,eadem a' latinis đ hedera abſq; ullo errore referri.Quare cum in hoc totius controuerſiæ noſtræ cardo uertatur,liceat mihi hanc locum cum bona abſte uenia impetrata,diligentius examinare,quando et tibi non fuit indecorum ad leuia iſta noſtratia legenda,et iudicio cognoſcenda deſcendere. Hactenus quidem de ſolo nomine diſputauimus,liceret ne ciſthũ utrãq;,tam eam.ſ.quæ fert ladanum,q̃ alteram ſub qua naſcitur hipociſtis, hederam latine appellare.Sed eſto hoc uerbum ciſsos apud græcos tã de ciſtho altera planta, q̃de uera hedera proferatur, ſicuti uox iſta canis,tam de animali terreſtri,q̃ etiam đ cæleſti ſidere dicitur.At quemadmodũ neq; canem cæleſtem recte in marem, ac fœminam diuiſerimus,neq; utrunq; ſexum habere latrandi naturam cõceſserimus, eadem ut puto ratione neq; Pli.hederam per maris,ac fœminæ differentias iure partitur,neq; utriſq; florem roſaceum conuenientem aſsignat quoniam hec ciſtho,non autem ciſſo hedere a' Theophraſto,et Dioſco. et ab ipſo Pli.li.xxiiii.tribuuntur.Vt.n.omittam illam hederarum in marem,et fœminam li.xvi.ab eodem Pli.poſitam dictionem,quã forte quiſpiam omnium plane hærbarum fructicum,ſuffructicum,atq; arborum cõmunem eſſe contenderet,quis unq̃ uidit roſaceum in hederis florem?Tãti ne eſſe debet Plinii,aut Theodori,Theophraſtum interpretantis autoritas,ut illis potius,q̃ oculis noſtris credere debeamus?

Ariſtotel. Galenus. Auicenna

Magnus ſane philoſophus Ariſtoteles tanti iudicium ſẽſum exiſtimauit,ut ubi iſte adſit uanum putet querere rationem.Galenus omnium medicorum princeps illos pro iſanis habẽdos putat,qui cum ex ſenſibus poſſint habere probationes, eas ex demoſtrationibus petendas cẽſent.Auic.eiuſdem Galeni,ut de ſeipſo fatetur,interpres,eos qui ſenſibus credere nolint,igne exurendos,aut flagellandos iudicauit, ut dolorem ſentientes,ſenſuum iudicia uera eſſe perciperent.Et recte quidẽ

hi uiri doctiſsimi ſūt arbitrati. Cur.n.nobis oculos,et reliquorū ſenſuum opificia natura conceſsit,niſi ut ad proſpiciendā,inueſtigandā q; ueritatē ꝓpriis poſsimus niti ſbſidiis. Nō debemus ꝑfecto ita nos metipſos deſtituere,ut aliorū ſꝑ ueſtigia ſequētes nihil ꝑ nos metipſos decernamus. Hoc.n.uere eſse alienis,oculis uidere,alienis auribus audire,alienis naribus odorare,aliena ſape intelligētia,ac nihil nos aliud ꝗ lapides eſse ſtatuere,ſi oīa aliorū aſsertiōibus cōmitteremus,nihil'q; a' nobis ipſis diſcutiendū putaremus. Quā tamē opinionē tum in oībus aliis qōibus, tum in hac præſertim de ciſso,et ciſtho debemus abiicere,ubi tanta inter hederæ florē,ac roſam ſilueſtrē appret dria,ut eiuſdē roſæ cōpatiōe,hederæ flos aliud potius,ꝗ flos.i. lanugo quædam uideatur,qualis in uite,ac moro,populo ,ac pleriſq; aliis plantis cōſpicitur,quæ ita ab aliis diſcrepāt flore,ut ne flores qdē ullos unꝗ ꝓcreare exiſtimētur. Atq; ut iam ex iis quæ ſēſu ꝑcipi poſsunt luce clarius oſtēdamus,noluiſse Theopr.ciſsū.i.hederā,ſed ciſthū potius diuidere ī marē ac fœminam,ac roſæ ſilueſtri ſimilē florē utriq; ſubſcribere,quæ idē autor de hederæ flore ſcribat li.i.differentiā plantarū ꝑ flores oſtendēs in mediū afferemus. Hæc ſūt,ut tu optime noſti,Theopr.interprete Theo.gaza,li.quo diximus,uerba. Nunc illud exploratum hēmus ꝑ oēs ptes,plures differētias uario mō exultare. Nam flores alii lanuginei,ut uitis/mori/hederæ. Alii foliati,ut amigdali mali,piri,pruni. Vt uero ēt euidētius qd ſit apd Theoph.flos lanugineus intelligatur,alia ipſius theophr.uerba de eodē flore lanugineo ſubtexētur ex li.iiii,ubi ita ſcribit. Huic plantago ſimilis cōſtat,niſi qd flores nō quēadmōm illa ꝑticulatim edit,ſed ꝑ totā ſpicam tritici mō,ambobus tamen floſculus lanugineus,exit ſicuti frumento,et reliqs. Item theoph.de re eadē ita.ix.uol.ediſerit. Quin et floribus differentia tū natura,tū poſitu data eſt,de qbus fere' in his quæ in uniuerſum digeſsimus ſatis dictū exiſtimamus.ſ.qd alii lanuginei ut omniū fere' germinātiū ſpicam. Alii foliis cōſtant,ut leguminū. Qd ſi qs adhuc ēt qualis ſit flos lanugineus, qualiſue ei oppoſitus foliatus,ignorat,ipſo Theoph. exempla nō pauca ſuggerēte primū qdē in uite,moro,plātagine,panico,milio. Scdm uero ī amigdalo,malo,pruno,et legumibus cōtēpletur,neq; uel minimū dubitabit,qn roſa ſilueſtris in altero genere florū,quos Theoph.foliatos

appellat cōpræhendatur,lanugineis ex aduerſo diſtinctos.Quare he/
deræ flos nō magis roſæ ſilueſtris,ꝙ flori mori,uitis,plātagis,milii,pa
nicĭ ſimilatōem cōtinebit.Sed quoniā nōnulli sūt q mētis aciē lōge cla
riorē,ꝙ corporis iudicāt,atq; hebetis,obtuſiq; hōis putant oīa sēſus te
ſtimonio,nihil āt ꝓbare rōne.Age et argumētis ex media sūptis pħia
aptiſsime demōſtremus nusꝙ Theo.illa ꝗ q ſupra diximus in ciſso.i.he
dera,ſed ciſtho potius li.ii.fecaſse drīa,quā tamē eius aūtate aduerſarii
Plato ꝗ di cōtra nos adducētes nō aduerterūt,ſimili alterius Theod.ſ.male theo.
uiſiōis ar interpretātis errore tueri.Illud mihi te cū nō minus platonica,ꝙ ariſt.
tificio. diſciplina uiro cōſpicuo primū cōueniat,nō puū eē diuiſiōis ꝗ pħi utū
tur artificiū,qđ Plato pħs excellētiſsimuſ adeo extollit,atq; admiratur,
ut q multa ī unū recte collegerit,atq; unū ī plura recte diuidere ſcie/
rit,eius ueſtigia tāꝙ diui cuiuſdā ſectari in dialogo,q Cratillus īſcribi
tur,ex pſona Socratis dixerit.Eādē diligētiſsime diuiſiōis ſciam Ariſt.
adeo difficilē,atq; oꝑoſam putauit,ut in.ii.ꝗ ptibus aīaliū uolu.li. Aīa
liū genera in ꝓprias ſpēs diuidere aggreſsus,quēadmōm ei Gal. no/
ſter obiecit,titubanti potius ac dubitāti,quā aliqd affirmanti,aut aſserē
Boetius ti ſimilis uideatur.De hac eadē diuidendi facultate apud latinos Boe
andrōicuſ tius, apđ Græcos Andronicus,ac Theop.li. accuratiſsime ſcriptos po
Theophr. ſteris reliquerunt.Quis uero ſanæ mentis dubitauerit,qn ea,quæ in eiſ
Galenus. dem li.diuidendi præcepta traduntur,ipſius artis præceptoribus notiſ
ſima fuerint.Sūt āt hæc,ut Gal.nō minor pene pħs,ꝙ medicus in præ
fatiōe artis curatiuæ ad Glauconē expoſuit sūma,atq; præcipua artifi
cioſæ diuiſiōis decreta,ex platonicæ diſciplinæ theſauris accepta,á pri
mis,ſupremiſq; eē incipiēdū,deinde hæc in alia genera,ſpēs ,drīas ue
ſecandum,atq; hæc ipſa rurſus eodem modo partiendum , donec tan/
dem ad eas peruenerimus ſpecies,quæ amplius diuiſionē nō admittūt
Verū nunqd hanc diuidendi normam,ac regulā obſeruauerit ipſe di
uiſionum magiſt.The.uideamus.Si.n.Pli.et.Theod.The.ſuiam li.vi.ī
terpretantibus,credimus illa hederarū in duo prima diſcrimina ma/
rem.ſ,foeminamq; partitiō,á Theop.li.iii.eſt oīo prætermiſsa,quo ta/
mē in loco omnia hederarū genera,ac ſpēs uſq; ad ſpāliſsimas p ꝓpri
as ſingula differētias ptiri ſtatuerat.Deinde li.vi,ubi nulla erat de he
deris narratio oportuna,ſi Theod.īterpretē ſequimur ponitur.Qđ cū pli.

uiſũ eẽt abſurdum,li.xvi.ubi đ oĩbus hederarum generibus agere ꝓpo
ſuerat,ab illa ipſa diuiſiõe ꝑ marem,ac fœminam cenſuit inchoandũ,
cuius alibi meminiſſe,ac non ubi præcipua foret tractatio de hederis,
magnam eſſe erroris ptem exiſtimauit.Nemo uero illud obiicere au/
deat has maris,ac fœmine differentias eo in li.in quo de hederis ſcri
bere accuratius inſtituerat theophra.ab ipſo tamq̃ inutiles fuiſſe negle
ctas,cum eaſdem differẽtias,ubi haberi poſſint,uel ſolas, uel maximas
in ſilueſtrium plantarum genere qualem eſſe hederam cõſtat primas
aſſumi oportere pri.ſui de plantis li.uol.idẽ autor affirmet.Sicuti ue
ro omnia hederarũ genera,ſeu ſpẽs ſub uno cõi genere,qđ hedera ap
pellatur cõtinentur,ita et hederæ genus ad aliud genus ſupius refir/
tur,qđ frutex nuncupatur,qđq; ab ipſo theop.q̇ omnis plantas quatuor
diſtinguit generibus,arborum,fruticum,ſuffruticum , atq; hærbarum,
ab aliis tribus ponitur natura diſtinctum.Liquet autem Theop.li.vi.
nõ de fruticibus,ſ; de ſuffruticibus potius hærbiſq; tractare.Hæc.n. ab
ipſo in eiuſdẽ li.exor.ſcribuntur.De Arboribus dictum iã eſt,nũc đ ſuf
fruticibus,et hærbis doceamus,cõſeqtur,et ſiqua in hiſce alia genera cõ
præhẽdũtur,illa quoq; annotemus opʒ,ut fruges,nã he quoq; iter hær
bas deputari deſiderãt.Sed primũ uerba đ ſuffruticibus faciamus. De
mũ Theop.eo quo ꝓmiſerat ordine ꝓſequẽs,ita đ ſuffruticibus loqtur.
Sunt ãt eorũ genera q̃plura sũmis drĩis diſcreta,ciſthos,uel ut Theo.
dorus interpretatur hedera,melotrum,rubea,caſſia,origanũ,ſatureia
lens,ſaluia,marubiũ,policaria,apiaſtrum cæteraq; huiuſmõi,atq; et q̃
minus ſimilia ſũt.ſ.q̃ ferulacea,et neruicaulia cõſtent,fœnicleũ eqſœni
cleũ,ferulago,ferulaq;,hærba muralis,ſiue muricidacea a' qbuſdã uoca
ta,cæteraq; ſimilia.Hæc.n.oĩa,atq; in totũ ferulaceũ ſuffruticũ naturæ
addixeris.Genera uero,atq; diſcrĩa,ſingulis hiſce indicamẽtis hẽntur,
aliis euidẽtiora,aliis ꝯcultiora.Ciſthi nãq;,uel.ſcđm.īterpræteẽ hedræ,
duo genera,maſ.ac fœmĩa,quoniã altera maius,durius,pinguiuſq; fo
liũ hẽt,florẽq; ad purpuram inclinatũ,ambabus tamẽ flores roſis ſil
ueſtribus ꝓximi,uerum minores,et ſine odore.Cum igitur Theop.et
in ipſo protinus ſexti li.principio dixerit antea ſe egiſſe de fruticibus,
iam de ſuffruticibus,atq; hærbis ſpõdeat tractaturum.Primoq; in loco
de ſuffruticibus in qua pri. tractatione hederam uel potius ciſthum ne

errorem interpretis incurramus melotrũ,rubeã,ac cætera quæ ſequũ/
tur naturæ ſuffruticũ cenſeat aſcribenda qs dubitauerit,hoc ipſo in lo
co li.vi.nullã ď hedra facere uoluiſſe mẽtõe3,quã ſuꝑioribus li .fruticũ
generi addixerat,ď qua prætcrea li.iii . arborũ, ac fruticũ tractatõe
abũde diſeruerat. Neq; uero qſpiã ex eo decipiatur,ut quoniã hæc fru
tex atq; ſuffrutex ,apud latinos uocabula una ſyllaba tantũ differũt,
minimã quoq; exiſtimet in rebus ipſis differentiam,quoniam eadẽ gene
ra apď græcos sũt tã uocabulo,ꝙ ẽt nã diuerſa.Alterũ.n.θάμνον alterũ
φρύγανον idẽ græci uocãt,q̃ duo uerba,cũ nõ poſſet The .cõmodius ex
primere fruticẽ atq; ſuffruticẽ tranſtulit.Quare niſi uelimus Theo.sũ
mũ phm,q nõ mõ ď naturis rerũ,ſed ď dialectica,et diuidendi rõe.atq;
doctrina libros ornatius, ac copioſius,ꝙ eius præceptor Ariſt,multo/
rũ iudicio cõſcripſit,tã pueriliter aberraſſe,ut hederã aliq̃do in fruti
cũ,aliq̃do in ſuffruticũ genere collocaret,ut in ea quã fecerat li.iii.he
derarũ dictõe,ſuæ doctrinæ præcepta negligeret ac more quoq(ut Pla
to inqt)inæpti,duo ſtatim pria genera prætermittens,quodammõ mẽ
bra diſrũpet,ut hederam aliq̃do in fruticũ , aliq̃do in ſuffruticũ gene
re collocaret,ut ſibi ipſi pugnantia ſcriberet,atq; cõtraria hederæ flo
rẽ nũc lanugineũ,nunc foliatũ aſſerendo,ut deniq; ea q̃ oĩo ſenſui ad
uerſantur in ea hiſtoria,in q̃ pleraq; uiſu magis,ꝙ rõne diiudicari fa
tetur,affirmaret.Illud potius exiſtimare debemus Theod.gazam una
cũ Pli.q Theop.li.vi.forte ciſſum ꝑ ciſtho ſcriptũ inueniſſent,unius lit
terulæ imutatiõe fuiſſe deceptos,Ideoq; illa hederæ tribuiſſe q̃ Theop.
ď ſuffrutice lõge ab hedera differente tradiderat,quo qdẽ errore,cum
Pli.li.xvi.lapſum manifeſtiſſime uideamus,qd eſt qď dubitemus ipſũ ẽt
li.xii.itidẽ fuiſſe(ut tuo utar uocab.) ſæpius ď hoc autore ꝑlato alluci
natũ,ꝙdoqdẽ ex græci codicis mẽdo,ita hic ſicuti ĩ praſſo,et praſio ea
dẽ errãdi dabatur occaſio.Eqdem Theo.gazæ in Theop.trãslatõe nõ
raro aberrãti ueniam puto impꝑtiendã,quoniã ut in præfatiõe ſui opis
ipſe cõqueritur,unicum tantum,eundẽq; mendoſum codicẽ habuit,niſi
ꝙ oportuit diligentẽ interpretẽ rerũ naturã potius ſpectare,ꝙ uerba.
Qui diligentia ſi Pli.ẽt uſus fuiſſet,neq; tibi tot in eius lib.ꝓprias hal
lucinatiões caſtigandi,neq; mihi tam multos errores notandi neceſſi/
tas foret adiũcta.Quoniam uero in hoc de ciſſo,et ciſtho errato quod

erat tam Theod.gazæ,q̃ etiam Pli.cõmune longior fortaſse fui,q̃ cuiq̃ neceſſarium uideretur. Reliqua demum,quæ circa plinium tantum diſputantur,atq; aduerſus nos,pro eodem Plinio abſte fuere defenſa,pro noſtra tuenda ſententia, q̃ breuiſsima oratione poterimus confutare temtabimus.

De Chamædaphne.

In chamædaphne lib.xv.ueterem lectionem diſtinctiorem putas, ſi ita ſcribatur. Eſt et chamædaphne ſilueſtris fructex, et alexandrina, ut duo genera intelligantur. Alterum chamædaphne quam latini laureolam (ut tu inquis) appellant,cum tamen ea quæ hodie laureola latine dicitur,non ſit chamædaphne, ſed daphnoides potius, ſtatim poſtea a' Plinio deſcripta. Alterum laurus alexandrina,ex Plinio.Gal, Dioſcoride. Tu quidem Plinium hoc pacto excuſas ne uideatur chamædaphnem uariis in locis,uarie deſignaſſe,cum hoc in loco lib.s.xv.laurum alexãdrinam tantummodo pinxerit,ſicuti lib.xxiiii.chamædaphnem. Sed duo remanent in Pl.ſcrupuli haud quaq̃ diſsimulandi. Cur cum Pli.cætera lauri genera eodem li.xv.loco deſcripſerit,ſolam chamædaphnem inde ſcriptam reliquerit,cur cum alterum genus non alexandrina ſimpliciter,ſed laurus alexandrina a' Theophraſto, Dioſcoride,atq; Gale,ab omnibus deniq; græcis autoribus uocitetur. Plinius propria appellatione prætermiſſa,ſumptum a' loco uel perſona,cognomen tantummodo poſuit,uel cum poſtea ſubiunxit, alii daphnem uocant,proprium nomen contra naturam poſtpoſuit,cum tamen uera huius fruticis appellatio non ſit,neq; daphne ſeorſum, neq; alexandrina,ſed hoc totum ut diximus,daphne alexandrina.

De Adarce.

In Adarce falli eos putas qui uerbum paluſtris recto caſu, non autem paterno capiendum putant, atq; ideo credidere non de falſilagine calamis adhærente,ſub adarces uocabulo a' Plinio agi,ſed potius de paluſtri calamo adarce nominato. Vnde temere factum putas Plinio negocium. At cum index capitis xxxii.li.xvi. agi de calamis,atque fruticibus nõ medicinis,ea ptē demoſtraret. Cum ipſe præterea cõtinens ſermo de diuerſis arũdinum ſpeciebus quibus adarce adnumeratur,cuiuis facile perſuadeat Plinium eo in loco putaſſe adarcẽ non

eſſe ſalſilaginē,ſed paluſtrē calamū in Italia naſcentem ,nemo negociū
pli.niſi ipſe metipſi faceſſit.Quid.n.ſibi uult illa repetitio?Eſt.n.obliqua
arundo non in excelſitatem naſcens ,ſed iuxta terram fruticis mō ſe
ſpargens,ſuauiſſima in teneritate aīalibus eſt,et in Italia naſcēs Ad/
arce paluſtris ſub ipſa coma utiliſ dētibus,quoniā uis eadē eſt q̄ ſinapi.
Quid inq̄ uerbū eſt,bis pōitū a Pli.inſinuat,niſi ita eſſe adarcen ex arū
dinum genere,ſicuti oblīq̄ arundinē a' q̄buſdā uocatam elegiam. Si ēt
uerbū paluſtris paterno cāu capiatur,aſpa nimis ,atq; auribus abſona
fiet pliniana elocutio.Qđ ſi prætrea uerbū arundinis ut neceſſarium
fore uidetur ſupplendū ſit præciſſa quodāmō,atq; defecta oratio uide
bitur.cur uero ea ſalſilago naſci ī Italia a' Pli.dicatur,cū ī Galatia nō
āt in Italia gigni illā Dio.ſcribat,ut mirū uideri poſſit te q̄ uelis Pl.
đ eadem loq̄ ſalſilagine,đ q̄ Dio.uerbū illđ Italia,nō caſtigaſſe,ac loco
eius Galatia nō poſuiſſe,cur ēt hæc medicina ſub ipſa coma tātū utilis
dentibus a' Pli.iudicetur,quā Di.Gal.ac Pau.in oī p̄te calamorum q̄/
bus hæret,q̄uis ad alios uſus,q̄ dētium,ꝓbauerunt.Nam et Pli.ipſe li.
32.ubi adarcen,qđ ſit nō aliter,q̄ prædicti autores exponit,naſci illam
circa arūdines tenues,nulla facta đ loco ſub coma mētiōe,ſimpliciter ꝓ
tulit,neq; in paludibus,ſed ubi ſpuma aquæ dulcis,ac marinæ ſe miſcēt,
qđ maximum eſt argumentū.Hic q̄dem li.ſ.32.đ adarce ſalſilagine fuiſ
ſe locutū.li.uero.xvi.đ altera quā eē arundīs ſpēm falſa ſibi opinio ē ꝑ
ſuaſerit,de qua etiam intellexit li.11.ubi ita ſcripſit .Sinapis naturam
habere traditur adarca inter ſiluas tacta cortice pleniore,ſub ipſa co/

caſtigatio codicis pliniani.

ma naſcens,ita.n.ego hunc locum puto legendum paucioribus ſyllabis
q̄ in tua caſtigatione mutatis.Nam et id uerbum pleniore ſi ita iaceat,
eandem ſententiam exprimit,quam ſupra li.xvi.poſuerat efficatiorē.
ſ.eſſe dētibus adarcen ſub ipſa coma.Vel poſſumus ex uno uerbo duo
facere,atq; ita legere.Cortice plane ori ſub ipſa coma naſcens.Quaſi eā
naſci ad utilitatem oris,cuius dentes ſunt non minima pars,uelit inſi/
nuare,quod pariter his quæ lib.xvi.de eiuſdem medicinæ ad dētes uſu
tractatus fuerat mire cōueniet.Illud quoq; pro noſtra facit ſententia, ꝙ
Pli.nuſq̄ adarcen eſſe ſalſilaginem,niſi li.xxxii.monſtrauit,ubi eam ca
lamachnē nominauit,q̄uis uitio codicis id uerbum corruptum ſit in ca
lamochnū,quo ēt in loco eoſdē illi ſubſcribit effectus,quos medici uete/

res ſalſilagini tribuunt,alios ab illis quos lib.xvi . in adarce retulerat. Neq; uero hoc poſtremo li.quicq̃ meminit ſe in præcedentibus de ea dem adarce ſcripſiſſe,ſicuti li.xx.cũ de ipſa uerba faceret eandẽ ſe iter ſiluas tetigiſſe,teſtãdũ exiſtimauit.Hæc.n.oia manifeſtiſſime ꝑbãt Pli. uariis ĩ locis,uaria đ adarce sẽſiſſe,quã aliq̃do calami ſpẽm,aliq̃do ſal ſiginẽ calamis in hærentẽ ſignificat.

De Aera et Aegilope.

In Aera,ac Aegilope neſcio an magis accuſandus ſit Pli,qui in re/ bus adeo uulgatis,quibus nomina latina,non deerant,græcis utendũ cenſuerit.An potius,quoniam de eiſdem hærbis græca appellatiõe mõ ſtratis illa affirmauerit quæ ſenſus falſa eſſe depræhendit.Tu uero đ Aera hoc pacto ꝑ Pli.reſpõdes,ꝙ cum græci traderent loliũ ſtrangu lare circũligando ſe,triticũ,neq; id in Italia magnope foret cõptum,tu tius eſſe cogitauit græca uti uoce,q̃ latina,Aeram id dicendo,non lo/ lium.Laudarem Plinii conſilium qui græcorum mendacia,ſiqui forte fuiſſent,q tam inſigniter mentiri uoluiſſent,ut ſcriberent lolium cir/ cumligando ſe,triticum enecare.Rem neq; in græcia,neq; in Italia cõ ptam ſub græce uocis obſcuritate occultare ſtuduiſſet,niſi Aera uoca bulum adeo eẽt in eorũdem græcorum lingua uſitatum,ut eius ſignifi catus neminẽ lateat,q uel parum græcas litteras deguſtauit ,ut tamẽ græcos autores,uiros ſane doctiſſimus q de plantis ſcripſerunt,atq; in ter ceteros Theop.quẽ præcipue de agricultura ſcribens Pli.imitatur tanti erroris ſuſpicione liberemus.Hic nusq̃ đ Aera,ſeu lolio ſcripſit, quod triticum circumligando ſe enecet ,ſed ſolum auferendo alimen/ tum,quoniam tritico adnaſcitur.Hæc.n.ſunt eiuſdẽ Theop.uerba li.s. de cauſis plantarum.Quippe orobanche uocata ,eruum enecat ample xu,cõpreſſuq; ſuo,et linodorum foenumgræcum interimit protinus radici adnaſcens,et alia cladem aliis inferunt,ut quæ cum ſingulis fru gibus ſimul proueniunt,ceu lolium,atque auena tritico,atque hordeo, et lappa lenti,et alia aliis.Omnia tamen iccirco interimunt ,quia pa bulum tollunt. Ex his Theophra. uerbis quorum magna ex parte ſẽ tentiam Pli.li.xviii.ubi agit,de uitiis frugum ſtuduit exprimere,facile oſtẽditur pliniani erroris in Aera at ægilope origo,quia.n.paulo ſu/ pra Theopr.fecerat de orobarche mentionem,quæ amplexu ſuo eruũ ſtrangulat,inde.n.illi apđ græcos nomẽ exiſtimauit eandẽ eſſe aere,

et ægilopi,quorũ alterũ lolium,alterũ auenam Theod.cõuertit interi mendi rõm. Atq; iõ poſt factam de orobanche mentionem quæ circũligando ſe,eruum enecat,poſtea plinius ſubiunxit triticum ſimili modo Aera,hordeũ feſtuca,q̃ noíatur ægilops,cũ tamẽ Theop.quẽ ut uidere eſt de eiſdẽ rebus pli.ſcribens,q̃tũ potuit ſtuduit imitari,cũ Theop.in q̃,licet oia đ qbus eo diſſerit loco,iccirco uicinas hærbas ſcribat interimere,cã illa generali,ꝙ pabulũ tollunt,uariis tamen hoc illa modis facere doceat.Nã orobanchen qdem qa eruũ amplexatur,et cõprimit, linodorũ uero qa foenugræci radici adnaſcitur lolium aũt ,atq; auenã quia cum tritico, atq; hordeo proueniunt,ceu aparinen (quã neſcio an recte Theo.lappã interpretatur)cũ lẽte. Nullã uero ex illis tribus habere ſe uinciendi,ac circũligandi naturã, qcũq; eas nouerit,minime dubitauerit,niſi ꝙ de aparine forte poſſit cõcedi quam Gal.li.i.de alimõtis ita ſe lentibus circũplicantẽ neq; aliter angentem,ac ſtrangulãtem q̃ orabanchen eruũ deſcribit.

De Aegilope.

Cur ægilopen potius,q̃ auenam eodem in loco dixerit pli.eam rõm affers, qđ cum græci duo auenæ genera facerent bromum .ſ.et ægilopen,hoc uero diſcrimen nemo reddidiſset in Italia,ob id plinius lib. xviii.cum auenam inter uitii frumenta collocaſſet ,paulopoſt de feſtuca quæ uocatur ægilops ediſſerit, nõ ꝙ neſciret auenæ id eſſe quoddam genus,ut nonnullos cauillari inqs ,me.ſ.innuens,quem licet aperte nõ nomines, his tamen q meum libellum legerint facile das agnoſcendũ, ſed quod alterum quoq; faſtigium celebrari nouiſſet bromos nomine, hæc tu pro pli . Ego uero ut cauilli crimen cuius me notaſti,deprecer apđ te cui magis uelim meos mores ꝓbari,q̃ doctrinam nusq̃ plinium per calumniam repræendi,ꝙ neſcierit ægilopen eſſe quoddam auenæ genus,sed ob id tantum inceſſui,ꝙ eodem capite modo græca, modo latina uoce ł eodem auenæ genere uti uoluerit .Nam quod ſcribit plinius lib.xviii. auenam eſſe frumenti uitium,et hordeum in eam degenerare hoc idem Theophraſtus libro.vi.de plantis, et Galenus lib. ii. de alimentis, de ægilope etiam teſtantur.Quod uero etiam paulo poſt plinius ait ab Aegilope hordeum necari idipſum Theophraſtus libro.v.de cauſis plantarum,licet alio modo,q̃ plinius ægilopi tribuit. Alterum quoque faſtigium plinius ,ſi non eodem capite ,ſaltem

lib.aliquando bromum, aliquando auenam nominauit, ut inexplicabilis ratio uideatur, cur plinius in eiſdem generibus nũc græcam, nũc latinam proferat uocem. bromum ex Oriente aduectam libri.xviii. c.x.Pli.refert, ſed eandem Bromum eiuſdem li.c.xii.antea auenam fuerat interpretatus ibi ea ſcribit. Tunicæ frumẽto plures, ordeum maxime nudum, et ſilica ſed præcipue auena calamus altior frumento, q̃ hordeo, ariſta mordacior hordeo. Hæc fere omnia sũt ex Theophraſti lib.viii. q̃uis corrupte pleraq; translata, nam Theophraſti de eiſdem rebus ſcribentis uerba ſunt iſta ἅμα δὲ ὁ μὲν ἐν χιτῶσιν πολλοῖς ἡ δὲ γυμνόν, μάλιστα γὰρ δὴ γυμνοσπέρματον, ἡ κριθὴ πολύλοβον δὲ, ἡ τίφη, καὶ ἡ ὀλύρα, καὶ πάντα τοιαῦτα, καὶ μάλιστα πάντων ὡς εἰπεῖν ὁ βρόμος ἔστι δὲ καὶ ὑψηλότερον ὁ κάλαμος τοῦ πυροῦ καὶ τῆς κριθῆς καὶ τὸν στάχυν ἀπηρτημένον ἔχει τοῦ φύλλου ὁ πυρὸς ἥδιον δὲ τὸ ἄχυρον τοῦ κριθίνου τὸ πύρινον hoc eſt ut Theodorus interpretatur ad hæc Triticum tunicis integitur multis hordeum nudum conſiſtit id.n.omnium maxime caret tegmento. Tipha quoq; et ſiligo, et omnia huiuſmodi multiplici folio includuntur. Aſt omnium maxime (ut ita loquar) auenam natura operuit, quin etiam culmus altior tritico q̃ hordeo eſt ſpica plus diſcreta a' foliis emicat, palea quoq; plus ſuauior qua ex tritico q̃ hordeo, ſi quis conferat Plinii uerba ſupra poſita his quæ de li.viii. Theophraſti ſubiunximus, non puto dubitabit quin Pli.ſicuti tunicas frumento plures, contra hordeum maxime nudum ad Theophraſti ſcripſit imitationẽ, ita etiam in cæteris ſequendo Theophraſtum βρόμον πολύλοβον.i. auenam maxime opertam (ueluti īterpretatur Theodórus) dicere uoluerit. Cur uero ſenſu cõtrario maxime nudam ſcripſerit non magis ſcirem reddere rationem, q̃ cur idem Pli.ægilopen circumligando ſe hordeum dixerit interimere, cum nulla auenæ ſpecies quæ id faciat agnoſcatur, ſicuti neq; lolii q̃d tuam alteram in Aera deſtruit defenſionem, ideo.ſ.Plinium æram dixiſſe non lolium, quare ipſi plus lolii ſpeciem, q̃ lolium ſignificare uideatur. Nã æque ignoratur ubi terrarũ talis lolii ſpecies oriatur quæ circumligando ſe triticum enecet. Sed cur Pli.in his adeo apertis erroribus tam operoſæ defendere abſte præſertim qui ſcias hoc ipſo in loco, ubi Pli.ære atq; ægilopis naturam peruertit, in tantum fuiſſe balluci-

natū,ut teramnū,et a' terānū quæ duo uocabula coctile,atq; incoctile leguminū affectus pleriſq; in locis apud Theophraſtū ſignificant ,ipſe ꝓ herbis noxiis accepit,quarum altera atramnos.ſ.circa.Philippos in pingui ſolo interimit fabam,teramnos uero in macro cum quidam uē tus afflauerit,quē qdem adeo craſsum Pli.errorē neſciens aliter excuſare locum eſse uitio codicis decurtatum ſuſpicaris,q etiam lib.ix.capi. xvi.mirari te dicas Plinium eoſdem piſces modo græce modo latine nuncupare quod,et in rebus aliis ueluti in herbis Plinium plerumq; facere non diffiteris nihil teſtantem eædem ne ſint an diuerſæ.Si hoc idem in aliis genus erroris Plinius admiſit.Cur nō etiam in æra,ac lolio ægilope,et auena potuit admittere:uel ſi in hoc Plinius nō errauit,cur tibi dedit in aliis ſimilibus de ſe admirandi occaſionem?

De Glaſto,Iſatide.

Si ubi de Iſatide inter lactucas ſponte naſcentes li.xx. ſcribitur pro ſiluatico glaſtum,ut tu id uerbum caſtigandum opinaris legatur, non adeo nos elidemur qui Plinium hoc in loco indiligentiæ accuſauimus, quantum Plinii lectio quodammodo uiolabitur, quoniam a' ſiluatico ad glaſtum lōginquus eſt tranſitus,Quare uel nihil immutandum ē, ſicuti uideri in manu ſcriptis codicibus aſseris,aut ſi Glaſtum loco uerbi ſiluaticum,quis uiolenter intrudatur ,iure Plinium a' nobis fuiſse repræhenſum,niſi hæc caſtigatio adhiberetur iudicaſti. Quantū uero rectius totus iſte locus in Plinio emendabitur,ſi ita legatur. Alterum eſt genus,quod græci Iſatim uocant ,ubi uerbum Eſopus , quod neque græcum ē ,neq; latinum ſi pro aliquo lactucæ genere accipiatur,tuam ſubterfugiſse cenſuram,non parum ſumus admirati . Tertium eſt genus in ſiluis naſcens ſilueſtrem Iſatim uocant,hic.n.diligenter aduertiſti ex manu ſcriptis codicibus, niſi ita legatur , locum fere defectum. Erit igitur ſecundum lactucæ ſponte in aruis naſcentis genus non Eſopus,ſed Iſatis ſimpliciter appellata .Tertium quod in ſiluis gignitur ſilueſtris Iſatis.Quartum uero genus quo infectores lanarum utuntur, non ſiluatica Iſatis,hæc enim eſt .ii. generi adiuncta differentia , ſed potius ſatiua dici debet,differt autem hoc quartum genus a' . ii . quoniam iſtud ſeritur.Illud in aruis ſponte naſcitur.Si itaq; glaſtum , ut rationabilius apparet nullo modo interponatur, iam nulla dubitatio

relinquetur.Ita in hac hærba ſicuti in pleriſq; aliis familiarem ſibi er rorem Plinium incurriſſe, quando eam ſub uariis nominibus quaſi eſſent duæ,nõ una in locis,adeo diſtantibus deſignauit .Pari enim in curia atriplicem holuſſatiuum,atq; etiam ſponte naſcens modo latina, modo græca appellatione, tamq̃ hærbas differentes enarrauit . Vnde etiam illud eſt conſecutum, ut effectus aliquando contrarios utriq; ſub ſcripſerit.De atriplice ſiquidem,atq; eius proprietatibus , cum lib . ii. diſſeruiſſet,eamq; ex autoritate pithagoræ morbos regios,et pallorem facere tradidiſſet,mox de eadem ſub Chryſolachani uocabulo libro. xxvii.ſcripſit fuiſſe aliquos qui traderent , illam alligatam regiũ morbum habentibus,ita ut ſpectari poſſet ſanare id malum,quem etiam effectum de ſemine ſi bibatur cum melicrato ,autor grauiſſimus Dioſcorid,et pleriq; alii medici teſtificantur . Eſſe uero eandem hærbam a romanis Atriplicem,a græcis autẽ chryſolachanum nominatam tibi probare ſupſedemus,ne id agentes græcorum prouerbio ſubiiciamur,ſus mineruam.Aliter enim aliis qui auſi ſunt ſupra calceum aſcẽdere.Aliter tibi Hermolae eruditiſſime,nõ ſolũ magnarum,ſed etiam minutiſſimarũ rerum ſcia prædito,ſcribendũ iudicauimus.Tibi inq̃ q Pli.in uerbi praſion ambiguitate ,ſæpe hallucinantem notauiſti , quæ forte hallucinatio cã fuit,ut de balote li.xxvii.ſcriberet quã Pli.lib.xx. ſub marubii nigri noĩe notificauerat .Taceo mille alios huius generis apud pli.errores,ne multa quæ tu in tuis caſtigatiõibus lectores cõmonuiſti,nunc te uelle docere uideamur.

Atriplex. chryſolanum.

De perſonatia ac perſolata.

Ego plinium in meo libello notandũ putaui ꝙ li.xxv.eodem.c.bis ꝑſonatiam deſcripſit,quam ſicuti græci,utroq; in loco arctium nominauit.Altero tamen perſonatiam. Altero perſolatam, ut tibi uideo placere dici latine inſinuauit.Quã diſtinctionẽ noium a pli . cognitã ais a qbuſdã nõ fuiſſe ꝑſpectã ob eã,ut puto rationẽ,qđ ego li.xxv.altero in loco,ubi de arctio fit mẽtio,ꝓ ꝑſolata,ꝑſonatiã ſcribẽdũ putaui.Sed cũ tu quoq; fatearis ꝑſolatæ uocabulum a perſola eſſe deductum,quod nomẽ apud latinos,teſte placidio grãmatico,q de plautinis noibus ſcripſit ꝑſonam ſignificat ſiue perſonatiam,ſiue ꝑſolatã altero i loco legeris,nihilomagis ab errore plinius eximitur,qui bis eandem hærbam modo

ſub perſonatiæ,modo ſub perſolatæ uocabulo ,eodem etiam.C.pinxit, Sed tu forte non adeo Pl.defendere q̃tum me accuſare uoluiſti qui placidium grammaticum non uiderim . Ego uero id crimen in homine nulli rei minus,q̃ uerborum ſtudio incumbente,non multum puto inexpiabile,ſed una aque guttula ablui expurgariq; poſſe illud aliquanto difficilius in Pli.excuſari queat,ꝙ ex tantilla nominũ uarietate rẽ diuerſificari,hoc ẽ aliã eẽ hærbã ꝑſolatã,aliã perſonatiã iudicauit.

placidius. grãmaticus.

De Echio,atq; Alcibio.

Non repræhenderemus pli.ſcribentem lib.xxvii.ſe qualis eſſet Alcibios apud autores ſcriptum non reperiſſe,niſi ipſe pli .lib.xxv.eãdem alcibium ſub echios noĩe eodem,quo Dioſ.mõ pinxiſſet,adeo ut pli. putaſſe uideatur aliam eſſe echin ab alcibio,quam tamen non differre in noſtro libello probaui,quoniam eoſdem effectus,tam ď echi,q̃ ď alcibio, et pli,ipſe,et cæteri autores prodiderunt,qui etiam autores non ſeorſum de echi,ſeorſum uero de Alcibio,quẽadmodũ pli.ſed de echio tantum quam alio nomine uocari alcibiadiũ teſtantur,tractauere . Cũ uero tibi uideatur ea quæ dicatur echios,atq; alcibiadium diuerſam eſſe ab altera,quam Nicander echin atq; alcibium appellat . Ego me fateor hanc apud Nicandrum diſtinctionem non agnoſcere . Illud ſatis habeo exploratum in lib.Dioſco.uel pauli nullam huiuſmodi nominũ, ac multo minus rerũ differentiã depræhndi ,quãdoquidẽ de echio,atq; alcibiadio ſolus agentes non alias illi uires aſcribunt,q̃ echi ,atq; alcibio Nicander ,ut uero proximius ſit nõ differre,ſiue echis,ſiue echios ſiue alcibium,ſiue alcibiadium eadem hærba a' diuerſis autoribus nominetur,quẽadmodũ qui eam alcubiacum,non autem alcibiadium uocant,rem plane eandem non diuerſam intelligunt.

De Heliotropio.

Vbi de heliotropio ſcribit pli.ais quibuſdam uideri eundem autorẽ heliotropium cum cichorio confundere,quoniam et heliotropium ceruleo flore deſcribat,et cibo gratam eſſe dicat,quæ duo cichorio conueniãt, Ego uero et alia adiunxi quæ de heliotropio ſcribit pli ,cichorio pariter congruentia,ut quod ſemipedalem altitudinem non excedat ,et nõ niſi pingui,culto'q; ſolo naſcatur,quæ omnes notæ aggregatæ cichoriũ manifeſte deſignãt.Tu uero priores duas,ita refutas ꝙ nihil impedit

ueſcendo eſſe tam helitropium q̃ cichorium, nec conſtat in Dioſcoride λευκὸν ἄνθος .i. candidum, an γλαυκὸν .i. cæruleum, ſcribere oportuerit. At ut ad utrũq; reſpondeam, et de Cichorii radice qđ eſui ſit, et de flore ꝙ cæruleus ſit, ſenſu, atq; exꝑientia probatur, quæ de heliotropio non audes affirmare, quando etiam in dubium reuocas, qualis heliotropii flos a' Dioſco. deſcribatur, cæruleus an candidus. Ego autem illud certe ſcio multos quos uidi, et quidem antiquos Dioſcoridis codices λευκὸν, non autem γλαυκὸν ſcriptum habere, et niſi mea me fallit opinio, puto te eandem ſcripturam in tua translatiõe ſequuturũ.

De Laſine.

Quoſdam ais uerbum laſinem corruptum eſſe neſcientes Pli. culpare, quaſi hanc hærbam lib. xxiiii. inutiliter repetierit laginem uocando, non laſinem. Tu uero pro laſine Iaſionẽ cenſes legendum ex Theophraſto tam li. Pli. xxi. q̃ etiam. xxii. atq; ideo aliam ſtatuis a' lagine, de qua idem Pli. agit lib. xxiiii. Demum ut meæ modeſtiæ conſulam, mihi putas recantandum, quoniam non ſit tanta inter laginem, atq; Iaſionem affinitas, q̃tam tibi uiſus ſum exiſtimare, quaſi uero ego in noſtro libr. tenuem tantum uocis ſonum ſecutus, ac non multo magis naturæ proprietates, eandem eſſe cum laſine laginem apud Pli. iudicauerim. Quoniam quæ de laſine lib. xxli. ſcripſerat Pli. eadem fere' in lagine lib. xxiiii. repetiit, ut ꝙ phtiſicos iuuet, quod lactis ubertatem faciat, quod infantibus illita capillum alat, quod in cibis placeat, quod uẽtrem ſtimulet. Sed uide q̃tum mihi contulerit, cum te homine doctiſſimo, de huiuſmodi rebus diſputatio. Ea .n. quam tu adduxiſti, autoritas Theophraſti longe me fecit ad ea, quæ pridem ſcripſeram confirmanda, audentiorem nedum mouerit ad recatandum, niſi recantare pro eãdem repetere cantilenam, accipiatur. Suſpicari me in meo lib. ſcripſi quod utrobiq; et lib. s. xxii. et lib. xxiiii. pro laſine, uel lagine, et elxine, et cuſine legi deberet. Adeo non neſciui, quod tu mihi obiicis, uerbũ laſinem eſſe corruptum, ut etiam quo pacto caſtigandum eſſet, admonuerim, cuius caſtigationis illa ratio fuit, quoniam Pli. eodẽ li. ſ. xxiiii. non modo laginem, ſed etiam echitem, et tenue ſcamonium eandem hærbam a' quibuſdam uocari teſtaretur. Ego uero nõ agnoſcerem plãtam quæ proprie tenue ſcamonium dici poſſet, præter illam quã Dioſ. tenue ſcamonium.

ciſsāpelo s ſub elxines,euxines,et ciſsampeli quoq; noſbus pinxit foliis hederæ ſi
cõuoluolũ milibus omnibus,ſeque inuenerit circumuoluentẽ,ob quã ẽt naturã ſi
cuti Dioſco,ciſsampelum,ita Pli.conuoluolũ alibi nominat.Sed de quo
antea tantum ſuſpicabar,nunc certam ex Theo.habeo notitiã,in cuius
codice,quem ſcis,etiam plinianis eſse corruptiorem,ſic pro Iaſione elxi
nem,uel euſinem , ueluti apud Pli.pro lagine,uel laſine puto ſcriben/
bendum.Nam de laſine pli.lib.xxi.ita ſcribit .Laſine unum folium ha
bet,ſed ita implicatum,ut unum cum ſit plura eſse uideatur. Theoph.
autem a quo,ut par eſt,plinius accepit de flore Iaſionis lib .i. de hiſto.
plantarum eadem quæ Pli.de flore laſines tradit in hæc uerba.Non/
nulli folio uno emergunt,deſcriptionem tamẽ plurium oſtẽdentes ut
flos in Iaſione .Non ne hæc flori eius hærbe,quam græci elxinẽ,atq; ciſ
ſampelum plinius,ut dixi,conuoluolum alibi uocat/mire, conueniunt.
Eſt enim hic flos,ut plinius inquit rudimentum naturæ lilia facere cõ
diſcentis,et cum unum folium tantum habeat,quibuſdam tamẽ quaſi in
ciſuris ita diſtinguitur,ut uideatur in quiq; diuiſum.Eadem autẽ hær
ba dicta latine conuoluolum,ſicuti hoc in loco li.ſ.i.de hiſtoria plãtarũ
apud Theophra.pro elxine uel euſine uitio coditis Iaſione nomina/
Elxine tur,ita lib.ii.de cauſis aſine æque corrupte uocatur,quod tamen uer/
bum ueluti diuiſinãs Theod.uolucrum uertit,Quare cum Dioſcorides,
atq; Gale.multo ſint,ut te non latet,tam accuratæ doctrinæ uirum in
lingua græca emendatiores ꝙ Theophraſtus in eadem,uel plinius in
noſtra.Quid eſt ꝙ dubitemus laginem et laſinem apud Pli . Iaſionem
autem,et aſinem apud Theoph.nomina itidem deprauata ex ueriori
bus codicibus caſtigare,cum præſertim ꝗd ſit græcis elxine, uel euſine,
quidue latinis conuoluolum,uel ſenſu ipſo monſtrante noſcatur .Quid
autem ſit eiſdem græcis Iaſione aut aſine,ſeu plinio laſine,uel lagine,
ab illis etiam qui ſe omnia in plinio ſure profitentur,ignoretur.

De Sio et Silae.

Male me Plinium accuſantem quaſi duas hærbas fecerit, quæ ſit
una in tuis primis defenſionibus notauiſti,quoniam tibi non uideatur
Siũ eẽ criſiões,ſed tantum ſimilis hærba.In ſecundis contra me latam
ſententiam pene reuocaſti,nam ſilaum uerbum eſse corruptum in pli.
codice,et lauer potius eſse legendum iudicaſti, cuius deſcriptionem tu

*quoque fatεris ad eius oleris naturam proxime accedere quod græ
ci sium uocant,et quoniam Dioſcorides ait ſium a' romanis lauer ap/
pellari,quam tu etiam concedis eſſe illam hærbam,quam uulgo Criſio
nes appellant,ita tandem mecum et cum Dioſcoride ſentis, ꝙ ſium
quidem ſit lauer,ſed lauer odoratum, quando quidem sium hærba eſt
odorata teſte Dioſcoride lauer,ſiue Criſiones minime. Sed cum idem
Dioſcorides duo ſii genera faciat,alterum odoratum, ob quam natu/
ram, iuncus aromaticus alio nomine dicatur. Alterum inodorum
quod quia naſturcii refert ſaporem',ideo etiam cardamine a' græcis
uocatur. Cur ſicuti duplex eſt sium,atq; ut tu quoq; inſinuaſti, lauer
odoratum.ſ.et carens odore,non etiam Criſiones quidam eſſe inodo
ri,quidam odorati dicantur?Quo quidem admiſſo mea ſtabit senten/
tia,siū eſſe eam hærbam,quam Criſiones nominamus, quam cum bis
deſcripſerit Pli,et ſub ſii,et ſub ſilai, ſiue ut tu legendum putas laue/
ris nomine,iure eſt a' me incuriæ,ne dicam inſcitiæ accuſatus,qui que
una hærba erat duas fecerit, sicuti ob id etiam merito poſſit repræ/
hendi,ꝙ duo sii genera in unam naturam confuderit. Nam quæ de
sio scribit Plinius,ꝙ latius ſit apio, atq; in aquis naſcatur pinguius,
nigriuſq;,ꝙ calculos frangat, ꝙ dyſentericis, et mulierum menſibus
proſit, hæ omnes ſunt ſii odorati apud Dioſcuridem proprietates.
Quod autem naſturcii ſaporem reddat,ꝙ lentigini,et mulierum uitiis,
in facie illitum nocte momento cutem emendet,ut de sio pariter ſcri/
bit Plinius, hoc non de eodem genere, ſed altero potius inodoro,
quod ut diximus a' ſapore quem reddit cardamine a' græcis nuncu/
patur. Dioſcorides retulit.*

Error plinii duo ſii genera in unū cōfūdentis.

De Sigillo Lemnio.

*Venio ad Sigillum Lemnium quod ego autore Galeno medicorum
omnium longe doctiſſimo rectius terram,ꝗ milton .i. rubricam no/
minari monſtraui. Tu contra Nicandrum affers,ac Cælſum,quorum
alter id terræ genus miltum, alter minium uocat. Sed cur non etiam
Andromachum medicum antiquiſſimum allegaſti ꝗ in ſuæ theriaces
compoſitione terram lemniam,milton appellauit. Præſtat autem inqt
Gal.in eiuſdem compoſitionis expoſitione nō milton ſed terram poti/
us dicere eam (ut puto) cauens confuſionem quam uiſus eſt feciſſe Pli.*

Terram lemniam inter rubricas,et colorum genera.lib.v.et.III.nume
rans,cum tamen,ut idem Gal.inquit,aliud ſit lemniæ terræ genus quo
fabri lignarii pro rubrica utuntur,quod uerius miltos nominatur ,pi
cturæ potius,ꝗ medicinæ accõmodatum . Ego igitur non adeo de no/
mine,ꝗ de re ipſa a' Pli.diſſenſi.Nam et si et cinnabaris , et minium ,
et pleraq; forte alia æquæ medicis,ac pictoribus ſeruiant,utrũq; tamẽ
uſum lemnio sigillo contingere,neq; traditur a' Dioſc. diligentiſsimo
alioquin in huiuſmodi rebus explorandis autore a.Gal.autem rubri/
cã a' terra lemnia plane diſtinguẽte negatur. De Cinnabari.
De Cinnabari non putas eam opinionem quam secutus eſt Plin.a'
Dioſco.improbari.Quoniam idem Dioſco simpliciter scripſerit puta/
uerunt ꝗdam sanguinem draconis eſſe cinnabarim,non damnans,ſed
referens aliorum de cinnabari exiſtimationem ,ſed qui defendi poſsit
huiuſmodi de sanguine draconis opinionem non iudicari a' Dioſcor.
falſã ꝗ de cinnabari nõ li.II.inter medicinas ex aialiũ ſanguine sũptas
sed potius.v.inter metalla tractauit.De cinnabari quoq; metallo in hi
beria,et colchis naſcẽte,ut te nõ latet,agit.The.et si cõtra te,cognomi
ne tãtũ barbarũ,autorẽ ligua,et natõe barbarũ lȝ allegare.Auecois pi
ter in ſuo colliget non aliter de cinnabari,ꝗ de metallo scripſit. Gal.
etiam medicus nobiliſsimus ſui de ſimplicibus medicaminibus li.uolu.
xi.Cinnabarim,metallis annumerauit.In altero autem đ eiſdem me
dicaminibus ad paternianum tractatu eorum aperte sententiam im/
probat,quam plinius comprobauit, ita scribens . Cinnabaris non eſt
sanguis draconis ut quidam putant .Siue autem hæc sint uerba Gal.
pergamo a'ſiæ ciuitate oriundi,siue alterius eodem nomine inſignis
medici.ſatis conſtat tantorum uirorum iudicio,ea quæ de cinnabari ꝓ
didit.Pli.eſſe fabuloſa,non tamen ob id ut nobis obieciſti plinium irri
ſimus.Abſit.n.a' nobis tanta temeritas,ut hunc celebris nominis auto
rem tam đ humano genere benemeritum ludibrio habeamus.Sed ne
q; tãti fecimus,ut nefas putauerimus,ipſi aliꝗdo nõ credere,ut ꝗđ ꝗdã
legulei qui solis nituntur autoribus, a' nobis exegerunt Pli.autorita
tẽ ſine ratiõe,rõnẽ eẽ cẽſuerimus. Lamẽtatio đ morte Hermolai.
Vix hæc in mei defenſionem reſponderam,cum luctuoſus sane nun
cius hominum perculit aures,inſignem illam , ac singularẽ doctrinã,

illud immortalitate dignũ ingeniũ,illũ diuinũ potius,q̃ humanũ Hermolai uirtutem nobis imatura morte præreptã.O uana hominum ſtudia,O labores irritos,O inanes lucubrationes,quæ ſæpe in medio curſu interrumpuntur.Multa ille dum uixit oĩmodæ doctrinæ opa, dum nihil aliud diebus ac noctibus meditaretur,niſi qd rẽ latinã amplificaret,in lucem ediderat.Sed multo plura inchoata,atq; imperfecta reliqt, quæ niſi mors occupaſſet,propediem erat abſoluturus.Quis non decrudeli fato,atq; impio conqueratur,quod nobis tot quos prior Hermolai uita germinauerat,fructus anteq̃ matureſcerent intercepit.Vix ille pli nianas caſtigationes emiſerat,opus non minori ingenio,q̃ ſtudio cõpoſitũ,Cũ heu tantis iniuda coeptis,ne quotidie maiora pulularẽt,ſors illum ſtudioſis inimica dãnauit.Pliniũ ſane Hermolai cura,ac diligentia renatum,omnes litterati cõfitentur.Expectabãt proxima genitura Ariſtotelem eiuſdẽ luculenta interpretatione reuicturũ,ſed oĩum bonorũ autore,atq; parente amiſſo,clarus ſua lingua philoſophus ĩ priſtinis tenebris demergetur.Quis.n.Barbaro adempto (q inde nomen uidebatur adeptus,quod tetram illam Barbariem quæ iam omnes bonas artes obſcurauit ſolus poſſet abolere) Philoſophiã,in lucem,antiquã reuocabit?Quis noſtræ ætatis iuuenibus,quos recta ſtudia delectant inſtrumenta ſuggeret oportuna?Quis,ut ad ea ueniam quæ inter nos inciderant,ſtudioſæ potius diſputationis,q̃ æmule contentionis certamina tantas in pli.lites,quas uideor pene quodam mentis furore ſuſcitaſſe ea,qua hermolaus eloquentia,ac grauitate,componet?An rabulæ quidam,q doctiſsimorum uirorum cauſam aliter defendere neſcientes,cælum,ac terras uociferando concutiunt.Clament iſti licet,et tumultibus omnia compleant, his tamen ſemper noſtræ aures obſtruentur,quoniam talium uirorum furioſam maledicentiam,neq; imitari,ſi uelim poſſim,neq; ſi poſſim uelim.Siquis forte Hermolai doctrina,ac moribus ſimilis harum quæ mihi cum illo erant diſſenſionum ſe iudicem fecerit,uel ſi aduerſus me pro Pli,atq; Hermo.Pli.defenſore pronũciet.Ille (ut plato dicere ſolet) Omnia nõ inimicus obtineat.

FINIS.·.

NICOLAI LEONICENI Vincentini de Pli/ nii, et plurium aliorum medicorum erro ribus, Ad præſtātē medicum Frāciſcū tottū Lucenſem Nouum opus.

FFLAGITASTI Me quotidianis pene litteris, ut tibi ſup quibuſdā Plinii erroribus iam pridē a' me notatis re ſpōderem, quos qdā Medicus tibi, et mibi cōis amicus nō in autorē, ſed in nouos codices impreſſos formulis, uel ma nu ſcriptos potius reiciēdos duxerit ex alterius codicis uetuſtioris, quē tibi Venetiis oſtēdit autoritate. Meā autē de his reſpōſionem nō mo do tu, ſed et ille idem medicus Plinii defenſor, ut tuæ litteræ mibi ſi/ gnificabant, præcipue deſiderare uidebatur. Ego uero in hunc uſq; di ſtuli diem, et tuæ petitioni, et illius deſiderio ſatisfacere, quoniam nō li benter patiebar me ad antiquum ludum reuocari. Vt enim uerum fa/ tear, mibi Ludus quidam uidetur de Plinii erroribus diſputare, cum ſint multi alii in libris medicorum magnæ noſtra ætate exiſtimationis errores, ex quibus multo plus uita periclitatur. Paucisſimi enim sunt qui Plinium propter Medicinas legāt, plures propter uocabula, et di uinam quod negari non poteſt, elocutionem. Quare circa illos magis q̄ ſua poſſunt apud homines noſtri ſeculi autoritate nocere uitæ, puto a' medicis laborandum, q̄ circa plinium, qui a' multis non in medico/ rum, aut philoſophorum, ſed hiſtoricorum potius, atq; oratorū numero habeatur. Tu qui multa mea conſilia legiſti, quibus ſcilicet ægrotantiū ſaluti conſulo, cum ad ſimplicia uenio Medicamenta, ſcis, q̄ multos Gē tilis, Bartholomei, Montegnanæ, atq; aliorū recentiorū in his errores aperiam, qui non aliunde, q̄ ex Auicennæ, ac Serapionis libris, quibus nimium noſtra credit ætas habent occaſionem. Quare tu franciſce Totte caueto, ne tantiſper in uitam pecces, quantiſper aliud te impel lente facio, quod minus poſſit generi humano prodeſſe. Sed tu for/ te illa uerba reſpondebis, quæ medicus plinii patronus ſcribit circa ſuæ præfationis initia, ueluti ſe excuſans, q̄ homo medicus litterato rum officium in plinii codicibus emendandis, et eodem diuino auto/ re contra calumniantes propugnando, uſurpauerit. Iuſtam eſſe ratio/

nem inquiens, ut de natura rerum, medicinæq; effectibus plinii lib. phy ſici quoq; recognoſcant. Hac .n. ratione plinii patronus ſe ait impul/ ſum, ut poſt Georgium Merulam, et Hermolaum Barbarum, ipſe quo q; conatus ſuos in his quæ ad effectus medicos pertinerent, oſtende/ ret. Quaſi uero, ut de Merula taceam, qui forſan merus grammaticus cenſeri poſsit. Hermolaus Barbarus uir omnium bonarum artium ſci entia Clariſsimus, non ſatis ſuo ſit functus officio, in ea parte, quæ ad medicinam attinet in plinianis codicibus caſtiganda. Sed de hoc poſtea uiderimus, nunc quod Inſtat agamus. Hanc medici plinium emendantis, atque una defendentis excuſationem ego libentius accip tarem, ſi non in æra, ac lolio, ſed in aliis herbis, ac ſimplicibus me dicinis magis ad uſum medicinæ neceſſariis, in quibus etiam fuit a' me plinius notatus, eiuſdem plinii defenſionem ſuſcepiſset. Veluti in ſtachy, atq; Balote, polio, atque Tripolio, empetro, quam alio uocabulo praſsoidem Galenus uocat, Sarxiphagæ, herba Betonica, parthenio, Muralio, seu parietaria, Ariſtolochia, Cyclamino, He liotropio, pentaphyllo, Lemnia sphragide, ſeu ſigillo lemnio, quod terram ſigillatam uocant, Ciſtho herba ladaniſera, a' ciſso ideſt he/ dera diuerſa, Iſatide, cum glaſto eadem, licet plinius hanc diuerſam a' glaſto, illam eadē cum ciſtho nominis propinquitate deceptus, aliquan do putauerit, Nardo Celtica, et ſaliunca, quas etiam male plinius di/ uerſificauit. Si inq̄ in his, et plurimis aliis medicinis quarum fre/ quens eſt uſus, etiam apud noſtri temporis medicos, ſicuti apud eoſ/ dem de æra, ac lolio, non ad medendum, sed tantum ad euitandum, eo q; in pane capitis uertigines facit, aliquando fit mentio, Medicus contra medicum pro plinio diſputaſset non alienam ab eius officio di ſputationem pro plinio tuendo ſubiiſse iudicarem. Verum in æra tan tum plinium aduerſus me conatus defendere, Malorum medicorum (quod pace eius dixerim) imitatus eſt morem qui dum capiti mederi debent, reduuias curant. Sed neque in æra ſatis plinio patrocina/ tur, adeo ut præuaricator uideri poſsit, non patronus. Stat .n. ad/ huc roſtra reprehenſio, ſi modo reprehēſio dici debet, quæ potius iu/ ſta fuit de plinio homine latino admiratio, licet plinii patronus eā in gentē calumniam, ipſe uere calumnians nominauerit. Verba mea de

Plinio potius admirãtis,q̃ per calũniam,ut eius patronus obicit repræ bendentis,hæc ſunt.Super æra,et ægilope in libro de Plinii,atq; aliorum medicorum erroribus inſcripto.Aeram dici a' græcis granum illud,quod a' noſtris lolium appellatur ſcribit Dioſcorides libro ſecundo,ac præterea teſtatur hi,qui ab Ariſtotele,in li.de ſomno,et uigilia, atq; a' Plinio libro decimo octauo de eadem,ſcribuntur effectus,q; ſcilicet capitis grauedinem , et uertigines facit.Plinius tamen eodem libro,atq; eodem capite æram deſcribit,et lolium quoque, tamq̃ ab æra differat ſeparatim nominat. Nam ſi idem putauit et lolium , et æram mirum,q; ſicuti in pleriſq; aliis frugibus,atq; earum uitiis, in quibus nomina latina non deerant,ſicuti in tritico,hordeo , et auena , græcis utendum non cenſuit,non idem quoque in lolio ſtatuerit tam præſertim apud omnes uſitato uocabulo . Quamq̃ ſimilis quoque de Auena error in eodem libro , et capite legatur . Nam cum in principio uitia frugum exponit,ſcribit hordeum in auenam degenerare, paulum uero infra ſcribit hordeum necari a' feſtuca , quæ ægilops nominatur . At ſi Dioſcoridi credimus,quæ ægilops a' græcis dicitur,a' latinis auena nuncupatur . Galenus quoq; in primo ſui de alimentis libri uolumine,cum in tritico.atq; hordeo generatio minus proſpere ceſſerit , alterum in æram,alterum in ægilopen frequentius conuerti teſtatur, quod et maximum eſt argumentum æram idem eſſe quod lolium.Hæc ego in meo libro ad litteram,non tam plinium accuſans,ut dixi , uel ꝑ calũniã repræhẽdẽſ,ceu eiuſ patronus obiicit,q̃ de homine latiniſſimo admirans,cui ubi non oportuit,græca uocabula libuit uſurpare.Vnde enim hæc græcitatis,affectatio ut quiſpiam modo ſiton,modo frumentum modo arton,modo panem,autor latinus ſcribat,niſi lexica.i.uocabularia ſcribat .Nam par eſt quod a' plinio ſcribitur,aliquãdo æra,aliquando lolium,aliquando ægilops,aliquãdo auena . Sed uideamus q̃d ad hæc Pli.patronus pro Pli. reſpõdeat in ſua ad Ciues ueronenſes uiros clariſſimos præfatiõe.Poſt multas Plinii laudes , quem linguæ latinæ, nos quoq; autorem nunq̃ ſatis laudari poſſe iudicamus , tandem in illos inuehitur medicos,qui plinium per calumniam in æra repræhẽderũt,me ſcilicet innuẽs.licet nõ nominet,sed tam ſignificãs q̃ ſi nominaret,immo quaſi digito oſtẽdẽs,quãdo quidẽ nullus alius medi-

cus,præter me unum qui Plinium in æra notauerit. Inuehens autẽ in amicum grauius forte,q̃ debuerat,ſcribit hæc uerba. Exemplum unũ ingentis calumniæ afferam de æra,quæ medicos non nullos ad calumniam tãti autoris inuitauit,i qua Plinium erraſſe non dubitant,cum Hermolao Barbaro. Arbitrantur.n.æram,et lolium ab ipſo ſeperatim deſcribi,ſed falſo codicis errore manifeſto. Libro.xiii.in quo æram tantum diffinit,ſicuti inter medicos effectus,hoc eſt libro.xxii. lolii remedia, et uires dumtaxat denarrat. Triticum ſimili modo non æra legendum eſt,ſed hærba ex uetuſtiſsimo codice,ac Theophraſto libro octauo, quoniam enata hærba triticum ſtrangulat, de qua in eodem libro ubi Nili in ægypto mentio habetur. Nec terra inquit ipſa hærbas gignit, quæ triticum enecant. Item runcatio,cum ſeges in articulo eſt euulſis inutilibus hærbis. De faba inquit,runcari non geſtit,quoniam euinat hærbas. Item ſiccitas coercet hærbas. Hærba enim circumligando triticum,et eius radices enecat. In quo mendoſis pariter codicibus,hoc modo legitur. Aera non nunq̃ in macro ſolo, ubi de ate ramno ſuperiori fit mentio,ubi non æra,ſed ea legendum. Sed autor, his peractis,mox de æra ſic incipit. Aeræ granum minimum eſt. Hæc eſt Plinii in æra defenſio,in qua Plinii patronus ſibi adeo placuit, ut more Galli a' certamine deſilientis, ſibi quodammodo applaudat, et apud ciues ſuos his uerbis quæ ſtatim subiunxit exultet, ac glörietur. Hac unica defenſione multorum, intempeſtiuum clangorem sedauimus, et ciuem ueſtrum ab Ingenti calumnia abſolutum reitulimus, ut de cætero diligentius perlegere,diſcutere tantum autorem perdiſcant. Quæ uerba poſtrema in ipſum Plinii patronum reiiciemus, atque hominem admonebimus,ut tantum autorem defenſurus, et eiuſdem autoris, et aliorum quos in ipſius defenſionem adducit, uerba diligentius examinet, et quid illi ab aduerſariis obiiciatur, melius perſcrutetur. ne aliud defendens,q̃ illud,cuius accuſatur, reus cauſam prodere uideatur, quo quidem crimine Plinii patronus in hoc primo suſcepto aduerſus medicos pro Plinio de æra patrocinio, liquido apparet laboraſſe. Nuſquam enim Plinio errori datum eſt,ꝗ æram ac lolium ſeparatim deſcripſerit,quando neq; apud dialecticos error putatur,ſi duæ, aut plures etiam eiuſdem rei deſcriptiones afferantur.

Sed ꝙ eodem libro,atq; eodem libri capite,ubi æram deſcripſit,lolium
quoq; nominauit.Fuit a' nobis in Plinio notatum quaſi neſcierit idem
æram eſse quod lolium.Nam ſi idem putauit,cur (ut obiecimus) ſicuti
in aliis frugibus , atq; earum uitiis , quibus ſua nomina erant in lin/
gua latina,græcis utendum non cenſuit,non idem in lolio ſeruauit.lo/
lium dicendo non æram . At non æram inquiet , sed hærbam ſcribit
Plinius circumligando ſe triticum enecare ,quod ex pluribus aliis ,
tum Theophraſti,tum ipſius Plinii uerbis,plinii patronus nititur de/
monſtrare. Sed incaſſum laborat , quandoquidem et ipſe plinii patro
nus,et in ſua præfatione,et in ipſo Plinii libro a' ſe emendatiore edi/
to,fatetur plinium æram deſcribere,et non lolium,libro.ſ.decimo octa
uo capite decimo ſeptimo,ſicuti poſtea ait libro .xxii . eundem plinium
lolii remedia,et uires dumtaxat enarrare.Sed quæ eſt iſta ſortitio , ut
lolium quidem ſub græco uocabulo æra a' Plinio deſcribatur,ſub lati/
no autem eiuſdem grani medici effectus denarrentur. An latinis græ
cam ignorantibus linguam lolii cognitionem Plinius inuidit e reme/
dia autem , et uires dumtaxat docere uoluit. Fruſtra tamen ſi hærba
ignoretur,aut granum.Sed neq; uerum eſt,ꝙ Plinius lolii tantum me
dicos effectus doceat,et non æræ.ſi quidem Plinius , ſi non libro.xxii.
ſaltem alibi.scilicet libro.xxix.de ærinea farina in uſu' medico memi/
nit,quam lollaceam dicere latine debuit,ſi lolii dumtaxat remedia , et
uires (ut ait plinii patronus)denarraret . Quare iam ipſe diſcat,ſi ue
lit plinium omni ex parte tueri,totum plinium diligentius perlegere.
Quid enim iuuerit plinium ſemel in uno ſui codicis loco æram uerbum
græcum in hærbam latinum mutaſse , ſi concedatur multis aliis in lo/
cis idem uerbum græcum a' plinio inutiliter uſurpari. Tentauit qui/
dem et plinii patronus,plinii errorem in æra libro.xviii . capite.xvii.
ex toto corrigere , æram alio eiuſdem capitis loco in hederam con/
uertendo , atque ita legendo . Hederæ granum minimum in cortice
aculeato in pane capitis uertigines facit. Nam et talem,ipſum proba/
re,lectionem tuæ mihi litteræ ſignificarunt . At tam abſurdam plinia
ni codicis caſtigationem quam tibi priuatim laudauerat ,non auſus
eſt , uel in ſua præfatione , uel in plinii codice edito emendatiore pu/
blicare . Queri enim ab eo potuiſset, ubi unquam , uel ipſe experien/

tia didiciſset, uel apud grauioris autoritatis medicum, ſiue philoſo/ phum legiſset, Hederæ granum æque, atq; æræ in pane capitis uerti ginem facere. Sed quoniam huius queſtionis ſcopulos, quantum potuit euitauit, nos aliis ipſum interrogationibus fatigabimus. Quæ ſit illa hærba interrogantes, quæ triticum circumligando ſe enecat. Quod no/ men, uel apud autores græcos, uel latinos, uel ſaltem in uulgo habeat, nos æram græce a' plinio, non ſine errore tamen, diximus appellari ut habet comunis codicis ſcriptura, latine lolium. An orobanche qui/ dem, quæ eruum, ægilope quæ hordeum, hærba ſecurina græce dicta pelecinos quæ lentem ſimili modo hoc eſt circumligando ſe necant, ſua habuere tum apud græcos, tum apud latinos nomina ſola tri/ tici peſtis, quæ tamen tanto debuit eſse nobilior, quanto triticum ma gis omnibus aliis expetitur frugibus, atque icirco plus ab iniuria, de/ fenditur, remanſis ἀνώνυμος idest carens nomine. Hanc uocabulo/ rum inopiam, ſi quis linguae noſtræ auſit adſcribere, græcis certe non tribuet, qui ita πυράγχην, hoc eſt triticum ſtrangulantem, ſi/ cuti ὀροβάγχην dicere potuerunt, si aliud nomen non habuiſsent hærbae ſimili modo triticum ſe circumligando necantis quo ὀροβάγ/ χη eruum. Adde q; ſolet plinius ſpeciales hærbas, quae habent ali/ quam inſignem uim, ſi carent nomine, per ſimilitudinem aliquam nobis indicare, ueluti eodem libro decimo nono, et capite decimo ſep timo haerbam albam panico ſimilem naſci ait occupantem arua, peco/ ri quoq; mortiferam, aut ſi non ſolum nomen, ſed ſimilitudinem etiam ignorat, ſaltem earum nomē ignotum eſse hominibus teſtatur, ut libr. etiā, et capite allegatis, ait peſtem a' milio, atq; panico ſturnorum, paſ/ ſerum'ue, agmina abigi hærba cuius nomen ignotum eſt, quod etiam feciſset in hærba circumligando ſe triticum enecante, ſi non aera hoc i loco, ſed haerba (ut uult plin. patronus) ſcriberetur. Exempla autem quae plin. patronus affert, ubi uel Theophraſtus, uel plinius de baerbis frugibus noxiis loquuntur, partim falſa ſunt, uel male intellecta, par/ tim nihil ad praeſentem attinent locum. Primum .n. Theophraſtus li. octauo de plantis perperam allegatur, nusq̃ .n. in eo libro ea uerba le guntur quae pli. patronus adducit, quoniā en ista hærba triticū ſtrāgu lat. Siqua uero ſūt, quæ talē ſēſum uideātur hēre, hæc nihil ad præſētē

hærba pa niculo ſi/ milis mor tifera pe/ cori.

attinent diſputationem,in qua quæritur,nūquid ſit hærba aliqua quæ
Theophr. circumligādo ſe triticum enecet.Theophraſtus ſane lib.viii.de plantis
hæc uerba ſcribit.Imbres.n.tum alias contrarii ſunt,tum ſemina ſæpe
corrumpunt,q̄ ſi minus,hærbæ quidem Luxuriam mouēt, ut ſata ſtrā
gulentur,atq; omne alimentum amittant. Hæc autem uerba non id ſi
bi uolunt,de quo Plinii patronus contendit, ſata a' quibuſdam hærbis
ſe circumuoluētibus ſtrangulari, ſed ſenſus eſt q̄ ſata aliquando nimiū
in hærbas excreſcentia,ſua luxurie ſtrāgulātur,atq; alimēto priuātur.
Virgil.in Georgiás De quo ſatorū uitio,etiam Virgilius meminit in Georgicis,Luxuriem
ſegetum terra depaſcit in hærba.Sed et Pli.ipſe libr,xviii.capite.xvii.
de eodem uitio ſcribit in,hunc modum.Inter uitia ſegetum,et luxuria
Theophr. eſt,cum nimia ſua fertilitate procumbunt.Hoc autem uitio nō modo ſe
getem,ſed etiā aliquas arbores ſtrangulari teſtatur Theophraſtus li.
v.de cauſis plantarum,ubi ita ſcribit.Arborum autem genus etiam ali
quod fortaſsis eſt,cui corruptio ſcdum naturam ſponte, nec ullo pacto
afflictato,ſed bene uigenti eueniat,ut pino cum radices mutatæ in tæ
dam fuerint. Ita enim fit ex nimietate nutricionis, cumque per tæ
dam trāſmittere pabulū arbores nequeant,moriūtur, quod proximū il
li uidetur,quod aīalibus,quæ extra modū craſſantur,atq; pingueſcunt
Cū.n.auram attrahere nequeāt, nec ullo pacto ſpiritu uti poſsint,pp
obeſitatē,cōdenſationemq; ſtrangulātur. Quamobrē nō inepte ruſtici
hoc uocabulum de pino uſurpāt.Pinum.n.ſtrangulari aiunt obeſitate,
atq; pinguedine,qppe omnia ſpiritum deſiderāt,aliquē ,uel ſolutionē,
uel meatuum libertatem.Ergo corruptiones huiuſcemodi potius natu
rales eſſe putauerim.Hæc Theophraſtus,ex cuius uerbis apparet plā
tas duplici ratione ſtrangulari,uel quia aliæ plantæ ipſis circūuoluun
tur,quomodo eruum ab orobanche,et ſimili fere' modo lentem ab apa
Gal.li.i.d alimentis, rine ſcribunt ſtrangulari,et Theophraſtus lib.viii.de plantis, et Gale
nus libro primo de Alimentis,uel non aliena Iniuria,ſed ſui ipſarum
luxuria,atq; obeſitate quod de ſatis libro allegato Theophraſtus, de
arboribus autem libro quinto, de cauſis teſtatur. Debuit ergo Pli
nii patronus id quod aliis medicis in ſua præfatione ſuadet facien
dum, Theophraſti uerba , uel fidelius citare .uel eadem examina
re diligentius , quod etiam in uerbis Plinii ipſum facere oportuit.

Nuſq̃.n.ea uerba ſcribit Plinius quæ Plinii patronus adducit, her/
ba circũligando triticum,et eius radices enecat.niſi in hoc, de quo di/
ſputamus loco,ubi ipſe codicem non emendat,ſed deprauat, æram in
hærbã cõmutando.Alia etiam Pli.uerba quæ ex locis uariis Pli.pa ro
nus adducit,de iutilibus hærbis triticũ enecãtibus.De rũcatõe ſegetis,
aut fabæ/nihil ad præſentẽ ꝑtinent diſputationẽ,in qua nõ quæritur,
nũqd ſint aliquæ hræbæ inutiles frumẽta enecantes,atq; legumina,ad
quarum euulſionem runcatio ſit neceſſaria.Quis.n.de hoc tam rei ru
ſticæ imperitus dubitarit.Non inq̃ hoc quæritur,ſed illud potius,nun
quid ſit aliqua hærba ſpecialis quæ præcipue triticum ſe circumligan
do enecet.Vt enim ſcribit Theophraſtus lib.viii. de plantis et ſi ſint Theophr.
quædam hærbæ quæ cõmunia omnium frugum uitia putantur, quæ
tamen plus inter aliquas ualeant, propria earum uitia putantur.
Exempli gratia,orobanche erui,aparine lentis.De quibus etiã uitiis
quæ qbuſdam ſunt ꝓpria,paulo ſupra uerba iam tacta, idẽ Theophr.
in hunc modũ ſcripſerat.Genus autem quod totum tranſire in aliud
aptum ſit nullum præterq̃ tiphen, et ſemen comperies, ſicuti inter
primas diſputationes propoſui,nec non lolium tritico,et hordeo cor/
ruptis enaſcitur, uel ſi id minus naſci quidem inter triticum ſolitum
eſſe nulli dubium eſt,ut etiam ponticum illud triticum atrum cogno
minatuȝ,et ſemen bulborum,et ea quæ naſci inter alia ſemina ſolent.
Nam et auena magis in hordeo exire uidetur, et in lente aracus res
ſcabra,et dura,in aphacis autem ſecurina ſecuri ſimilis. Hæc omnia
Theophraſtus,interprete Theodoro gaza,qui quidem interpres ærã
lolium conuertit,de quo idem Theophraſtus neminem dicit dubitare
inter triticũ ſolere naſci,licet pl.patronus uideatur aſſerere,ꝙ nõ ſit
æra uitium Tritici proprium,ſed magis hærba.Idem Theodorus ægi Theodor.
lopen auenam Latine dixit,quæ eſt ita proprium hordei uitium,ſicu
ti tritici lolium.In eandem ſententiam de uitiis quibuſdam ſegetum
peculiaribus ſcribit Galenus,ut ſupra tactum eſt,libro primo de ali/ Galenus.
mentis,qui potuit uideri a' Theophraſto accepiſſe,quæ ſcribit, niſi pa
trem allegaret ſuum in hunc modũ ſcribens.In triticis quidem æræ.
i.lolia ſæpius inueniuntur,inter hordea uero naſcuntur quidem, ſed
pauca,plurima autem quæ ægilops .i. auena nominatur.In his uero,

quando uel primam incrementum, uel generatio minus proſpere aſ/ſerit. Genitor autem meus ætatem iam in ſenium uergente, captus amore agriculturæ triticum aliquando seruit et hordeum, cum ſum/mo ſtudio omne aliud diuerſi generis semen intermixtum exemiſſet explorandi gratia, ſi ex tranſitione eorum in alia, et auenæ generen tur, uel propriam habeant etiam ſemina iſta naturam. Natis uero in/ter purgata ſemina loliis quidem forte plurimis inter triticum, pau/cis autem inter hordea, sed auenis abundantibus, etiam de aliis ſemi/nibus conatus eſt pariter facere inquiſitionem. Inuenit itaq; et in lenti bus eodem modo ex ipſarum in aliud tranſitione natos aracos duros, et orobos, et pelecinos, ſemina eſui minime idonea. Aparinem autem non modo eſui non idoneam, ſed etiam internaſcendum ſe lentibus cir cumplicantem, atq; ita angentem, ac ſtrangulantem, ac proculcātem, ſicuti orobanche orobos. Hæc omnia Galenus nō multum diſſona ab illis quæ libro allegato scribit Theophraſtus, in hoc cum eo maxime cōgruens, ꝙ duas tantum herbas facit amplexicaules ſuo complexu ne cātes. Orobanchē quidem eruum, Aparinē uero lentes. E diuerſo Pli nius nō ſolum has, ſed et æram.i. lolium, et ægilopen.i. auenā, et peleci non.i. herbam securinam, quamuis ſenſu ipſo, et rerum natura re/pugnāte. Cū ſint herbæ recticaules, amplexicaules deſcribit. Alioquin nō poſſet, neque æra.i. lolium triticum, neq; ægilops.i. auena hordeum neq; herba ſecurina lentem ſe circumligādo necare, niſi herba recti/caulis, eadem fieret amplexicaulis, cui rei et sēſus ipſe, et oīum parēs natura aduerſatur, quæ herbas ſe aliis circumuoluētes, a rectis qbus circūuoluūtur, nō solum ſpetie, sed etiam genere separauit. Quare re cte Pli. et Theop. ac Gal. cōſone, uitia frugum peculiaria denarrauit. Male autē, atq; ab eiſdem autoribus diſſone modum, quo pleraq; earū fruges interimūt, recitauit, ac magis poſtea ſua cōcluſiōe aſſeuerauit, cū ea uerba ſubiūxit. Et hæ quidem omnes ſuo amplexu necāt. Verius n. et magis ad imitationem Theop. quem ubiq; de naturis plantarum ſcribēs uidetur uelle Plinius æmulari. Licet multa eiuſdem autoris sē ſa peruertat, ita ſcripſiſſet. Et hæ quidem omnes icirco ītrimūt quia

Theophr. pabulum tollunt. Talibus enim uerbis utitur Theophraſtus libro qui/to de cauſis plantarum ubi de peſtibus propriis sata necantibus diſſe/

rit ita ſcribẽs. Neces quoq; ab aliis accidunt propriæ, ceu in minoribus patet, quippe orobanche uocata eruum necat complexu, compreſſuq; ſuo. Et linoderum fœnugræcum interimit protinus radicia adnaſcens. Et alia cladem aliis inferunt, ut quæ cum ſingulis frugibus ſimul proueniunt, ceu lolium, et auena tritico, atq; hordeo, et Aparine lenti, et alia aliis, omnia tamẽ icirco interimũt, quia pabulum tollũt tam quod terra miniſtret, q̃ quod a' ſole, et aere ueiat. Atq; eorum quidem ratio manifeſta eſt, quia uidelicet habent interimendi uim, talem enim ſenſum uerba ſtatim ſubſcripta manifeſtant. Oleũ autem, et pix, atq; pingue, Nam hæc quoque necandi uim habent, et Reliqua. ex his Theophraſti uerbis facile unicuiq; poteſt liquere, æram. i. lolium, et ægilopen, ideſt auenam (Talia enim uerba in græco codice habentur) hac ratiõe habere uim, alteram necandi triticum, alteram necandi hordeum, non circumligando ſe, ſed pabulum auferendo, quando et orobanche, et aparine, quæ hanc habent ſe circumligandi naturam, non tamen hanc communem ratiõem ſubterfugiũt, quin et ipſe quoq; pabulum tollendo interimãt, tam quod terra miniſtret, q̃ quod a' ſole, et aere ueniat, quod uiſus eſt hoc in loco inſinuare uoluiſſe. Theop. aparinẽ, non orobãche ut in libro octauo aſſociando, ſed lolio et auenæ, q̃q̃ et idem libro octauo diligentius conſideantibus ſignificauerat, ita de orobanche, et aparine ſcribendo. Non nulla etiam manifeſte cõia plurium erumpũt. Sed quoniam plus inter aliqua ualeant, propria eorum putantur, exẽpli gratia, Orobanche erui, aparine lentis, ꝙ altera eruum potiſſime uincat cauſa imbecillitatis, altera inter lentem maxime coaleſcat. Quaſi uelit dicere Theophraſtus, ꝙ et ſi orobanche eruum cauſa imbecillitatis ſuo amplexu, atq; compreſſu potiſſimo uincat, tamen et pabulum auferendo enecat. Aparine uero lentem, pabulum auferendo potiſſimo, quoniã ipſa inter lẽtes plurimo abũdat alimẽto. Hoc. n. ſignificat uerbum ἐν τρέφει, quo hic utitur Theophraſtus, pro quo interpres retulit maxime coaleſcat. Hoc uero in loco (ut nos ipſos excuſemus, hoc eſt eius culpæ, cuius Plinii patronum accuſauimus, falſæ ſalicet allegationis Theophraſti ſuſpicione liberemus, apud illos præſertim, qui Theophraſtum, non græcum, ſed latinum legerunt) Hos cẽſui eoſdam lectores admonendos me ubi Theodorus in Translatione

Theo. pli. ſecutus errorem.

Theophraſti aparinem lappam uertit. In hoc Pli. ſecutus errorem qui ſepius in lib. ſuis, ubi Theophraſtus aparinen nominat lappam latine, dicit maluiſſe græco uti uocabulo aparine, quo Pli. nihilominus in uariis locis librorum ſuorum non raro utitur, dans multis aberrandi, ſicuti in æra, et lolio occaſionem, ut pariter aliud putent eſſe apud ipſum Pli. lappam, aliud aparinem. Libuit autem nobis in hac herba græcum ſeruare uocabulum, quoniam nomen lappa in ea a' Plinio, et Theodoro nimium aliquando Pli. fidem adhibenti uſurpatum, potius arctio grandes lappas ferrenti, q̃ aparine congruat. Sed et aliud hoc ipſo in loco ſubiiciendum exiſtimaui, quod non ad noſtri, ſed ad Pli. facit defenſionem. Ego. n. ſemper fui ita animatus, ut ubicunq; poſſim pli. autoritatem foueam, atq; ſuſtentem, ſicuti ubi non poſſum, puto (ut philoſophum decet) ueritatem in honore præferendam. Præter ea quæ ſupra nos plin. obiecimus de herbis quæ non circumligando ſe, ſed potius alimentum auferendo enecant fruges. Quiſpiam et de herba securina græce pelecino dicta poſſit obicere ꝙ non ſit aphaci. i. lentis, ſed potius aphaces, sic. n. de pelecino ſcribit Theophraſtus ꝙ ſit aphaces uitium peculiare, adeo ut dubitet Hermolaus, ne aut lectio corrupta ſit in Theophraſto, aut uicinitas nominis, plinium in errorem traxerit. Sed neq; lectio Theophraſti corrupta eſt qui lib. viii. de plantis ſcribit aperte in lente aracum, in aphace pelecinon, naſci frequentius, neq; propterea pli. erraſſe conuincitur, quem Galeni poſſumus tueri autoritate, qui inter malas herbas naſcentes, in lentibus non minus pelecinos, q̃ aracas nominat. Vtinam idem pli. tam bene i aeramno deffēdi poſſet, quam herbam putauit circa philippos in pingui solo qua faba necatur, ſicuti teramnum alteram quā in macro ſolo, cum quidam uentus afflauerit, quo in loco neſcio an rideam an magis miſeram pli. conditionem deplorem, tales ſortiti defenſores qui putent mutato uerbo æra in ea, quod uerbum æra hic, eſſe uitio codicis ſcriptum non negamus ſicuti et ſequens, non qui putent in q̃ tam leui unius uerbi diſſylabi mutatione Plinium, a maximo quem ipſi non animaduertunt errore uindicare. Hoc ſane ulcus non tam facilem habet curationem, qualem forte milia illa quæ ſe iactat plinii patronus perſanauiſſe, quin potius ex illorū numero eſt, quæ et ipſe fatetur neminē potuiſſe adhuc

error pli. i aparine.

Defenſio plinii.

Error plinii interāno et a teramno.

ad cicatricem perducere , licet ſe credat , et hoc egiſse ita nunc uer/
bum æra in ea.ſicuti prius in hærbam commutando,magna ſane caſti
gandi licentia,ſi non alia quis nitatur ratione , niſi quia ita in libro
ſuo uetuſto ſcriptum inueniat , quaſi et codices pliniani uetuſtiſsimi
non plurimis ſcatrant erroribus,qui ad nouos,uel manu ſcriptos,uel
formulis impreſsos defſluxerunt.Sed ea(inquit) uerbum hoc loco ꝑ
æra ſcriptum refert atramnum de qua ſtatim antea fit mentio.Ego
uero plinii patronum alia interrogatione uexabo,ubi unq̃ apud ali
quem autorem legerit,ſiue græcum,ſiue latinum philoſophum,aut me
dicum,uel de re ruſtica ſcribentem,de hærba hac atramno nomina
ta circa philippos in pingui ſolo fabam necante,eademq; nonnunq̃ ĩ
macro,cum quidam uentus afflauerit.An apud Theophraſtum eH ſic
.n.uidetur plinii patronus citare autorem aduerſus Hermolaum in
huius loci emendatiōe.Verum Theophraſtus teramon, et atramon
libro.viii,et pluribus aliis locis,non pro hærbis accipit , ſed pro qui/
buſdam leguminnum affectibus peculiaribus quæ nos coctilia, et in
coctilia dicimus,in quem etiam ſenſum eadem uerba græca τέρα/
μον ἀτέραμον .i. coctile,et incoctile,ubiq; apud Theophraſtum uer/
tit theodorus.Verba ipſa Theophraſti libro octauo de plantis græce
ſubiiciam , ut omnibus luce clarius appareat Plinii in atramno
errorem nulla poſse codicis emendatione defendi . Sunt autem hæc
τὸ δὲ τέραμον ϗ ἀτέραμον λέγεται μὲν ἐϖὶ τῶν ὀσϖρίων μόνον
οὐχ ἀλόγως δὲ ϗ ἐϖὶ τῶν σιτωδῶν ϖαραϖλήσιον ἢ ϗ ταυτό τι
συμβαίνειν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ τὴν αὐτὴν εἶναι χρείαν οὐχ ὁμοίως ἐμ/
φανὲς ἐϖεὶ οὐδ᾽ ἐϖὶ τούτων ἁϖάντων ὁμοίως ἀλλὰ μάλιστα ἐϖὶ
τῶν κυάμων λέγεται ϗ φακῶν εἴτ᾽ οὖν ϗ μάλιστα ϖασχόντων εἴτε
δὲ ϗ διὰ τὴν χρείαν φαινομένων, γίνεται γοῦν ϖλέον ϖολλακῶς
γὰρ τόϖοι τινὲς εἰσὶν οἳ ἂν φέρουσιν τεράμονα ϗ ἄλλοι ϖάλιν
ἀτεράμονα. τὸ δὲ ὡς ἐϖὶ ϖᾶν οἱ λεϖτόγεω μᾶλλον τεράμονα ϗ
ἄερος κατάστασις τις ϖοιεῖ τοιαύτην ϖαραλλαγὴν σημεῖον δὲ ὅτι
τοιαῦτα τὰ χωρία ϗ ὁμοίως ἐργασθέντα φέρει ϖοτὲ μὲν τεράμονα
ϖερὶ φιλίϖϖους δὲ ὁ κύαμος λιχμώμενος ἐὰν ὑϖὸ ϖνεύματος
ἐγχωρίου ληφθῇ τεράμων ὢν ἀτεράμων γίνεται . Hoc eſt,ut Theodo/
rus tranſtulit coctibile autem , et in coctile de leguminibus tantum

modo dici ſolet, uerumtamen et in frumentaceis idem, aut proximū qđ euenire non abſq; ratiōe putaueris, Sed quoniā uſus nō idē ſit, ne q; percipi poteſt, neq; in oībus leguminibus ex æquo ſentitur, ſed præcipue in faba, lēte, ſeu q hæc maiorem in modū affici nata ſunt, ſeu q hæc propter frequētiorem uſum magis appareāt. Largius itaq; fieri ſolet. Sūt. n. loca permulta, quæ ſemp coctibilia ferant, et alia quæ incoctibilia, ſed omni quaſi ex parte loca tenuia, coctibilia potius reddūt. Cæli quoq; condicio mutationem huiuſmodi afferre nimirum poteſt argumentum, alias coctibilia, alias incoctibilia reddunt. Faba apud Philippos cum uentilatur, ſi ab afflatu incola perfletur, incoctibilis eſt. Hæc Theophraſtus græce, atq; latine Theodoro Gaza uiro, et græcarum, et latinarum quoq; litterarum doctiſſimo interprete, ex quibus omnibus Plinii error hic luce clarius manifeſtatur qui fabæ affectum ateramnon. i. incoctibile, apud philippos ab afflatu incolā eidem fabæ aduenientem ipſe ſub longe alio, q̄ Theophraſtus uel Theophraſti interpres rettulit, ſenſu ita hunc totum Theophraſti locum perperam imitando. Circa philippos autem ateramnon noīat in pingui ſolo herbā, qua faba necatur teramnon, qua ī macro, ſic. n. ſcribēdā exiſtimo ad Theo. (q teramnon, et aterānon libro octauo, licet in alio, q̄ Plinius (ut dixi) nominat ſenſu) immitationem, cum quidam uentus afflauerit. Equidem doleo hanc mihi neceſſitatem impoſitam adeo pudendos in tam celebri autore errores aperiendi, quos uelim, ſi poſsim, potius obtegere, niſi q licentis calumniæ a' Plin. patrono accuſatus, non poſſum aliter hanc in me culpam excuſare, niſi Plinium oſtēdam, nō modo in æra, et lolio ſed in pluribus aliis eiuſdem li, ac capitis locis, ubi de æra ſcripſit, aberraſſe, et male in eo uerbo plinianum codicem fuiſſe bis ab eius patrono emendatum. Et iam poteram receptui canere, et mea ſuper æra defenſioni finem ſtatuere niſi q Plinii patronus non contentus his quæ aduerſus medicos, me præcipue notans, ſcripſerat antea. De æra rurſus ī quodam ſuæ præfationis loco ubi Hermolaum Barbarum intemperanter lacerat, quoniam et ipſe Plinium immerito, ut ille inquit, accuſat, iterum medicos in Bromo, et auena taxat, in his inquiens, et priores medicos una cū Hermolao aberrare. Quare mihi uideo alterā additā eē ne

error pli. in terāno et aterāno

ceſsitatem,me pariter,atq; Hermolaum in his quæ ad medicinam at-
tinent defendendi. Nam reliqua in quibus Plinii patronus damnat
Hermolaum litteratoribus defendenda relinquo,quorum officium eſt
de uocabulis potius,q̃ de rebus ipſis diſputare. Quid tamen in Bro-
mo,et Auena,uel Hermolaum,uel me Plinii patronus innuat aber-
raſse,non intelligo. Vt.n.pro me ipſo primum reſpondeam,nihil de
Bromo contra Plinium ſcripſi,q̃uis potuiſſē,ſi uoluiſsem, ita Pliniū
in Bromo,quæ eſt auenæ ſpeties,ſicuti in ægilope notare,de qua Bro- Bromus.
mo Theophraſtus libro octauo de plantis,ſcribit,hæc uerba Theodo-
ro Gaza interprete.Ad hæc triticum tunicis integitur multis, hor- Theophr.
deum nudū cōſiſtit,id.n.oīum maxime caret tegumento,tipha quoq;,
et ſigillo,et oīa huiuſmodi multiplici folio includūtur,aſt oīum maxi-
me,ut ita loquar,auenā natura operuit,quin ēt culmus altior tritico,
q̃ hordeo eſt,et ſpica plus diſcreta foliis emicat,palea quoq; plus ſua-
uior ex tritico q̃ hordeum,quem Theopraſti locum uolens Plinius li-
bro.xviii.capite.vii.ut coniicere licet,interpretari,bromon.i.auenam
(sic.n.hoc uerbum nō modo Theodorus hoc loco ſed etiam Plinius in-
terpretatur)maxime nudam eſse dixit,quam Theophraſtus pollylo-
bon.i.ut idem Theodorus tranſtulit maxime opertam deſcripſit,cui
rei etiam ſenſus adſtipulatur,cum auenam in tueri liceat multis con-
tectam tunicis, ut ſcribit Theophraſtus non autem nudam, ut
Plinius,male Theophraſtum interpretando rettulit.Et ne quiſpiam error pli.
ſuſpicetur, me per calumniā Plinium reprehendere ſubiiciam eiuſ- in bromo.
dem autoris libro,et capite ſupra allegatis.Verba ſunt aūt hæc.Tuni- i.auena.
cæ frumēto plures,hordeū maxime nudum,et alica,ſed præcipue aue-
na,calamus altior frumēto q̃ hordeo,Ariſta mordatior hordeo.Quis
non uideat Plinium de eiſdem ferè satis,de quibus Theophraſtus lo-
quētem,paria uoluiſse dicere,niſi q, in auena deerrauit, nam uerba
Plinii (tunicæ frumento plures)reſpōdent illis Theophraſti, Triti-
cum tunicis integitur multis.Item hordeum maxime nudum,eſt illud
quod Theophraſtus ait,hordeum maxime caret tegumento,calamus
altior frumēto,q̃ hordeo,Ariſta mordacior hordeo .Verba pliniana
eandē habent ſentētiam,cum uerbis Theophraſti, culmus altior tri-
tico, q̃ hordeo, palea plus ſuauior ex tritico, q̃ hordeo, Reliqua

Pli. error alius ĩ ægilope.

autem ſcilicet alicam,quam uidetur plinius pro tipha,uel ſilligine po ſuiſſe,eſſe nudam,ſed præcipue auenam. Sunt Plin. errores qui eas, et theophraſto,et ſenſui conſone,multiplici folio includi, ſeu maxime operiri dicere debuit. Sed ſi et ex ra. xviii. librum euagari liceat,non ne etiam Plinius libro. xxxii. in ægilope erraſſe conuicitur? Vbi male imitando Theophraſtum scribit hæc de ægilope uerba. Mirum lotum hærbam, et ægilopem non niſi poſt annum ex ſemine ſuo naſci. Aliter.n.de hiſce hærbis libro ſeptimo ſcripſit Theophraſtus in hunc modum ſcilicet. Sed bulbo peculiare datur q̃ nõ ſimul ex omnibus ſeminibus.sed partim anno,primo partim,ſecundo ut etiam de auena traditum eſt,ſic.n.uerbum ægilopem hoc loco ſicuti,et in aliis omnibus uertit apud Theophraſtum Theodorus, umde plinius (ut diximus) erraſſe conuincitur, ſcribens ægilopen non niſi poſt annum ex ſemine ſuo naſci,cum more bulbi partim anno primo ex ſuis ſeminibus naſcatur,partim anno ſecundo ,ut ait Theophraſtus, ut autem ex plinii uerbis habetur,neq; tota auena ex ſeminibus,neq; etiam ꝑs una primo anno naſcatur,sed tantum ſecundo. Hi sunt duo Plinii ĩ Bromo,et ægilope, duabus auenæ ſpetiebus errorem. In quo autem Plinii patronus medicos una cum Hermolao de Bromo, et auena aberraſſe uelit,non auſim aſſerere,quandó quidem, neq; ipſe auſus ſe aperto certamini exponere. Tantum me aberraſſe dicit,et errorem non explicat,dubitans ne ſi palam protuliſſet, ipſe potius errare deprꝯhenderetur,et forte in me tempus expectans,quod etiam in Hermolao expectauit,ne poſſim ad omnia reſpõdere. Quod enim crimẽ in ſua præfatiõe obicit medicis,qui Plinii manibus negotium faceſſere ſtuduerãt,ueluti laruas ad pugnam irritam euocãtes,ipſe uere eſt eidem crimini obnoxius,q poſt mortem Hermolai tot doctiſſimi hominis errata,ſi mõ ſunt (ut ipſe opinatur errata) publicauit,quorũ neq; unum ipſo uiuẽte eſſet auſus efferre,quod de me erga Plinium dici non poteſt,qui nõ uixi eadem ætate qua Plinius,ſicuti Plinii patronum cum Hermolao in eadem ciuitate magnam ſuæ uitæ partem egiſſe cõſtat,et ipſo tempore quo Hermolaus plinianas cudebat caſtigationes,et ſuis dictabat familiaribus ,in quadam uetuſti codicis inſcriptione legiſſe Plinium nouocomenſem , quod erratum contumax

Hermolai,ſic.n.ipſũ Pl.patronus ĩ ſua præfatõe noĩat,et ſe ab Herm. uel eius familiaribus audiuiſſe non diffitetur. Cur cum illa dictabat Hermo,nõ tẽtauit reſellere? An tutius putauit celare mortuos,q̃ ui uos irritare carabrones, Verũ ad ꝓpoſitũ reuertẽtes,cũ nõ poſſimus hẽre exploratũ,qđ nã illud ſit in quo de Bromo, atq; auena medicos dicat Pli.patrõus aberrare. Si diuinare liceat,et cogitatus hoĩum quo ad fieri põt aſſequi cõiectura,ſic puto Pli.patronum ſua mẽte cõcepiſſe. Qui Pli.medicũ in ægilope reprehẽderũt,una cũ Herm. Barb. decipiũtur,credẽtes ægilopen idẽ eſſe quod auenã, cũ Bromos potius ſit græcis auena,ægilops aũt feſtuca,uel herba ab auena diuerſa,de qua ſæpius Pli.inter uitia ſegetũ,ſub noĩe ægilopis nõ auenæ tractat,quã et aliquãdo medicatã facit,ut li.xxv.capite.xi.ubi ait. Et ægilopas ſanat herba eodẽ noĩe quæ in hordeo naſcitur tritici folio ſemine cõtrito,cũ farina ꝑmixta,impoſita.q; uel ſucco exprimitur,hic e' caulibus, foliiſq; pergrãdibus dẽpta ſpica,et in trimeſtri farina diggeritur in paſtillos. Verum ſi Pl.patronus uelit obſtinate cõtẽdere ægilopen,nõ eẽ auenã,neq; auenæ ſpẽз,doceat ipſe quæ herba ſit ægilops,ſicuti nos eã eſſe auenã,tũ ex Dioſcor,tum Pli.ipſius qui eam deſcribit modo, quo Dioſcorides,eũdemq; tradit in medicina uſum,ac prætrea hoc in loco ſimilium cap.xi.libri. xxv. eam in hordeo naſci teſtatur ſicuti prius lib.xviii.cap.xvii.hordeum ĩ auenã degenerare teſtatus erat. Poſſumus autoritatibus demonſtrare,atq; inſup Theodori Gazæ hominis in græcia nati,et non minus latinarũ,q̃ ẽt græcarũ doctiſſimi litterarum,q ubicũq; ægilopen ſcriptũ inuenit apud Theophraſtum, (ut ẽt retro diximus) auenã uertit. Barbari prætrea autores q̃bus maior ætate noſtra,q̃ uel græcis,uel latinis in medicina fides eadem de deuſir.i.auena ſcribunt,quæ de ægilope Dioſco,Gal,et Pau.pariter tradiderunt. Lexica ẽt omnia tam græca,q̃ latina ægilopen.i.auenã exponũt,quæ q uelit negare,uidetur quodãmodo principia negare,ſi quidem omnis noſtra cognitio pendet ex cognitione terminorũ. Quanto ſimplicius fuerit fateri Plinium nõ magnam habuiſſe græcarũ litterarũ cognitionẽ,atq; eo defectu omnia illa quæ ipſi obiecimus in ſuis ſcriptis errata reliquiſſe quæ morte præreptus nõ potuit emẽdare. Sed quod ã ſe naſci poeta dicit alterũ linguæ latinæ ornamẽta

the.græ. et latĩe doctiſſimus.

emēdaturus ſi licuiſſet erat. Ego ſane hanc unam Pli. errorū excuſa
Excusatō tionē puto omnibus aliis defenſioibus præferēdam, quæ nō ſunt defen
errorū pl. ſiones, ſed grauiores, ut ſæpe oſtēdimus, et magis ēt oſtendemus, accu
ſationes. Nam ſicuti pli. patronus, cōtra quē nūc agimus, forte putauit
ægilopen aliud eſſe, q̄ auenā, ita alter cōceſſerit ægilopē idem eſſe qđ
auenā, nō tamen id latuiſſe Pli. ſed ductū rōne pbabili malluiſſe uti
uocabulo græco, q̄ latino. Si qs hoc dixerit, ſiue Pli. patronus cū quo
nunc eſt nobis negociū, ſiue alius, nō uidet q̄tam inſcitiā, rerū ēt uul/
gatiſſimarū Pli. ſit adſcripturus, Pli. inq̄ qđ naturali hiſtoria ſcribere
pfiteatur, et tamen uideatur exiſtimaſſe ægilopen. i. auenā eē hærbā
amplexicaulem quæ circūligando ſe triticū enecet, quā exiſtimatiōem
pueri ruſticorū q quotidie recta modulantur auena poſſit irridere.
Quare tutius iudico ſi alterū pli. ſit detrahendum, græcarū potius lit
terarum adimere cognitiōem, q̄ Rerum é terra naſcentiū, tam præſer
tim uulgo notarum, eidem adſcribere ignoratiōem. Neq; magnū hoc
Pli. dedecus futurū exiſtimo, ſi ei græca eruditio detrahatur, cū mul/
Laus pli. to maiora illi litterarū latinarū ornamēta relinquātur, qbus oēs ali
elocutiōis os linguæ latinæ autores adeo ſupexceſſit, ut ſi muſæ lingua romana
loq uoluiſſēt, nō puto Plautina, ut qdam ſentiunt, ſed magis pliniana
fuiſſent locutæ. Sed utinam tantam habuiſſet in corde ſapientiā, q̄tā
habuit in lingua patria eloquētiam. Quod boles eruditi plinianam
elocutiōem diuinam iudicēt, eāq; præcipue imitandam cēſeant, nō eq
dem improbo, ſed magis laudo, et qbus iſta nō ſapiat, eos plane fateor
deſipe. Sed illos uiciſſim puto eſſe in altero deſipiētiæ genere, q Pli.
tantam tribuunt diuinitatem, ut nullo pacto in animi eorum captū
uenire poſſit Pli. i aliqua ſui opis pte deerraſſe, ſiue de imaginibus
hærbarum atq; natura, ſiue de terræ, ac maris ambitu, ſiue de ſiderū
magnitudine loquatur. Nup me quidam amicus ferrariæ monuit in
greſſum ſe forte ſcholam puerorum, audiuiſſe ludi magiſtrū magna
uoce aduerſus me p Pli. ac quodam leguleo Pli. patrono de ſole, ac lu
na pnunciātem. Tum ego ad amicum inq̄. Et qd ille ludi magiſter đ
ſole, ac luna pueros docebat ſuos? An ſolem eē maſculini generis, lunā
foeminini. Neq;. n. putabam ludi magiſtrum auſum fuiſſe ſupra calce
um aſcēdere. Nō hoc amicus inqt, ſed aliud maius, Pli. n. pbabat idē

qđ alios mathematicos đ luna ſenſiſſe,ipſam.ſ.terra eſſe minorẽ.Quo
niam ubi Pli.ſcribit li.ii.de naturali hiſtoria.Nõ poſſet qppe totus ſol
adimi terris intercedente luna,ſi terra maior eſſet,ꝙ̃ luna Magiſter
iſte hoc in loco uerbũ,terris licet in plurali numero pferatur,hẽre ta
men ſingularis ſignificatum,et partem terræ nõ oẽs terras ſignifica/
re cõtendebat.Riſi hominis uanitatem,et uicẽ illorum cõdolui puero
rum,ꝗ ſatis imtẽpeſtiua,ne dicam inepta diſciplina p numerũ plura
lẽ,ac ſingularem,ad aſtronomiæ traherentur ſublimitatẽ,ad quam ,
neq; ipſi pp ætatem,neq; eorum magiſter,pp ingenii hebetudinẽ poſ
ſent aſcendere. Hanc quoq; cum dictarem epiſtolã,accepi ab amicis,
quos habeo uenetiis,litteras quæ me admonebant eſſe alterum gram
matiſtam græcum meæ quantum põt apđ ſuos diſcipulos exiſtimatiõi
detrahentem,niſi ꝙ iſte aliq̃to prudentius,nõ mecum de aſtronomia,
ſeu alia philoſophiæ pte,uel medicina cõtendit,ſed tantum de gram
matica græca,hoc eſt de ea quam pfitetur,arte. Quod ſi uelim homi/
nem aduerſus me ſatis,ut audio petulanter in ſua pfeſſiõe exultantẽ,
auſcultare,uideo me ad ea ſtudia quæ pridẽ in ſchola puerorũ didici,
ætate iam cana nõ ſine magna mea infamia relabi.Nam cum diuiſæ
ſint pfeſſiõum uices.Quis ferat grammatiſtam de pħia, aut pħum de
grammatica diſputãtem?Sed cum iidẽ amici mei,ꝗ me primi de hoc
græco grammatiſta,nõ ceſſante quotidie meum nomen dehoneſtare ,
monuerunt,ẽt me cogant,ut p meo honore tuendo,ei ſup his,quæ mi
hi ĩ grãmatica græca obiiciunter,reſpõdeam,eum obſeruabo modum ,
ut neq; in mimis meam famam neglexiſſe,neq; me ſpõte,ſed inuitũ ĩ
hanc de cõſtructiõibus diſputatiõem quæ magis puerili ætati cõueni
at uidear demiſiſſe Nã qđ mihi a' grãmatiſta græco obiectatur, hoc
eſt,me male emendaſſe locum Ariſt.li.vii.de hiſtoria aĩalium, in quo
de morſu canis rabidi ſcribit hæc uerba λυττῶσιν ἀπάντα τὰ δηχ
θέντα πλὴν ἀνθρώπου.In qbus ego nõ πλὴν,ſʒ πρὶν magis cenſui le
gendum,ne ſi dictio exceptiua retineatur,mendatium inſit aptiſſimũ,
oĩa aĩalia morſa a' cane rabido rabire,et mori,excepto hoĩe,cũ æque
hõ,ac reliqua animalia,ex morſu canis rabidi,et rabiant,et morian/
tur.De quo tamen tam manifeſto mendatio Ariſt.ſi ita ſcripſit,ut in
codice græco ſcriptũ ĩuenitur,et Theo,ſua trãſlatiõe cõfirmauit,nihil

audio græcum grammatiſtam in Ariſtotelis, aut Theodori dicere de ſenſionem. Sed ut qui uelit naturæ potius, q̃ ſuæ artis legibus aduerſari, nullo modo ꝑmittit ut πρὶν aduerbiũ tẽporis cũ gtõ caſu cõſtruatur, ſed πάλιν legẽdũ cẽſet, ut hẽt ſcriptura græci codicis, neq; ueretur, ut dixi naturã uiolare quæ uoluit ita morſum canis rabidi eẽ hõi noxiũ, ſicuti reliqs aĩalibus, ut ſuæ artis decreta ſeruet incorrupta. Ego uero hominẽ antiqua mihi amicitia deuinctũ, lȝ ut tãdẽ reſciui ſimulata, quoniã a' me ſæpiùs apud magnos uiros, quorũ ope uitam traducebat, collaudatus nõ eadẽ refert grata mẽte præconia, ſed magis ingrata cõuicia, hoiem inq̃, ſiue uerũ, ſiue fictũ amicũ, ita cõpellabo. Amabo ó Amice, ſi alterũ Ariſt. ſit detrahẽdũ, aut doctrinã phiæ, aut grãmaticæ græcæ eruditionẽ uerã adimẽdam cẽſeas. Tu forte tuæ fauẽs ꝓfeſſioĩ potius cẽſueris Ariſt. malũ eẽ phum, ut bonũ ꝓbes grammaticũ. Tu qdẽ ita grammatiſta græcus. At nõ idẽ Porphyrius sũmus phus de Ariſt. phorũ principe iudicauit, qn minus malũ putauit eũdẽ Ari. lingua, q̃ mente σολοικίζειν. Cũ. n. d natura diffinitionẽ ab Ariſt. aſſignatam, quæ ait. Natura eſt principiũ motus, et qetis, nõ poſſet Porphyrius aliter ꝓ uera defendere, quoniam cæleſtia corpora habẽt naturam, et tamẽ nũq̃ qeſcunt, ſed perpetuo motu cientur, dicere nõ dubitauit, et ꝓ uel ab Ariſt. fuiſſe tranſumptum. Atqui ó græci grammatiſtæ (cũ qbus doleo impoſitam mihi eẽ neceſſitatẽ de ueſtra grammatica, a' qua iam pridem fateor me' eſſe feriatũ diſputandi) ueſtræ regulæ dicũt ſoloecõ eſſe cũ cõiunctio ponitur ꝓ cõiunctione, queãdmodũ Ariſt. Porphyrius ẽ ἀντὶ τοῦ ἢ hoc eſt, et pro uel plane poſuiſſe cõfitetur. Sed quia forte ſit nefas Ariſto. uiro nõ minus uerborum facũdia, q̃ rerũ ſciẽtia prædito, tale uitium ſermonis, quale eſt ſoloecon adſcripſiſſe. Illud potius dicendũ ẽ, qd ſcribit Quintilianus multa in antiqs autoribus, tum uetuſtate, tũ autoritate defendi, ubi præſertim ſubſit aliqua rõ, ut i eo loco Ari. ĩ quo πρὶν ἀνθρώπου ſcribẽdũ cenſui. Nam ſi πρὶν ἀντὶ τοῦ πρότερον ẽ ἀντὶ τοῦ πρὸ τοῦ ẽ ἀντὶ τοῦ ἕως ὃ ſæpiſſime ponitur, ut græci autores ꝓbati ſẽtiũt, πρότερον aũt et πρὸ τοῦ cõſtruitur, alterũ cũ gtõ, alterũ cũ uerbo infinitiuo habẽte ui caſus gti. Cur nõ et πρὶν ἰσοδυναμοῦν, ſi & πρὶν ſuã hẽt deriuationẽ ἀπὸ τοῦ πάρος πάριν ẽ συγκοπῇ πρὶν dicitur nõ poſſit πρὶν

in cōſtructione ſui aliquando primitiui ſeruare naturam. Quia non eſt cōſuetum ingent,apud Idoneos autores talē fieri conſtrutionem. Nam potiſsima nō grammatiſtarum eſt cōſuetudo,ſæpius tamē fallū tur,neq;.n.oēs legere ꝓbatos autores,neq; ēt lib.oēs antiquorū inue niuntur,ſed multi uetuſtate interciderunt. Qui aūt error ē apud lati nos,eundē ēt puto apud græcos poſse cōtingere,hac præſertim ætate in qua ſtudia græcarū litterarū deſfloruerunt. Gellius apud nos litte rator eximius exiſtimauit nō inueniri in li.Cice.uerbum nouiſsimū ꝓ extremis,et tamē falſa fuit exiſtimatio,ſiqdē in epiſtola eiuſdē Cic. ad octauium quam fuiſse, ex ultimis puto, qa ꝓſcriptus eam ſcripſit hæc uerba leguntur,Nam ut ordiar ab inicio, et pducā ad extremū, et nouiſsima cōferam primis,quæ nō poſterior dies etc. Laur. Vallēſis ob libr.latinorum penuriam qua ſua ætate laborauit,multos ſermōes putauit eē a' latinitate abhorrētes q noſtro æuo in latinis autoribus poſtmodum in lucē ꝓditis frequētes repiuntur. Sed qd opus eſt cum grammatiſta græco,uetere præſertim amico,tam opoſa diſputatōe cō tēdere,cū poſsimus ambo facile redire in gratiam,atq; in unam re uocari cōcordiam, Ariſt.bonum philoſophum,et nō malum gramma ticum faciētes. Ita prima uerba eius loco de quo diſputamus legētes λυττῶσιν ἀπόλλυται τὰ δηχθέντα πρὶν ἀνο͂ς,ut ſubaudiatur λυττᾶν, uel πρὶν ἀνο͂ν ſubaudiēdo λυττᾶν,neq;.n.negabit aduerbiū πρὶν tā cum indicatiuo,q̄ ēt cum infinitiuo iungi, niſi ſuæ uelit artis negare regulas,ſic et in ſecunda clauſula ἀναιρεῖ τὸ νόσημα τοῦτο τὰς τοὺς κύνας καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττῶντος πρὶν τὸν ἀνο͂ν ſubaudiēdo ἀναιρεῖ. Ego tamen magis ꝓbauerim in prima clauſula caſum accu ſatiuum,et ſubauditionē uerbi infinitiui tum quia conſtructio magis uſitata,tū qa maior eſt inter ν,et u litteras græcas ſimilitudo,et ideo ab una ad alteram lapſus facilior. Sed omiſsis grammatiſtarum, ſiue græcorum craſsis admodum ſubtilitatibus,iam ad medicum Pli.pa tronum reuertamur,de quo nō ſatis queo admirari,ꝙ medicus atq; philoſophus nō modo meo,ſed aliorū quoq; iudicio doctus ſe ēt paſsus fuerit trahi in hæreſim grammatiſtarum, Pli.eſse omnis erroris exp tem,in his ēt quæ partim ad philoſophorum, partim etiam ad medi corum attinent diſciplinas, Nam inter cætera in quibus in ſua ſcribit

Gellius

præfatione Hermolaum Pli,immerito accuſare,hunc quoq; uidetur
Hermo.errorem annotare,de ſolis,lunæ,ac terræ magnitudine. Sed
cur in his ab Hermo.diſſentiat,qui mecum contra Pli. ſentit,non in
telligo,quando quidem Pli.patronus,neq; in hac parte ſicuti neq; in
pluribus aliis ſuam pro Pli.ſententiam aduerſus me,atq; Herm.non
dum apuit.Nos uero q̃tum ad hunc attinet locum,q̃d nobis uideatur,
apte ꝓnunciabimus,Hermo,recte cum Ptolemæo,ac Reliq̃s ꝓbatiſſi
mis mathematicis,lunam terra eſſe minorem ſtatuiſſe,et Plin. cauil/
lum contraria probantem reprobaſſe,niſi ꝙ nõ recte,neq; Ptolemæo
conſone terram ter tantum,et duabus q̃ntis fere' partibus ſcribit,luna
eſſe maiorem .Nam ĩter diametros,ſeu dimetiẽtes terræ,ac lunæ,nõ
proportio autem inter globos ipſos eſt iſta ꝓportio. Ratio ãt geometrica ꝓbat
globi ter/ globos ſuarum diametrorum ꝓportiõem hẽre triplicatam,ex qua rõ
ræ ad glo ne colligitur terram luna maiorem eſſe nõ ter,et duabus q̃ntis fere' ꝑ
bum lunæ tibus ut ſcribit Hermo.ſed Trigeſies nouies,et una fere' tertia parte.
Quẽ q̃dem Her.errorem ſi Pl.patronus uoluit ĩnuere,ubi de ſolis,lu
næq; terræ magnitudine Herm.notat,hominem nõ mõ medicũ,ſ; ẽt
mathematicũ exoſculabimur.Sed quoniã ẽt in ſole eũdẽ carpit Her.
in quo nullam hic præbuit erroris,uel minimã ſuſpicionem,ueremur
admõ; ne nota hæc potius grammaticam,q̃ mathematicã ſapiat ſub
tilitatem q̃doq̃dem ẽt grãmatiſtæ audent ď aſtronomia ꝑ nũm ſingu
larem,atq; pluralem,ď hiſtoria ãt naturali ꝑ caſum gtũm uel ablũm
Herba fe/ diſputare,ſicuti autem in lunæ ac terræ magnitudinibus, ꝑtim cum
rẽs fragr. Her.ſentio,ꝑtim diſſentio,ita in hærba fragra ferente,in lyſimachio,
in phalangio,myrmetio,omnino Hermol.accedo ſententiæ pli.errore
non paruo hærbam fragra ferentem,quae ſit trifolia , feciſſe quinq;
foliam,uel ſenſu ipſo qui in his eſt certiſſimus arbiter, illud quod nos
dicimus indicante.Quod ſi plin.patronus ſe hærbam quæ fragra fert
uidiſſe aliquando quinq; habentem folia teſtabitur , nos uiri grauis
Teſtimonio credemus.Sed ſciat nos,nõ de eo quod per raro fit,et mõ
ſtri loco habeatur,ſ; de naturæ numero quem ſeruat in pluribus cum
ď lyſyma/ pli.in hac hærba contendere.In lyſimachio hærba pariter quam Dio
chio haer. ſco.flore aureo,pli.purpureo,deſcribit uiſum ſenſuum omnium acer
rimum Iudicẽ appellabimus,ubi prius fuerit declaratum,quae hærba

fuerit antiqs lyſimachion,et quo nomine ætate noſtra apđ uulgus cen
ſeatur,qđ pli.patronum facere oportuit,anteq̄ diceret,ſlorem lyſima/
chii eſſe uulgatum,alioquin sciat se repugnantia dixiſſe.Qui.n.poſ/
ſit ſlos uulgo eſſe cognitus,si hærba ipſa,de qua naſcitur ſlos,ignore
tur . Vt certe eam scio non modo a uulgo ,ſed etiam a' medicis no/
ſtræ ætatis,ut plerasque alias quæ in uſu medico fuere apud priscos
ignorari.Si tamen more ſophiſtarum,nō elegātium,sed barbarorum
loqui uelim,poſſum dicere,et uulgus,et medicos hærbam lyſimachium
nosse non tamen nosse hærbam lyſimachium.Sed minime puto pli.
patronum medicum,non solum peritum,sed etiam eruditum,ita fu/
iſſe locutum . Si tamen ita fari liceat,erit sermo sophiſticus uerus .
Nam hærbam quam priſci dixere lyſimachion,hoc æuo uulgus corneo
lam nominat,sub hoc nomine notiſſimā omnibus,lȝ plures neſciant qd ſit her
priſco uocabulo uocari lyſimachion,quod nos nunc primum luce cla/ ba lyſima.
rius sumus demōſtraturi.Huic hærbæ uulgo corneola nominatæ quā
infectorum præcipue officinæ nouerūt (ea.n.ad inficiendos uiridi co
lore pannos utuntur) omnes illæ adſunt notæ quas,tum Dioſco,tum
etiam plinius pariter lyſimachio adſcripsere.Nam et.ī aquoſis nasci
tur,ut scribit plinius,uel in paludoſis,et iuxta aquas,ut Dioſcorides.
Ego sane teſtor me frequenter uidiſſe hærbam corneolam in ferra/
riæ palludoſis,uel in Ripa padi natam.Huic prætcrea folia tenuia,
uiridia,qualia salici germinant,quae s: comburantur acrem fumum
emittunt narribus mordacem ,et quod damnat plinium non purpu/ error pli.
reo,sed aureo ſlore inſignita conſpicitur .Cogitur autem et plinius gemíatur
fateri,aureum eſſe hærbae lyſimachii ſlorem,niſi uelit cognominem in haerba
lapidem lyſimachū,aureis iſignem uenis,ut ipſe describit li.xxxvii. lyſimachi.
capi.x.temere idem nomen fuisse sortitum.q̄q̄ idem plinius non tan
tum in colore ſloris,sed etiam in haerbae odore notari poteſt, quem
grauem sentiri scribit,et non acrem,ut Diosco.nec quomō talis sen
tiatur oſtendit,suffitu.s.haerbæ combuſtae,quae omnia Diosco.diligē
tiſſime eſt executus,et uſum practerea haerbae in medicina docuit,
quod hoc in loco ubi lyſimachion deſcribit plinius facere praetermiſit
Lyſimachium āt eſſe hærbam infectiuā , nō eqdē memini me legiſſe
apud aliquem autorem græcum uel latinum,niſi ꝙ de ea ſcribit Pli.

lib.xxvi.capite.xvi,ꝙ capillum flauum facit.Dioſcorides autem lyſi/
machium alio nomine,ait lytron appellari, quam appellationem ſu/
ſpicor,aut apud Dioſcoridem,aut apud Plinium eſſe deprauatam,q̄
lutea her de lutea herba Infectiua meminit lib.xxxiii.capite quinto, quam di/
ba infecti/ cit cæruleo ſubtritam pro chryſocola induci . Forte enim lytron nō
Luteam eandem herbam,debuit nominare. Nam et Victruuius nō
luteam ſed luteum uocat,inquiens.Qui nō poſſunt chryſocolla ꝑpter
raritatem,uti herba quæ luteum appellatur cæruleum inficiunt , et
utuntur uiridiſſimo colore.Talis eſt ferè etiam ætate noſtra lyſima/
chii herbe,ſiue litron,ſiue lutrum alio nomine appelletur, apud infe
ctores uſus,nam colori cæruleo,quem guadum uocant,eam ſuper in
ducunt,et uiridem colorem tingunt.Mirum autem uideri poſſit,ſi lu
tea,uel luteum nominetur,cum non luteum,ſed uiridem faciat colo/
rem,niſi ꝙ et luteum,ſeu flauum facit,ſi per ſe adhibeatur, et non cæ
ruleo ſubteratur,nam et Pli.ſcribit(ut diximus) lyſimachiam capil/
lū flauū facere,uel lytron,forte nō ḋ colore quē tingit,ſed a' flore poti
Auicenna us lutea fuit noīata.Nā et Aui.fen.xvi.tertii cap.ḋ excoriatōe ulcerū
de quadā herba meminit,quā herbā tinctorū,et citrinā noīat. cuius
ſuccū libitū,et clyſterizatū ſcribit ꝑdeſſe ulceribus inteſtinorū,neq; pu
to ipſū aliā herbā inuere,q̄ lyſimachiū,cuius piter foliorū ſuccū, aut
epotū,aut p clyſterē iniectū dicit Dio.ꝑdeſſe dyſētericis.Antiquus āt
expoſitor Aui.expoſitor,ſiue Gētilis,ſiue alius cuius expōnes ī locū allatū habē
auicennæ. tur īpreſſæ,ut q̄ magis ſtudeat uerba Aui.ſcindere in ptes primā,ibi
ſcdam,ibi tertiā,ibi,q̄ eorū ſēſum,qḋ magis foret ex uſu medicorū de
clarare,neq; hanc herbā tinctorū citrinā,neq; alterā quam ſtatī po
ſtea tāq̄ eundē habētē effectū Aui.ſubiūgit,et pedē alacoben dicit ḋ q
buſdam uocari .Se āt exiſtimare ꝙ ſit pes corui,q̄uis alii ante eū,ut
ipſe teſtatur dixiſſent Hippocratē p alacoben folia ficus intellexiſſe,
neutram inq̄ harū herbarū quæ uidētur fuiſſe apḋ ueteres ī uſu me
dicinæ celebres,atq; ideo cognitu neceſſariæ,ſua ſtuduit doctrina Gē
tilis Illuſtrare,ſed tamē eſſent notiſſimæ,aut parū afferet earū noticia
utilitatis,ſua intactas expoſitiōe præteriit,nouus aūt Aui.expoſitor
nō uiſus ē oīno iſta negligere.Verū ex eius expōnibus lector ē īcer/
tior,q̄ antea.Nā herbā tinctorū memitē eē dicit cuius ſucco utūtur

tinctores,de qua etiam memitę dicit teſtari principem,ꝙ eſt frigida, et ſicca in primo,et ꝙ multam habet ſtipticitatem,et exponi i ſinony mis Auicēnę ꝙ eſt chelidonia,ſed nō eſſe uerum teſte Simone genu enſi. Nōne hic expoſitor ignotū ꝑ ignotius,aut ſaltē ęque ignotū no bis oſtēdit cum herbam tinctorum memitem eſſe dicit,nō autem quid ſit memitę,ſed quid nō ſit magis edocuit.Scio.n.ueram memitę quam Dioſco.glaucium uocat,et ad uitia oculorum laudat,a' noſtrę ętatis medicis ferè omnibus ignorari, qui pro ea utuntur herba altera ſi/ mili quidem,ſed nō eādem habēte uim quā græci μήκωνα κεράτιδα .i.papauer cornutum appellant. Sed fac ueram memitę , aut uerum glaucium eē,notum nō tamē,aut autores arabes de memitę,aut grę ci de Glaucio,ꝙ ſit hęc herba,tam in uſu infectorum,ꝗ etiam medi/ corum quicquam retulerūt,neq; quia Auicēna ſcribat,memitę eſſe fri gidam,et ſiccam in primo,hoc ſatis efficax eſt argumentum ad pro/ bandum memitem eſſe herbam tinctorum,de qua Auicēna facit men tionem fen.xvi. tertii capite de excoriatione inteſtinorum.Plures.n. ſunt herbę tales habentes qualitates quas tamen propterea non di cimus eaſdem eſſe,cum herba tinctorum,atq; citrina ab Auicēna no minata.neq; etiam eoſdem habere ī medicina uſus exiſtimamus. De ſecunda herba pede alacohen ab Auicenna uocata, idem expoſitor ſcribit exiſtimare ꝙ ſit herba a' medicis uocata pes corui , de qua di cit ſecundo huius capite,de pede coruino,ꝙ radix huius herbe cum decoquitur confert ſolutioni antiquę,ſed radicem huius herbę quam noſtri herbolarii uocant pedem corui eē cauſticam,ulceratiuam,et ꝺ iſta non loqui principem. Hic qui princeps dicit,ꝙ aliqui dixerunt, ꝙ per alacohen Hippocrates,intellexit folia ficus,quę in nullo ſerui unt caſui præſenti,quia pungunt,et excoriant per lacticinium occul/ tatum in eis.Hęc omnia ad uerbum ferè nouus expoſitor Auicēnę qui ſua expoſitione,non magis hanc ,ꝗ etiam priorem nobis herbam declarauit.Forte autem ſit illi minus pudendum hanc ſecundam,ſcili cet pedem coruinum,de quo Auicenna loquitur,ignoraſſe,quando et ipſe auicenna tantus alioquin medicinę magiſter,uel dubitauit,uel ēt neſciuit quid eſſet,ut plane in multis aliis herbis ipſe met ſuam fate tur inſcitiam,ut etiam ſecundo canonis de hac ipſa herba , quę pes

Er.medi. in memitę

Aui.de pe ꝺ alachoē i.pede cor ui auicen.

Aui. qd ē pes corui dubitauit uel ignor.

coruinus nominatur non modo ambigua, ſed etiam contraria loqui tur, ſunt autem hæc Auicennæ de pede coruino inibi uerba, Pes coruinus membra expulſionis. Radix eius herbæ confert ſolutioni antiquæ, et dixerunt Paulus, et alii q confert colicæ, et efficit operationem hermodactylorum abſque nocumento. Ego autem neſcio quomodo radix pedis coruini poſsit prodeſse ſolutioni antiquæ, et facere operationem hermodactylorum qui ſunt ſatis in ſoluendo potentes, niſi forte Auicenna uult hoc loco ſolutionem curare ſolutione, qui tamen alibi præcipit non eſse faciendam, ſolutionem ſuper ſolutionem. Fen autem .xxii. tertii capite de ſolutione podagræ, et Iſchiadicorum, pedem coruinum non colicæ, ſed podagræ potius, ex eiuſdem pauli autoritate Auicenna prodeſse teſtatur, ita ſcribens. Et dixerunt quidam q pedi coruino ineſt operatio hermodactylorum, et non eſt eius nocere ſtomacho. Quæ uerba exponens, etiam nouus expoſitor Auicennæ, in hunc modum ſcribit. Dicit aliquos aſseruiſse, q pes coruinus operatur, et purgat ſicuti hermodactyli, et non nocet ſtomacho ſicuti ipſi. Et pes iſte coruinus eſt herba cuius radix ponitur in opere de qua ſcribit ſecundo huius capitulo de ea. Dixerunt paulus, et alii q confert colicæ, et efficit operationem eorum abſque nocumento. Deinde ſubiungit, radix pedis coruini quem nos hic habemus, ab extra appoſita rodit, et pluries hanc feci ſuper pedem illius quaſsari qui habebat in inguine bochium epidemille, et protinus illic ſurgebat ampulla, qua rupta exibat uirus uenenoſum, unde aliqui ſanabantur. Sed hanc dare per os nunq̄ auſus ſum, licet ſciam aliqua quæ foris adhibita ueſicant, et ulcerant, et comeſta non ut alia, et cæpe. Hæc ille qui licet uereatur, ut ſane debet uereri, dare per os radicem pedis coruini quæ uenenum eſt, ut poſtea declarabimus, per uerba tamen poſtrema uidetur innuere, q ſi etiam daretur per os, cum aliqua tamen ratione daretur, et non ſine principis autoritate. Ioannes uero mattheus de grado alter nouus Auicennæ expoſitor in huius radicis expoſitione magis audaculus ſcribit hæc uerba. Intellige q cum autores utuntur pede coruino, in caſu etiam iſto ſemper utuntur radice eius, et non foliis, ita etiam dominus. Auicenna ſecundo canonis ponit iuuamenta radicis eius, quæ uerba expoſi

error aui. i radice pedis corui.

Io. matheus de grado

toris nobis indicant ipſum huius hærbæ timuiſſe folia non radicem, quia dominus Auicenna eiuſdem radicis uſum, et non foliorum ſe/ cūdo canonis præcipue probauiſſet.Miſeret me humanæ uitæ quam uideo quotidie ſub Auicenna,non tam̄ principe ſicut medici iunio/ res appellant,ſed tam̄ ſæuo tyramno periclitari,nam ſi radicem ue nenatam, uel intra corpus iuſſerit adhiberi,eam quidam medico/ rum in ægrotantibus adhibere non dubitant. Contra ſi radicem ſa/ lutarē,et uenenis aduerſantē dari uetuerit,tā̄ medicinā pnicioſam, illā medici ēt celebres nō audēt dare,radicē pedis coruini habētē ui exulcerādi,et tā̄ uenenū prætēr̄ ſi extrinſecus apponatur ī uſu me dicinæ fugiēdā,alter nouus Auicēnæ expoſitor nō ueretur dare ēt in tus aſſumēdam,fretus Auicēnæ,et ſecūdo canonis et.xvi. tertii q eā hermodactylis præfert autoritate. Ego uero teſtor deum me nouiſ/ ſe medicum q ex eadem radice qbuſdam aliis adiūctis pilulas cōficie bat,et eas podagra laborātibus propinabat,nō ſine magno quorūdā q eas accepere periculo, donec tādem a' me ſui erroris admonitus,a tam periculoſa abſtinuit medicina.Nōne idem Auic.ſi qui tam fatui ſint qui ei uelint in oībus credere,ſcribit ſecūdo canonis Napellum error aui.
eſſe uenenū pnicioſum,et tamē potari ſuadet cū poſtea ſubiūgit.De/ i Napello
let albaras linitū,et bibitum.Venenū aūt qđ noſtra ætate Napellū ab hærbariis noīatur,aconitum A græcis,atq; latinis uocatur đ quo Ver gilius,miſcēt aconita nouercæ.Vt iam appareat Auicennā nō tā tyrā ni,ſ̄ ēt nouercæ imitari mores.Cōtra Gal.aconitū laudat,ſi abſtergē dū ſit aliqđ ex corpore.Sed cauēdū eſſe(inquit)ne aut in potu aut in cibo ſumatur.Idē Auic.radicem pentaphylli a' Dioſ.comēdatā ad ue error aui.
nena mortifera,ipſe secūdo canonis ſcribit eſſe medicinā pnitioſam. in radice
Adeo ut Michael ſauonarola medicus ſuo, et noſtro quoq; tēpore pp pētaphyli
ſcripta quæ de medicina edidit clarus,non auſit eam in quartana da Michael
re,nō aliam ob cauſam,niſi quia damnetur a' principe.Tātam habet ſauonaro/
ut nuper dicebam Auic.apud medicos noſtri temporis autoritatem, la medic.
ut medicinam mortiferam faciat ſalutarem,ſicuti pedem coruinū,ſalu clarus.
tarem autem pnicioſum,ueluti radicem pētaphylli uel eius ſuccū.Nā et iacobus de dōdis cognomēto aggregator huius radicis ſuccū iter uenena pnicioſa ex Aui. numerat autoritate.Forte autem quantum

ad pedis coruini attinet radicem, non tam Auicēna, q̄ medici ipſi, nō recte Auicennam intelligentem, ſūt reprehendēdi. Quis.n. eos cogit putare herbam, quam herbarii noſtræ ætatis pedem coruinum no/minãt, eſſe illam quam ueteres medici, Paulus.ſ. et Dioſcorides, ſub eodem nomine celebrarunt, quaſi uero ſit neceſſarium ut quæ nūc ſūt nonima herbarum ēt priori ſæculo fuerint. Eos autem quos ſupra no taui Auicēnæ expoſitores illud oportuit didiciſſe, aliam eſſe herbam a' priſcæ ætatis hominibus pedē coruinū noīatā, aliā a' noſtris. Nā ſi id ſciſſent, neq; tam multa de pede coruino dubitaſſent, neq; ēt aliq eorum unq̄ in animum induxiſſent, herbam pedem coruinum a' no ſtris dictam, poſſe ſine periculo aut in pilulis, aut alio modo intus aſ ſumi. Hæc.n. eſt illa quam Dioſc. βατράχιον, et apium ſilueſtre noīat, unde et medici iuniores non ſolum pedem coruinum, ſed etiam apiū raninum nominarūt, a' gemina.ſ. animalis, et herbæ alterius ſimili/tudine. Huius herbæ Dioſco. quatuor facit ſpecies, et unam ex his in/ter uenena collocat. Omnium āt folia, et caulem ſi apponātur huma no corpori uim ait habere exulcerādi, et eſcharam faciēdi. Quare nul lo modo ſuſpicādum eſt illos q dixerunt pedem coruinum in medici/nis capituli excoriationis inteſtinorum, quos Auicēna allegat. xvi. ter tii eodem capite de hac pede coruino quam ueteres βατράχιον a' ra na cuius effigiem repræſentat, nominarūt, intellexiſſe, ſed neq; Auicē na ſecūdo canonis cum ſcribit radicem pedis coruini conferre ſolutio ni antiquæ, de hac potuit intelligere, ideo quãtum ad hoc forte nō eſt error Auicēnæ, ſed male exponentium Auicēnam, et neſciētium qd duobus in locis ſcilicet, et ſecundo canonis, et ſexta decima tertii per pedem coruinum Auicēna intellexerit, ſi modo et ipſe quid eēt intelle xit. Nam. xvi. tertii etiam uidetur hæſitare. Secundo autem canonis oīo Auicēna aberrat illam oſtēdens quam ſupra tetigi in radice eiuſ dem herbæ contrarietatem q; conferat, et ſolutioni antiquæ, et fa/ciat operationem hermodactylorum abſq; nocumento. Quibus uerbis poſtremis ſimilia ēt ſcribit. xxii. tertii, ſupra ēt a' nobis allegata, uerū utrobiq; male paulus, et alii ſuper hac medicina, quæ facit operatio/nem hermodactylorum, ab Auicēna citantur, neq;.n. Paulus uſq̄ her bam coronopoda. ſic.n. græci pedem coruinum noīant, hermodactylis

Dānātur auicennæ expoſito/res.

dioſ. q̄tuor ſpeties ba trachii fa cit.

Pau. male ab auic. al legatur

comperat, In iuuando podagricos. Sed compoſitionem quæ nominatur apud græcos διὰ κορονοποδίου.i.per pedem coruinū alteri præfert, quæ apud eoſdem græcos διʼ ἑρμοδακτύλων.i.p hermodactylos nominatur, quarum utramq; deſcribit Pli.lib.vii. in quo de ſimplicibus, et compoſitis agit medicinis ꝓpriis ambas inſcriptionibus notās.

Primæ compoſitionis inſcriptio, atq; deſcriptio hæc eſt,

Podagrica per Hermodactylum.

Hermodactyli oū̄ʒ. iii. anneſi, Cymini æthiopici, ameos, corymborum thymi, piperis lōgi, zinziberis an, obolos tres, epithymi unciā mediā. Doſis oboli.iiii.aut.vi.datur mane cum condito uel hydromele.

Secūdæ aūt cōpoſitōis p pedē coruinū īſcriptio, atq; deſcriptio talis ē,

Per pedem coruinum compoſitio quæ facit ad ea, ad quæ, et altera per hermodactylon, ſtomacho utilis.

Zinziberis oboli duo, piperis oboli tres, agarici obolus unus, cinci interioris oboli quatuor, radicis pedis coruini oboli ſex. Doſis oboli octo. His aūt quibus uenter non facile ſoluitur ſiliquæ.xxiii. facit omnino ſeptem, uel octo fere alui deiectiones, harum duarum compoſitionum paulus lib. ſui de medicina uolumine tertio ſecundam per pedem coruinum nominatam dicit ex alexandri autoritate prima eſſe meliorem, ut quæ eandem faciat euacuationem, et æque ſedet dolorē, cum hoc ꝙ nihil obeſt ſtomacho, quorum uerborum ſententiam male Auic. duobus in locis antea allegatis, de ſolo pede coruino ſcribit, ipſum hermodactylis comparando, quaſi radix pedis coruini, de qua loquitur paulus ſit par in cienda aluo radici hermodactylorum, et nō habeat potius adſtringendi facultatem, quemadmodum de ea ſentit Dioſco. qui ipſam coeliacis prodeſſe teſtatur, ſicuti, et ipſe Auicen. primo canonis eandem dicit radicem prodeſſe ſolutioni antiquæ, et etiam.xvi. tertii teſtatur non nullos eam nominaſſe inter medicinas ad ulcera inteſtinorum facientes, quoniam coeliaca diſpoſitio eſt morbus ſimilis lienteriæ, quæ prouenit etiam ex ulceribus inteſtinorum. Quare Auic. hæc omnia de radice pedis coruini non male ſcribit. Illud uero non recte ꝙ faciat operationem hermodactylorum. Si quis uero miretur quomodo tota compoſitio per pedem coruinum nominata, eandem poſſit facere euacuationē quā altera p hermodactylos

Alexāder

Dubitatō

cum pes coruinus,uel radix eius uim adſtringendi habeat,hermo/
dactyli autem magis purgandi, ſciat dictam per pedem coruinum cō

Solutio. poſitionem nō habere uim purgatoriam ex pede coruino,ſed ex aga
rico,et cnico,quod cartamum medici recentiores appellant. Purgat
autē æque,atq; altera compoſitio per hermodactylos noiata,quoniā
Doſis eius eſt dupla ad doſim alterius, et in durū habētibus uētrem
maiorem multo,q̄ duplā habet proportionē,ut ex his quæ antea ſcrip
ſimus,ex pauli ſētētia patere poteſt.Neq; uero qſpiam miretur cōpo
ſitionem purgatiuam ex medicina uētrem adſtringēte ſuā ſortiri ap
pellatiōem,quoniā in podagricis doloribus,atq; Iſchiadicis,nō minus
quærimus humorū fluxum ad loca dolentia reprimere, q̄ eorum qui
iā fluxere euacuationē,unde et apud paulum iuenitur alia cōpoſitio
ad podagras,quæ percorralium nominatur in quam tamē ueniūt rha
Barbarū,et Ariſtolochia medicinæ euacuātem.De eiſdē duabus cōpo
ſitiōibus quas ſupra ſecūdum paulū annotauimus,ēt Auic. meminit
fen.xxii.tertii capite,de ſolutiōe podagricorum ,et Iſchiadicorū.In q
buſdam tamē medicinis,ſed præcipue in pōderibus medicinarū,a pau
lo euariat,ut quas ſcribit Aui.cū his quas Pau.antea notauerat cōfer
re uolētibus uideri poteſt. Hic uero occurret aliqs, ac mihi obiiciet,
id qd et ipſe Aui.atq; eius expoſitoribus antea obiectaui, nō haberi
ex eorū expōnibus,neq; qd ſit hærba tinctorū ſiue citrina,neq; qd ſit
pes coruinus d̄ quo Pau(q̄tum uis male ab Aui.allegatus)intellexit.
Liquet.n.ex his quæ antea diximus eē hærbā pedē coruinū a' ueteri
bus dictam ex cuius noīe cōpō tota ſuam hūit appellationē,nūdū ta
mē,quæ aut qualis nam ſit fuit declaratū.Cū ergo et quæ,nā aut qua
lis ſit hærba tinctorū ab Aui.dicta,et quo noīe apud ueteres fuerit in
ſignita,antea docuerimus,qd ēt de hærba fecimus,quā noſtri hærbarii
pedē coruinū noīant,reſtat ut qd ſit pes coruinus ueteribus et Dioſ.
et Paul.atq; Aui. doceamus,q̄do qdem,et ipſe Aui.eam ſcripſit cōpoſi
tiōem cuius pes coruinus eſt pars,ne q uolunt totā facere cōpōnem ī

quid ſit coronopuſ.i. pes coruinus ātiqs. pede coruino dubitent,ueluti qdam Aui.expoſitores hæſitarunt,aut
ſicuti alii radicē pnitioſam pro ſalutari recipiant.Coronopus,hoc eſt
pes coruinus inqt Dioſc.hærba parua eſt,oblōga,humi ſtrata foliis fi
ſis.hæc quoq; p olere elixatur,aliq amnones,aliq aſtriū aphri atorſum,

*Romani caciatricem,nō nulli ſtillago,non nulli ſanguinari uocāt,hu
ius radix in cibo ſumpta facit ad coeliacos,naſcitur in locis incultis ,
et in domibus,et in uiis.Omiſsis in hac hærba Barbaris appellatio/
nibus,de quibus non poſsumus,ſint ne recte,an perperam ſcriptæ di
iudicare,romana nomina diligentius inſpiciamus,ut ſi qua eorū ſint
deprauata,corrigamus,atq; inde ad eius quam quærimus hærbæ no
ticiam perueniamus.Caciatrice ſane uidetur dictio corrupta,neq;.n.
eſt græca,neq; latina,quare puto galitricem eſse legendum , uel quod
magis græcæ appellationi reſpondeat galli crus,ut ſicuti ideo apud
græcos hæc hærba coronopus eſt nominata,quoniā coruini pedis effi
giem repreſentat,ſimili ratiōe apud romanos galli crus fuerit nūcu
pata.Eſt.n.hærba ap† autorē de ſimplici medicina,quē aliq putāt fuiſ
ſe Apuleium galli crus,atq; etiam sāguinaria nominata,quod etiam
nomē uitiatum eſt,ſeu decurtatum apud Dioſcoridem.Nam sangui
nari pro ſanguinaria in multis codicibus legitur.De hac autem hær
ba idem autor de ſimplici medicina,quicunq; ſit refert eadem quæ
de coronopode Dioſcorides,q; uidelicet in locis aſperis , et circa ui
as addit autem , et rationem . Cur tam galli crus q̄ etiam ſangui/
naria nominetur,eo q; ſcilicet narribus impoſita ſanguinem fluere
facit,et habet(ut inquit)in ſummitate pedem galli.Hæc autem hærba
ipſa,ſi q̄ ſit uulgo nota,et ſimul eius nomen uulgare manifeſtauero ,
uereor ne Auicennæ , atque eius expoſitoribus magnam pariam
ignominiam,qui in re notiſsima pueris heſitarint , uerum iſta cæla
re,non eſt tam parcere antiquis,q̄ uitam negligere,quæ ut antea di/
ximus ſub Auicennæ , atque eius expoſitorum autoritate periclita/
tur . Hæc proculdubio illa eſt , quam partim sanguinariam ab effe/
ctu iam dicto,partim Capriolam uulgo appellamus . Plinius unam
ſpetiem graminis facit ,et gramē uocat aculeatum,quoniam ei in acu
mine aculei ſint plurimi,quos ut Idem plinius inquit conuclutos nar
ribus inſerunt,extrahuntq; ,ciendi ſanguinis gratia , quæ licet uerba
ſcribat Plinius libro.xxv.de ſecunda graminis,ut diximus ſpetie,ip
ſam nihilominus libro .xxi.inter hærbas aculeatas,sub græca appel
latione coronopodis numerauit , neſciens(ut arbitror) eandem eſse
hærbam quam græci coronopoda,et romani gramē uocant aculeatū,*

Autor de ſīplici me dicina.

quoniam,ut ſ æra,et lolio,ægilope,et auena,aparine,et lappa.Nuper
rime autem in lyſimachio,et lutea manifeſtauimns, plurimarum her
barum quas latinis nominibus nouerat Plinius græcas nomenclatu
ras ignorauit,quam Plin. inſcitiam etiam in iſatide,et glaſto,elxine,
et conuoluolo,oxymirſine,et Ruſco,Nardo gallica,et ſaliunca,in alte
ro noſtro libello de Plinii atq; aliorum erroribus edito demonſtra/
uimus.Quia uero ex tam crebro,et in omnibus Pli.libr.paſsim erro/
re reperto hæc inter me, ac Pli.patronum diſputatio habuit occaſio
nem,quem tamen errorem hic ſe putauit unica codicis emendatione
æram.ſ.in hærbam mutando ſubſtuliſſe.Nunc mihi libet eidem Pli.
patrono copioſius oſtendere q̃ multas alias pliniani codicis emenda/
tiones eum oporteat excogitare,si errorem quem dixi,pro quo inter
nos eſt orta diſsenſio,ex toto Pl.codice uelit extirpare.Neq;.n.in hær
bis tantum, atq; omni plantarum natura,sed etiam in animalibus ,

Error fre quẽs pli .ſ hærbis la pidibus metalis et aĩalibus.

atq; metallis,hunc ipſum errorem plinius admiſiſſe frequentius de/
præhenditur,ut per ſingula genera ſummatim oſtendemus.Pli.libr.
xx.Marrubium nigrum ſcribit a' græcis praſion nominari , melius
autem melan praſion ſcripſiſſet,quoniam praſion nomen eſt commu
ne ad nigrum et album,poſtmodum libro.xxvii.de eodem marrubio
nigro ſuo Ballotes nomine agit,neſciens tamen eandem hærbam quã
romani marrubium nigrum appellabant,a' græcis Balloten nomina
ri,Argumentum inſcitiæ,ꝙ Balloten alia nuncupatione porrum ni
grum,et non marrubium nigrum Pli.a' græcis uocari eodem loco te
ſtatur , de quo plinii errore quo ſæpius praſſon ideſt porrum pro
praſsio.i.marrubio ſcribit nominum uicinitate decoeptus etiam in al
tero libello fecimus mentionem.De atriplice plinius multis ſcribit in

Atriplex et chryſo/ lachanon idem.

locis,sed libro præcipue .xx.ubi uires eius,ac proprietates explanat,
hoc tamen olus ex aureo colore dici a' græcis χρυσολάχανον uide/
tur pli.neſciuiſſe,cumlibro poſtmodum.xxvii.agat de chryſolachano
tamq̃ de hærba penitus ab atriplice differente adeo, ut huic contra/
rias omnino illis quas antea atriplici adſcripſerat uires aſsignet,li/
bro ſi quidem .xx. atriplicem morbos regios , ac pallorem facere ex
pythagoræ tradit autoritate poſtmodum lib.xxvii.de Chryſolacha/
no agens ait,fuiſſe aliquos qui hanc hærbam dicerent alligatã regiũ

morbum habentibus,ita ut ſpectari poſſit ſanare id malum,ad quem pariter effectum de Chryſolachani ſemine ſi bibatur Dioſcorides autor grauiſſimus teſtificatur.Eandem uero herbam ſignificari a græcis nomine chryſolachani ,et a latinis atriplicis,præter Dioſcoridis idem aſſeuerantis autoritatem,color etiam herbæ atriplicis aureum colorem repreſentantis,unde illi a' græcis inditum nomen chryſolachanum manifeſtiſſime indicant.Sambucum plinius libro xxiiii.inter arbores collocat,eius denique effectus in medicina præcipuos exponit,deinde eandem arbuſculam libro.xxvii.ſub acteæ nomine pingit,graui ſlorum odore,caulibus aſperis,geniculatis,ſemine nigro,ut hederæ baccas mollibus,naſcique opacis,aſperis ,et aquoſis,autumat , quæ omnia indicia sambucum demonſtrant, cum etiam eandem acteam,ſicuti ſābuci radicem ad interiores fœminarum morbos dari Plinius præcipiat.Neq; uero poterit illud Plin. patronus pro Plinio reſpondere,plinium ſub acteæ uocabulo Ebulum intelligere,atq; ita nō de eadem planta,ſed diuerſis ſub uariis nominibus,altero græco,altero latino in locis tractaſſe differentibus .Non poteſt inq̄ hoc pro Plinio dicere,quoniam græci ſambucum non acten,ſed chamæacten potius,ideſt terreſtrem ſambucum nominant. Et hæc quidem quantum ad plantas attinet dicta ſufficiant, quas Plinius uiſus eſt non modo nomine,ſecus etiam natura putaſſe diuerſam . Autor autem eius libri,qui cornu copia inſcribitur,miratur de Plinio tantæ doctrinæ,atque autoritatis uiro,qui in genere animalium Daſipodem a lepore diuerſum fecerit,cum tamen(ut inquit)unum,idemque animal ſit,miratur inq̄,ut qui non animaduerterant , multos alios eiuſdem autoris ſimiles,etiam in aliis rebus , et non in lepore tantum errores , et multis argumentis conatur oſtendere, Daſipodem a' lepore non eſſe differentem,tum ex ratione nominum , tum ex his quæ de Daſipode ſcribit Ariſtoteles lepori congruentibus,tum etiā ex cōmunibus græcis ,atq; latinis tam de Daſipode,q̄ etiam de lepore adagiis.Quæ omnia argumenta,ego qui ubi poſſum Plinii autoritatem perlubens defendo,poſſum ea ratione refellere,q nihil impedit duo animalia proximi generis inueniri ,quibus propter naturæ affinitatem eadem

Sābucus. Acteæ.

defēditur pli.i daſipode et lepore.

Erro. pli. ſamilaris.

Argẽtum uiuũ et hydrargyrũ idem.

Err. pli. ſ phalãgio myrmetio

om nia, quæ ille autor adducit poſſunt conuenire, ueluti lepo rem, atq; Cũniculũ quẽ puto a' græcis daſipodẽ noiari, S3 ſi huius erroris, ita Pli. excuſetur, alteri tamen ſibi familiari oio erit obnoxius, quoniam et de daſipode, et de cũniculo in ſuis libris faciat mentionem, qui ta/men unum idemq; ſunt animal, sicuti de caprea, et de Dorcade de Veſpertilione, atque nycteride, ſiluro, et glani, paſſere, et pſitta quæ animalia, modo græce, modo latine nominat, neq; lectorem admonet eadem ne ſint, an diuerſa, ut plane uideatur ipſe putaſſe, non eadem. Sicuti inter metalla argentum uiuum, ab hydrargyro diuerſum eſſe exiſtimaſſe plinius plane conuincitur. Nam cum libr. xxxiiii. argenti uiui naturam expoſuiſſet, mox de hydrargyro ſuo ſe loco dicturũ pol licetur. At qui omnes, qui etiam paucis græcantur, idem metallum ſi/gnificari, apud græcos hydrargyri nomine, quod apud nos argẽti ui ui, minime ambigunt, quando ea etiam, quæ de argenti uiui natura ſcribit Plinius, ut q; uenenum omnium eſt rerum, ac omnia uaſa ex/edat, atq; perrumpat tabe dira. De hydrargyro pariter græci auto/res, ac præſertim Dioſcorid. tradunt, qui etiam idem prope artificiũ, quod Plinius conficiendi hydrargyrum, ex minio docet, ne quis for/te argentum uiuum, eſſe natiuum, hydrargyrum uero facticium opi/netur, atq; ea ex cauſa Plin, in eis uariis nominibus uſum fuiſſe arbi tretur, quoniã ut diximus, tam arte, q̃ a' natura factũ uno nomine a græcis hydrargyros, ſicuti a' latinis argentum uiuum nuncupatur. Hos atq; alios idem genus errores, hoc eſt ſimiles illi, quem de æra, ac lolio, in altero noſtro libello adſcripſimus Plin'o, ſi Plinii patro/nus ſciuerit excuſare, melius tamen q̃ in ſua fecerit præfatione æram in hærbam conuertendo, fatebor illum iure apud ciues ſuos poſſe glo riari, et corona ciuica meritum coronari, pro reſtituta ſuo ciui priſti/na dignitate. Alioquin ex ſola ſuper æra defenſiõe ſciat ſe de una tã tum feſtuca triumphaſſe, ſi modo, et de feſtuca triumphauit, quã nos male fuuiſſe in hærbam mutatam, multis antea rationibus aduerſus Plinii patronum demonſtrauimus. Non multum abſimilis, immo pro pe germanus his quos nup tetigimus, eſt error Pli. in phalangio myr metio, quem Hermo. lapſu memoriæ cõtigiſſe opinatur. Nos uero eã/

dē habuiſſe putamus occaſionē,quā et ſuperiores græcæ.ſ.eruditōis ſ.
Pli.defectū,quo cū neſciret qd uerbū myrmetion ſignificaret apđ græ
cos,pluraq̄ oportuerit libro.xxix.phalangiorum genera enumeraue
rit.Nam q̄uis quarto eiuſdem libri capite,ita ſcripſiſſet phalangium,
ē Italiæ ignotum,et plurium generum,unum formicæ ſimile,ſed mul
to minus,ruffo capite, et reliqua,paucos tamen uerſus infra ueluti
dicti prioris immemor,idem genus fruſtra repetiit,ita ſcribens.My:
metion formicæ ſimili capite,aluo nigra,guttis diſtinguentibus.Non
differre autem hoc a' ſuperiori, qui græcos autores, et præcipue ni/
candrum,atq; Galenum,et inter recētiores actium,de generibus pha — Nicander
langiorum ſcribentes legerit minime dubitabit, quod et medici,'qui — Galenus
græca neſciunt, uel ex Auicenna poterunt diſcere, qui libro quarto — Actius
ubi de rutelis agit, Galenum,et quoſdam alios citat autores de mul/
tis ſcribentes generibus rutelarum, et tamen de uno tantum memi/
nit,quod formicæ habeat ſimilitudinem. Phalangion autem græcis,
et rutela arabibus eſt, id araneorum genus, quod uulgo tarantu/
lam dicunt,ut multæ indicant proprietates quas de phalangiis pri/ — phalāgiō.
ſci autores tradiderunt, et nos quoque noſtro ſæculo in eiſdem con/ — græcis.
ſpicimus, sicuti in terræ dehiſcentis cauerniolis domicilia, et prolis — rutela ara
numeroſitatem, quæ parentes ubi emerſerit enecat,caſus etiam qui — bibus.
hominem a' tarantula tactum excipiunt ſtuporem uidelicet genuum — Tarātula
labefactationem,et totius corporis tremorem nato, uel inde ꝓuerbio — uulgo apđ
ut homines,qui in,uno loco nequeunt conſiſtere,dicamus a' tarantula — noſ eſt idē
mor'ſos.Vt alia nō omnibus adeo nota ſigna prætereā,quæ de phalā — reptile.
giorum ictu ueteres prodiderunt,et de tarantulis noſtri tēporis me/
dici uera eſſe experiētia magiſtra didicere,qui plura ēt,q̄ ueteres de
huius reptilis natura animaduerterunt,ut ꝙ hominē talibus afficit
imaginationibus qualibus ipſum inhærentem, cum mordet inuene/
rit quo fit,ut ſi quis ſe Regem eſſe cogitauerit, tunc cum mordetur,
ſeu icitur,poſt talem ictum in eadem cogitatione uſque perſeueret,
necq; illi facile perſuaſerit, quamuis humilis conditionis homini,ꝙ
regia dignitate non potiatur.Equidem miror Pliniū de hoc animali
cuius ictus,tam uarie hominem afficit,ꝙ ſuis temporibus fuerit italiæ

ignotum prodidiſſe, niſi quiſpiam ſuſpicetur fuiſſe homines ſequentibus annis, adeo maleficos, qui uenenum iſtud peregre aduectum in Apuliæ campis, tamq́ frumentum ſeminare ſtuduerint. Verum (ut rem iſtam magis errori Plinii, q̃ hominum tribuam malignitati) mouent, unus, aut duo huic fere' germani errores pliniani, qui ſui de naturali hiſtoria libri uolumine uigeſimo ſexto, ſtatim circa initia Lichenas morbum (ut ipſe ait) grauiſsimum, non Italiæ modo, uerum, etiam uniuerſæ prope europæ incognitum fuiſſe ſcribat æuo priore, cum tamen Hippocrates autor Plinio uetuſtior, et in græcia natus europæ parte non parua in ſuis libris, et præcipue in eo, qui inſcribitur, aphoriſmi, crebram faciat de Lichenibus mentionem, quod non feciſſet, ſi eius ætatæ totius fere' europæ hic morbus fuiſſet incognitus, quem nos putamus ut in libro noſtro de morbo gallico ſcripſimus, etiam ante Tiberii Claudii Cæſaris principatum, italiæ fuiſſe cognitum, licet non multis, quia carebat nomine, donec medici græci, qui urbem romanam frequentare coeperunt eundem morbum ſuæ linguæ uocabulo lichenas nominantes, fecere Illuſtriorem. ſicuti Iidem græci dolorem inteſtini laxioris primi colicum, quo nomine nunc quoque utimur uocitantes fuere in cauſa, ut Tiberius etiam princeps primus, id malum in italia ſenſiſſe a' Plinio ſcribatur. Idem puto in phalangio contigiſſe, huius ſcilicet uocabuli ſignificatum potius Plinii ætati fuiſſe italiæ ignotum, q̃ uenenum ſiue reptile uenenatum. Nam et hoc ipſum magis, q̃ aliud ſuſpicandi plurimam mihi dedit occaſionem quorumdam ætatis noſtræ, uel qui Paulo ante hanc uiguerunt inſcitia medicorum, quæ me aliquando deriſui fecit obnoxium. Nam cum ſermo haberetur inter medicos, e quorum numero ego quoque unus eram licet tunc eſſem cæteris iunior, atque ideo minoris autoritatis coram uiro grauiſſimo, atque eodem potentiſſimo, qui a' pueritia in aula Alfonſi Illuſtriſſimi Regis aragonum fuerat educatus. Cum inquam ſermo incidiſſet de reptili uenenato, quod apuliam maxime infeſtat (uulgo tarantula nominato) cunctis aliis, qui aderant medicis ſenioribus aſſeueranti/bus nullam fieri de hoc animali, apud ueteres mentionem, me au/

Tiberius priuſ. ſẽſit dolorẽ colicum ſecũdũ pli.

tem uno contradicente, atque id a' græcis priſcis phalangion nomi/ nari contendente, ab arabicis autoribus rutellam, uiſus ſum pene delirare, palam uiro quem dixi rerum, fortunæq'ue potente, coram quo hæc diſputatio agebatur contra me ferente ſententiam, quoni/ am ſe ſuis auribus dicebat audiſſe, medicos quoque Alfonſi Regis aragonum aſſerentes, antiquos medicos nihil in ſuis libris de ta/ rantula ſcriptum reliquiſſe. Quæ ſane aſſertio medicorum multo plus habet erroris, q̃ pliniana, si quidem hæc italiæ tantum. illa uero omnibus terris superiori ætate tarantulam facit incognitam. Alioquin de ea ſub uocabulo aliquo, uel græco, uel Barbaro mentio, apud priſcos haberetur, quam tamen illi fuiſſe habitam uiſi sunt omnino pernegaſſe. Quidam uero medici, etiam ex recentioribus, qui de uenenis ſuos tractatus inſcriptos reliquerunt, de rutellis phalangiis, ac præterea Tarantulis meminere. Verum tarantu/ las, non ad Caput de Rutellis, sed potius de Scorpionibus refe/ runt. Vnum tamen scorpionum genus, quod tertium numero po/ nunt etiam tarantulam à Raſi uocari, teſtantes, ab Auicenna uero ſe bel, uel ſebegi. At (ut dixi) quæ hodie tarãtula nominatur, apud græ cos phalangii, apud arabes rutellæ nomine celebratur, argumento, ꝙ omnia fere' quæ græci de phalangiis eadem scribat Auicenna de rutellis, Galenum inſuper citans de ſpetiebus rutellarum scriben/ tem, quæ idem autor ſcripſerit de generibus phalangiorum. Sed ad Plinium reuertamur a' quo libenter ad medicos celebres facimus digreſsionem, ut eius errores multo leuiores aliorum comparatione faciamus. Niſi ꝙ et huic Plinii in phalangio errori, quem ſupra teti/ gimus, alter ſane grauior annecti poteſt quo uidetur ipſemet a' ſe ip ſo in ſuis ſcriptis diſsentire Plinius, ſi quidem libro undecimo trac/ tans de generibus araneorum inter quæ primum phalangia connu merat, ſuperuacuam tamen eorum cenſet commemorationem ob ma/ gnam illorum, ut inquit notitiam, ut uideatur pariter Plinius eius uod dixerat libro undecimo, oblitus poſtmodum libro uigeſimo nono. phalangia Italiæ ignota ſcripſiſſe. Dicet fortaſsis quiſpiam ea phalangia, quæ hoc in libro ſcribit Plinius eſſe Italiæ ignota diuer/

Er. quorũ dã recẽtiũ tarantulã nõ ad ca/ put de ru telis, ſʒ de ſcorpioni bus refer tium.

Err. pli. a ſe ipſo dis ſidentis.

ſa ab illis quæ libro undecimo ponit inter genera araneorum. At hoc commentum, tum omnibus aduerſatur autoribus qui de omnimoda phalangiorum uarietate ſcripſerunt, tum præſertim, eſt ipſi plinio contrarium, qui id genus phalangiorum, quod a' ſimilitudine formicarum græce myrmetion nominatur, et inter alia italiæ ignota libro uigeſimo nono numerauit, et inter araneorum libro eodem pariter collocauit. Aque Ariſtoteles libro de hiſtoria animalium octauo araneorum, et phalangiorum genera una diuiſione partitur, ut non poſsint hæc eſse uulgaris notitiæ, atque ob id nec dictu neceſsaria, ſi italiæ fuerit phalangiorum genus, quemadmodum libro allegato Plinius ſcribit, ignotum. Sed iam hærbis, reptilibuſque relictis, uenio ad alteram diſputationem, quæ et ſi de nominibus eſſe uideatur, ad duas tamen medicinæ attinet partes quarum altera anatomice, altera pathognomice, a' græcis nominatur, in quibus optarem Hermolaum, ita ſicuti in altera, quæ hærbarum doctrinam continet, fuiſse exercitatum. Non tamen mihi eadem deerit pro ampliſsimo uiro excuſatio, qua etiam Plinium aliquando circa hærbas errantem excuſauimus minus, mirum uideri debere dicentes Plinium uirum in republic. romanæ adminiſtratione occupatiſsimum, illa ignoraſse in quibus, etiam Auicenna, qui medicinæ princeps ætatis noſtræ medicis fuiſse uideatur, non parum erraſse depræhenditur. Cur enim non poſsim Hermolaum, non minorem dum uixit in republica Veneta uirum, quæ fere' romanam magnitudinē æquauit, ſimili ratione in aliena præſertim profeſsione defendere., ſicubi in his quæ ad medicinam attinent, uel falſo putaſse aliquid, uel ineptæ alios errantes excuſaſse a' Plinii patrono reprehenditur, ueluti in epigloſse, arteria, et gula, et in lactibus, in quibus Theodorum Gazam conatur protegere Hermolaus in argemis, et albuginibus in ſtrumis, et pluribus aliis, quæ licet, et ipſa uideantur ad artem medicam pertinere, quia tamen quæſtio eſt magis de nominibus, q̃ de rebus ipſis, ueluti quæ ſint curæ minutioris, a' me indefenſa conſulto relinquentur. Cur uero in epigloſse, arteria, et gula, putet Plinii patronus erraſse Hermo-

Ariſtotel.

Excuſatō. pli. et her. ſimul ſicubi ī medica arte ab errant.

laum non intelligo ,quoniam de his ,neque in plinianis caſtigationibus,neq; in gloſemmatis ad Alexandrum pōtificem,quicquam ab eo reperi ſcriptum,niſi forte plinii patronus Hermolaum culpat,tamquam indiligentem pliniani codicis caſtigatorem , ꝙ locum illum libri undecimo capite uigeſimo ſeptimo,ubi Plinius inter alias humani corporis partes de epigloſsi,arteria , ac gula facit mentionem inemēdatum reliq̄t, quem Plinii patronus putet ſe recte emendauiſse, ita scribendo.Sub ea minor lingua , quæ nulli oua generantium , opera eius gemina duabus interpoſite fiſtulis . Interior earum appellatur arteria ad pulmonem , atque cor pertinens , hanc operit in epulando epigloſsis ſpiritu , ac uoce illac meante , ne ſi cibus , ac potus in alienum deerrauerit tramitem,torqueat. Altera exterior eſt,appellatur ſane gula qua cibus ,atque potus deuoratur Tendit hæc ad ſtomachum inde ad uentrem . Sic quidem legendo uerba codicis putat plinii patronus uerum ſenſum plinio reſtituiſse ,neque uidet quantum adhuc ipſa uerba , ita correcta errorem contineant.Vt.n. illud taceam,quod etiam in æra,ac lolio plinii errori tribuimus , non decere plinium hominem latiniſsimum in eodem pene uerſu eandem rem,modo latine ,modo græce nominare.Alterum in his habetur erratum , et quidem maximum , quod etiam plinii patronus in ſua anatomice poſuit,adeo ꝙ nullum ipſe habet excuſationis locum in eo errore , cui non modo in plinii emendatione uiſus eſt conſentire , ſed præterea etiam in ſuo opere proprio Confirmauerit, in quo pariter ad plinii , uel pliniani codicis male a' ſe emendati immitationem ex duabus fiſtulis arteriam , quidem ad cor , atque pulmonem pertinentem poſuit interiorem , gulam uero qua cibus , et potus deuoratur exteriorem . Contra naturæ poſitum , qui uiam uocis , ac ſpiritus fecit exteriorem , cibi autem , ac potus interiorem , quæ res etiam in homine uiuo citra diſsectionem poteſt dignoſci , primo ſe gutture , unde uox alitusque procedit , ſe in parte anteriore colli repreſentante . Hoc autem guttur Plinii patronum non modo in emendatione pliniana , ſed etiam in ſua anatomice poſuiſse in parte poſteriori

indicant ipſius uerba libro tertio capite octauo eius operis in hunc modum ſcripta. Binæ ab oris faucibus cannaliculæ coeunt quarum altera breuior, interiorque eſt, tracheam arteriam, uel pharynga græci. Latini guttur, uel spiritualem fiſtulam appellant. Altera uero longior, exteriorque eſt, Iſophagum græci, et ſtomachum, latini gulam, et cibalem fiſtulam uocant, in quibus uerbis plura ſunt errata. Sed grauius ex illis primo perſequemur in quo Plinii patronus ſibi contradicit. Nam libro, et capite dictis gulam ponit in parte colli anteriore, alioquin non eſset exterior, tracheæ arteriæ interiori collata, niſi forte, id quod poſterius eſt, et dorſo proximius, putet exterius. Quod uero prius, et reſpicit pectus uelit interius appellare, qua appellatione nulla eſse poteſt abſurdior, poſt modum libro eodem capite decimo ſeptimo de gula, ita ſcribit. Et nunc gulæ ratio reddenda eſt, quæ poſt tracheam arteriam poſteriorem locum tenet, ex quo dicto ſequitur tracheam arteriam gulæ comparatione eſse exteriorem, et conſequio anteriorem, quam tamen in Plinii emendatione fecit interiorem, atque ideo poſteriorem. Quo fit ut eadem colli pars, ſiue trachea arteria, ſiue gula, poſitum habeat interiorem, et exteriorem, poſteriorem, et Anteriorem. Verum hæc contradictio, non in diuerſis capitibus tantum, ſed in uno etiam, ſcilicet octauo eiuſdem libri apparet. Nam circa eius capitis, finem, scribit plinii patronus hæc uerba de trachea loquens arteria. Ante gulam poſita eſt, quia cor in priore parte collocatum eſt. Quamuis autem eadem contradictio in uerbis plinii libro undecimo a plinii patrono emendatis non appareat, non tamen, et ille error ſit minimus, quin meo iudicio maximus ſi parte quidem colli priore cibum, et potum deuorari, poſteriore autem spiritum, ac uocem commeare Plinius exiſtimauerit, ut sane eum exiſtimaſse fateri ſit neceſsarium, niſi eadem uerba aliter, q̃ a' Plinii patrono caſtigentur. Quare nos qui ubi poſsumus errorum culpam q in plinianis codicibus uel ipreſsis uel manu ſcriptis inueniũtur, in ipreſsores, atq; librarios et male pliniũ emendantes, potius reiiciẽdam. q̃ ipſi autori adſcribendam iudicamus, totum hunc pli. locum de cuius ueritate diſputamus,

Caſtig. codicis plin.

ita ſcribendum exiſtimamus,ſub ea minor lingua epigloſsis appellata,opera eius gemina duabus interpoſitæ fiſtulis exterior earum arteria ad pulmonem,atq; cor pertinens,hanc operit in epulando, ne ſpiritu,ac uoce illac meante,ſi cibus,ac potus in alienum deerrauerit tramitem,torqueat.Altera interior eſt,appellatur ſane gula,qua cibus,atq; potus deuoratur.Tendit hæc ad ſtomachum,et reliqua. Sic quidem uerba Pli.legendo ille error euitatur quem plinio quiſpiam merito poſset obiicere,modo linguã minorem,modo epigloſsin eandem gutturis partem nominanti.Nam in noſtra emendatione,ſ qua poſt ea uerba,lingua minor,ſtatim illa alia epigloſsis appellata ſubiecimus,non eſt affectatio græcitatis,sed declaratio quomodo uno uocabulo lingua minor a' græcis nominetur,declaratio inq̃,non ſolum apud plinium,sed etiam alios autores latinos ſæpe uſitata,ac præterea de medio tollitur alter grauiſsimus error quo tracheam arteriã habere in collo poſitum poſteriorem ipſum putaſse Plinium poſsemus iudicare,ſi ut male emendati codicis uerba præſeferunt.Hanc q̃dem ſcripſiſset interiorem, gulam uero exteriorem. Noſtra quoque emendatio alteram ammouet plinii uerbis contradictionem.diuerſam ab illa quam plinii patrono paulo ante obiectauimus.Nam ſi,ne particula prohibitiua præponatur uerbis illis.Si potus, ut i ſua emẽdatione præponit plinii patronus,et non prioribus, ita legendo ut nos legendum ducimus,ne ſi ſpiritu, ac uoce illac meante illud ſequetur abſurdũ,tracheã eodẽ momento tp̃is opertam eẽ,et aptã, ſi quidem in epulando operitur,spiritu uero ac uoce meante aperitur,Nã ea operta a' minore lĩgua,neq; uox,neq; ſpiritus per eam poteſt meare.Hanc autem emendationem noſtram, codicis hoc in loco pliniani, mire confirmat autor eius libri qui cornu copia inſcribitur, uir non modo uocabulorum,ſed plurimarum etiam rerum,id quod ſui indicat libri titulus cognitione præclarus,plinii uero præcipuus imitator adeo ut uideri poſsit multis in locis eius paraphraſtes de eiſdem rebus,de quibus plinius in hunc modum ſcripſit.Arteria eſt quæ ad pulmonem ducit,tegiturq; epigloſse,quam et minorem linguam uocant, ne ſi potus,cibus ue in epulando uoce meante in alienum deuiauerit tramitem torqueat,et hæc exterior eſt,gula uero interior qua cibus,

autor cornucopia.

atq; potus deuoratur. Tendit hæc ad ſtomachum, inde ad uentrem. Vidit homo eruditus ſe, ſi tracheam arteriam interiorem, gulam uero poneret exteriorem, facturum ex homine monſtrum; ſi etiam ne, aduerbium prohibendi eodē quo Plinii patronus ordine collocaret acturū rem nihilominus impoſsibilem, homines. ſ. tecta ab epigloſsi/uia, quæ ad pulmonem ducit loquētem. Huius uero rei īpoſsibilitatē ſciūt medici docti, uel ēt philoſophi, q̄ quo animal uocem emittat non ignorant. Sic quidem ego et autor Cornucopiæ plinium a' tam craſ/ſis erroribus q̄bus eum fecit obnoxium Plin. patronus, liberauimus. Vtinam tam facile multa alia in eodem libro, atq; eodem capite, erra/ta ita poſsemus emēdare, ut culpa magis in librarios, q̄ in ipſum autorem referreretur. Quia uero (nos īgenue fatemur) hoc neſcire facere. et plura eorum ad anatomicen, tum humani corporis, tum reliquorū animalium pertinent libuit Pli. patroni hominis, non raro in ſua ſe anatomicæ iactantis ingenium experiri, ſi ſciat ipſe. Pli. quem in ſuam clientelam recepit, etiam in iſtis q̄ a' nobis notabuntur propugnare. Erūt aūt ex eodem li. xi; atq; eodem capite. xxxvii, in quibus Plin. de arteria. epigloſse, et gula uerba facit, excerpti, ne quis forte ſuſpicetur nos uelle exſpaciari ex uariis Pli. lib. plures huius autoris errores ſedulo perquirētes quos poſsimus alios ſup alios coacervare. Quod ſi ēt facere ſtuduiſsemus, non malo animo erga Plinium id egiſsemus, ſed bono potius, ut Pli. patronum ad alias pliniani codicis emendationes quæ magis autorem ipſum ab erroribus uindicarent excogitandas incitaremus. Verum hi in præſentia ſufficient, ex quibus prudens lector diiudicabit quantum Plinii patrono laboris parare potuiſse/mus, ſi non in unum unius libri caput, ſed in plura multorum li/brorum inquirere, et nihil intactum, aut indiſcuſsum relinquere uo/luiſsemus.

Hic multi erroreſ pl. ad anato/micen aīa liū attinē tes; ānotā tur.

Primum quod in capite libri. xi. xxxvii. nunc examinando nota dignum nobis occurrit, eſt Plinii uerborum repugnantia, error non paruus a' doctis iudicandus. Nam cum de cornibus loqtur ani/malium, mobilia hæc, ut aures in phrigiæ armentis ait, deinde paucos poſt uerſus ita de eiſdem cornibus ſcribit. Cæterorū oſsibus adhærēt ceruorum tantum cutibus enaſcuntur, ſed Plinii patronus pro plinio reſpondeat quo pacto in phrigiæ armentis cornua aurium habebūt:

mobilitatem,niſi et ĩ his quẽadmodum in ceruis e' cutibus enaſcãtur.
Neq;.n.ex carne cuti ſubiecta ortum habere poſsunt,quoniã ut autor
eſt Ariſtoteles libro de hiſtoria animalium tertio,cutis caput nulla
carne interpoſita tegit.Quare reliquum eſt,ut ex oſsibus capitis oriã
tur,ac propter originis continuitatem,ſoliditatemq; eandem cum ip
ſis ſeruent ĩmobilitatẽ.Si igitur ceruis tantũmodo e cutibus cornua
naſcũtur,ut uidetur ſentire Plinius,ſolis his,non autem phrigiæ ar
mentis erunt mobilia ,ut aures. Ariſtoteles ſane libro de hiſtoria
animalium tertio cornua cuti potius,q̃ oſsibus adhærere eo probat ar
gumento,quoniã et in phrygia,et alibi boues ſunt,qui cornua ꝑinde,
ut auriculas moueant ,quo etiam in loco oſtendit ceruorum cornua,
non eo differre a' cetris,quoniã in ipſis e' cutibus enaſcuntur,ĩ aliis
uero cornigeris ex oſsibus capitis,ſʒ ob id potius ꝙ cornua parte plu
rima caua ſint ab radice, quatenus ambiunt os quod ortum a' capite
cauo cornu inſeritur,totumq; implet ĩ mucronem,tamen ſolidum ex
eunt , et ſimplici parte extrema conſtant,ceruis tantummodo tota ſo
lida,et ſpanſa in ramos.Partem. '.cornuum cauam in cæteris anima
libus e' cute naſci libro.ii.de hiſtoria animalium manifeſte docuerat,
ac boum exemplo confirmauerat.Eandem cornuũ naturã,et per ge
nera animalium differentiam Ariſtoteles repetit libro de ꝑartibus
aĩalium tertio,his uerbis.Ceruis dumtaxat tota cornua ſolida,ac de
cidua,tum utilitatis cauſa,tum ut onere leuentur, tum ex neceſsitate
præ pondere cæteris aliquatenus caua,et in mucronem demũ cõcreta
ſunt quoniam ad ictus hoc ſit cõmodius,Sed ne pars caua inutilis,qua
cuti annectitur ſolidum quoddam oſsibus exortũ ingreditur,eã im
pletq; totã ,ſic.n,ſita,compactaq; ad uim infrendam commodiſsima.
Iã ex his uerbis,et aliis paulo ſupra ex libris Ariſtotelis de hiſtoria
aĩalium recitatis,facile apparet,tã cæterorum animaliũ, q̃ ẽt ceruorũ
cornua,ſicuti potiusq̃ oſsibus ad hærere , in reliquis tamen aĩalibus
ne pars caua q'a cuti ab radice annectitur debilis ſit,ſolido quodã
ex oſsibus orto eandem cauitatem impleri.Eatenus igitur cæterorũ
cornua oſsibus adhæreſcũt,quatenus ſubſtãtiam quãdam ſolidã ,ſiue
os ſit,ſiue ex oſse orta ſua ambiunt cauitate, eãdẽ tamẽ cũ cornibus
ceruorum e' cute capitis habẽt originẽ,alioqn phrygiæ bobus,uel ut

Plinius inquit armentis non eſſent cornua, at aures mobilia, ſimilis etiam contradictionis eodem in loco, ubi agit de cornibus animalium plinius conuincitur. Fatetur. n. ceruas non habere dentes ſuperiores ſicuti neq; mares, et tamen carere cornibus, ac non multo poſt inferi/us ait, ſolos et camellos ex hiis quæ non ſunt cornigera in ſuperiore, maxilla non habere priores dentes. In hac igitur natura, et ceruæ foe/minæ, et camelli communicabunt, qui neq; cornua, neq; dentes habe/bunt ſuperiores, priores. ſ. Hos enim ineſſe cornigeris libro de parti/bus animalium tertio negat Ariſtoteles, ubi ita ſcribit. Cornigero/rum nullum utrinq; dentatum eſt. Superne enim primores dentes nō habent, quippe cum bos adimendo non addiderit cornibus. Cur ue/ro ceruæ cum ſicuti mares ſuperne primoribus dentibus careant, cor/nua tamen non habeant, cauſam eo in loco ſubiungit Ariſtoteles. ſi/cuti et de camellis qui ſimiliter utrinq; dentati non ſunt, hoc eſt prio/ribus in ſuperiori maxilla dentibus uacant, ut ſcribit idem Ariſtote/les libro de hiſtoria animalium ſecundo. Mox ſecundo libro de par/tibus animalium generalem quandam attulit rationem. Non igitur ſoli camelli ex his quæ non ſunt cornigera, erunt altera tantū parte dentati, quando et ceruæ non ſunt cornigeræ, et dentibus æque carēt ſuperioribus. Quod ſi quis plinium dixerit de maribus, non autem de foeminis intelligere, atq; ideo ſolos camellos excipere meminerit, is tam foeminini, ꝙ etiam maſculini ſexus, multa animalia uacare cor/nibus, atq; ideo plinium, ꝙuis ſoli camelli ſcripſerit, ſub ea tamen ex/ceptione etiam camellorum foeminas comprehendiſſe, quando ut grā/matici inquiunt maſculinum genus concipit foemininum, quando ōt ſub nō cornigeris, tam foeminæ, ꝙ mares cōtinētur, ut qui alterum ge/nus excipit alterum debeat excipere. Icirco. n. Plin. dicit ex his quæ nō ſunt cornigera, nō autem ex his qui nō ſunt cornigeri, ut ſe utrā/q; complecti naturam uerbo neutri generis ſignificaret, tam foemi/narum non habentium cornua, quales ſunt et ceruorum, et camellorū quos ſolos plinius ſcribit, ex his quæ non ſunt cornigera, non habere dentes. Oblitus (ut uidetur) eorum quæ antea de ceruis foeminis di/ſſeruerat, dum earum argumento Ariſtotelem cauſam afferētem, cur nullum cornigerorum utrinq; dentatum ſit, q; ſuperiores quibus

carent dentes in cornua abſumantur,refellere non dubitauit.Qui pu tant (inquiens)eos ſcilicet dentes maxillæ ſuperioris primores(de his n loquebatur)in cornua abſumi facile coarguuntur,ceruarum natura, quæ neq; dentes habent,ut neq; mares,neq; tamen cornua.Pliniũ aũt decuit de philoſophorum principe ſaniora ſentire,neq; ipſum tam fa/cile poſſe coargui pronunciare in re præſertim , de qua ipſe met ſibi Ariſtoteles obiicit, et ſolutione ſatisfacit,libro ſcilicet ſecundo de partibus animalium,ubi ita ſcribit.Cur ceruæ cornibus careant,cum dẽtes ſimiliter habeant,atq; mares,cauſa eſt,ꝙ eadem ſexus utriuſq; natura, et cornigera eſt,ſed fœminis adempta ſunt cornua,quoniam ne maribus quidem utilia ſunt,ſed uirium meliorum beneficio mares minus offenduntur.Quæ quidem Ariſtotelis uerba,aut Plinius non uidit,aut ſe uidiſſe diſſimulauit ,ne ſicuti Ariſtotelem ſe facile coarguiſſe uideri uolebat,ita etiam facile ſummum philoſophum defendi poſſe ex ip/ſius,et non alterius uerbis fieret legentibus manifeſtum .Eligat ergo hoc in loco Plinii patronus utram plinio mallit adſcribere,an Indiligentiam,qui omnes Ariſtotelis de natura animalium, non legerit li/bros,an iniquitatem,qui eum,quem ſe in hiſtoria animalium referenda fatetur habuiſſe præceptorem indicta cauſa damnare ſtuduerit,atq; argumento ceruarum conuictum pronunciauerit, nõ confi tata illa, quam ipſe Ariſtoteles ſuper eiſdem ceruis attulerat ,ſi quis forte eas uoluiſſet obiicere,ut ſane Plinius obiicit ratione.Scribit prꝛterea plinius in eadem libri,et capitis parte, Biſulcis bina eſſe cornua , quod dictum ſi uniuerſaliter accipiatur,non erit oĩo uerum,quoniam ſues ſunt de genere biſulcorum,et tamen cornua non habent.Quare rectius Ariſt,ita de eiſdem animalibus ſcripſit, cornigerorum pars maxima biſulca,neq; etiam biſulca omnia.Si cornigera ſint,bina habẽt cornua. Nam orix,quod etiam Pliniu.fatetur in ſequentibus,biſulcum animal eſt,et tamẽ unicorne.Hoc ergo in loco, ubi inquit naturam biſulcis bina cornua tribuiſſe,oricem excipere oportuit,qui uno tantum arma/tus eſt cornu,ſicuti in eodem pene uerſu,aſinum indicum exciperat , qui ſolus inter ſolipedes eſt unicornis.Proximus eſt a cornibus ad pi/los tranſitus quorum deffluuium,in muliere rarum,in ſpadonibus nõ uiſum Plinius ſcribit,nec in uno alio ante ueneris uſum.Atqui mulie/.

Defenſio Ariſto.cõtra pli. ꝯ uillum.

ribus,et pueris etiam ante ueneris uſum,et propterea etiam ſpadonibus frequenter capilli defluunt.Quod ſi Plinius de eo defluuio pilorũ ſeu capillorum intelligit,quod uniuerſim fit, quod proprie caluicium nominatur(.Vt autor eſt Ariſtoteles quinto de generatione animalium)mirum eſt,cur plinius caluicium rarum eſse in mulieribus dicat, atque in ſpadonibus minime uiſum ſicuti, neq; ante ueneris uſum. Cum par ratio ſit de omnibus, ut Ariſtoteles, etiam loco antea allato declarat,his uerbis.Mulieres non caluent, quoniam natura earum ſimilis puerorum naturæ.Vtraq;.n.ſterilis ſeminalis excremẽti, ſpadones etiam non calueſcunt,quoniam in fœminam mutantur, et pilos qui poſtea gignũtur,aut non producunt,aut amittunt.Si igitur ratio Ariſtotelis aliquid ualet caluicium,in mulieribus pueris,atq; ſpadonibus æque,aut rarum,aut nullum.Sed libro de hiſtoria animaliũ tertio idem Ariſtoteles apertum,eſse inquit mulieres,et pueros,et ſpadones caluicii eſse immunes.De ſtruthocamelis,etiam Plinius ſcribit ꝙ alitum ſola,ut homo utrinq; palpebras habet,quaſi ſtruthocamelus uera ſit ales,et non ambigui inter quadrupedes, atq; alites generis. Nam ſi ales eſset in ſublime uolaret,aut pẽnas ad uolandum commodas haberet,et ſi quadrupedem eſset pennas non haberet, ſed pilos, ut quadrupedes tamen pilos ſiue habet in gena ſuperiori, ut ſentit Ariſtoteles libro quarto de partibus animaliũ,qui de palpebra genæ Inferioris in ſtruthocamelo,nec unum facit uerbum quoniam,neq; ut auis eã habet,neq; ut quadrupes,et ſane palpebra genæ ſuperioris ĩ hoc animali plures hẽt pilos uiſu conſpicuos.In gena autem Inferiori ſunt adeo exigui,et numero,et magnitudine, ut uix hæc palpebra uideatur.Quare ut puto de ea nullum Ariſtotel. habuit mentionem. Verũ hic error Plin.ſtruthocamelũ alitibus annumerantis,quẽ tamẽ Ariſto.ancipite cenſuit eſse natura,neq; magis alitẽ referre,ꝗ quadrupedẽ,immo forte magis quadrupedẽ,quia de palpebra eius loqtur ſuperiore,quã ut quadrupes hẽat,hic iꝗ error ſi error ſit noiandus facile Pli.cõdonari poteſt,cum alter ſit grauius,apud Ariſtotelem ipſum de eiſdem palpebris ſiue ciliis animalium erratum,in quibus idẽ Ariſto. ſibi ipſi uidetur repugnare.Nam lib. ſecundo de partibus animaliũ Theo.Gaza interprete ſcribit hæc uerba.Et inter oĩa,quæ pilos ha/

bent homo unus cilium in utraq; palpebra habet. Contrarium ſcribit
hic autor libro ſecundo de hiſtoria animalium, his uerbis. Cilium ẽt
cum cæteræ quadrupedes non in utraq; palpebra habeant, ſimiæ ha
bent, ꝗꝗ prætenue, atq; prolixius potiſsimum in inferiore. Cum ergo ſi
miæ habeant in reliquo corpore pilos, et etiam in utraq; palpebra, ut
ſcribit hoc loco Ariſto. poſtmodum, cum alibi ſecũdo. ſ. de partibus aĩa
liũ pariter ſcribat inter omnia, quæ pilos habẽt ſolum hominẽ ciliũ in
utraq; palpebra habere, ipſe ſibi ipſi aperte cõtradicit. Hãc in uerbis
Ariſtotelis cõtradictionem ſoluat græcus grammatiſta, ſalua Theod.
Gazæ iterpretatiõe, aut ſi nõ poteſt hoc facere, me æquo aĩo patiatur
aliquãdo ab eadem interpretatiõe diſcidere, ut uerum ſenſum Ariſt.
philoſophorũ pricipi reſtituã, neq; tã moleſte ferat ſicubi ſcripſerim bo
nũ ꝗdoq; Theod in ſuis trãſlationibus dormitare, quãdo eadẽ uerba
de Homero poetarũ antiſtite ſcripſit Horatius, et tamẽ a' doctis oĩbus
toleratur. Quis maiora, uel meliora de Pli. ſentit, ꝗ Hermolaus cuius
exiſtimatõez nullo modo cõuelli poſſe fatetur, et ꝗbus ille nõ ſapit, pla
ne indoctos habendos cenſet. In ſuo tamẽ plinianarũ caſtigationũ ope
re in cuius præfatiõe, ea uerba de Plin. ſcribit eundem Pl. crebro di
cit hallucinari. Quoties in eodem opere taxat Theodorum male quæ-
dam uerba græca latine interpretantem, quẽ tamẽ alibi omnibus præ
fert interpretibus, quẽ unũ cũ uetuſtate ipſa certaſſe ſibi uiſum eſſe ꝓ
nũciat, quẽ ſibi colẽdũ, atq; imitãdum proponit a' cuius ſcriptis ſe non
parũ adiutũ fatetur, et prædicat. Ego quoq; et ſi idẽ de Ariſto. ſtatuã,
quod et Diuus hieronymus fuiſſe ipſum prodigiũ grãde, atq; miracu
lũ in tota natura, cui pene uideatur iſuſum ꝗcꝗd humanũ ingeniũ na
turaliter capere põt, tãtũ tamẽ abeſt, ut credã eũ nõ fuiſſe hominẽ, ac
nullo modo labi, atq; errare potuiſſe, ut plures eius ſententias (ueluti.
de ꝓportiõe elemẽtorũ, ꝺ circulo lacteo, ꝺ Iride, ꝺ nũero corporũ replẽ
tiũ locũ, quæ regularia nominãt) ſciam poſſe linealibus demoſtratiõi
bus improbari, quẽadmodum me ipſum contra aueroim ex Ariſtotel.
oppoſitione lib. tertio de cælo ſentiẽtem, duo talia corpora replere locũ
pyramidẽ, et cubum unum tantum eſſe, quod poſſit hoc facere cubum,
uidelicet mathematicis rõnibus, ꝗbus nullæ poſſunt eſſe firmiores, ope
ad id dicato arbitror denarraſſe, ſed hæc obiter dicta ſint cõtra grã-

Cõtradi-
tio quæ ap
pet in uer
bis Ariſt.
ſcdũ trãs
lationem
Theodo.

Horatius
Hermola.

Ari. erro.
nõnulli ꝺ
ꝓportiõe
elemento
de circulo
lacteo de
iride ꝺ nu
mero cor-
porum re
plẽtiũ lo-
cum.

matiſtas,tam latinos,q̃ græcos,quorum alteri Plinium,alteri Theodorũ,deos ex hominibus facere ſtuduerunt,in quorũ ſententiã pli. patronum medicum grauem,atq; philoſophum miror,tam facile fuiſse prolapſum,a qua ipſum uolentes dimouere,reliqua ad eandem materiam pertinentia Pli.errata,proſequemur. Eidem.n. Animali ſtruthocamelo,de quo antea diſputauimus Pli.etiam alium homini tantum peculiarem adſcribit affectum,cum quædam animalia, uti ſtruthocamelũ naturaliter caluere refert. Ariſtoteles uero libro quinto de generatione animalium,ſolum hominem ex omnibus animalibus caluere aſserit. Nam generalem illam paſsionem qua,uel uolucribus pēnæ,uel arboribus frondes defluunt,hoc defrondeſcere, illud depenneſcere, non autem calueſcere dicitur. Vnde et d̃ ſimili ſtruthocameli affectu li.iiii. de partibus animalium uerba faciens Ariſtoteles,ipſum capite,et parte colli ſuperiore glabrum,non autem caluum eſse ſignificauit. Quia uero caluicium eſt capitis uitium iam ad cerebrum,quod in capite cõtinetur,ueniamus,de quo paulo infra Plinius ſcribit in hunc modũ. Cerebrum habent omnia animalia,quæ ſanguinem æque, et in mari quæ mollia appellauimus ut polypi. Ariſtoteles uero,de quo hanc omnem de partibus animalium hiſtoriam(licet,non ſatis fideliter aliquãdo) Plinius tranſtulit,non cerebrum , ſed aliquid proportionale cerebro,polypo,et reliquis carentibus ſanguine,tribuit. Hæc.n.ſunt eiuſdẽ autoris libro de partibus animalium ſecondo,uerba. Cum autem omnia contrarium momentum requirant,quo contrarietatem,ac mediũ aſsequuntur,in hoc.n.eſsentia,ratioq; conſiſtit,non in alterutro extremo ſeorſum poſito. Iccirco aduerſus cordis ſedem,et calorem cerebrum natura molita eſt,et propterea pars iſta animalibus iuncta eſt naturam obtinens aquæ,ac terræ communem , atq; ob eam rem cerebrum omnia prædita ſanguine habent,ex cæteris nullum fere, niſi per proportionem,ut polypus. Parum.n.caloris obtinent,omne id genus propter ſanguinis priuationem. Cerebrum igitur calorem,feruoremq; cordis moderatur,ac Temperiem. Ex his Ariſtotelis uerbis facile cõſtat mollia,ut polypos,qui in mari sũt,quoniam careãt sãguine, atq; ideo feruore cordis,nõ habere cerebrum. Alioquin ſuperuacuum aliquod in ipſis natura molita eſset,quod ab omnibus philoſophantibus putatur

abſurdum. Plurimum autem refert dicere alicui exanguium ineſse cerebrum, uel aliquid proportionale, ſicuti piſcibus oſsa, uel ſpinas, quæ autore Ariſtotele oſsibus proportionantur, unde et plinius ipſe hoc eodem capite inferius ait delphinos habere oſsa, non ſpinas, et cauſam ſubinfert, quoniam animal pariunt. Quaſi neceſse ſit omnia quæ animal pariunt conſtare oſsibus. Atqui multi piſces cartilaginei generis, ut etiam Plinius ipſe libro nono una cum Ariſtotele ſentit, animal pariunt, et tamen oſsibus carent, ut paulo poſt in hoc ipſo capite plinius ſubiungit uitulos marinos habere cartilaginem, non oſſa, quos tamen conſtat, æque atque delphinos animal generare. Quã ꝗ uero eandem etiam cauſam (quam Plinius) Ariſtoteles afferat libro ſecundo de partibus animalium, cur delphini non ſpinis, ſed oſsibus conſtent, quia uidelicet ſunt de genere uiuiparorum, ſtatim tamen ſubiungit rationem, cur cartilaginea nomine ſpinam ex cartilagine habent, quia uidelicet motum eorum molliorem. Itaque fulcienti genus, non rigidum, ſed molle eſse oportuerit, quam etiam rationem oportuit afferre Plinium, ne uideretur ſibi ipſi ſine ulla excuſatione contradicere, ut plane etiam libro octauo contradicit, ubi ſcribit ex pilo carentibus delphinos tantum, ac uiperas animal generare, et tamen cartilaginei generis piſces qui, et ipſi pilis non teguntur. Illud facere Plinius æque, atque Ariſtoteles (ut nuper diximus) arbitratur. Sed ne a' propoſito ordine diſcedamus, redeamus ad cerebrum, quo quæ carent animalia, creduntur a' Plinio non dormire, Multa tamen ſunt, ut ſcribit Ariſtoteles, libro de partibus animalium, quæ non habent cerebrum, et nihilominus dormiunt, quia proportionale ſuppetit. Idem Plinius doceri ab eruditis inquit, cerebrum aliud eſse, ꝗ medullam, quoniam coquendo dureſcit. Ariſtoteles uero eruditiſsimorum eruditiſsimus, hac ratione utitur ad probandum cerebri naturam eſse aquæ, ac terræ communem, ex quo demum quiſpiam probauerit differre cerebrum a' medulla, cuius natura ſit ignis, aeriſque communis, quod eius pinguedo, atque aſsungia indicant. Venam etiam ab oculis pertingere ad cerebrum, a' peritiſsimis tradi autoribus, plinius inquit, quod non eſt a' uero alienum, cum partim nerui qui uim ſentiendi oculis inuehunt, par

Cõtradictus i uerbis plinii.

tim uenæ quæ alimentum afferunt,ad eoſdem perueniant.Quod uero
etiam Plinius ait credere ſe ad ſtomachum pariter uenam ab oculis
deriuare,argumento,ꝙ nulli eruatur oculus ſine ſtomachi redunda-
tione,hoc eum potius qui eſt inter utrunque membrum , cum cerebro
per neruos ab eodem cerebro prodeuntes patiendi conſenſum , quem
græci uno uocabulo ſympathiam uocant , ꝗ aliud quicquam teſtifica-
tur . Quia uero de oculorum ſtruthocameli palpebris antea fecimus
mentionem,iam ſeries propoſita exigit,ut reliqua circa eandem parti
culam Plinii errata aperiamus,atque ut hæc omnia liquidius appa-
reāt,quid per palpebras,quid ue per genas Plinius intelligat,non ex
alterius,ꝗ ipſius Plinii uerbis,quæ tum hoc in loco , tum etiam alibi
leguntur declaremus.Genas uocat plinius membranulas illas,quæ in
tegunt oculos,quas græci βλέφαρα nominā̄t.Theodorus in transla-
tione Ariſtotelis de animalibus palpebras uertit . Talem eius uoca-
buli apud Plinium ſignificatum indicant illa plinii uerba , hoc ipſo
in loco ſcripta.Piſces,et inſecta non habent genas , nec integunt ocu-
los,omnibus membrana uitri modo perlucida obtenditur . Libro eti-
am decimo,ubi de ſomno aquatilium dixerit , ſcribit in hunc modum.
Etiam qui de cæteris dubitant ,dormitare exiſtimant non oculorum
argumento,quia non habent genas .Palpebras autem plinius appel-
lat pilos de genarum extremitatibus ortos,quos ut ipſe inquit,ceu ual
lum quoddam uiſus , ac prominens munimentum contra occurſantia
animalia , aut alia fortuito incidentia natura hominibus dederat .
Mulieres autem (tanta eſt affectatio decoris) inficiunt , defluere eti-
am palpebras uenere abundantibus ait,quod dictum de nulla re alia,
ꝗ de pilis quos diximus , recte intelligi poteſt . Has Ariſtoteles in li-
bris de partibus animalium βλεφαρίδας nominauit Theodorus
cilia . Neſcio an recte latine dixit , quoniam plinius homo latiniſſi-
mus nomen cilium in alio accipit ſignificato . Occurret mihi hoc in
loco aliquis ac dubitabit,ſtante eorum uerborum,quæ modo expoſui-
mus,ſignificatione,quo pacto plinius a' craſsiſsimo errore poſsit de-
fendi,qui in hoc libro,undecimo capite.xl.quarto,de ſimiarum generi
bus loquitur,in hunc modum.Iam ſimiarum genera perfectam homi
nis ſimilationem continent,facie , narribus , auribus , palpebris,quae

ſolæ quadrupedum,et inferiorem habent genam. Non ne hoc in propatulo falſum,et nullo modo,ſicuti de ſtruthocamelorum palpebris,in dubium reuocandum,ſolas ſimias inter quadrupedes habere inferiorem genam,cum omnes quadrupedes, æque ac ſimiæ inferiore gena oculos integant. Nam et plinius ipſe in hoc, quem nunc examinamus loco,etiam quadrupedes quæ oua pariũt,ut teſtudines,et crocodilos,inferiore gena conniuere aſſeuerat. Hũc,atq; alios pli. locos ĩ q̃bus ipſe ſibi ipſi uidetur manifeſtiſſime repugnare,uoluiſſem fuiſſe a' plinii patrono caſtigatos,ne poſt tot,tantorumq; uirorum ĩ emẽdãdis plinii codicibus diligentiam,ipſe idem opus denuo facere aggreſſus,aut Mineruæ ſtatuam reformare, ut mutaret ſoleas, aut Apellis picturam de integro pingere,ut una pauciores crepidarum ſuppleret anſas, fruſtra uideretur laboraſſe. Sed quo ipſe plinium ciuem ſuum,quãtũm uis in Clientelam receptum,officio defraudauit,ego factus pro accuſatore patronus,tum hoc in loco,tum etiam in reliquis, in quibus potuero bonæ famam exiſtimatiõis pli.tueri,haud quaq̃ grauabor impartiri,ut omnes intelligant me in aliis,ĩ quibus plini. reprehendi,non calumniandi gratia id egiſſe,sed ſtudio propugnãdæ ueritatis,quam ut philoſophum decet,puto etiam amicis in honore præferendam. Si ergo nolumus plinium,uel ſibi ipſi,uel etiam ſenſui repugnantia ſcribere,oportet uerba illa de ſimiarum generibus ita Corrigere. Nam ſimiarum genera perfectam hominis ſimilationem continẽt,facie,naribus,auribus,palpebris,quas ſolæ quadrupedum in inferiore habent gena. Simiæ.n.,ut etiam teſtatur Ariſtoteles libro de hiſtoria animalium ſecundo, cum ceteræ quadrupedes inferioribus careant palpebris,uel (ut Theodorus tranſtulit) ciliis,quoniam per palpebras Plinius pilos ĩtelligit,illos ut diximus,qui de genarum extremis oriũtur. ipſæ habẽt etiam ĩ gena ĩferiore. Ego uero qui libẽter quamcũq; arripio occaſiõem, pli.a cõtradictiõibus uẽdicandi admoneor, alteram ſimilem a' uerbis pli.,uel potius codicis amouere contradictionem. Semper enim fui ita animatus, ut libentius in codicem,q̃ in ipſum autorem,ſi modo poſſim,errores reiciam. Duriſſimum dorſo tergus,uentres molles, ſetarum nullum tegumentum, de elephantis ſcribit plinius libro octauo, Ariſtoteli ſane conſentiens, qui libro de hiſtoria

caſtigatio codicis pliniãi p quã pli.a contradictione uĩdicatur.

Cõtradi. altera appẽs in uerbis pl. tollitur p codicis emẽdationem

animalium ſecundo, elephantum in quadrupedum genere minime hirtum, et libro de generatione animalium quinto, elephantos, atq; Boues tenuiore pilo, q̃ ſues integi ſcribit, poſtmodum libro undeci/mo capite trigeſimo nono de eiſdem elephantis, hæc uerba apud Plinium leguntur. Elephantorum quoque tergora inpenetrabiles ſetas habent. Ne igitur, et hic Plinius, et a' ſe ipſo, et ab Ariſtotele, atq; ipſa ueritate diſcrepet, ita caſtiganda ſunt hæc poſtrema codicis uerba. Elephanti quoque tergora impenetrabilia ſagittis habẽt. Nam ſi elephanti duriſsimum tergus habent, ut ſcribit libro octauo, pli/nius, cur non etiam idem ſit ſagittis impenetrabile, hoc eſt cum dif/

Hermola. ficultate penetrabile? Hanc plinii ab Ariſtotele, atque a' ſe ipſo di/ſcidentiam, etiam Hermolaus animaduertit, et conatus eſt e' medio tol lere, unum interponendo uerbum, atque ita legendo. Impenetrabiles quaſi ſetas habent. Multo licentius Plinii patronus, ex uno uer/bo duo fecit, hoc eſt loco, ſetas, ſcripſit pro ſcutis, ita ut uerbum aliud ſupplere ſit neceſſarium, ſi ſenſus debeat eſse integer, ſic legendo totum. Elephantorum tergora pro ſcutis homines habent. Sed probã dum erit ex hiſtoriis, homines non ſolum ad geſtanda propugna/cula, aliquando uſos fuiſse in præliis elephãtis, ſed etiam eorum ter gora habuiſse pro ſcutis, alioquin ut opinor nemo tam uiolentam ad mittet emendationem. Sed ad genas, et palpebras animalium re/deamus, in quibus optarem æque facile Plinium poſse defendi, ne et Ariſtoteli. et ſenſui quoq; contraria ſcribere uideretur. Nam quod ait nulli ineſse palpebras, niſi quibus, et in reliquo corpore pili, ſed quadrupedi in ſuperioribus tantum genæ, uel (ut legendum puto) in ſu piori tantum gena. Hoc ſecũdum dictum ueritatem ſortietur, ſi ſimiæ tãtum excipiantur, quæ ſolæ quadrupedum, ut poſtmodum etiam pli. docet, palpebras habent etiam in inferiore gena. Quæ uero uerbis ſta/tim antea ſcriptis plinius ſubiũgit, nullum habẽt exceptionis, aut al/terius excuſationis ſuffugium. Ait enim uolucribus in inferiori tãtum gena palpebras eſse, et quibus molle tergus, ut ſerpẽtibus, et quadru pedibus quæ oua pariũt, ut lacertæ, ſtruthocamelo uero utrinq;, ut homini, quæ omnia falſa eſse, tum ſenſus, tum ratio depræhendit. Nam neq; uolucres pilos habent in gena inferiore, neque ſerpẽtes, neque

lacertæ, neq; etiam ſtruthocamelus effectu dignam in utraq;,ſed uti quadrupedes,quod etiam antea notauimus in gena tantum ſuperio/ re. Aeque falſa ſunt reliqua omnia, quæ Plinius adnectit, ne genæ quidem omnibus,ideo neque nictatio his quæ animal pariunt. Veri/ us.n.de his ita ſcripſiſſet quemadmodum ſecundo libro de generatio ne animalium Ariſtoteles. Genus hominum,auium,quadrupedum, tam uiuiparum, q̃ ouiparum, oculos uiſus gratia cuſtodiendi tegũt, sed uarie. Quæ enim animal pariunt geminam habent genam, et cõ/ niuere utraq; ſolent, aues tam leuiores,q̃ grauiores, et quadrupedes ouiparæ gena inferiore conniuent, nictãtur aues ab angulis, mem/ brana obeunte. Hic autem lectorem admonitum uelim uerbum βλέ/ φαρον, quod Theodorus palpebram uertit, me ad Plinii imitatiõem genam interpretari. Quod ſi quis illa uerba plinii, quæ animal ge/ nerant ad ſequentem referat clauſulam, ut ſit ſenſus, quæ animal ge nerant,et grauiores alitum, inferiore gena conniuere, neque ita pli nius erit omni ex parte ueridicus, atque Ariſtoteli,de eiſdem rebus conſentiens, q quidem Ariſtoteles,ut ex uerbis eius paulo antea reci/ tatis apparet, uoluit ea quae animal pariunt, utraq; gena conniue re,ſicuti grauiores alitum altera tantum, ſcilicet inferiore. Extre/ mum ambitum genæ ſuperioris cilium ab antiquis uocari tradit Pli/ nius, et uulnere aliquo diductum non coaleſcere. Idem autem acci/ dere ſcribit Ariſtoteles, non extremo tantum ambitui genæ ſuperio ris, ſed toti genæ, et æque inferiori, ac ſuperiori,ſicuti Buccæ, atque præputio. Nam hæc quoque uulnerata non ſolideſcũt. Caninos dẽtes caſu aliquo amiſſos nunq̃ renaſci pli. ſolus eſt autor. Nam qui idem aſerat apud neminem, quod meminerim, legi. Ariſtoteles ſane,ſecũ/ do de hiſtoria animalium libro, eoſdem dentes in homine, in cani/ bus,et in cæteris etiam beſtiis mutari tradit, maxillares autem ĩ nul/ lo animalium. Quare de his rationabilius crederetur, q̃ de caninis, caſu aliquo amiſſos,non regenerari. Eodem libro ſcribit Ariſtoteles, uitulum marinum habere linguam ſciſſam, Plinius autem duplicem. Vtrum idem utterq; dicat æſtiment eruditi. In eo certe diſſentiũt q; Plinius leporibus circa briletum,et tharnon,et in Cheroneſſo ad pro põtidem bina eſſe Iocinera pro re uera aſſeuerat,Ariſtoteles uero er

rorem eſſe putat eorum qui magnitudinem intuentes, duo eſſe iudi/
nera credunt, quod unum ſit. Plinius etiam non multo inferius
ſcribit ei membranæ, quam græci phrenas, et diaphragma uocant,
latini ſeptum appellant, quod tamen non membrana, ſed muſculus
potius quidam eſt, ut ſentit Galenus nobiliſsimus medicus, nullam in
eſſe carnem, quod falſum eſſe pariter propriæ naturæ indicat ratio,
cum muſculus nihil aliud ſit niſi caro neruis intertexta. Ariſtote/
les autem ubi de hac hominis parte loquitur, libro ſcilicet de partibus
animalium ſecundo, plane eam carnoſam eſſe ſignificat, ita ſcribens.
Annectitur hoc ſeptum, ſiue cinctus coſtis parte ſui carnoſiore, uali/
diore'q;, media autem membranoſiore. Ita enim ad robur, et præter
tum comodius eſt, contra calorem ſe efferentem, hoc ueluti ſobolem eſ/
ſe Argumentum, ex his quæ plerunq; accidunt, dicitur. Vbi enim pro/
pter uicinitatem attraxerint humorem calidum, continuo mentis ſen
ſum plane perturbant. Quare phrenes appellantur, quaſi participes
prudentiæ ſint. Atqui nullatenus participes ſunt, ſed propinquæ
ſunt his quæ uim obtinent illam huic, mentis mutationem aperiunt.
Quamobrem tenues parte ſui media ſunt non modo de neceſsitate,
q; cum carnoſæ ſint parte ſui coſtis admota carnoſiores eſſe neceſſe
ſit, uerum ut minus uaporis excipiant, nam ſi carne pleniore con/
ſtarent, copiam uaporis, et haberent, et attraherent. Ex his Ariſto/
telis uerbis ſeptum, ſiue phrenas eſſe carnoſas, licet parte ſui media
tenuiores ſint, et minus carnis habeant, unicuiq; patere arbitror,
ex quibus etiam uerbis alter Plinii error manifeſtatur, qui huic ei/
dem parti ait referri acceptam ſubtilitatem mentis hancq; eſſe cau/
ſam, cur nulla ei inſit caro, cum tamen Ariſtoteles ipſam aſſerat nul
lius eſſe rationis participem phrenas, tamen a' græcis nominari, quo
niam uicina ſit his, quæ uim obtinent illam. Cordi igitur ſecun/
dum Ariſtotelem accepta refertur ſubtilitas mentis, ob uicinum ue/
ro ſitum ſepto, atque huic ipſi nomine tantum, quoniam a' græ/
cis phrenes nominantur. Illud quoque hac in parte lectores admo/
nendos cenſeo, in uerbis nuper adductis nihil eſſe de Theodori trans
latione immutatum niſi, q; uerbum illud ὑμενωδέστερον, apud Ari/
ſtotelem, nos membranoſius latine diximus, hoc eſt naturæ mem/

branæ proximius. Fidelior autem nobis hæc uiſa eſt interpretatio, ne ſi phrenas parte media conſtare membrana exiliore dixiſsemus, quemadmodum tranſtulit Theodorus, Ariſtotelem ſibi aperte contradicentem faceremus, qui totas phrenas probat ex neceſsitate eſse carnoſas, quod etiam ex sectionibus patet, licet partes ſui coſtis admota ſint carnoſiores, ac paulo poſt ubi omnia uiſcera membranis includi ſcribit talem eſse docet membranarum naturam, ut carne penitus uacent. Hæc autem contradictio amouetur, ſi phrenas, qua carnoſiores, qua uero membranoſiores eſse conceſserimus, cum hæc ſit omnium natura muſculorum, ut non ſint æque omni in parte carnoſi, sed alicubi tenuiores, ac membranæ ſimiliores, alicubi carnoſiores. Non parum autem refert dicere aliquam noſtri corporis partem eſse membranam, aut membranæ ſimilitudinem habere. Phrenes igitur non sunt membrana, ut minus recte eas nominat Plinius, sed membranæ quadam ſua particula aſsimilantur. Præcordiis ſubeſt uenter inquit Plinius ſtomachum habentibus, cæteris ſimplex, ruminantibus geminus, ſanguine carentibus nullus. Inteſtinum enim quibuſdam ab ore incipiens quadam uia eodem reflectitur, ut ſepiæ, et polypo. Ediuerſo Ariſtoteles, non geminum, ſed quaternum potius uentrem ruminantibus tribuit, quemadmodum ex eius uerbis, et secundo de hiſtoria animalium, et tertio de partibus ſcriptis, apparet. Quæ uitande prolixitatis gratia, sicuti multa alia eiuſdem autoris teſtimonia, adducere superſedeo, liberum unicuiq; relinquens ſuo ſingula loco legenda perquirere. Quod autem Plinius pariter scribit, nullum exanguibus eſse uentrem, in hoc etiam ab Ariſtotele diſcrepat, qui libro allato de aquatilibus ſanguine carentibus diſerens, partes ad uictum pertinentes, in quorum numero uenter eſt, neceſsario ineſse omnes eiſdem aquatilibus aſserit, immo de polypo ac ſepia, quorum exempla in exanguibus uentre carentibus plinius aſſert, eodem in loco ita ſcribit. Stomachus, ſiue gula, ab ore prælonga mollibus eſt, quam ingluuies excipit, quomodo auibus, cum uenter coniungitur, et inteſtinum uentri annexum simplex uſque ad exitum tendit. Sed hic quidem Pli-

nius deerrauit, quoniam uentrem omnium aquatilium generi neceſſarium a' natura tributum, ipſe detraxit, elephanto autem plures q̃ uel Ariſtoteles, uel eadem omnium parens natura conceſſit. Si quidem quatuor elephanto uentres tradit Plinius, Ariſtoteles uero inteſtinum, ita ſinuoſum eſſe elephantis ſcribit, ut uentres habere quatuor, uideantur. Quare cum non parum interſit, an aliquid ſit, an eſſe uideatur, eodem errore Plinius uentres in elephantis, quo etiam Iocinera in leporibus multiplicauit. Ex medio utriuſque renis exire pinguedinem prætterquam in uitulo marino autor eſt Plinius. Ariſtoteles uero renes totos pingui opertos deſcribit, nec pĩguitudinem ſed cauum quoddam e' medio utriuſq; renis prodire ait, uitulum marinum etiam ipſe ut Plinius excipiens, Duplicem uiperæ uuluam, atque intra ſe generantibus, tribuit plinius, quaſi uipera non ſit de numero eorum animalium, quæ extra ſe animal generant, quod genus erroris, etiam plinius admiſit libro uigeſimo primo, ubi de lappa ſcribit, in hunc modum. Notabile et in lappa quæ adhæreſcit, quoniam in ipſa flos naſcitur non euidens, ſed intus occultus, et intra ſe germinat ueluti animalia, quæ intra ſe pariunt. Quid. n. ſibi uolunt hæc Plinii uerba e cum de piſcibus, ac uiperis, de quibus etiam ſcribit Theophraſtus, loquatur, quæ tamen non intra ſe sed extra magis animal pariunt. Quare de his ipſis multo ſane Rectius Theophraſtus libro ſeptimo de hiſtoria plantarum. Vbi de aparine facit mentionem, ita diſeruit. Notabile et in aparine (sic enim Theophraſtus græce nominat hærbam, quam ut antea notaui, non puto recte a' Plinio lappam nominari) quæ ſuæ aſperitatis cauſa ueſtibus adhæreſcit, ut difficile auferri poſsit. Naſcitur enim flos in eo ipſo hirſuto, atque aſpero, non exiens, neque euidens, sed intus matureſcens, et semen pariens, ut illi ſimile sit, quod in muſtellini generis piſcibus, ac uiperis euenit. Ille enim intra ſe oua pariunt, mox animalia gignunt. Sed quid Plinium aliorum autoritate refello, cum ipſe ſuis, quæ alibi scribit uerbis, poſsit retundi, ueluti his quæ libro decimo capite de conceptu uiperæ, ac partu, in hunc modum scribit. Terreſtrium eadem sola intra se parit oua unius coloris, ut mollia, ut piſces. Tertia die intra uterum catulos excludit, deinde ſingulos

ſingulis diebus parit uiginti fere numero. Hæc autem omnia de uipera Plinius ex ſexto libro Ariſtotelis de generatione animalium, ſed parum fideliter, accipit. Nam quod Plinius dicit uiperam excludere catulos, hoc uere et Ariſtoteli conſone, qui uult ſolam uiperam ex omni ſerpentum genere animal parere. Quod autem tertia die dicit hoc facere, non conuenit cum Ariſtotele, qui tempus hoc triduanum non catulis extra uterum tribuit excludendis, ſed potius poſtq̄ membranis obuoluti fuere excluſi, earundem membranarum diſruptioni dat, ut uerior translatio oſtendit Theodori, quæ ita ſe habet. Vipera e' ſerpentibus una, animal edit, cum intra ſe oua primum pepererit, Ouum hoc unius coloris, et molle, ut piſcium foetus ſuperne conſiſtit, nec cortice continetur, ut nec piſcium quidem, parit catulos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpātur. Euenit interdum ut qui in utero adhuc ſunt abroſis membranis prærumpant. Et hæc quidem omnia recte Theodorus, et ex ſententia Ariſtotelis. Reliqua uero nō recte, ſed cum plinio aberrans male Ariſtotelis ſenſum interpretatur, cum de uipera ſubiicit. Singulos diebus ſingulis parit, pluresq̄ uiginti numero. Poſtrema. n. hæc uerba, tum apud plinium, tum apud Ariſtotelem ita interpretatum, primis repugnant, atq; ex his, non modo plinius, ſed etiam Ariſtoteles trahitur in contradictionem, quæ talis eſt. Si ſola uipera e' ſerpentibus animal edit, cum intra ſe primum pepererit oua (ut ait Ariſtoteles) uel ſi ſola terreſtrium intra ſe parit oua, et poſtea catulos excludit, ut Plinius inquit. Maraſſus autem, ſiue ſerpens, qui alio nomine uulgo ſcurtio nominatur, hoc idem facit, primum ſcilicet intra uterum parit oua, deinde animal extra emittit in lucem, ut mile milies ſuis ſe uidiſſe oculis teſtantur, ſequitur neceſſario maraſſum, et uiperam eſſe eandem ſerpentis ſpetiem, uariis nominibus lingua uulgari apud uarias gentes nominatum. Et hoc prima, tam Ariſtotelis, q̄ Plinii uerba demonſtrant, poſtrema autem contrariū probāt, hoc mō. Vipa parit catulos ſingulos ſingulis diebus uiginti fere numero. Maraſſus autem parit catulos, uel pluresq̄ uiginti, ſed non ſingulos ſingulis diebus, immo omnes uno die, ut ſæplus uiſum eſt. Ergo uipera, atq; maraſſus non eſt eadem ſerpentis ſpeties. Syllogiſmus in ſecunda figura nectitur. Studeat autem Plinii patro

Er. pli. nō ſatiſ fideliter Ariſt. īterpretā tis,

theo. una cū pli. aberrat.

uerba pli. contraria ꝓbāt d̄ uipa, et ari. ēt, ſecūdū trāſlatio / nē Theo.

nas,ut tam facile Pli.ab hac cõtradictione tueatur,q̄ facile nos princi pem philoſophorum huius grauiſsimi erroris ſuſpitione liberauimus. Studeant pariter græci grammatiſtæ,ut ſeruata hiſtoriæ animalium ueritate, Theodori gazæ translationem defendant,ſicuti nos uerba ipſa græca Ariſtotelis aliter interpretantes omnem ſuſtulimus e' me dio contradictionem,Sed hoc alio faciamus loco.Nunc ad alterum pli/ nii errorem in uerbis eiſdem refellendum reuertamur.Neq;.n.uipe/ ra duplicem uuluam habet,imo unam tantum cuius,ſicuti in cæteris quæ intus quidē oua,extra autem aīal pariunt,ea pars qua oua con tinentur,infra lumbis adiungitur,et ſupra inteſtina oſtium cõtinetur queādmodū,tum in libris de partibus,tum etiam de generatiōe ani/ malium multis aliis in locis,teſtis eſt locupletiſsimus Ariſt. Quod ſi ꝑ duplicem uuluam bifidam,ſeu bipartitam Pli.inſinuat,nõ erit hoc ui perarum,et ſimilis naturæ animalium peculiare,immo aliarū oīum quæ tam intra,q̄ extra animal generant,quod etiam de bobus, et mu lieribus hoc eodem loco Pli.affirmat. Nam has quidem ait geminos ſinus ab utroq; latere habere,boues uero grauidas in dextro tātū ſi nu ferre,etiam cū geminos ferant.Male ēt,et cõtra q̄ Ariſto. inter ſe uū,et adipem notat plin.differentiam.Concretum.n.hunc ſcribit , et cum refrixit fragilem.ſemperq; in fine carnis.Hæc aūt de ſeuo,nõ de adipe.et tertio de hiſtoria animalium,et ſecundo de partibus, ſcribit Ariſt.Cūctis quoq; animalibus quoddā in oculis pingue eſse plin.in quit,neq; ea excipit quæ cum præduros habeant oculos,pingui omni no in ipſis uacant.Rectius autē Ariſt.lib.de hiſtoria animalium ter tio,de eadem re loquitur,in hunc modum.Omnium uero animalium cõmune pupillæ inſtitutio eſt.Omnibus.n.quæ partem hanc poſs dēt, nec duris oculis ſunt , adipe conſtat.Serpentibus pli.[illegible].ſpinas tribuit. Ariſt.li.ii. de ꝑtibus animalium eiſdem ſerpentibus,nõ ſpinas,ſed na turam oſsium,ſpinaceam eſse refert,ſicuti idem Ariſto.uitulum mari num, non cartilagine,ut Plinius , ſed cartilaginoſis oſsibus conſtare tradit.Plin.pariter inquit ſine neruis eſse quædam animalia ,ut pi/ ſces.Sed cum omne piſcium genus ſanguinis particeps ſit,ut autor eſt Ariſtoteles.lib.de hiſtoria animalium ſecundo,quibus autem datus ſit ſanguis , eiſdem neruos adiunctos eſse . Idem Ariſtoteles libro de

hiſtoria animalium tertio itidem ſcribat, piſces etiam in ſanguineo genere habere neruos eſt neceſſarium. Cur arteriæ careant ſenſu, cauſam affert plinius. Quoniam etiam ſanguine uacant, quaſi ſanguis, nō autem neruus, uel caro ſint uirtutis tactoriæ inſtrumentum. Sed neq; uerum eſt arterias carere ſenſu, ſicuti neq; uenas, neq; etiam ſanguine omnino uacant, quemadmodum Galenus omnium princeps medicorum opere ad id dedicato contra Eraſiſtratum demōſtrauit. Quod ſi in uenis tantum sanguinem contineri plinius exiſtimauit, quod ēt uidetur ſentire Ariſtoteles li. de hiſtoria animalium tertio, qui forte uenarum uocabulo arterias quoque comprehendit, iuxta Hippocratis uetuſtiſſimi medici conſuetudinem. Cur paulo poſt plinius aues, nec uenas, nec arterias habere dixit? cum nemini dubium ſit, aues inter sanguine prædita, non autem exanguia animalia computari. Quare cum sanguis secundum Ariſtotelem, lib. allato, nulla alia conceptacula habeat præter cor, et uenas, ſi aues ſanguinem habeant, ut uiſus oſtendit, cum ſine uena ſanguis eſſe non poſſit, aues uenas etiam habebunt neceſſario. Hi sunt, partim codicis, partim ipſius autoris errores, quos ex uno unius libri capite tantum colligendos cenſuimus, ut plinii patronum admoneremus fruſtra ſe apud ſuos ciues fuiſſe gloriatum, tamq̄ Plinio ex unius loci ſola aduerſus nos defenſione, ab omni errorum ſuſpicione liberato, atque inſuper ipſum doceremus plura alia ſupereſſe in codice menda corrigenda, nec pauciora ipſius autoris errata defendenda, in quibus tamen ſi quis ſit eorum, quæ hic aguntur inferis ſenſus plinius mallit, forte non defendi, q̄ ita, ſicuti in aera defendi, in qua merito conqueri poteſt ſe multo infoelicius, q̄ ſit lolium ipſum habuiſſe patrocinium. Primus enim Hermolaus, hunc plinii errorem tali eſt ratione deprecatus, ꝙ cum nondum ſatis eſſet in italia comper tum lolium circumligando ſe triticum enecare, plinius tutius putauit uti uocabulo græco, q̄ latino. Nos in noſtra ſuper hoc ad Hermolaum epiſtola, talem pro plinio defenſionem, ita repulimus, non magis græcos nouiſſe æram, q̄ latinos lolium eſſe herbam amplexicaulem, cum ſit ubique terrarum recticaulis. Quare ſiue geæco, ſiue latino plinius uteretur uocabulo, nullo modo potuiſſe dicere æram

Ga. cōtra eraſiſtratū demonſtrauit arterias ſanguinē continere.

Infoelix plin. ſ æra patrocini.

I

uel lolium circumligando ſe triticum enecare. Poſt Hermolaum quidam leguleus ſpreta, et græcorum, et latinorum Interpretum autoritate, auſus eſt dicere æram non ſignificare apud græcos lolium, ſed herbam aliam quam nos uulgo uolutulam nominamus. Tertius iſte, contra quem nūc diſputamus Pli. patronus, æram mutauit ī herbā, quā melius fuerat non mouiſſe. Nam adeo grauem iactauit odorem, ut anagyros uideri poſsit, quam græcorum prouerbium iubet non moueri, ne mota peius oleat. Sed poſtquam ſatis de Plinii erroribus egimus, iam ad plinii patronum, qui nobis dedit plinium taxandi occaſionem, ſimul et ipſum refellendum reuertamur. Nam præter contradictionis errorem, quem capite octauo libri tertii ſuæ anatomicæ ipſum admiſiſſe antea oſtendimus, etiam in pluribus aliis delinquit. Primum ꝙ tracheam arteriam dicit a' græcis nominari pharynga, quod falſum eſt ſi hoc uocabulum in propria ſignificatione ſumamus. Nam ut teſtatur Galenu. in commentatiōe illius aphoriſmi quartæ particulæ aphoriſmorum. Si a febre habito, tumore nō exiſtēte in pharynge. i. faucibus (ſic. n. etiam Theodorus hoc uerbū uertit) caput arteriæ, a' græcis larynx. i. guttur, appellatur. Nam et Theodorus, ita larynga latine nominat guttur. Spatium autem illud, quod eſt ante larynga, et Iſophagum. i. guttur, et gulam, pharynx proprie ab eiſdem græcis nominatur. In quo ſignificato dicit etiam Galenus hoc nomē ab Homero accipi, ubi idem Homerus ait uinum, et fruſtra carnis humanæ per pharynga cyclopis erumpere. Caueat ergo plinii patronus, ne quam damnat platonis opinionem uolentis potum, ꝑ tracheam arteriam ad pulmonem defluere, multo faciat ī Homero abſurdiorē, ſi uoluiſſet nō modo potum, ſed etiam cibum euomi a' cyclope ꝑ pharynga. i. tracheam arteriam, ut eam Plinii patronus, uult a' græcis nominari. Galenus etiam libro quarto de membris paſsis, qui de interioribus apud latinos inſcribitur, quid per pharynga Intelligat, declarat bis uerbis. Pharynga autem nomino interius oris ſpacium, ad quod ꝑtingit extremum gulæ, ac gutturis, neq; aliud ꝑ pharynga Galenus intelligit, cum dicit lib. ſeptimo de utilitate partium, Tracheam arteriā ꝑ larynga pharyngi copulari, ꝗ̄ꝗ̄ poſtea idem galenus circa inicia lib. octaui eiuſdem tractationis, ſcribat tracheam arteriam pharynga egi

Quid ſit ꝓprie pharynx.

Ga. et ho.

uoce illi quæ eſt ante larynga nominari. Sed nos hic de proprio, et uſi tato pharyngos ſignificato diſputamus. Nam Gale. quoq; alio in lo/ co. ſ. tertio lib. prognoſticorum, exponens uerba Hippocratis, quæ in græco codice, ita ſe habent Αἱ δὲ κυνάγχαι δεινόταται μὲν εἰσὶν καὶ τάχιστα ἀποκτείνουσιν ὁκόσαι μήτε ἐν τῷ φάρυγγι μηδ᾽ ἐνέκδη/ λον ποιέουσιν μήτ᾽ ἐν τῷ αὐχένι. Hoc ē ſi latine dicere libeat. Anginæ autem grauiſsimæ ſunt, et citiſsime perimunt quæcunq;, neq; in pha/ rynge. i. faucibus, neq; in ceruice, aliquid manifeſtum faciūt. Gale. in q̄ uerbum græcum pharyngi, quid hoc ī loco ſignificet, ita declarat. Per ceruicem collu3 intelligitur, per pharynga autem ſpacium illud, quod ſe oculis repræſentat, ſi ore aperto lingua prematur, in quo duo orifi cia continētur, alterum ſtomachi, alterum laryngis. Hoc eſt, ſi latine loqui uolumus, alterum gulæ, alterū gutturis. Sic. n. hæc uerba Theo/ dorus uir græce, ac latine doctiſsimu, ubiq; in ſuis tranſlationibus in terpretatur, ſicuti et uerbum græcum pharynga dicit, latine fauces, q̄uis Pli. ſummum gulæ fauces uocari dicat, poſtremum ſtomachum, nos uero pharynga a' græcis nō ſummum gulæ, ſed locum ad quem, tam ſummum tracheæ, q̄ etiam Iſophagi peruenit, dicimus autore Ga leno nūcupari. Mouet autem me hic locus, qui ſoleo libētius cōtra ho mines Barbaros, q̄ latinos agere, præſertim uiuētes, et mihi amicos, quos nō taxarem, niſi ipſi prius rupto amicitiæ fœdere me carpere an ticipaſſent, ut Auic. uel ſaltem eius expoſitorum errorem patefaciam, qui de his humani corporis partibus, de quibus nūc diſputamus, in ſu is libris, aut commētationibus ſcribētes, uiſi ſunt ab Hippocrate, atq; Gal. diſcordare. Auic. ſiquidem tertio ſui canonis lib. f. n nona, capite . i. de diſpoſitionibus gutturis, hæc uerba ſcribit. Per guttur intelligi/ mus ſpacium ī quo ſunt meatus anhelitus, et cibi. In quibus uerbis mi hi uidetur Aui. idem quod Gal. uoluiſſe dicere, cum lib. xiii. de interio ribus ſcribit. Pharynga autem nomino interius oris ſpatiu; ad quod pertingit extremum gulæ, ac gutturis. Solent. n. arabicæ trāslationes pro uerbo pharynga apud græcos autores, guttur latinum habere, ut ſane habet translatio arabica, lib. prognoſticorum, loco a' nobis ſupe/ rius allegato, ubi Hippocrates pharynga nominat, q̄uis ſi proprie lo qui uelimus uerbum guttur nō pharyngi, ſed laryngi, ideſt parti ex/

Auic. uel auic. male exponen/ tiū error.

tremæ os uerſus tracheæ arteriæ,quæ ps extrema ad pharynga ter/ minatur rectius accõmodetur.Sed omiſsa proprietate locutiõis,quo/ niã diſputatio de noibus paruã habet utilitatẽ,ſiue pharynx guttur, ſiue fauces latine dicatur.Certũ ẽ ſpatiũ illud qd græci pharynga no minãt,nõ cõtinere utrũq; meatum,anhelitus,& cibi,ſi p meatũ anhe litus totam tracheam arteriam intelligamus, p meatum aũt cibi totũ meri.Liceat.n.mihi barbaros uolenti refellere,his uti uocabulis, qbus ipſi in ſuis lib.utuntur,ne ſi aliter,q̃ ipſi fuero locutus,uidear ipſos nõ in re illa, de qua ipſi loquuntur,ſed in alia potius per calumniam re prehẽdiſſe.Vitanda eſt enim mihi omnino huius culpæ ſuſpicio,tum in omni opere,tum præcipue in hoc,in quo me aduerſus Plin.patro/ num defendo,qui me tam̃q parum pudenter plinium calumniantem. in ſua accuſat præfatione.Sic autem etiam uiſus eſt et ipſe Auicenna intelligere,qui eodem capite remittit nos ad anatomiam epiglotti, et meri,quam ſe alibi docuiſse innuit. Manifeſtiſsime autem quidam ex recentioribus qui nuper haberi cæpit in precio ,in expoſitionẽ hu ius loci Auicennæ,ita ſcribit.In prima parte primo ait. ꝙ guttur.eſt ſpatium,ſeu pars corporis quæ protenditur inferius a' radice mẽti ad oſsa furculæ,& in ſe cõtinet meatum anhelitus quem cannam pulmo nis,arteriam uocalem,& tracheam arteriam uocare ſolemus,& mea tum cibi quõ medici appellant meri,& Iſophagū,& uuam ſiue uulã, quæ coperit epiglottum,& duas amigdalas,quæ ſunt duæ paruæ au/ riculæ in radice linguæ,& Galſamat.Hæ omnes tam̃q gutturis par tes expoſitor iſte connumerat,aliquæ ad collum pertinent ,aliquæ ad os,Trachea quidem arteria,ſiue canna pulmonis,& Iſophagus,ſiue meri,ad collum,uua autem ſiue uula,& duæ amigdalæ,ad os,&(ut ar bitror)etiam galſamat,q̃q̃ de uocabulo barbaro nolo decernere.Tra/ cheam autem arteriam,& Iſophagum,eſſe colli partes,liquido oſten/ dit Galenus,circa inicia lib.viii.de utilitate partium,ubi probant col lum eſſe factum propter tracheam arteriã,argumẽto piſciũ,q aut nul lũ collũ habẽt,aut breue omnino,qa trachea carent arteria,quo in lo/ co idem Gale.inter alias colli partes,etiam Iſophagum numerat.Idẽ pariter autor lib.xi.de utilitate partium ſcribit hæc uerba.Particula rum itaq; quæ ſecundum os manifeſtum iam factum eſt,quoniam neq;

fruſtra,neq; defectuoſa eſt aliqua,ſed mole corporis,& conſiſtentiis,& plaſmationibus,& poſitionibus,uniuerſæ optime conſtitutæ ſunt. Et enim ſi aliquas earum non expoſuimus,euidens eſt ex prædictis. Sufficit.n.in una,uel duabus memorari particulis utilitatem uniuſcuiusq;,quæ eis inſunt,ſicuti & in lingua fecimus.Quæ.n.de illa ſunt dicta commenſuritatem laudantibus nobis magnitudinis habebis utiq; conſiderãs inuenire in omnibus ſimiliter.Nulla deniq; eorum eſt ita parua,ut deficienter miniſtret,neq; intan.tum excedit magnitudinem, ut comprimat aliquam aliarum,aut ab aliis anguſtetur, ſed foramina q dem naſi apud expirationem ſufficiẽtia ſunt,columnæ uero magnitudo ad tres utilitates competẽtiſſima eſt,& epiglottis tam magna, & talis mole corporis quantum magna eſt claudi debens particula. Ita aũt,& larynge,& ſtomachi porrus.Hic qdem in reſpiratiõibus,& uocibus,Illæ autẽ in ciborũ trãſitibus ſufficiẽtem habẽt magnitudinẽ.Similiter dentiũ unus quiſq;,& reliqua.Hæc oĩa Gal.iuxta trãslationẽ quæ in uſu habetur,laudans naturæ artificium,in partium oris cõuenienti formatione,inter quas,ut uidere licet,& foramina naſi interiora,& columnam.i.uuam,& epiglottida,& laryngis.i.gutturis, & ſtomachi.i.meri,ſiue gulæ orificium,una cum lingua,& dentibus, collocat.Sic Ariſtotel.lib. primo de hiſtoria animalium, id quod intra maxillas,& labra deſcribitur,os eſſe dicit. Oris uero partes, palatum, fauces, linguam,tonſillas,dentes.Colli autem partes eſſe uult, arteriam anteriorem,gulam poſteriorem.Videtur autem Auic.ſecundum noui expoſitoris declarationem,non porrum,ſiue meatum, laryngis quam recentiores abutentes uocabulo epiglottum nominant,ſed totã tracheã arteriã,nõ ſupremum orificium gulæ,ſiue meri,ſed totũ meri cũ uua epiglotto,& duobus amigdalis,tãq̃ ſint eiuſdẽ mẽbri partes, qđ guttur appellatur,cõiũgere,quas tamẽ Gal.ſepauit,& diuerſis mẽbris,alteras.ſ.collo,ut tracheã arteriã,et Iſophagũ,alteras uero ſicuti orificia gutturis,& gulæ ſimul,ac præterea,colũnellã, quã recẽtiores uuam appellãt,ori cõtribuit.Nã q; columnellam,ſiue uuam Gal,uelit eſſe partem oris,& nõ colli,uel gutturis,indicant uerba eius lib.1.de differẽtiis morborum, in quibus oſtẽdit uuã abſciſſã eẽ palati,& non colli,uel gutturis paſſionẽ,Hoc uero in loco Pli.patronũ admonitum Ariſtotel.

uelim ſe nõ recte in ſua anatomice columelam uocare eam palati ptẽ, quam græci chionida uocant.i.paruã columnam,cuius effigiem repræ ſentat.Debuit.n.nõ columelam,ſed colũnellam eadem ratione dicere. Nos tamẽ nõ multum de nominibus laboramus,niſi ꝙ hominem, nõ magis rerum,q̃ etiam nominum in eo tractatu ſaẽtiam profitentem, uellemus fuiſſe,plusq̃ Barbari ſoleant etiam in nominibus diligẽtem. Non eſt autem dignum admiratione ſi corpora quidem,et tracheæ ar teriæ,et Iſophagi ſiue meri,collo Gal.demãdauit,orificia aũt,ſiue po rum eorum ori,quoniam hæc duo (ut ait in cõmẽtatione lib.progno ſticorum ſuperius allegata)in faucibus continẽtur.Fauces autem licet ſint in confinio oris,et colli,ad os tamẽ magis uidẽtur,queãdmodum et palatum,pertinere.Quare ſi uelimus Gal,atq; Auice.eius interpre tem,concordes facere,aut ſaltem minus diſcordes,debemus illud,quod ſupradiximus,poſthabitis barbaris expoſitionibus,dicere Auic.p gut tur pharynga.i.fauces intellexiſſe,hoc eſt (ut ipſe declarat) ſpatium il lud ĩ quo ſunt meatus anhelitus,et cibi.i.orificia ipſa,tracheæ arteriæ, atq; meri,non tota corpora quæ ad collum,ut diximus, et nõ ad fau ces attinẽt,Hanc autem noſtram expoſitionem confirmãt uerba Aui. ſi diligẽtius conſideretur.paulo poſt priora ſubiuncta.Et tu iam ſciui ſti anatomiam meri,et anatomiam epigloti.Neq;.n.dixit anatomiam tracheæ arteriæ,ſ; epigloti.i.laryngis,ſiue ſupremæ ptis arteriæ,quæ ex tribus cartilaginibus conſtat,quã græci larynga,barbari epiglotũ, uocabulo (ut diximus) abutentes,appellant.Latini cõmode guttur poſ ſunt nominare cuius laryngis,ſiue epigloti meatus ſecundum Gale. in faucibus parte oris continetur,uolẽs nobis per hoc Auic. inſinua re,ꝙ per meatum ſpiritus,non totam tracheam arteriam,ſed tantam laryngis,ſiue epigloti orificium intellexit,quod idem, et de ſupremo orificio meri,quod meatum cibi nominat,et non de toto meri eundem ſenſiſſe Auic.debemus exiſtimare,atq; ita ĩ his duabus gutturis par tibus per guttur fauces intelligendo (ut Barbari hoc uerbum guttur accipiunt) erunt Gal.atq; Auic.cõcordes.In eo ſane diſcordes,ꝙ Gal. uuam,nõ in faucibus,ſed ĩ palato locauit,ſicuti duas amigdalas,quas ille græce pariſthmia nominat,neq; ipſas in faucibus, ſed in loco ad modum proximo. ſeu potius contiguo poſuit. Scio tamen eſſe inter

Gentilem,atq; Mūdinū de poſitu duarū amigdalarum diſcordiā,quā ad aliū tractatū,in quo de Mundini erroribus in anatomicæ ſumus acturi,diſcutiēdā reſeruamus.Sed quoniam de Gētili facta ē mentio uetuſtiore Auic.expoſitore,uideamus quid,et ipſe de gutturis ꝑtibus ſcdum Auic.ſentiat,& an ipſe faciat inter Gale.ac Auic.ſua expōne concordiam, uel potius maiorem ea quæ facta eſt a' nouo expoſitore diſcordiā.Verba gentilis Auic.exponētis,ubi quid per guttur intelligat nititur declarare,ſunt hæc.Conſiderandū ſecundo ꝙ guttur accipitur tripliciter,uno modo pro corpore aggregāte epiglottum,et meri,quod in transglutione mouetur ſurſum,& deorſum, & ſic ſumitur primo canonis,fen prima,capitulo de anatomia muſculorū gutturis, ſecundo modo pro principio cannæ pulmonis præter meri,& ſic ſumitur a Gerardo cremonēſe in gloſſis,capite de ſquinātia,alio modo ſumitur pro ſpatio comprehendente illa qnq; mēbra prædicta,& ſic ſumitur hic,& tertio pronoſticorū.Hæc uerba poſtrema Gētilis d tertia acceptione gutturis conantur qdem Auic.cū Hippocrate,atq; Gal.facere conſentientem.Quātum uero ſi ita guttur hoc loco accipiatur, ut putat Gentilis,diſſentiat, ſatis ſupra fuit a nobis oſtenſum,cum quid ꝑ Pharynga,pro quo habet translatio arabica guttur,Hippocrates intellexerit,ſecundū expoſitionē Gal.declarauimus.Quare omnia quæ diximus contra nouum Auic.expoſitorem,faciunt etiam contra uetuſtiorem,tanto etiam magis errantē,quanto citat locum ex tertio prognoſticorum,qui eſt omnino eius expoſitioni contrarius. Prima uero acceptio gutturis maximam dat inter Gal.atq; Auicennam diſcordiarum aperiendarum occaſionem,quoniam capite illo lib.i. de anatomia gutturis,quod Gentilis allegat Auicennā de gutture,æquiuoce loquitur. Primum enim cum dicat guttur duo habere paria,quæ ipſum ad inferiora trahunt, per guttur tracheam intelligit arteriam. Cum uero poſtea in fine capitis dicit.Gutturis uero muſculi ſunt duo muſculi gutturoſi apud gulam poſiti,in trāsglutiendo adiuuantes,ꝑ guttur intelligit pharynga.i.fauces,de quibus ſatis ſupra dictum eſt. Hanc autem nominis gutturis in hoc capite apud Auicen.æquiuocationē,probare poſſumus ex his,quæ partim Gale,& in ſuis de anatomice libris,de quattuor muſculis ſcribit tracheæ arteriæ,qui ipſum cō

diſcordia īter gētilē atq; mūdinum.

gētil. aui. expoſitor.

trahunt, anguſtant, & duobus faucium, q tam uoci, q̃ et deglutiōi ob ſeruiūt, tum ex ſimilibus quæ Aliabas ēt nono theoricæ dicit de lacer tis mouētibus iugulū, p iugulū tracheā itelligēs arteriā, & de muſculis mouētibus gurgulionem, qd nomen apud ipſum ſignificat fauces, ut ex multis licet conijcere, quæ gal. de pharynge ille aūt de gurgulione lo quitur. Vt aūt hæc omnia fiant euidētiora, & q conueniant, qui ue diſſē tiant. Hi tres autores Galen, Aliabas, atq; Auic. de eiſdem loquentes muſculis, eorū uerba in medium adducemus, & primū gal. de muſcu lis tracheæ arteriæ, in hunc modum ſcribentis. Tracheæ arteriæ qua tuor ſunt muſculi ipſam cōtrahentes, atq; anguſtātes q̃do itēdūtur, & retrahentes os quod. V litteræ formam hēt, & laryngē. Oriuntur aūt maiores ex ipſis ex inferiore termino lieæ rectæ oſsis y pſilon lit teræ formam habētis, deinde ſecundū totius arteriæ delati longitudi nem innaſcuntur pectori in parte interiori. Viderentur aūt tibi ali quando eſse bipartiti hi duo muſculi. Alii uero duo, a lateribus, et infe rioribus partibus cartilaginis, ſicuti formam habētis exorti terminā tur, & ipſi ad pectus apprehendentes arteriam. Alio aūt capite ḋ mu ſculis faucium, idē Gal. in hunc modum ſcribit. Spaciū quoddam præ iacet, cōe gulæ, ac gutturis, ad quod cōmune ſpacium utrunq; orificiū terminatur. Vocant autem ſpacium quidem ipſum iſthmum, quoniam anguſtum eſt, & oblongum. Corpus autem ipſum comprehendēs, pha rynga nominant. i. fauces, quibus utrinq; unus eſt muſculus, qui & de glutioni, & locutioni obſeruit, quæ etiam Galeni dicta magis confir mat frequens huius uocabuli pharyngos, apud græcos (ut antea dixi mus) ſignificatum, pro quo arabicæ trāslationes guttur habere ſolēt, ut etiam probatur ex Auicennæ primo canonis, capite. xii. a gentile al legato, hos duos muſculos deglutioni ſeruientes, muſculos gutturis, ſeu gutturoſos nominātis autoritate, Aliabas autem qui pro trachea arteria Iugulum ſcribit, pro faucibus gurgulionem de quatuor mu ſculis mouentibus iugulum ſcribit in hunc modum. Porro qui iugu lū mouent lacerti, quatuor ſunt, incipientes a pectoralis interioribus, quorum duo oſsi continuantur ſimili lauda græco, & ad iferiora tra hunt, & lacerti duo alii continuati, quæ umboni, ſimilis eſt cartilagi ni, & etiam ad inferiora deducunt. Paucos infra uerſus ſcribit hæc

Aliabas.

uerba. At gurgulionem lacerti qui mouent duo ſunt,et arabice dicti,
magnage,quorum alter a dextris eſt poſitus,alter a ſiniſtris ,fuitque
eorum neceſſitas , quo adiuuarent tranſglutiōem,& uocē.Hæc Alia
bas.Auicenna autem capite,quod in ſua expoſitione gentilis allegat,
uolens guttur aliquando accipi pro corpore aggregante epiglottum,
& meri,ita de eiſdem ſex muſculis ſcribit,quorū quatuor ad tracheā
arteriam a Galeno,ad iugulum autem ab aliabate,duo uero a gale/
no ad fauces,ab aliabate ad gurgulionem , cōmuniter autem ad gut/
tur ab Auicenna referuntur,quod fecit errare in ſua expoſitione gen
tilem.Auicenna inq̄,ita & ipſe ſcribit. Guttur in ſumma duo habet
paria quæ ipſum ad inferiora trahūt,unum eorum eſt par, quod iam
in capitulo epiglottis nominamus,& alterum eſt par etiam ex thora
ce naſcens,quod eleuatur,& cum lauda continuatur primo,poſtea cū
gutture,& trahit ipſum ad inferiora,gutturis uero muſculi ſunt duo,
muſculi gutturoſi,qui ſunt duo muſculi apud gulam poſiti in tranſ/
glutiendo adiuuantes.Hæc Auicę.par autem muſculorum,de quo di/
at ſe feciſſe mētionem,in capitulo de epiglotto,eſt illud par de quo in
præcedenti capite dixit,ꝙ eius origo eſt interius in thorace , & uadit
ad peltalem , & eſt ſecundum par apud Galenum dicentem , ꝙ alii
duo muſculi naſcuntur a lateribus,& inferioribus partibus cartilagi/
nis ſcutiformam habētis,quam cartilaginem peltalem Auicenna no
minat,& dicit terminari ad pectus , licet Auicenna in hoc a galeno
diſcors,ubi eſt terminus iſtorum muſculorum ,ibi originem ponat,&
contra illuc tendere dicat unde oriuntur. Simili errore diſcordat ēt Diſcordia
in ſecundo pari,quod eſt primum apud galenum,quod Auicenna ait inter gale.
etiam ex thorace naſci,& releuari,& cum lauda cōtinuari primo ,po & auic. de
ſtea cum gutture,& trahere ipſum ad inferiora ,cum tamen galenus muſculis.
dicat,hos duos muſculos ortum habere ex inferiore termino oſſis ha
bētis formā litteræ u pſilon,& deinde latos ſcdm lōgitudinē totius tra
cheæ pectori inaſci,quæ gale.uerba nō parum differunt a uerbis Aui
cennæ dicentis eos eleuari,& cum lauda primum continuari , poſtea
cum gutture .Nec ſolum in ortu,& termino horum muſculorum Aui
cenna a galeno diſcrepat,ſed etiam in utilitate,quoniam gal.uult eos
eſſe factos ad contrahendam,atq; anguſtādam tracheā arteriā Auic.

autem ad trahēdam eam inferius,in quo etiam uſu,ſicuti etiam in ori
gine,& fine,licet Aliabas uideatur Auic.adſtipulari,ego tamē in his
quæ,ad anatomicem attinent,maiorem præſto Galeno autori in hac
Auerois. parte medicinæ peritiſsimo,q̃ arabibus autoribus,fidem,cum auerois
in eadem gente autor eximius,ingenue fateatur,hanc ipſam medici/
næ partem ſuo tempore fuiſse ignoratam , et alioquin galeni acerri/
mus æmulus,ipſa tamen,cogente ueritate,concedat,ipſum uel Ariſto/
teli in anatomice eſse præferendum.Sed hæc obiter dicta ſunt,uolen/
tibus nobis expoſitionem gentilis ſuper prima gutturis acceptione re
fellere,quæ prærq̃,ꝙ et galeno,et etiam Auicennæ repugnat, plures
etiam alias habet difficultates. Queri.n.a gentile poſset,ſi guttur ac
cipitur primo canonis,fen prima , capite de anatomia muſculorum ,
pro corpore aggregante epiglottum , et meri, quod in tranſglutio/
ne mouetur ſurſum,ac deorſum,cur Auic.eodem capite ſex tantū duo
rum corporum muſculos enumerat:cum muſculi alterius tantum ſcili
cet epiglotti ſecundum Galenum ſint fere.xx.ſecundum autem Auic.
Decem,et octo,quibus ſi addantur alii duo adiuuantem deglutionē,fi
ent ſcd̄um alterutram opinionem,uel.xx.uel.xxii. Quod ſi reſpōdeat
Auic.eo capite tantum de his muſculis agere.qui mouent corpus ag
gregans epiglottum,et meri tempore deglutionis, & nō alios aliis,uel
meri,uel epiglotti motibus ſeruiētes.Gentilem inſuper altera q̃one
uexabimus cur Auicen.duo tantum paria nominat muſculorum,quæ
guttur trahunt ad inferiora,& non etiam totidem alia quæ ipſum tra
hūt ad ſupiora,ſi quidē guttur,hoc eſt corpus aggregans epiglottū,at
q; meri.mouetur ſurſum,atq; deorſum tempore deglutiōis.Impoſsibi/
le.n.uidetur,ut duo motus contrarii p eoſdem muſculos fiant,cō unus
qſq; muſculus uerſus proprium principiū referat particulam,quā mo
uet,ut Gal.& li.xi.de utilitate partium,et pluribus aliis edocet locis.
Vellim ut gentilis uiueret,ut his meis quæſtionibus,uel dubitatōibus
reſpōderet.Sed quod mortuus nō poteſt,Pli.patronus uiuēs ꝓ genti/
le reſpondeat,quando quidē & ipſum ſimiles angunt quæſtiones,q in
ſua anatomice epiglottidis,gutturis,ac gulæ trigintaduos muſculos ſi
mul enumerat,nec quot epiglottidi,quot gutturi,quotue gulæ,ſingulis
ſcilicet ſeorſum aſsignet,nobis inſinuat. Quod ſi per guttur tracheam

intelligit arteriam,& ſuperiorem eius terminum quod græci, & la-
ryngen,& Bronchi caput aliquando nominant,erunt ipſius quidem
arteriæ muſculi quatuor,ut ſupra monſtrauimus ex galeni,atq; alia-
batis autoritate laryngis uero ſcdm galen.xx.fere numero, ſecūdū
Auic.autem qui larynga epiglottum nominat,decē octo. Quare ſimul
uincti erūt uel.xxiiii.uel.xxii.decē ergo ſuperunt epiglotidi,& gulæ
diſtribuendi.Sed Plinii patronum ſeorſum interrogabo, apud quem
autorem legerit epiglotida, quam Plinius nominat linguam mino-
rem,habere muſculos,an apud Auicennam primo canonis ſen,prima
capite de anatomia muſculorum epiglotti? Verum Auicenna in hoc
capite,ſicuti & in aliis,in quibus de epiglotto facit mentionem,per epi
glottum non linguam minorem intelligit,ſed larynga, hoc eſt men-
brum conſtans ex tribus cartilaginibus,creatum(ut inquit)ut ſit uo-
cis inſtrumentum,quod etiam Galenus de larynge,non autem de lin-
gua minore dicit quod Idem de Broncho in gutturis ſuprema parte ſi
to,ipſe Plinii patronus per hæc uerba innuit. Bronchus in gutturis
ſuprema parte ſitus eſt,pelliculare membrum,muſculoſum,neruoſum
cartilaginoſumq;,ut argutius ſit, in quod percuſsus ſpiritus ſonus,
aut uox ipſa perfectius elidatur. Equidem neſcio quo pacto poſsit ſe
Plinii patronus a tam craſſo errore defendere,niſi plane deficiat ad
Barbaros,& ſe per epiglottida nō minorem linguam,ſeu operculum
quoddā tracheæ arteriæ,ut antea epiglottida expoſuit,ſed id uocis in
ſtrumentum,quod illi abutentes uocabulo epiglottum appellant,dixe
rit intellexiſſe.Sed quātū uis transfuga,neq; ſic noſtræ obiectionis la
queos effugiet.Sic.n.et epiglotto uocis inſtrumento principali.xx. ut
uult Gal.muſculi cōtribuētur,tracheæ arteriæ quatuor.Quare ex tri
ginta duobus muſculis epiglottidis,gutturis,ac gulæ,reſtabāt octo gu
læ ſeorſum aſsignādi.Gulā aūt,ſiue(ut græci loquūtur)Iſophagū, aut
meri(ut arabes)octo habere muſculos,neq; apud græcos autores,neq;
apud Barbaros uſq; Pli.patronus qtū uis ſtudeat,poterit repire.Quo
fit ut multis modis Pli.patron.aberret,cū et muſculos epiglottidi at-
tribuat,quos ſi recte loqui uolebat broncho debebat tribuere,qq; et in
broncho delinquat,nam id membrum pelliculare muſculoſum,neruo-
ſum,cartilaginoſumq;,præcipuum uocis,de quo ipſe loquitur inſtrumē

tum,non bronchus a græcis,ſed bronchi caput noīatur,quoniã ut iqt gal,& ipſam arteriã bronchum nominãt.Quare cũ Pli.patronus ſcri bit bronchũ eſſe in gutturis ſuprema parte cōſtitutũ,nihil aliud di cit,niſi guttur eſſe in ſuprema gutturis parte,ſiue tracheam arteriã in ſuprema arteriæ parte,rem dictu ridiculam cōſtitutũ,nã ſcdm Pli. patronũ tracheam arteriam latini ꝓprio uocabulo guttur nominãt, & hæc quidem priuatim cōtra Plin. patronũ,uel male muſculos ſup/ putantē,uel Barbaris utētem uocabulis,ſint a nobis dicta.Cōmuni/ ter aũt cōtra ipſum,atq; Gentilem,immo oēs ferē medicos Barbaros, & recētiores q Barbarã medicinã ſequũtur,illud de gula ſiue meri di cere poſſumus,qđ ēt de epiglottide,ideſt minori lingua diximus (gu lã,aut Iſophagũ,aut meri quocũq; noīe,uel græco,uel latino,uel Bar/ baro uocare libeat)nullos habere muſculos motui illi obſeruiētes,quo gula deorſuʒ fertur.Larynx autem,aut epiglottus aut guttur,hæc.n. omnia nomina illi inſunt mēbro præcipuo uocis inſtrumento,qđ male a Pli.patrono Bronchum appellari diximus,cũ ſit nō Bronchus ſim pliciter,ſed Bronchi.i.aſperæ arteriæ caput,ſurſum mouetur tpe de glutionis.Is.n.motus eſt mere naturalis,nō ãt(ut medici iuniores ſō tiũt)ex naturali,et aīali cōpoſitus,quare ad eũ nulli muſculi ſũt ne/ ceſſarii,ſed illi tantũ quos græci Inas,medici recentiores uillos,p quos uis attractiua naturalis ſuum exercet opus,et hoc eſt proprium Gal. dogma quod multis in locis librorum ſuorum de uirtutibus naturali/ bus manifeſtat.Quare nuſq̃ in ſuis de anatomicæ libris ſiue aliis in q bus de uarietate loquitur muſculorum,ullã facit de muſculis Iſopha/ gi.i.gulæ mentionem,ſed neque Auic.ipſe primo canonis,ubi de om/ nibus muſculis per ſingula membra tractat.Copioſius meri muſculos nominat alicubi,ſed ſoluʒ muſculos gutturis quos dicit adiuuare de/ glutioneʒ,per guttur,pharynga,ſeu fauces intelligens,ut antea decla rauimus,Aliabas quoq; tertio Theorices de lacertis meri,nec unũ fa/ cit uerbum,ſed tantum de lacertis gurgulionis,hoc eſt faucium,ut ēt ſupra monſtrauimus,quos dicit ſeruire deglutioni. Aliud autem eſſe fauces,aliud meri,ēt ſupra docuimus.cũ ex Galeni autoritate fauces ad os,meri autem ad colluʒ ꝑtinere,ex galeni probauimus autorita/ te,Auic,etiam fen.xiii.libri tertii,capite quarto de cauſis impedienti

Motus gu/ le,siue me/ ri cũ cibus/ duoratur/ ē natura/ lis.

bus deglutiones,inter alias cauſas quæ ſumuntur ex ipſo meri,uel ex mēbris uicinis,ſi putaſſet muſculos ineſſe meri,debuit ēt illorum paralyſim,quæ poſſet accidere cōnumerare.Cur.n.nō ita de muſculiſ meri ſicuti de muſculis epiglotti,qui aliquādo abſceſſum,ſiue apoſtema patiuntur,atq; ita ſui uicinitate ad meri difficilem faciunt deglutionē,nihil fuerit Aui.locutus,nulla alia cauſa poteſt aſſignari,niſi ꝙ nouerat epiglottum multos habere muſculos,meri autem muſculos ignorabat. Non me tamē latet Auic.ſi non loco allegato,alibi tamen , aliquādo meri muſculos nominare,atq; ideo uideri in his ſibi quodāmodo repugnare.Nam idem Auic.primo ſui canonis libro,fen prima , capite ultimo,doctrinæ ſextæ,aperte dicat transglutionem duabus compleri uirtutibus,quarum una eſt attractiua naturalis,& altera attractiua uoluntaria,& prima quidem ſuam complet operationem per uillum q ſecūdū lōgitudinē ꝓtenditur,qui eſt in ore ſtomachi,& Iſophago,& ſecundæ completur operatio per uillum lacerti trasglutiēd'.In quibus uerbis uidetur innuere Auic.Iſophagum,ſiue meri ita habere uillos inſtrumenta uirtutis motiuæ animalis,ſicuti ēt naturalis,niſi ꝙ hoc in loco uillos lacerti,nō lacerti meri,ſed potius faucium qui adiuuāt deglutionem potuit Auicenna intellexiſſe.In eandem ferè ſententiam. De duabus uirtutibus,altera naturali,altera animali adiuuantibus deglutionē loquitur Auicenna li.iii.fen ſexta decima,tractatu primo, ubi ſecundam cauſam aſſignat,cur meri ſit dilatatus,his uerbis.Et ſecunda eſt cauſa,ꝙ penetranti in meri non attribuitur ex uirtutibus naturalibus,niſi uirtus una , q̄uis uoluntas adiuuet ipſum ex parte una,& eſt attractiua,Adiuuat ergo apiendo uiam,& dilatādo ipſam. Aptius aūt circa finē eiuſdē capitis Auic.oſtēdit in meri eſſe lacertū , & conſequio motum uoluntarium ſcribens in hunc modum . Et non mouetur aliquod iſtorum membrorum,quæ sūt uia cibi per lacertos,niſi duo extrema.s.caput,& eſt meri,& inferius,& eſt ficteri.In quibus tamē uerbis uidetur Auic.oblitus eorum ,quæ ſcribit fen.xvi. eiuſdē lib.iii.de quadam colica,per moduȝ criſeos ad paralyſim inteſtini colon cū ſenſus incolumitate terminante.Nam ſi talis terminatio (ut ita dixerim)per modum criſeos fieri poteſt,ut eodē in loco cōcedit Auic. ſequitur neceſſario,ꝙ ex membris quæ sunt uia cibi , cuiuſmodi sunt

Err.auic. muſculos meri tribuētis , & quædā in uerbiſ eiuſ contradictio.

Cōtradictio in uerbis Auic.

inteſtina,non ſolam meri,& ficteris,ſed etiam colon inteſtinũ,ꝑ lacer
tos moueatur,alioquin nõ poſſet pati paralyſim manente ſenſus inco
lumitate.Si quidem paralyſis,aut ſenſum offendit,aut motũ,aut utrũ
q;.Sed hunc Auicennæ errorem,et unde habuerit occaſionem,nos ali
bi latius manifeſtauimus.De lacertis,etiam intrinſecis meri, in qbus
uult Auicenna fieri tertiam ſpetiem ſuffocationis apoſtemoſæ,loqui/
tur lib.pariter.iii.fen.octaua,capite tertio de ſuffocationibus, ex qbus
omnibus locis a' nobis in medium adductis probari poteſt Auicennã
uoluiſſe meri habere lacertos,atq; ita moueri ipſum,non modo ex ſua
ui naturali,ſed etiam animali,quæ per lacertos opatur.quot tamẽ ſint
iſti lacerti , et in qua parte tunicæ ſint,intrinſeca , an extrinſeca ,
nihil in ſuis libris ,quod equidem ſciam , ſcriptum reliquit,ſicuti neq;
Aliabas,qui ſolũ d muſculis loquitur gurgulionis,& uoci,& deglutio
ni ſeruientibus,quos ſi quis ĩ meri corpore uelit collocare,ſequetur nõ
modo tracheam arteriam,& eius caput,quod arabes epiglotton no/
minãt,ſed ẽt Iſophagũ,ſiue meri,& eius itidẽ caput, ſiue orificiũ eſſe
uocis inſtrumẽtum,quod ꝑ arteria quidẽ,atq; epiglotto oẽs medici,at
q; philoſophi fatẽtur.De meri ãt,& eius orificio,quod ſolis cibis ,ac po
tibus natura fabricauit,nemo auſus eſt ſcribere hunc Auic .errorem
uolentis meri habere muſculos intrinſecos,ex quorũ tumore,ſiue apo
ſtemate animal ſtrãguletur .Secutus ẽ Iacobus foriliuiẽſis,ĩ expoſitõe
aphoriſmi quartæ particulæ aphoriſmorũ,cuius aphoriſini iniciũ. Si
a febre habito, tumore nõ exiſtẽte ĩ faucibus.Vbi idẽ Iacobus quatuor
ſpetieſ enumerat ſqnãtiæ,& tertiã nũero ponit illã,quæ fit ĩ lacertis ĩ
trinſecis meri.Eſt ãt error Iacobi eo ĩ loco geminatus,quoniã nõ modo
falſo muſculos meri intrinſecos nominat,qui nulli sunt, ſed falſo etiã
allegat,et Hippocratẽ tertio ꝓgnoſticorũ,et gal.quarto interiorum,
de tali spetie ſqnãciæ,intrinſecos meri muſculos obtinente , mentio/
nẽ facientẽ,cum tamẽ,neq; Hippocrates,neq; gal.in expoſitiõibus ſuis,
ſiue ĩ tertiũ librum ꝓgnoſticorũ,ſiue ĩ aphoriſmũ ante allatũ,neq; ẽt
lib.iiii.interiorũ.Vbi et ipſe quadripartitam ſcdm medicos facit angi
næ diuiſionẽ,quidq̃ de tali spetiæ loquantur . inqua muſculi intrinſe/
ciſ sophagi,siue meri ſint apoſtemati(liceat.n.mihi cõtra barbaros di
ſputãti,eiſdẽ aliq̃do uti,qbus illi in oĩ suo sermone utũtur uocabulis).

Nam a' barbaris medicinæ autoribus,nõ in noĩbus,ſed ĩ rebus magis ipſis diſsentio,et eis,non uocabulorũ, ſed anatomices potius adſcribo ignorãtiã,quoniam meri muſculos tribuunt,quos meri nõ habet ,uel luti intrinſecos.Si qui uero muſculi ſunt extrinſecus ipſum cõtingẽteſ duo in parte anteriori uerſus guttur, duo in parte poſteriori uerſus colli uertebras,neutrũ par ſeruit motibus meri,ſed alterum quod con tingit anterius,motum præſtat cartilagini gutturis,quæ clypealis no minatur,alterum uero cõtingens exterius,ad colli facit flexiones, ut ex Gal.anotomicis,et lib.vii. de utilitate partium , licet perpendere. Quare relinquitur motum meri per ſe, et non per aliud eſse ſolummo do naturalem,ut aperte ſentit Gale.lib.iii. de potentiis naturalibus, uel ipſum potius præſtare muſculi in animalibus miniſterium, q̃ mo/ ueri per muſculos. Vt hoc quoq; poſse aliquos exiſtimare lib.i.de moti bus muſculorum nobis Gal.inſinuauit. De uirtute autem attractiua naturali,quam nos ſolam abſq; animali putamus ineſse meri,ſeu græ ce Iſophago uelimus dicere,aut latine gulæ,etiam Plinii patronus in ſua anatomice loquitur,quẽ ubi ð Auic,aut aliorum medicorum erro ribus agitur,nolumus intactum præterire,ut illi ſtimulos iniiciamus, nõ modo Plinium,ſed una ſe,atq; alios medicos qui ſimilium a' me re darguuntur errorum propugnandi. Hic igitur Pli. patronus lib.ſui de anatomice tertii,capite.xvii.de gula ſcribit hæc uerba. Ea duplici membrana conſtat,uarioq; uillorum ordine,altera ſtamine per latitu dinem procedente ,cibum expellit,qui cum attrahitur,cædit,nec ledi tur.Altera uero interior deorſum trahit , uillorum oblongo ſtamine cibum,ea uis cathelticæ dicitur,faucium peculiaris,qua ĩ epulando craſ ſam,congeſtamq; materiam per faucium anguſta,ſarcimus . Equidem hominem laudo,qui ĩ actu deuorãdi nullam aliam uim gulæ tribuit. præter naturalẽ,quã græci cathelticem uocant,uilllorum oblongo ſtami ne cibum trahentem.Verum alteri ſubiicitur notæ,quia cum alio loco ſui opis,ita muſculos gulæ,ſicuti,epiglotidi , et tracheæ tribuat arte/ riæ,cenſeri poteſt putare naturam aliquid fecisse fruſtra,gulæ.ſ.muſcu los.Ad quem uſum illos gulæ natura dedit,niſi uel ad attrahẽdum, uel expellendum cibum,niſi forte crediderit uillos oblongos membra næ itrerioris,aut latos exterioris eſse uillos muſculorum utriuſq; mõ

branæ ꝑpriorũ,quæ falſa fuerit exiſtimatio,& tã Gal.ꝗ̃ ēt Auic. contraria,q uolunt eoſdē uillos duabus ſeruire uirtutibus nαturalibus,alteri attractiuæ,alteri expulſiuæ nominatis.Verba autem illa quæ poſtea Pli.patronus eodem in loco ſubiūngit(In deuorãdo.n.guttur,cuius pars gurgulio eſt,ſurſum uerſus gulam trahit)neſcio quē ſenſum habeāt,niſi uelint illũ motũ ſignificare,ď quo gẽtilis loqtur,cũ ſcribit. Guttur aliqñdo accipi apud Auic.pro corpore aggregante epiglottum,& meri,qđ in trãsglutiõe mouetur ſurſum,& deorſum. Per gurgulionem autem puto Pli.patronũ intelligere partē illã ſupremam tracheæ arteriæ,quã arabes epiglottũ,græci larynga nominãt, præcipuum uocis inſtrumẽtũ.Vtrũ aũt hanc partē uir,qui nõ modo medicus,ſed ēt latinus medicus,ī ſuo ſermone haberi uelit,& minime Barbarus recte gurgulionem nominauerit,nolo impreſentia diſputare, quoniam omnis de nominibus diſputatio ut Plato inqt eſt ſuꝑuacua, his præſertim qbus magnarum rerũ inueſtigatio proponitur,niſi forte quis rẽ parui momenti putet ſcire,qũo cibus aut potus deuorentur. Ego contra merito puto illos eſse deridendos,qui cum hæc neſciāt .i. ſe ipſos ignorẽt,ſperant ſe altiora poſse perueſtigare,quæ humanis ſẽſibus patere nequeunt.Hic tamen quem dixi motus,de quo gentilis,& Plinii patronus(ut arbitror)loquitur,non paruam habet difficultatem,propter ambigentes medicorum ſententias,licet oēs fere recẽtiores in hoc uideantur conuenire,ꝙ cum cibus deuoratur,gula,ſiue meri,ſimul cum epiglotto uerſus fauces ,& os mouẽtur,in qua hæreſi eſt etiam Plinii patronus quamuis in parte euariet,quoniã ipſe ait guttur,cuius pars gurgulio eſt,in deuorãdo ſurſum uerſus gulã trahere cõtra Mũdinus,atq; oēs fere recẽtiores Aui.expoſitores Mũdinũ ſecuti,ſcribũt ꝙ epiglottus hora trãsglutionis nõ mouetur ſurſum,quia aliquo modo moueatur ex ſe,ſed quia trahitur ab Iſophago. Quare ſecũdũ ipſos,et Gal.ēt,quē citant in lib.de motibus liquidis,nõ gurgulio pars gutturis,ſiue epiglottus,in hora deglutõis ſurſum uerſus gulam trahit,ſed gula potius eadẽ hora ſurſum uerſus trahit epiglottũ, quõ Pli.patronus neſcio an recte(ut dixi)uocet gurgulionẽ,hãc autẽ eſſe Mũdini ſñīam indicãt eius uerba,quæ cãm ēt huius motus epiglotti, nõ ex ſe,ſed ex accidenti afferũt.Sunt aũt hæc.Verũ eſt ꝙ meri agilis

Ambigentes medicorũ ſñīæ de motu đglutionis.

Mũdinus

ſñīa mundini đ motu epiglo.

*ter ſeparatur a' trachea uſq; ad epiglottum,ibi uero difficulter,prop/
terea quia tunica meri diſperſa eſt in epiglotto,& ideo ab eo nõ faci/
le ſeperatur,& hoc fecit natura ſagaciter ad hoc,ut in hora trãſglutio
nis,cũ meri eleuatur ad os ad attrahẽdum cibũ,epiglottus ẽt eleuetur,
ne ſui duricie,et ſoliditate impediat tranſitum cibi, & iſta continua/
tio non fuit neceſſaria in tota arteria,quia ipſa ſecũdũ totum præter
epiglottum nõ eſt cartilaginoſa.Et ex hac anatomia manifeſtatur sẽ
tentia Gal.in libello de motibus liquidis,q; epiglottis hora trãgslu/
tiõis nõ mouetur ſurſum,q̃a aliquo modo moueatur,nec ex ſe,ſed q̃a
trahitur ab Iſophago pp cõtinuationem dictam.Hæc Mũdinus Gal.
citans,et tamen in multis ab eodem galeno diſsentiens .Tunica.n.de
qua loquitur,per quam meri epiglotto continuatur,per totam extẽdi
tur tracheam arteriã,et totum epiglottum,atq; etiam in partibus in/
terioribus,p fauces aũt,& os,& liguã in ptibus exterioribus ,ut pla
ne' galenus oſtendit circa initia fere' lib.vii.de utilitate partium.Qua
re hæc duorum membrorũ p tunicam unam continuatio lõgius extẽ/
ditur,q̃ Mũdinus opinatur,hac eadẽ interiori parte meri uillos habẽt
oblongos,quibus attrahit cibum,fieri nõ poteſt quin tempore deglutio
nis iidem uilli cõtrahantur;& longitudo meri eodem tempore abbre
uietur.Quare fit ut tantum epiglottus ſurſum uerſus retrahatur,q̃tũ
meri ad inferiora deglutiendo mouetur,hos autem motus,et deſcen/
ſus meri,& adſcenſus epiglotti,quodam in loco ſuæ anatomices gale/
nus comparat ſimilibus motibus in inſtrumento quo aqua exhauri/
tur e' puteo apparentibus.Nã in deſcenſu uaſis lignũ, cui uas p funẽ
alligatur adſcendit.Vaſe aũt adſcendente lignum deſcendit. Sic.n. ẽt
ut inq̃t gale.ſtomacho,uel Iſophago a' deglutiõe ceſsãte. Larynx ,ſiue
epiglottus manifeſte uidetur ad iſtriora deſcẽdere . Hic ergo eſt ille
motus p accidẽs,quo Gal.dicit in lib.de motibus liquidis epiglotum
moueri,tẽpore,quo cibus deuoratur,haud quaq̃ talis qualẽ Mũdinus,
atq; gentilis,uidẽtur imaginari,attollẽte ſe ſcilicet ad ſuperiora meri,ẽt
epiglottũ attolli,& ſe demittente,demitti.Immo ut ex uerbis gal.licet
conijcere,obuerſus oio,neq; ẽt hi duo motus adſcenſus,& deſcẽſus me/
ri,atq; epiglotti ſunt motus animales,hoc eſt facti per muſculos,ut ẽt
uiſus eſt exiſtimaſſe gẽtilis,cum dixit guttur aliq̃do accipi p corpore*

*Quõ fiat
motus de
glutionis
ſcdm gal.
quẽ Mũd.
perperam
allegat.*

aggregante epiglotum,et meri quod in trāſglutiōe mouetur ſurſum, et deorſum,et ſic ſumi primo canonis,ſēn prima, capite de anatomia muſculorum gutturis,ſed potius naturales,hoc eſt facti uirtute uillo/rum meri,qui in ſe contrahuntur tempore deglutionis, et ea ceſſante relaxantur , licet motus meri ſit per ſe . Motus autem epiglotti ſit ex accidēti,ut etiam Galenus ſentit libro de motibus liquidis . Miror autem Gentilem diligentem,alioquin Auic.lectorem.atq; etiam expoſitorem,hos motus aſſcenſus,atq; deſcenſus,tam in epiglotto , ꝗ etiam meri,non animaduertiſſe,ac ſaltem Auicennæ docente didiciſſe , non ui animali fieri muſculorum , ſed naturali potius uillorum tunicæ ueſtientis,os meri,et epiglotum,quando et ipſe Auic.hoc ipſum docet, ſēn tertia decima,libri.III. capite primo de anatomia meri , & ſtoma/chi,ubi cauſam reddit.Quare hæc tunica ita ueſtiat partem interiorē meri,ſicuti & epiglotti,& oris(ut diximus)exteriorem,in hunc mo/dum ſcribens.Et non ueſtitur interior pars eius pāniculo extēſo uſq; ad poſtremum ſtomachi aduenieēte ei ex pāniculo tegente os , niſi ut attractio ſit continua,& adiuuet ad ſubleuandum epiglotum, ad ſuperiora,tū ſit deglutitio,cū extractiōe meri ad infiriora.Idem Auic.nō multo poſt eodem capite ſcribit hæc uerba . Et eſt ex duabus tunicis , quarum interior longitudinaleſ habet uillos,propter illud ꝙ ſētur de neceſſitate attractionis,et pp hoc contrahitur ſtomachus,quum fit de/glutitio,et eleuatur epiglotus.In his.n.uerbis Auic.nihil aliud uoluit niſi quod Gal.inſinuare,ꝙ cum meri deſcendit in deglutitione,epiglotus aſcēdat,& contra.Vtrumq; autem motum eſſe naturalem, ut po/te factus a' pāniculo,ſiue uillis pāniculi tegentis,os,atq; meri, et ſto/macum,atq; una epiglotum . alioquin epiglottus ad motum meri per accidens non moueretur,niſi,et ipſe quoque in hoc panniculo cum eodem meri communicaret.Miror inſuper Plinii patronum rem diuerſam ab omnibus aliis,qui de anatomice ſcripſerunt, in ſua anatomice ſcribere non dubitaſſe guttur,cuius pars gurgulio ſit , in deuorando ſurſum uerſus gulam trahere,cum ſcdum Mundinum.non epiglottus gulam,ſed gula aſſcendens epiglottus faciat aſſcendere . scdum autē Gal.atq; Auic.gula,ſiue meri ſe contrahendo deſcendens epiglottum cogat aſſcendere,ſecundum Gentilem uero epiglottum,& meri,ſimul

Taxatur gentilis ꝙ auic.ſnīa3 nō ſeqtur.

Mūdinus Opi.Gal. atq; auic.

In transglutione surſum moueantur, aut deorſum. Nam ſi eoſdem muſculos habent suis motibus seruientes, ut plāe Gēt. uidetur exiſtimare. Non equidem uideo, qui aliter poſsit hic motus corporis epiglottū, atq; meri aggregātis contingere, cum præſertim muſculi semper ad sua principia reſtrant eam. quam mouent particulam, ut etiam fuit superius a nobis contra eundem Gentilem ex galeni autoritate argumentantibuſ demonſtratum. Idem tamen gentilis, fen. x. tertii, capite de anatomia epiglottis, & cannæ, scribit hæc uerba. Conſiderandum q; pars cannæ pulmonis, quæ dicitur epiglottum, ubi non eſt iſta diminutio cartilaginis, in hora deſcenſus boli aſscendit surſum, & ideo ipſa non comprimitur, siue a' bucella, & ideo non dolet homo', neque nocetur anhelitus, ſed totam cannam non fuit poſsibile ſuperius trahi, et ideo ne fiat coniunctio boli tranſeuntis in actu anhelandi, & ne preſsura fiat in canna non fuerunt perfectæ circulationis. In quibus uerbis uiſus eſt, & ipſe Gentilis cognouiſse, cum bolus deſcendit epiglottum aſscendere. Vtrum uero epiglotto aſscendente meri deſcendat. Vel una aſscendat, ut mundinus putauit, nec qualis ſit iſte motus, an naturalis, an animalis, ex uerbis his, non poſſumus exploratum habere, sicuti ex primis de gutture accepto pro corpore aggregante epiglottum, & meri, quod in transglutione mouetur surſum, & deorſum, idem uidetur cum mundino ſentire, ac præterea huiuſcemodi motum fieri uirtute Muſculorū, cum alleget Aui. primo canonis, fen prima, capite de anatomia muſculorum, ex qbus quatuor trahunt guttur deorſum, duo uero adiuuant deglutionem. Quare diligentius conſiderantes, inueniemus inter primæ expoſitionis uerba, atq; ſecundæ contrarietatem. Secunda .n. nobis innuit aſscenſum epiglotti cum bolus deſcendit, eſse naturalem. Si quidem (ut antea declaratū eſt) huius motus, cauſa ſunt uilli oblongi tunicæ interioris meri, quæ etiam tunica eſt epiglotto cōis. Prima uero (ut probauimus) oſtēdit eundem motum eſse animalem, quod ſecundum medicos, qui uim animalem a' naturali diſtinguunt, non poteſt contingere, licet duæ uirtutes ad eundem motum peragendum poſsint coniungi, quemadmodum ad leuandam aluum inferiorem ſimul agunt, & uis naturalis expulſiua inteſtinorū, & uis animalis muſculorum,

In uariis expoſitionibuſ gētilis contrarietas.

qui in parte uentris ſuperiore collocantur, quas duas uirtutes nos ēt opus deglutōis adiuuare cōcedimus, & tā nē negamus meri hēre muſculos, ſicuti neq; inteſtina habēt, preter ultimū rectū nominatū, qui ī ultima ſui parte quæ ſedes appellatur, muſculū hēt, qui ꝓhibet ne nobis inuitis exeant excrementa alui inferioris. Quare Galenus libro ſexto de membris paſsis, ſiue de interioribus, ut nunc inſcribitur, dixit deiectionem alui, partim eſse naturalem, partim animalem, & tamen motum quo alimentum, chylus uidelicet a' uentriculo fertur ad inteſtinum ieiunum, & ab illo ad tenue dixit eſse mere naturalem; quoniam in hoc uirtus motiua animalis non operatur, cum hæc inteſtina nō habeant muſculos, ſic & nos motum cibi ab orificio gulæ, uſq; ad fundū uentriculi eadem ratione dicimus eſse tantūmō naturalē, & uim animalem nullū in hoc habere locum, ſed tantum in admouēdo cibum ad gulæ orificiū. Ad hoc.n.& motus liguæ, & muſculi duo ī faucibus collocati opantur. atq; eatenus deglutio pōt dici motus aïalis, qa hac opatione nō præcedēte nō poſset cibus poſtmodū ui nāli attractiua meri, ad inferiora deſcēdere, & hoc eſt qđ puto uoluiſse Aui. dicere, cū dixit fen pria, primi, capite de opatiōibus. Et ſimiliter trāſglutiēdi opatio duabus completur uirtutibus, una ē attractiua naturalis, & altera ē attractiua uoluntaria, & pria qdē ſuam complet opationē p uillum, qui ſecūdū longitudinem protenditur, q eſt in ore ſtomachi, & Iſophago, & ſcđa completur opatio p uillū lacerti trāſglutiēdi. Vellē autem, ut in hoc loco Auic (ſicuti nobis declarauit) id qđ non erat admodū obſcurū, ubi. s. eſset locatus uillus oblongus, per quem uirtus attractiua naturalis ſuā exercet opationē, quē dixit eſse in ore ſtomachi, & Iſophago, ita, qđ magis latebat, apuiſset. Poſitum. ſ. uilli lacerti transglutiendi, an eſset in Iſophago, an in pharynge. i. faucibus, ī qbus illum Gal. procul dubio collocauit, ut ſatis fuit a nobis ſupra declaratum, quis Auicenna poſtmodum libro tertio eū, in capite meri eſse nobis inſinuauerit. Vbi ſcribit ea uerba, quæ etiam ſupra recitauimus. Et nō mouetur aliqđ iſtorū mēbrorū quæ ſunt uia cibi p lacertos, niſi duo extrema. ſ. caput, & ē meri, & inferius, & ō ficteris. Pharynx autē nō eſt Iſophagi, ſiue meri caput ſecundum Gal. ſed illud ſpacium oris ad qđ caput meri terminatur, ut etiam ſupra a nobis fuit declaratū.

Galenus.

Qūo đglutitō ſit motus, ꝑtī nālis, ꝑtī animalis.

Miror autem de expoſitoribus Auicennæ, tam uetuſtioribus, q̃ recen/tioribus, qui in his in quibus ſunt Galenus, atq; Auicenna concordes, ſicuti in contractione ſtomachi, tempore deglutionis, & eodem tem/pore eleuatione epiglotti, ab eorum communi opinione receſſerunt. Vbi autem fuere diſcordes, ſicuti in muſculis faucium, atq; meri, nullã inter eos diſcordiam notauerunt, neq; duos medicinæ principes in eã dem ſtuduere reuocare concordiam, cui præcipue ſtudio, cum Iacobus de partibus nouiſſimus Auicennæ expoſitorum uideatur incumbere, in hac parte uiſus eſt quodammmodo dormitare, quaſi Auicennæ con ſentiens, & idem putans Galenum, atq; Auicẽnam, de his muſculis di cere, qui ſint harum extremitatum proprii, alterius ſuperioris, quæ uocatur caput meri, ſiue gulæ, alterius inferioris, quæ a iunioribus medicis, ptim barbare, partim latine loquentibus, nominatur anus, at q; ſicteris. Idem tamen Iacobus, primo canonis, fen prima, capite de anatomia muſculorum, id in quo Galenus, atq; Auicenna conueniũt, de motu epiglotti ſurſum uerſus, & motu Iſophagi uerſus deorſum tẽ pore deglutiõis, animaduertit, & Galenum allegat ſuper his motibus ſexto de iuuamentis membrorum. Verum & ipſe, ſicut etiam Gẽtilis, non meminit ſe poſtea tertio canonis, eoſdem motus contrarios meri ſ. atq; epiglotti, non muſculis, qui ſunt uirtutis motricis animalis in/ſtrumenta, ſed magis uillis tunicæ meri interioris, qui uirtuti attra/ctiuæ naturali obſeruiũt, contribuiſſe. Quare diligẽtius cõſiderãtibus doctrina Aui. cum tot expoſitoribus, qui partim alii ab aliis, ptim iidẽ a ſe ipſis, in uariis locis diſcordant, chaos quoddam uideri poſſit, qua cõfuſiõis obſcuritate nihil poſsit eſſe humanæ uitæ piculoſius. Nos ſa/ne ad hãc amouẽdã, atq; extirpãdã, & noſtræ ætatis hoĩbus lucẽ aliq̃ ueritatis aperiẽdã, ptim librorũ Gal. medicorũ pricipis trãslatiõibus, ptim ĩ eoſdẽ cõmẽtatiõibus, die, noctuq; laboramus, q̃uis certo ſciamus nos hoc labore noſtro apud illos, q mallũt didiciſſe, q̃ diſcere, plus odii. q̃ gratiæ cõſecuturos. Sed iã ad id qđ reliquũ eſt noſtri ĩſtituti redea mus. Erat aũt noſtrũ inſtitutũ nõ modo nos in his, in quibus fuimus a Pli. patrono notati, ſed & una Hermo. q pariter accuſatur, defenſa/re, q̃uis Pli. patronus meo nomini in ſua parcat præfatione, Hermo/lao non parcat, ſiue q; maiorẽ gloriã ex Hermolai, q̃ ex noſtri æmula

Iaco. đ ptibus lapſu memoriæ ſibi cõtradicit.

Doctrina aui. quodã ueluti chaos.

tione ſe aſſequi poſſe ſperauerit, ſiue hoc noſtræ amicitiæ dederit, quã
illi gratiam rependimus, nuſq̃ ipſum in toto opere nominantes, ſed
Defenſio ſolum patroni Plinii appellatione inſignientes. Hic ergo Pli. patro/
Her. i lac nus, etiam in lactibus accuſat Hermolaum, tamq̃ inepte Theo. excu/
tibus, ſantem. Sed qui poteſt eſſe inepta excuſatio, cum uir doctus alterum
doctrina parem, ſicubi aberrantem animaduertit, quoniam humanũ
ſit aliquando aberrare, idem erratum ſi non omnino, uera ſaltem ꝓ
babili ratione defendit, ubi præſertim non rei inſcitia, ſed potius uoca
buli fuiſſe deprehenditur, quam nos toties Plin. patrono, in eius ana
tomicæ condonamus, non uocabulorum, ſed rerum potius ignorantiã
redargui in ſcribentibus debere iudicantes. Hoc tamen in loco ſumus
utrunq; facturi, hoc eſt non tantum res, ſed etiam nomina perſcruta
ri, quando quidem id faciendi nobis Plinii patronus dedit occaſionẽ,
qui Theodorum damnat non recte meſenterion lactes interpretan/
teꝫ, & Hermolaus carpit in hoc Theodorum inepte (ut ipſe inq̃t) ex
cuſantem. Vicinitatẽ membri (ait Plinii patronus in ſua anatomice)
dediſſe quibuſdam errorem, quo lactes pro meſenterio ſæpe dixerũt.
Hunc prius animaduerterat in Theodori translationibus Hermola
us de quo mirari ſe dicit, ꝙ lactes pro meſenterio acceperit. Si quis
tamen Theodorum tueri uelit pro meſenterio lactes interpretantẽ.
Sciat inquit partem, & id quod continetur, pro eo quod continet acce
ptam. Sic quidem Theodorum Hermolaus excuſat, uel potius dat al/
teri excuſandi uiam, quam ſicuti ego non omnino probo, ita Plinii pa
tronus ineptam cenſet, ipſe forte magis inepte iudicandus de meſen
terio ſcribere meſenterion, icirco tale apud græcos nomen adeptum
quod medium ſit inteſtinum, cum meſenterium non ſit inteſtinum, ſed
potius in medio inteſtinorum collocatum. Vnde & illi apud græcos
Vnde di/ nomen, a poſitu ſcilicet ſuo, ſicuti & alterum apud eoſdem græcos eſt
catur me/ a propria ſubſtantia ſortitum, quo meſarcon appellatur, quoniam oẽs,
ſenteriũ. quæ ad ipſum ex epate uenas, feruntur, una cum adiacentibus arte/
riis circumquaq; ambit, atq; complectitur. Talem.n. duarum appella/
Galenus. tionum Galenus noſter i ſuis de anatomice libris rationem aſſignat.
Nec minus Plinii patronus, in primi ex gracilioribus inteſtinis, qui
una cum aliis lactes complet, peccat nomeclatura, quod dicit pyloron

a græcis uocari, qđ idē & ſi Cælſus dicat, & Cælſum ſecutus Hermo/laus. Hoc tamen non adeo eſt illis errori tribuendū q̄ plus eloquētiā, q̄ medicinæ artem ꝓfitentur, q̄tum Pli. patrono, q̄ eiuſdem ꝓfeſſor artis galenum magis, atq; Auice. ubi ambo concordant, debuit in nominibus medicinalibus imitari. Vterq; āt autor pylorō, ſeu portonariū. Sic. n. Auice. & medici iuniores Aui. ſectantes nominant. Inter gracilia inteſtina nō numerant, ſed primū qđē ex illis ait Galen. ἐκφυσιν .i. exortum nominari, quia ex pyloro primus exoriatur, aut dodecatylū, ſeu ut nunc medici loquuntur duodenum, quia ad lōgitudinem duodecim digitorum extenditur, Auic. quoq; fen ſexta decima, tertii, capite, de anatomia inteſtinorū, q̄ ſunt numero ſex primū ait eſſe duodenū. Supra uero fen. xııı. capite de anatomia meri, & ſtomachi ſcripſerat de portonario, & duodeno, hæc uerba. Et in inferiore parte ſtomachi eſt foramē, cui continuatur inteſtinum duodecim digitorum, & hoc quidem foramen nominatur portanarius, & eſt ſtrictius foramine ſuperiore. Quoniam eſt tranſitus eius quod eſt contrarium ei, & iſte quidem meatus clauditur uſq; quo completur digeſtio, ex quibus Auic. uerbis, quæ hoc in loco ſcribuntur, duo elici poſſunt quæ ēt Gal. ſentit portanarium non eſſe primum inteſtinum, ſed id foramen cui continuatur primum inteſtinum, & eſſe ſitum in inferiore parte ſtomachi, ita ꝙ potius eſſe ex ſub̄a ſtomachi, q̄ inteſtinorum debet iudicari, licet de hoc idem Auic. poſtea fen ſexta decima, capite antea allegato, cōtrariū determinauerit ſcribēs in hunc modū. Et inteſtinū duodenū eſt fundo ſtomachi cōtinuatū, & habet orificium ſequēs ſtomachum, & nominatur portanarius. Item paulo inferius eodem capite de amplitudine orificii duodeni. Et eius quidem amplitudo, eſt amplitudo orificii eius, quod nominatur portanarius. Verū Aui. præter id quod ſibi ipſi uariis in locis uidetur repugnare, ē etiam in hoc Ga. contrarius, q̄ multis in locis innuit pyloron eſſe imam uentriculi partem. ſicuti cum libro ſecundo artis paruæ hominē pituitoſum quotidie euomentem bilem, dicit huic affectui fuiſſe obnoxium, quoniam meatus q̄ bilioſum eructat humorē, nō paruā huius partem ad pylorū uentriculi tranſmittebat. Sed manifeſtius idem Galenus pylorum eſſe ex ſub̄a uētriculi, non dodecatyli, ſeu duodeni declarat aliis uer

Auicenna

Auic. ſibi cōtrarius atq; gale.

bis , libro ſexto de aggreſsibus anatomicis in hunc modum ſcriptis.
Statim autem uidebis,ſi diligentius animaduerteris,in locis quæ por
tæ epatis nominantur meatum,qui ex bilis conceptaculo uenit ad ex
ortum inteſtinorum,non multuȝ poſt illum qui pylorus nominatur.
Hunc autem ipſum pylorum in quibuſdam animalibus uidebis craſ/
ſiorem habētem,ſecundum propriam circumſcriptionem,ſubſtantiam
uentriculi,ubi primum ,ex ea enaſcitur inteſtinum .Nō nulli uero nō
dum eum inteſtini appellatione dignum putant priusq̄ implicari
incipiat,ac propterea quidam uocant ipſum exortum ſimpliciter,non
nulli cum hac adiectione δοδεκάτυλον.Ex quibus Galeni uerbis ,
ſi quiſpiam diligentius ipſa perpenderit,id quod nos dicimus poterit
intelligere.Inteſtinum quod a iunioribus duodenum nominatur , qđ
nō nulli ex uetuſtioribus,neq; inteſtinum appellandum eſſe iudica/
runt,quoniā nō eſſet implicitum,diuerſum eſſe a pyloro ꝓpriā habē
te ſubſtam imā uentriculi partem,sed craſsiorem,neq; ad pylorō ,ſed
paulo inferius(hoc eſt)ad exortum , siue duodenum, bilem tranſmit
ti ꝑ propriū meatū,ab ea ueſica quæ conceptaculum bilis nominatur,
prodeuntem.De quo meatu,unus ne ſit,an geminus,& ad quē locum

Err.mūdini,& medicorū ipſum ſequētiū ꝗ meatu portante bilē ad inteſtina. galenus.

terminetur ſcio a medicis iunioribus pleriſq; ignorari q Mūdinū ſe/
quentes,putant meatū hūc circa ſui initia eſſe unū,demū ī proceſſu in
duos ſecari ramos,quorū maior in pluribus hoībus feratur ad duode
nū,alter uero minor ad fundū ſtomachi,ut ex calore bilis ad eum ꝑue
nientis ſtomachus ad concoquendū cibum fortior efficiatur . De quo
tamen uſu Galenus,neq; libro quarto de utilitate partium, neq; usq̄
alibi in ſuis ſcriptis fecit mentionem.Quin potius libro quinto de uti
litate partium quærit,cur natura nō æque meatum fecit bilem impor/
tantē ad uētriculnm pertingentem,ſicuti ad exortum,ſiue duodenū.
Et reſpōdet nō eſſe hoc naturæ negligentiæ adſcribēdū,ſed potius be
nignitati,quæ paruo cōmodo,qđ ex tali meatu uētriculus erat aſſecu
turus,aliud multo maius īcōmodū noluit corrogari cōtinuā.ſ. ciborū
euomitionē quos flauæ bilis acritudīe uētriculus irritatus nō poſset
eo,quo concoqui debent,tempore retinere. Sententia ergo Galeni eſt
quā ēt lib.ıı.de temperaturis,ſiue complexionibus manifeſtat, meatū
hunc non ſemper eſſe duplicem,ut uidetur ſentire Mūdinus , q aliter

neſcit ſoluere Galeni dubitationem,tertio de uirtutibus naturalibus, quõ p idem collum cyſtis fellis attrahit choleram,& expellit,ſed aliquã do ſimplicem,& cum ſimplex eſt ad inteſtinum medium inter pylorũ, atq; ieiunum (ideſt) ad exortum,ſiue duodenum peruenire. Cum uero duplex ſit ramum eius,maiorem ad ſtatim,dictũ exortum,ſeu duodenum,pertingere,alterũ ãt minorẽ ad uentriculi fundũ paulo ſupra pylorum,& hoc maxima ex parte. Rariſsime autem contingere, ut loca permutentur, & maior ad fundum uentriculi, minor uero ad exortum,ſiue duodenũ,pueniat. Ex hac aũt pmutatione magnum dicit accidere incõmodum,quoniã cõtinuo uentriculus flauam recipit bilẽ, & ſubinde euomere cogitur,antequam cibum aſsumat. Quod ſi retineat magnum,ex eo ſentit detrimẽtũ. Quibus uero meatus eſt oĩo ſimplex,his bilem uniuerſam Galenus inqt ad ieiunum defluere inteſtinũ. Ex quibus Gal. dictis poſſumus plura colligere. Primum magis hominũ naturæ cõuenire huius meatus ſimplicitatem, quam duplicitatem. Secundo loco,ſi duplicitas adſit,cõuenientius maiorem ramum ad primũ inteſtinum exortum,uel duodenũ nominatum peruenire. Nã ſi cõtrarium eueniat,eſſe naturæ multũ aberrantis peccatum,ſicuti parũ aberrat, cum ex ſimplici duplicẽ facit,& minorem tranſmittit ad fundum uẽtriculi,ut minus ei poſſit officere. Hãc autem Gal. opinionẽ de bilis meatibus,confirmant uerba Auicennæ,lib. tertio,ſen. xv. tractatu de anatomia fellis,in hunc modum ſcribentis. Et plurbus hominibus eſt meatus unus continuus cum duodeno,& paulo poſt ſubiũgentis, hæc uerba. Et non fuit creata in pluribus fellibus uia ad ſtomachum, ut lauarentur humiditates cum cholera, ſicuti lauantur humiditates inteſtinorum,niſi quia ſtomachus læditur per eas,& patitur nauſeam, & corrumpitur digeſtio in ipſo.per illud quod miſcetur cibo de humore illo. Idem Auicenna ſen prima,primi,doctrina quarta, capite primo,duas tantum choleræ exponit utilitates,unam quæ eſt, ut ipſe ait inteſtina a ſtercore,& uiſcoſo flegmate abluere, aliam inteſtina ani, & muſculos purgere, ut quid ſit ei neceſſarium ſentiat, & egeſtiones emittat. Tertiam ãt,quã Mundinus ſcribit choleræ euntis ad fundum ſtomachi, ad confortandum digeſtiuam, omnino Auicenna reticet. Quare fruſtra Auicennæ expoſitor, quicunq; ſit ille,cuius expoſitio

Aui. cum gale. conſcorſã meatibus bilis

cum aliis habetur impreſſa in expõne primi capitis,fen.xv.tertii ſcribit hæc uerba.Conſiderandũ primo,ꝙ ſi cholera uadat ex felle ad ſtomachum,ſolum uadit,ut digõnem iuuet,nõ ut abſtergat,uel mundificet,& ideo paruus fuit meatus,qui ex felle uenit ad ſtomachum,ſed in quibuſdam pp errorem in principio generationis.E cõtra fit, ut hic Aui,& ſcđo de complexionibus gale. Hanc autem cõſideratione̅ eſſe ſuperuacuam,nõ ſolum galenus lib.ii.de complexionibus,ſed ẽt Aui. hoc loco demonſtrat, cum dicat in pluribus eſſe meatum unum continuum cum duodeno,quod ĩt galenus innuit ſcđo de complexionibus. Qđ ſi ex uſu naturæ foret,ẽt alter meatus paruus, qui cholerã ad fundum ſtomachi deportaret,non eſſet in pluribus meatus unus,ſed duo. Et ſi enim aliquãdo natura aberret ĩ principio generationis, in pluribus tame̅ ſortitur finem que̅ intendit,ſicuti in pluribus hominibus quinq; generat digitos,in paucioribus aũt ſex,aut quatuor. Vellem ãt ut expoſitor Auicennæ cauſam reddidiſſet,ob quam pauca quidem bilis per paruum meatum tranſmiſſa ad fundum ſtomachi poſſit ſtomachum concaleſacere,non poſſit autem ipſius abſtergere ſuperfluitates,uel omnino rationem attuliſſet,cur paruus igniculus ſit neceſſarius illi membro calefaciendo cui tot fornaces,ome̅tum,ſplen, epar, & ipſum præterea cor,principium , & fons caloris naturalis , ſuum calorem impertiuntur.Neq;.n.temere Galenus dubitauit,non cur uentriculi calefaciendi gratia,ſed cur eius ſuperfluitates abſtergendi,nõ ita ad ipſum nã meatum feciſſet,bile̅ apportantem,ſicuti ad inteſtinũ a iunioribus medicis duodenum appellatum.Nam ſecunda dubitatio non caret ratione,cum idem uentriculus plurimas accerue̅t ſuperfluitates, & (ut Auicenna inquit)ſit lacuna flegmatis.Prima autem futilis uideri poteſt,eſt.n.ac ſi dubitaretur,cur foco ardenti parua ſtipula non adiungeretur.Cauſam autem ob quam mundinus exiſtimauerit ſolui dubitationem Galeni libro tertio de uirtutibus naturalibus, dice̅tis p ide̅ collũ attrahi choleram,& expelli,quoniã(ut mũdinus inqt)ide̅ eſt collũ uſq; ad quandã diſtantiaʒ,poſtea bifurcatur,cauſam in q̃ talis ſolutionis ignorare me fateor,quoniã ſi aliqd ualeret,tũc oporteret ẽt collũ matricis ee̅ bifurcatũ,cum æque p ipſũ attrahatur,expellaturq;,ſicuti p collũ ueſicæ felleæ,ſiue cyſtis fellis.De utroq; enim collo

Galenus loquitur tertio de uirtutibus naturalibus,& per utrūq; uult fieri nō minus expulſionem,q̃ attractionem, ſicuti p eundē meatum gulæ ſiue meri,et cibus attrahitur,et aliquando expellitur, ut in uomitu contingit. Plinii autem patronus multo plus,q̃ mundinus, aberrat. In ſua enim anatomicæ hoc collum non ſolum biſurcauit (ut mundini utar uocabulo) ſed ēt triſurcauit. Nam primum ex ipſis in medium iecoris dicit deriuare, alterum euidentiorem deſerri ad pylorum omnium maximum ad inteſtina productum,qui lactes nominantur,ex ſecundo autem qui ad pylorum deriuat traddi ait a' quibusdam oriri, alterum qui in imum ſtomachum tendit negari ab aliis, hoc autem nō eſſe perpetuū Idem Pli.patronus aſſerit,& recte qdē, quoniā hæc quoq; eſt Galeni ſententia,ut retro declarauimus. Nō recte autem,atq; omnino a galeno diſſone,præter illū q deſertur ad pylorum,alterum ſcripſit,& qdem maximum ad inteſtina produci, quæ lactes nominantur. Ex eorum.n.numero præter ieiunum,& tenue, etiam pylorus eſt,qui duodecim digittorum mēſuram continet,ut Plinii patronus ſcribit capite de tribus inteſtinis gracilioribus,in quo ēt capite ſcribit ad hoc ipſum inteſtinum meatum fellis pertinere. Qđ cū ſcripſiſſet non debuit poſtea alio capite præter hūc meatum fellis, qui fertur ad pylorum (hoc eſt) ad primum ex his,q lactes complēt,inteſtinū alterū maximum facere,qui ad lactes producatur, quoniā antiqui medici,ueluti galenus,atq; Auicenna,quemadmodum ſupra oſtēdimus,unum tantum fellis meatum prodidere,qui a ueſica, quæ eſt bilis conceptaculum, ad primum inteſtinorum deriuat,quod Pli.patronus pyloron nominat,galenus exortum,& dodecatylon. Auicenna,& reliqui medici iuniores duodenum,q̃q̃ ſciam Plin. patronum ſe poſſe in hoc Auicēnæ autoritate defendere,q tertio canonis,fen.xvi.capite de anatomia inteſtinorū,ſcribit cholerā citrinā uenire ad ieiunū inteſtinū ;unde forte Pli.patronus poſſit argumētari, q; nō ad pylorō ſolū,ſed ēt ad ieiunū,alter fellis meatus pducatur, ſed meminerit Pli. patronus nō eſſe aliū meatū inteſtino ieiuno neceſſariū,pp bilis flauæ receptionem, ad quem ſatis,ſuperq; de ea,a primo inteſtino,ſiue pyloros,ſiue exortus,aut duodenū noietur,deſcēdit. Quare magis pprie gale.loquitur,quū ſcribit libr.ii.de temperaturis,ſiue complexiōibus,

Gal. ma/gis ꝓprie locutus, q̃ aui. d̃ rece ptiõe bilis i ieiuno. ſupra a nobis allegato. Quibus ſit iſte meatus ſimplex bilẽ uniuerſam ad ieiunum deſſuere. Magis inq̃ proprie, q̃ Auicenna loqtur, dũ deſſue re, & nõ uenire talẽ humorem ad ieiunũ ſcripſit inteſtinũ, ut q ſciret eõ potius eius humoris ex alio inteſtino ſupiore deſſuxũ, q̃ aduẽtũ, qd ẽt ſcire oportuit Auic, ne alioquin uariis locis contraria sẽtiret, ſiqdẽ, idẽ Auic. fen, xv. tertii, capite de anatomia fellis, ſcribit fellis meatum in pluribus hoĩbus cũ duodeno cõtinuari. Et hæc qdem de meatibus bilis dicta ſufficiãt, in quibus Pli. patronus, nõ parũ meo iudicio, ut an tea oſtẽdi deerrauit, & tãto minus, q̃ alii medici, q Barbarã medicinã ꝓfitẽtes, ex malo intellectu uerborũ Aui. atq; Gal. duos eẽ meatus, ẽt in naturali diſpoſitiõe credidere, alterũ q uadat ad pylorũ, alterũ ad duodenũ. Tãto iq̃ mĩus debet excuſari, q̃to ipſe nõ Barbarorũ, ſʒ gal. præcipue ſectator, tũ in aliis, tum in his quæ ad anatomicen maxime attinent uult exiſtimari. Sed non minus idem Plinii patronus in ip ſis inteſtinis, tum a uero, tum a Gale. ſententia recedit, ut cum ſcribit, Inteſtinum ieiunum non ita eſſe implicitum, ut reliqua. Hoc enim fal ſiſſimũ eſt, & dictis autorum, & his quæ ſenſui manifeſtantur, oĩo con trarium. Primum .n. Inteſtinum quod idem Pli. patronus pylorõ, alii duodenum nominant, eſt multo minus implicitum, imo nullo modo implicitum, obquam cauſam quidam, ut Galenus non uno in loco, ſed pluribus teſtatum reliquit, neq; inteſtinũ nominãdum cenſuerũt, neq; (ſi eidem Gal. credimus) tenue inteſtinũ eſt magis, q̃ ieiunum impli ci tum, immo aut æque, aut etiam minus, ſi quidem multitudo inuolutio num in inteſtinis, tum aliam ob cauſam, tum ob hanc etiam eſt neceſſa ria, ut plures uenæ ad ipſas terminẽtur, quod uidetur ſentire nõ gal. tantum, in ſuis anatomicis, ſcribens ieiunum inteſtinum in multas in flecti inuolutiões q̃, plurimum uaſorum, habẽtes, ſed etiam Auic, q ait unam inter alias cauſaʒ eſſe inuolutionum cõtinuationem orificiorũ uenarũ ſugentium. Quare ubi plures ſunt uenæ, ibi plures eſſe inuo lutiones, nõ modo fit ueriſimile, ſed propemodũ neceſſariũ. Plures aũt

galenus eſſe uenas in ieiuno inteſtino, q̃ in tenui. Galenus quoq; teſtatur lib. ſexto de aggreſſibus anatomicis, ubi ſcribit, tenue inteſtinum eandẽ hẽre cũ ieiuno ſubam, tãtũ differre duobus, & qa nũq̃ uacuũ iuenitur & qa nõ hẽt tantam uaſorũ multitudinẽ. Hanc maiorem uenarũ i ie

iuno multitudinem etiam Auicēna,capite ſupra allegato,confirmat. In eo tamen a Galeno,atq; etiam a ſe ipſo diſsentit,quoniam poſt ieiunum uult duodenum plures habere uenas,q̄ reliqua inteſtina.Galenus non duodenum,ſed potius tenue,ſecundum tenere locum in uenarum abundantia,nobis inſinuauit,cum dixit ea uerba ,quæ nuper adduximus.Inteſtinum ieiunum in multas infſecti inuolutiones, q̄plurimum uaſorum habentes.Auicenna quoq; idem ſentire cogitur ſi uelit alteram ſeruare cauſam multitudinis inuolutionum in inteſtinis,quæ eſt ſecundum ipſum continuatio orificiorum uenarum ſugentium.Vbi.n.ſint multæ uenæ ibi multas oportet eſse inuolutiões. Quod ſicubi nullæ ſint inuolutiões,nec ibi tantam eſse uenarum multitudinem eſt exiſtimandum. Nullas autem ineſse duodeno inteſtino inuolutiones pariter Auicenna fatetur,fen.xvi, capite de anatomia inteſtinorum,uidelicet ubi ſcribit hæc uerba. Et pars iteſtini ſubtilis,quod ſequitur duodenum,nominatur ieiunum,& in hac quidem parte eſt initium inuolutionis,& circuitionis,& reflexionis ,& quaſi ſint eiuiæ plurimæ. Si ergo inuolutiones tunc primum initium habent,cum primum ieiunum inteſtinum poſt duodenum exoritur, ſequitur ipſum duodenum nullas habere inuolutiones, & conſequio neq; uenarū multitudinē.Quare ſi Auicen.nollebat in ſuis ſibi ſentētiis Repugnare,debebat dicere poſt ieiunum in tenui eſse uenarum meſaraicarum multitudinem, in quo & idem Auicenna fatetur eē reuolutionem unam poſt aliam,iccirco & id nominat, non ſolum inteſtinum longum,ſed etiam inuolutum,& reuolutum,quaſi ipſum habeat plures etiam,q̄ ieiunum inteſtinum reuolutiones,unde quiſpiam poſſit colligere maiorem in eo eſse uenarum multitudinem,q̄ in ieiuno, nedum q̄ in duodeno.Tenue autem inteſtinum plures habere,q̄ ieiunum reuolutiones Cælſus quoq; concedit,quem autorem Plinii patronus, non ſolum in ſententiis, ſed etiam in uerbis ſtuduit imitari, licet pluſquam Cælſus errauerit,qui libri ſui de mediana, uolumine quarto, non ſcribit ieiunum inteſtinum minus eſse, q̄ reliqua implicitum. Ex his.n.uerbis ſequeretur duodenum eſse magis implicitum,quod partim Galenus,partim Auicenna negat qui uult, & ipſe reuolutiones primum incipere in ieiuno inteſtino, Nō inq̄ id ſcribit

aui.a gal. & ſe ipſo diſſonus.

Cælſus.

Cælſus quod Plinii patronus,ſed tantum hæc uerba.Ab ea ſcilicet iũ/
ctura quam pylorum uocant,ieiunum inteſtinum non ita implicitum,
Inde tenuius inteſtinum in ſinus uehementer implicitum,ita q; debe
mus intelligere fieri non inter pyloron ,atq; ieiunum,ſed tantum in
ter hoc,& tenue utrum eorum ſit , uel magis ,uel minus implicatum,
comparationem,quam Plinii patronus etiam ad pyloron fieri, & py/
loron eſſe magis,q̃ tenue implicitum,rem penitus falſam in ſua anato
micæ ſignificauit.An uero ieiunũ ſit magis,q̃ tenue implicitum,ut par
tim ex Galeni,partim ex Auicen. uerbis colligi põt,an contra ut Cæl
ſus apertiſsime nobis oſtendit his uerbis.Tenuius inteſtinum eſt in ſi
nus uehemẽter implicitum,& ieiunũ nõ ita implicitũ,nõ auſim decer
nere.Sed ex ſectiõibus uidẽdum relinquo.Illud auſim p certo affir/
mare Mũdinũ in ſua anatomicæ errare ſcribẽtẽ,Ieiunũ inteſtinũ ean
dẽ habere,quã rectum inteſtinũ rectitudinẽ . Hoc.n.uериſsime potuit
de duodeno dicere.De ieiuno aũt ꝓtulit falſo,ſicuti & illud alterũ,q
ad ileon,ſiue tenue inteſtinnm,plures ueniãt uenæ meſaraicæ, q̃ ad
aliquod, aliud inteſtinum Gale,atq; Auicennã cõtraria aſſerentibus,
primum ſcilicet ex inteſtinis gracilibus ieiunum inteſtinum inuolutio
nes ſuſcipere . Galeno uero duabus differentiis , ieiunum a' te/
nui manifeſte ſeperantes,& quia tenue non inuenitur uacuum , &
quia non habet idem tenue tantam uenarum multitudinem .
Neq; illud uerebor dicere ,licet minus libẽter,ubi de erroribus agi
tur,faciam de uiris eloquentibus mentionem.Non unq̃ uerebor dice/
re Plinii patronum,una cum Cælſo aberrare,ſcribẽtes iccirco pylo/
Cælſus taxatur.. rum inteſtinum,hoc nomen apud græcos eſſe ſortitum, quoniam por
tæ modo per partes inferiores ea quæ excreturi ſumus,emittit. Neq;
.n.adhuc finem inteſtina,præſertim gracilia a natura sunt facta , ut
per ea excrementa alui inferioris emittantur , ſed potius ut ſint in/
ſtrumenta ciborum diductiõis, qui per uenas meſaraicas noĩatas ad
epar debẽt trãſmitti.Rectius ergo Galenus noſter pylorũ dicit ea ra
tione,ita fuiſſe nominatum,ſiue pro ima parte uentriculi,ſiue pro pri
mo inteſtino,huic annexo accipiatur,ut ueluti. ianitor iuſtus nihil p
mittat exire,qd nõ fuerit prius in chylum conuerſum,atq; cõcoctũ.Ta
lẽ aũt chyli bene cõcocti ſubſtantiã,certũ eſt p pylorũ ad inferiora in/

teſtina diduci,nõ ut excernatur,ſed potius ut intra corpus retineatur, ui epatis in ſanguinẽ trãſmutanda,ex quo omnia mẽbra debẽt nutriri.Quare Gale.lib.v.de utilitate partium aperte pronunciat inteſtina non eſse ſuperfluitatum excretionis,ſed alimentorum potius,ut diximus,inſtrumenta.Quod ſi una cum chylo , ut nõnulli opinantur illa etiam per pylorum exeant,quæ uel ſuæ quantitatis,uel qualitatis ratione ab epate repudiat,poſtea ſumus excreturi, nõ tamen horum ratione meatus iſte a græcis fuit pylorus appellatus,ſed altera potius . quam paulo antea ex Galeni autoritate approbauimus . Deinde qđ nõ eſt de nomine,ſed de re ipſa contentio,Plinii patrono negabimus alui excrementa,quæ ſtercora nominantur,formam ſuam ſubſtantialem ſuſcipere in ſtomacho,ut partim ex his uerbis,quæ modo cõfutauimus,partim ex aliis quæ in ſua anatomice ſcripſit,uidetur exiſtimaſſe,ubi ſcilicet ait excrementa in colo inteſtino diutius immorari, atq; ibi quandam effigiem ſuſcipere.Quid.n.per hæc uerba Plin.patronus nobis inſinuat?niſi ſe quoq; in eadem hæreſi eſse in qua, & Gentilis, & Iacobus forliuienſis,& omnes fere Auicennæ expoſitores,qui uolũt Gẽti.Iac. forliuiẽſis
nõ ſolum ex Auicennæ,ſed etiam Galeni ſententia ſtercora ſuũ eſse, ſeu formam ſubſtantialem ſuſcipere in ſtomacho,Colorem autem,atq; figuram ĩ inteſtinis,neq; animaduertunt,ꝗ multa abſurda ex tali opinione ſequantur,quæ nõ modo Hippocratis, atq; Galeni dogmatibus aduerſantur,uerum,& ſenſui,atq; experientiæ repugnant .Habetur Hippocratis aphoriſmus ſeptima particula aphoriſmorum , in hunc modum ſcriptus in.Ileo Vomitus,& ſingultus malum.In cuius aphoriſmi expoſitione Galenus inquit, accidere hæc in ileis exitialibus , in quibus ſtercus aſcendit ad ſtomachum.Ego uero nõ uideo, cur nõ eoſdem caſus poſsit efficere ſtercus in ſtomacho genitum,quos facit aſſcendens ab inteſtinis,ad ſtomachum.Quare ſi ſtercus ſuum eſse habeat in ſtomacho,ut uolunt ſupra memorati uiri,quottidie homo fieret ileoſus,quottidie uomeret,ac ſingultiret,neq; id foret neceſsarium,qđ de ileo ſcribit Galenus lib.iii.de potentiis naturalibus, in tali paſsione nõ poſse ſtercus ex ire per os, niſi prius pertranſeat totum tenue inteſtinum,& pylorum,atq; uentriculum, & Gulam , ſi in ſtomacho prius ſuam habuiſset,idẽ ſtercus generationem,quã in inteſtinis hẽre

gradlibus dedarat idem Gal.eodem libro tertio.de potentiis natura libus,duobus in locis,primo quidem,ubi ita ſcribit. Oſtenſum aũt eſt & prius,ꝙ nihil ſubito in contrariam trãsfertur qualitatem.Quomodo igitur panis fiet ſanguis?Quomodo beta,uel faba, uel aliquid aliud? niſi prius aliquam aliam alterationem ſuſceperit. Quomodo autem ſtercus in inteſtinis gracilibus ſubito generabitur? Quid in iſtis uehemẽtius ad alterationem exiſtit, ꝗ in uentriculo,nunquid tunicarum multitudo,uel proximiorũ uiſcerum appoſitio,uel moræ tẽpus uel natura quædam in inſtrumẽtis caliditas.Item eodem libro inferius ſimilia uerba Galenus ſcribit,ex quibus colligere poſſumus,ſtercus ſecundum ipſum,in inteſtinis gracilibus,& nõ in uẽtriculo primũ generari.Sunt autem hæc. Neq; enim cibi quidem antiquam mutant qualitatem,adeo uelociter,ut cũ in tenuia inciderint inteſtina,ſtatim ſint ſtercus.Bilis autem non multo magis,uel urina,ubi uenas exierint,mutant qualitatẽ citiſsime tranſmutationẽ,ac putrefactionẽ ſubeuntia.Apparet autem ex his Galen.uerbis utroq; in loco cõſcriptis, ſtercora fieri in inteſtinis tenuibus,nõ ꝑ ſepationẽ, et depurationẽ a chylo,ut Iacobus forliuienſis,in ſua quadam ſcripſit concluſione quæſtionis tactæ,ſecunda particula aphoriſmorum,in qua quærit quo in loco fex uel egeſtio ſuam recipit formam,non inquam per ſeperationẽ,& depurationẽ,ſ; alterationẽ magiſ,quæ ad ſubſtãtiã terminatur, Vnde & idẽ Iacobus tertiã ſcribit cõcluſionẽ,quã dicit poſſe ꝓbabiliter ſuſtineri.Aliq̃do fecẽ,tã quo ad ſubſtãtialẽ,ꝗ ad accidẽtalẽ formã in inteſtinis acquiri.Hoc autem non aliquando fit,ſed ſemper in hominibus ſanis,ut ex uerbis galeni ſupra allegatis patere poteſt. Cui tamen galeno Iacobus contrariam adſcribit opinionem,ꝙ ſcilicet forma ſubſtantialis in corpore naturaliter diſpoſito,& debite recto acquiritur in ſtomacho. Hæc enim eſt prima concluſio Iacobi,quæſtione allegata. Secunda autem altera tacta,ꝙ ſeperatio, & depuratio fecis a chylo,& accidẽtalium diſpoſitiõum acquiſitio,quibus fex a chylo diſcernitur,acquiritur in inteſtinis,Per quas duas cõcluſiões putauit Iacobus ſe inter galenum,atq; Auicẽnam feciſſe cõcordiã,quaſi prima cõcluſio foret ex gale.ſecũda aũt ex Auic.opiniõe,& neutra alteri cõtradiceret.Quod ſi ita eſſet,ut Iacobus exiſtimauit,tũc oĩs cõtra/

Iacob. forliuienſis.

dictio inter Auicennam,atq; galenam tolleretur. Verum res contra ſe habet. Nam ut ex antea dictis apparet, galenus eſt ipſe qui sentit ſtercus in inteſtinis tenuibus generari, ſicuti Auicenna in ſtomacho, quã Auicẽnæ eſse opinionẽ poſsum nihilominus ex pluribus Auicennæ uerbiſ demõſtrare. Nam ſen sexta decima terti, Capite de anatomia inteſtinorũ aſsignãs cauſas Auicen. ob quas orificium duodeni ſit ſtrictius, q̃ meri. Inter alias hanc quoq; ſcribit, quoniam penetrãti in meri nõ attribuitur ex uirtutibus naturalibus, niſi uirtus una, penetrans aũt in inteſtino primo patitur a duabus uirtutibus, quarum una eſt expulſiua, quæ eſt in ſtomacho, & altera eſt attractiua, quæ eſt in inteſtinis, & adiuuat eam fæx, quæ prouenit propter ſummam cibi, et fit facilis propter illud expulſio per uiam temperatæ amplitudinis. Quæ poſtrema uerba indicant manifeſte fæces, quæ alio uocabulo ſtercora nominantur, in ſtomacho secundum Auicennam generari; Alioqn in ui attractiua duodeni, & aliorum inteſtinorum non attraherẽtur. Vnde coactus eſt dubitare gẽtilis, q̃d ſit illud q̃d ĩteſtina pricipaliter trahũt ſi tractus fæcis ẽ adiuuatiuus, & soluẽs dubitationem ſcribit hæc uerba, q̃ pricipalis attractio cibi ab ĩteſtinis fit, ut ĩteſtina uoluptuẽtur, & ex eo ſumãt aliq̃d, & q̃a fæx ĩ ĩteſtinis, ẽ p̃portiõalis, ſicuti urina ĩ ueſica, ideo iuuat hãc attractionẽ fæx, quæ p̃uenit ex sũma cibi. Itẽ paulo poſt ſoluẽs gẽtilis aliã dubitationẽ. An inteſtinis ſit uirtus attractiua, in eãdẽ ſñiam p̃ hæc uerba ſcribit. Dicẽdũ q̃ ĩ inteſtinis eſt attractiua uirtus. Nam ſi inteſtinis eſt aliqua uoluptuatio, eius q̃d ẽ ĩ eis, igitur illud attrahũt. Nã attractio ex uoluptuatiõe depẽdet, cũ attrahẽs attrahat p̃p uoluptuari, sed ĩ ĩteſtina uoluptuãtur, eo q̃d eſt in eis, cum aliquã ex illo reſocilationẽ recipiãt, saltẽ gracilia, & ẽt groſsa aliqualiter uoluptuãtur in fæce, queẽadmodũ canes in ſupfſuitatibus, ſic inteſtina ĩ fæce, ueſica in urina, & fel in cholera, ut tertio de uirtutibus nãlibus. Hæc q̃dẽ gẽtilis, q̃ ĩ suis uerbis uidetur sẽtire ita. Fæces trahi ab ĩteſtinis, ſicuti a ueſica urinã, gal. uero ne chylũ q̃dẽ uult trahi ab inteſtinis, ex quo nutriũtur, ne dũ fæces. Neq; uõ a ueſica, urinaq;. ſ3 alterũ q̃dẽ a uẽtriculo p̃ pylorõ ad inteſtina ꝓpelli, urinã uõ a renibus ad ueſicã p̃ meatus urinarios, ut d ĩteſtinis galen. ipſe multis teſtatur locis, quos nullã oĩo uult hẽre attractiuã, atq; iõ fibris,

ſeu uillis carere rectis. De ueſica autem libro .xi. de interioribus manifeſte declarat. Auicenna quoq; paulo ſuperius afferens pariter rationem, ob quam duodenum ſit ſtrictius, ꝗ meri, ſcribit hæc uerba. Et illud quod penetrat ĩ hoc inteſtino eſt lenius, & planius, & ſubtilioriſ quantitatis propter digeſtionem ſuam in ſtomacho, & cõmixtionem ſpumæ aquoſæ faecum. Quæ uerba exponens Iacobus de partibus nouus Auicennæ expoſitor, ſcribit in hunc modum. Et res quæ tranſeũt per portanarium, et duodenum, ſunt leniores, his & planiores. i. minus aſperæ, ſeu magis lenes, & ſubtilioris ſubſtantiæ, uel minoris molis, uel gracilioris. Primo cauſa digeſtionis, quam in ſtomacho acquiſierunt, quæ illic permiſcuit ſubtilia cũ groſsis, & ipſa adæquauit. Secũdo propterea ꝙ ꝗ ſibi admixtæ ſunt ſpumæ aquoſæ fæcũ, ſubtiliantur hæc ille. Verum Auicennæ rationes probantes primum inteſtinum eſſe ſtrictius, ꝗ meri, præter id ꝙ ſatis uidentur abſurdæ, Sunt etiam aliter uitioſæ, quia alteri contradicunt, per quam poſtea Auicenna ꝓbat ſecundũ inteſtinum ſẽp uacuũ reperiri, unde ieiuniũ nominatur, quia uidelicet cholera citrina uenit ad hoc idẽ inteſtinum pura (hoc eſt) impermixta faecibus, ut exponũt Auic. expoſitores. Nã ſi fæx Chylo cõmixta trahitur ab inteſtino duodeno, a quo ſtatim deſcendit ad ſequens inteſtinum ieiunum nominatũ, ꝗ̃ĩo poterit cholera citrina pura (hoc eſt) impermixta fæcibus peruenire ad ĩteſtinum ieiunum? In quo offendit fæces chylo cõmixtas, ſicuti et in aliis ſequentibus. Neq; enim poſſunt dicere integram faecum a chylo ſeperationem fieri in inteſtino, duodeno nominato, q aũt faeces chylo permixtas uſq; ad monoculum, & colon quoq; perueniret qđ indicant, & ipſius Aui. uerba capite allegato de inteſtino monoculo ſcripta, in hũc modũ. Et de eis eſt, quoniam hoc inteſtinũ eſt inicium reliquarũ conuerſionũ cibi ad feculentiam, & præparatiõis ſuctiones futuræ, accidentis ei ex neceſſaria, licet non ſit in illo illa ſuctio. In quibus uerbis uidetur Auic. ſentire fieri faecum a chylo ſequeſtratiõem peruenarũ meſſaraicarũ ſuctionem, etiam in craſsioribus inteſtinis. Galenus uero quarto de utilitate partiũ ſimilem ſequeſtrationem, non qdem fæcũ, ſi per fæces ſtercora intelligamus, ut intelligũt Auic. expoſitores, sed partiũ chyli terreſtriũ, quæ poſtea in inteſtinis gracilibus, in ſtercora trãſmutãtur,

uult primum in uentriculo fieri,ut uerba eiuſdem Galeni libr.allato indicant,in hunc modum ſcripta.Promptuarium autem hoc quod ci bum totum ſuſcipit, ceu diuina, & non humana exiſtens creatio,la/ borat circa cibaria primo labore,ſine quo inutile eſt,& in nullum com modum animali.Expurgat.n.ex eis,ſicuti qui circa tritici elaboratio nem artifices,ſi quid terræ,aut lapidum,aut ſilueſtrium ſeminum in/ fertur nocere corporibus natorum.Ita & uentris uirtus ſi tale aliquid fuerit,pellit inferius. Reliquum uero totum,quod fuerit natura beni/ gnum,adhuc benignius efficiens uenis,quæ ad eum, & inteſtina per/ ueniunt,diſtribuit.Quorum uerborum ſenſum, non recte accipientes quidam Auicennæ expoſitores,ſcribere non dubitarunt eſse Galeni, ſicuti Auic.opinionem,ſtercora ſuã formam ſubſtantialem ſuſcipere ĩ ſtomacho.Nos uero dicimus materiam quidem,ex qua fit ſtercus,ĩ uẽ triculo gigni,ſed nondum eſse ſtercus,donec ad inteſtina gracilia p/ ueniat,ſicuti & materia urinæ,ſcilicet aquoſa ſuperfluitas,& ipſa ĩ ſto ſtomacho,ſiue uentriculo,ex cibis,& potibus generatur,quæ eſt etiam materia ſudoris. Nõ tamen propterea dicimus,aut urinam,aut ſudo rem,formam ſuam ſubſtantialem ſuſcipere in ſtomacho,ſed alteram in uenis,ſeu magis in renibus,ut Theophilo placet,alterum uero ĩ mem bris,ad quæ eadem aquoſa ſuperfluitas,una cum ſanguine delegatur. Eſt enim hæc uehiculum alimenti,tum eius quod a uentriculo per ue nas meſaraicas defertur ad epar, tum quod ab epate ad totum cor/ pus nutriendum tranſmittitur.Quare Gentilis,& iacobi forliuienſis rationem,qua nituntur probare ſtercus ſuam formam ſubſtantialem ſuſcipere in ſtomacho,quoniam idem ſit dans formam iuuatiuo,& no citiuo,poſsumus ita refellere.Sudor eſt aqueitas ſanguinis,ut non mo do Galen.lib.xi.de ſimplici medicina,& libro de ſalubribus,ſed etiam Auicẽna ſecundo canonis atteſtantur ,& tamen ſanguis formam ſuã ſubſtantialẽ in epate recipit, ſudor autem in aliis membris.Simile ar gumentum ex urina poſsumus facere,quæ eandem habet cum ſudore materiam,ut Galeno,libro paulo antea allegato.xi.ſ. de ſimplici me/ dicina placet,& tamen formatur iu renibus ,ut Theophilo placere di ximus quod etiam confirmat Egidius.& tamen ſanguis,cui urina eſt ſuperfluitas,ĩ epate generatur.Cur uero ex urina,nõ modo renum,

ſed inprimis epatis, atq; uenarum diſpoſitiões, poſſimus diiudicare. Non eſt difficile ratione comprehendere, cum materia illa, aquoſa ex qua fit urina in renibus, plurimum a uenis, atq; epate, patiatur anteq̃ a renibus attrahatur, atq; in urinam liquidum conuertatur. Sic ex ſtercore, tam ſuper uentriculi, q̃ etiam inteſtinorum affectibus diiudicamus, quoniam licet ſtercus in inteſtinis generetur, materia tamen, ex qua fit ſtercus plurimam habuit prius in ipſo uentriculo alteratioñẽ, ut ſupra ex Galen libro tertio, de potentiis naturalibus autoritate monſtrauimus, loco, quo ſcribit multas eſſe neceſſarias al/terationes, anteq̃ panis in ſtercus tranſmutetur. Sed iam hanc ranci/dam, fœtidamq; de ſtercorum generatione diſputationem, quæ uel ſuo odore legentiũ narres poſſit offendere, relinquamus, atq; ad id quod ſecundo loco facere propoſueramus, ad Hermolai ſcilicet in his, quæ ad medicinam attinent, defenſionem reuertamur, quem uideo inſu/per a Plinii patrono taxari, q; ſtrumas, adenas dixerit, quæ ſtrumæ, ut taxator obiicit, non ſunt adenes, ſed in eis naſcuntur, neq; in omni/bus. Quam quidem obiectionem miror a Plinii patrono factam, pau/lum Aeginitam ut audio interpretante. apud quem autorem legere potuit choeradas, quas latine ſtrumas, uulgo ſcrofulas nominamus, eſſe adenas induratos. Quare non poteſt Plinii patronus Hermo/laum reprehendere ſcribentem ſtrumas eſſe adenas, niſi illum pari/ter damnet, quem interpretatur, autorem. Accuſat etiam Hermola/um leucomata, & argemata, idem eſſe falſo putantem. Sed caueat ipſe, ne ſit falſus accuſator, ne ue maiori utatur licentia, q̃ illa qua me in ſua præfatione ſcribit ad Plinii tanti autoris calumniam fuiſ/ſe inuitatum. Nam q; ipſe Hermolaum non minorem noſtra ætate uirum inique reprehenderit, indicant ipſa Hermolai de argemis, atq; leucomatis uerba in hunc modum ſcripta. Argemata uidentur idem fere eſſe, quod leucomata (hoc eſt) albugines, q̃quam in Loto her/ba Dioſcorides uideatur ſeiungere, cum & ad argemata, & leuco/mata pollere illam tradit, niſi quis non leucomata eo loco, ſed glau/comata ſcribendum eſſe cenſeat. Hoc quidem in loco, Hermolaus, ſint ne argema, atq; leucomata idẽ oculorũ uitium, nihil decernit, ſed propter quandam utriuſq; affectus in colore ſimilitudinem, non ſine

Pau. ægi/nita.

ratione dubitat. Circa finem tamen totius operis hoc eſt plinianarũ caſtigationum, et gloſſematum in Plinium, ubi lectorem commonet, quia de eius labore debeat iudicare, differentiam inter argemon, at/que leucoma apertiſsime ponit ex Pauli autoritate, licet (ut poſtea ſubiungit) didicimus (ut refert) Pauſonias argemon idem putauerit eſſe, quod leucoma, Verba Hermolai, loco quo diximus hæc ſunt. Argemon differt a leucomate, hoc eſt, albugine. Ait paulus Argemon ulcus eſt eius orbis, qui uocatur iris (ideſt) arcus cæleſtis in oculo, extra rubens, intra candidum. Albugo cicatrix eſt oculorum altiuſcula, ſicuti in ſummo nubecula. Vtinam Auicenna tam bene albuginem ab argemo diſtinxiſset. Nam ex diffinitione albuginis, quam tertio canonis, idem Auicenna affert, quomodo albugo ab argemo differat non apparet, niſi Plinii patronus, ita hanc differentiam ex Aui/cennæ uerbis manifeſtet, quemadmodum ego, tam ex Hermolai ſcriptis Paulum allegantis aperui. Quod ſi fecerit hanc euidentem ipſius, in Hermolaum calumniam, æquiori animo tolerabimus. Sed iam ui/deo me in enarrandis, uel Plinii patroni, atque aliorum medico/rũ erratis lõgius, q̃ propoſueram fuiſse euagatum, q̃uis neq; per ſingula capita Pliniani codicis, aut anatomices eius patroni diſcurrentem, ſed tantum illa notantem, quæ in noſtri, aut Hermolai defenſiones ſcurrebãt, adeo ut quã ab initio ludũ putarã de Pli. erroribus diſputationẽ, uideã eẽ factã utilẽ q̃dẽ, sed pene odioſa3 cõtentionẽ. Cui tamẽ primus Pli. patronus non paruã dedit occaſionẽ, dũ me Plinium inæra taxantem, nõ rationibus, atq; argumentis, quod æquo animo fer/re potuiſsem, ſed dicteriis, atq; conuiciis quantumuis illi antiqua amicitia deuinctũ, i ſua Plinianarũ emẽdationũ præfatiõe, ſtudet d honeſtare. Nũc me ſciolũ, atq; ſobgarrientem in autorẽ tot antea ſæculis celebratũ, nũc laruas ad pugnã irritã euocãtẽ, nũc indoctũ, atq; ineruditũ, cui Pli, non ſapiat, nũc parũ pudẽtẽ, & licẽtioſu3 appellãs calũniatorẽ, & pleraq; alia in me præcipue dictitãs, quæ ẽt Socratẽ oĩu3 patiẽtiſ/simũ iniuriarũ, potuiſsẽt ad irã ꝓuocare. Me ſane l3 nõ minus moralẽ, q̃ ẽt alias ꝓfiteor pbias, ita irritarunt. ut uel mea nã repugnãte, coactus fueri par pari referre, & ea ſcribere, quæ uel amicũ qui me prius momorderat, remorderent. Quẽ tu Franciſse totte admonebis futu

rus quidam inter nos ueluti caduxeator, ſicuti primus pugnæ dediſti teſſeram. Tu inq̃ Plinii patronum admonebis, atq; exhortaberis, ut ſi Plinii manibus uult afferre gaudia non maerores, hanc de Plinii erroribus diſputationem, in poſterum ſinat eſſe ſopitam, aut ſi tam omnino renouandam duxerit, modeſtius illam, quam inco hauerit, peragat, atque ita pertractet, ut debet inter amicos de nulla re alia magis, q̃ de ueritate contendentes, pertractari. Neque enim ego odi mihi contradicentes, sed potius maledicentes, uel eo maxime, ꝙ me incitant, id quod nollim (ſi poſſim) libenter facere ad maledicendum. Nam & mihi nuper mouere ſtomachum grammatiſtæ quidam, qui uix ultra primas progreſſi litteras, audent etiam de altioribus ſtudiis iudicare. Sed garriant ipſi q̃tum uelint, eorum garritibus meæ poſt hac aures obſtruentur, ne hac ætate, cum illis de grammaticæ regulis diſputando, uidear quodammodo repuereſcere. Si qui uero, in his quæ ad medicinam, aut uniuerſam attinent philoſophiam in quibus latiſſimos obtuli campos, contra me uolentibus dimicare, non adeo pro Plinio, q̃ etiam Auicenna, atque aliis medicis ſectatoribus Auicennæ, qui a me in hoc opere fuere notati, glorioſum uoluerint ſubire certamen, parati ſumus eadem quam ab ipſis deſideramus, modeſtia reſpondere, uel noſtros errores, ſi nos, ac nõ illos erraſſe demonſtrauerint, retractaturi, uel aliorum magis, ac magis, ſi debiliter defenſi fuerint confirmaturi, atq; inſuper alios, q̃ plures, id quod nuper in Plinium fecimus acceruatuir.

F I N I S.·.

FRANCISCVS Tottus lucenſis Nicolao Leoniceno. S. P. D.

Decreuerã iã a' primis ſtudiorũ meorũ ãnis. cũ medẽdi ſciẽtiæ dare opam ſtataiſſẽ, eũ mihi præceptorẽ deligere, q & ingenio, ac doctrina cæteros antecelleret. Quare cũ uirtutis ea ratio ſit, ut latere nõ poſſit in tenebris, hominesq; uel maxime infimæ Cõditionis, in lucẽ ꝓferat, & extollat, factũ eſt, ut te mihi potiſſimũ præceptorẽ optarẽ. Qui eruditiſſimi cuiuſq; iudicio, unus eẽs q hac tẽpeſtate in toto terrarũ orbe, præcipuũ medicinæ decus, et parẽs optimus, iure optimo habearis. Quã ob rẽ eo aio ferrariã, uel te uno ꝓfeſſore ꝑ ea tẽpora illuſtrẽ acceſſi, ut

te unicum haberē,cui me totū traderē,cuiuſq; diſciplina ſperarē me
oīa quæ uellē aſſecuturū.Nec illa quaз de te cōcepam ſpes ulla ex pte
me frustrata ē.Nā que de te abſens cōſtāti accepā fama,ea lōge maio
ra res ipſa cōfirmauit.Dū.n.liberalibus ſtudiis,& arti medicæ sb te i
cumbo,nihil conſuetudine tua ſuauius ,nihil ingenio præſtantius,ni/
hil doctrina tua uberius aīaduerti,quā qdem morū intrgritas inſita
q; humanitas mirū i modū exornat.Accedit ad hæc q; his tēporibus,
nihil ē in dicendo acutius,te uno,nihil in reſpōdēdo certius,nihil de/
niq; i eruēdis,uel pborū,uel medicorū ueterū ſēſibus ſublimius,aut i
cōſulēdo ægrotis ſalubrius inueniri,aut excogitari pōt.Sed hæc omit
to multis in locis abſte declarata,qbus multorū nobiliū,& aliorū præ
clariſſimorū principū hēs cōciliatā gratiā,præſertim,neqſpiā fortaſſe
putet me hac auribus tuis dare,q ſp ab oī adulatione abhorruerim ,
quis officii mei eſſe iudicē,ut p meo in te ſummo ſtudio,& obſeruātia
maximarū tuarū uirtutū laudator ſim.Illud nō reticebo me abſte p
tua incredibili,ac ppe diuina quadā benignitate , ac munificētia in
tuorū numero ita repoſitū,meq; adeo tibi ppetuo deuictū,ut obſeruā
tia,& amore in te paucis admodū ſim cōceſſurus.Quare nō dubitaui
ſtudio in me tuo,ac beniuolētia fretus,nō nullas plinianas ambigui/
tates,ex te quærere,qppe quē huiuſmōi lectiōis ſtudioſum ſupra oēs
hōies admirari ſoleā.Tu uero mira celeritate nō ſolū ad quæſita be/
nigne,ac præclare reſpōdiſti,uerū ēt alios errores,tū Pli.tū aliorum
medicorū,& ueterū,& recētiorū maxima ſolertia abſte nup excogita
tos epiſtolæ tuæ,uel potius opuſculo inſeruiſti, nō ſpe quæſtus,nō cupi
ditate,ſed amore,nō uulgari in humanū genus adductus, ubi nō mi
nus laudis,ac famæ te aſſecuturū ſpo,atq; ſupiori anno feceris,cum de
tribus doctrinis ordinatis opuſculū,& Gal.d pua arte libellum,abſte
latinū factum edideris.Quo tēpore ſupaſti tu qdem opinionē erudito
rum oium d te cōceptam .Quis iampridē egregie de te ſentirent,tum
ob alia.q plurima,tum maxime ob libellum,cui tu nomen de morbo
gallico indidiſti.In quo(ut ingenue tecum agam,quēadmodū natura
mea poſtulat)difficillimā cuiq; doctiſſimo æmulationē pppoſuiſti. Oſtē
dis ob hoc,præſtantiā ingenii tui,ac ſummæ doctrinæ ubertatē;ut po
te q uiris illis quos multos ueluti clariſſima lumina antiqua ætas tulit

iure optimo conferri poſsis, Gal, præſertim medicorum principi, qui & ipſe quoq; aliorũ errata impugnare, ac pẽitus debellare ſemp fuit ſolitus. Recte qdem igitur, ac niueo cuiuſq; calculo fecisti (quẽadmodũ diuinatione quadam animi mei ductus fore exiſtimabam) cum tu, qui rei medicæ ætate noſtra mirus artifex, & magiſter ſis, his omnibus audacius reſpõderis, quæ nimis accuratus Pli. defenſor, aut tibi doctiſsimo diſsimulanter impingeret, aut Hermo. barbarum, uirum, & tibi amiciſsimum, & de re litteraria optime meritum, nimis acriter, neſcio an dicam, & audacter, accuſaret. At ille ẽ uenia pfecto dignus Nõ. n. fortaſsis aiaduerterat tantũ, & Hermolao, & tibi a doctiſsimis uiris tributũ eẽ, ut uel ſola autoritate (quod d Pythagora Cicero traditum ſcripſit) cæteri contenti eſse deberẽt. Ne dũ cũ reſpõſurũ ſe ad illa ſpare poſset. Lætor igitur mirũ imodũ, cũ id tibi plane honorificũ ſit, teq; cũ gratioſum multis, tũ chariorẽ efficiat. Laudi ẽt tuæ uehemẽter gratulor, quã apud oẽs ob hoc es adeptus ampliſsimã. Sed lõge ampliorẽ, ac ſolidiorẽ aſsequêris, nomẽq; tuũ immortalitati cõmendabis, ſi quẽadmodũ iã oibus pſuaſum ẽ ab omni caligine, & obſcuritate medicinã uindicabis. Quã qdem opinionẽ ne fallas rogo tanta doctrina tantoq; ingenio ornatus. Cuius unius opa, & auxilio peſtifera barbarie nos liberatũ iri abſq; dubio ſpamus, cum tu omnia Gal. opa i latinã linguã uerteris. Hoc ſane eſt qđ humano generi maxime fructuoſum Baptiſta ægnatius mecum non parum exoptat, cuius morum elegantia præclaraq; eruditio, tum græca, tum latina ad ſe amandũ quoſq; facile poſset allicere. Hoc Ludouicus Bonaciolus, hoc Cæſar optatus. hoc Hieronymus menochius, & Laurẽtius bertholinus noſter, medici profecto clariſsimi, auidiſsime cupiunt. Ad hoc cætera præclara medicorum omnium ingenia te exhortantur, hoc inq̃, hoc illud eſt, qđ omnes litterarũ ſtudioſi, & efflagitant potiſsimum, & expectant. Quorum oium expectationẽ diutius retardandã nequaq̃ cenſeo, ut non parum pro tali, ac tanto beneficio, & nos, ac etiam poſteri ſe tibi q̃ maxime obſtrictos eſse fateamur. Vale meq; ſcias pro tuo in me animo ſingulari ſemper præſto fore, in quo tibi uel re, uel opa uſui eſse ualeam.

Venetiis Idibus Martiis. M.D.IX.

HIERONYMVS *Menochius lucen. medicus, Nicolao Leonice no Philoſopho, medicoq́ ſummo. S. D.*

CVM *multa ſint eruditiſſime uir, quæ hoïes ad diligẽdũ allidãt, uirtus præcipue inter ea uim maximã obtinere uidetur. Cum igitur ſuperioribus diebus tuam interpretationẽ curatiuæ artis Gal. a Cõſtãtio Piſtorienſi cancelario, mihi cõceſſam diligenter plegerim, nõnulla ẽt tua de dipſade ſcripta, aliqua ẽt in piſtoriũ quẽdã, a Fran. Totto lucẽ. cõi amico hic uiderim, ad te amandum ſupra modum adductus ſum, Et ſi prius. ſemel tantũ iſtic te de morbo, quẽ gallicũ appellãt, affatus tuã præſtãtiã diligere cœpam. In his ſane tuis ſcriptis multa repi, quæ mihi cordi fuere, ſed præcipue unum de cane rabido, ð quo olim, ĩ domo Aldi romani uenetiis corã Nicolao zoccha ueneto medico, uerba fecerã multa, quoniã Dio. græce legerã, multoſq́ alios iuniores latinos, talẽ grauiſſimũ morbũ eiuſq́ curatõẽ ex arte ponẽteſ, expiẽtia ẽt. Cũ Ari. uerbis pugnabat, nec mihi licere arbitrabar, ĩ tãtũ pbum inuehi. Qua pp tibi gratias ago ingẽtes, hẽoq́, qa grauiſſimũ é mẽte mea ſcrupulũ ademiſti. Tua uõ dipſas mihi ĩmẽſam ſitiz (ut eius morſus ẽ) ĩcuſſit, legẽdi aliqd ex tua officina ꝓdiẽs. Hortor itaq́, ut quoad p tuas occupatiões licet, Gal. reliqua uolumina ĩterpretãda aggrediare, uel ſi aggreſſus es, iã edere feſtines. Quid. n. mẽdoſius eius latinis libris circũfertur? Quidue magis tetrũ? A deo. n. eius libri deprauati, ut quis uel mediocriter eruditus, latine eos legere aſpernetur, & q̃q̃, eorum lectioni multum inſudet, ex ea tamen nullum ſæpe, interdum prauum ſenſum elicere poſsit, cum græca librorum Galeni lectione nihil ſit elegantius. Enitere igitur eum a Barbaris uindicare. Solus. n. potes. Qđ ſi facere dedignatus fueris uereor, ne ut Barbari turchæ. ſ. magnã ptẽ gratiæ dirripuere tenentq́, ſic Barbari noſtri tẽporis medici ſuis interpretatiunculis Gal. funditus peſſumdent, laniẽtq́. Libera igitur a tali calamitate tantũ uirũ. Qđ ſi feceris deo primũ rem gratã facies, deinde hõibus uiuẽtibus, futuriſq́ ſalutare quoddã, cõeq́ remediũ excogitabis. Noſti. n. probe quot errata, quantiq́ momẽti in hac medica arte quotidie ppetrentur. Sed de his alias. Ego ſiqd hic tuæ excellentiæ cauſa agere poſſum, meã opam, domũ, meq́ ipſum totũ tibi offero neue ẽt ſine magna mea utilitate, a te reſponſum expectem, rogo, ut*

mihi declarare p litteras digneris, ſub quo capite apud Dioſ. græce continetur id,quod nos caſsiam fiſtulam appellamus ,quomõq; ab eo uocetur.Item a tua excellentia intelligere optarē,ubi idē Dioſc.agat de manna,& quid ſit apud ipſum Μάννα βάνȣ .Item quid ixias.Me .n.non pudet,nec unq̃ puduit,& ſi pauca ſciam,quæ ignoro,ab aliquo docto uiro,qualem te dudum noui,aliq̃do diſcere.Nec me auaritiæ ac cuſes uelim ,quia tecum inire amicitiam,uel potius confirmare, cum nō parua mea utilitate decreui. Talem.n. te eſse apud me prædica/uit Franciſcus tottus meus,immo tuus,ut libenter quēuis,uel ignotū, erudias.Turpe inſuper putabā ab uberrimo fonte limpidiſsimæ aquæ me ſitientem diſcedere,cu3 præſertim a tua dipſade ictus,eum dudum optauerim.Valeat tua excellentia,cui me plurimum commendo. Quinto Calendas Decembres.M.D.III.

NICOLAVS.Leonicenus Hieronymo Menochio lucē.Pbo,ac me dico præſtantiſsimo.S.D.

Quā mihi nup reddidit Franciſcus.Tottus lucen.cōis amicus,epiſtola diſertiſsima plane mihi indicauit,te nō eſse ex numero illorū,q bar/barā philoſophiā,ac medicinam pfitentur.Alioqn nō tam eleganter ſcriberes,neq; tantope noſtras translationes,aut noſtra ſcripta , qbus præcipue barbaros autores uellicamus,comprobares.Eqdem hac tua epiſtola lecta,coepi d ſæculo noſtro bene ſpare,cū uideam me tales ha bere uiros,idem mecum de tota philoſophia,& medicinæ arte ſentiē/tes.Qualis tu unus es,& alter Cōſtantius noſter piſtoriēſis,uel qdam alii,exigui ſane numero,ſed bello uiuida uirtus, qbus ſi nō potero, id quod tu maxime optas,& ut facere proſequar exhortaris, ob ætatem iam ingraueſcentē,adimplere,iuuabit ſaltem lucernam prætuliſse,atq; iter aperuiſse,quo poſsit tetra iſta Barbaries quæ pridem oēs bonas artes occupauit explodi,seu funditus pſligari.Quare tuum,ac cætero rum,quos recta ſtudia delectant,erit officium,ut quod ego unus non poſsum efficere,mecum ſimul facere ſtudeatis,& quam ſibi laudem qui dam litteratores dudum uſurparunt uidicatæ Italiæ a Barbaris,mul to iuſtius nobis aſciſcamus,q non ſermonē latium recuperamus , sed oēs plane hoies a mortis piculo eripimus, dum expulſis ſæculi noſtri tenebris,ueterē medicinā i lucem reuocamus.Hoc ſane mihi uidetur

uere philoſophari, nõ de uocabulis, ſed de rebus ad hominũ ſalutẽ plurimum neceſſariis, cũ barbaris decertare. Loquantur ipſi ut uelint, & uiperã tirum, uel quouis alio uocabulo nuncupent, modo q̃ ſerpẽs ſit tirus, q̃ ad theriaces cõpoſitiõem recipi debet, nõ ignorent. Qua ſane ĩſcitia, & Albertũ cognomento magnum, & Auice. quoq;, cui medicinæ principatũ tribuit hæc ætas, in diapſade noſtra laboraſſe demonſtrauimus. Quæ ſi tibi tantam ſitim induxit (ut ſcribis) iure tuo poteras, ut ab ea ſerpente, morſi uno oris hiatu, noſtri fontis aquas exhaurire. Cur.n.tam pauca in tuæ epiſtolæ calce petiiſti? Cur etiam tuas quæſtiones partitus es, non nullas epiſtolæ, nonnullas chirographo cõmittendo? an quia uerebaris ne nimium auaræ amicitiæ noſtræ primordiis, uel cõfirmatione potius abutereris? an quia id quod eſt, ſuſpicabaris? non fontem apud nos, ſed riuulum tantum ſcaturire, quem facile poſſit immodicus potus exiccare. Conabor tamen pro tempore in his quæ ex me ſcire concupiſcas, tuo honeſtiſſimo deſiderio ſatiſfacere. Forte illud aliquando uberius impleturus, ſi tibi contigerit mecum uagari in tuæ patriæ montibus, quos ad hũc ipſum finem uiſere inſtitui, ut poſſim herbas in ipſis naſcentes tam ſalutares, q̃ etiam noxias, contemplari. Neq;.n.me latet Tuſciam, eſſe & medicaminum, ac uenenorum quoq; feraciſſimam, hoc idem Theophraſto libri de hiſtoria plantarum.ix.uolumine, & Eſchili autoritate confirmante, hoc dudum fuiſſe mei animi inſtitutum teſtem facio Franciſcum Tottum, cui ob morum integritatẽ, & doctrinæ præſtantiã, ſoleo oẽs meos cogitatus apire, ob id e meæ mẽtis ꝓpoſitũ, neq; illa quæ tu mihi tua humaniſſima epiſtola offers, oio reſpuo. Forte illis, ſi ita neceſſitas tulerit, uſurus ad id opus, q̃d ẽt tibi ſpo placiturũ, q̃ nõ es in ea hæreſi (ut arbitror) ĩ qua oẽs fere medici iuniores uerſantur, hanc herbarum. & aliorũ ſimplicium medicamentorũ indagatõem, nõ ad medicos, ſed ad ſeplaſiarios ſeu pharmacopolas ꝑtinere, opinãtes. Quod ſi ſenſiſſet Hippocrates ille primus medicinæ parens, & qui illi ſucceſſere medici ueteres, non iuuiſſet eos ire ꝑ ſolitudines, & quærere herbas alias, aliis diebus anni, ſed (ut ætate noſtra fit) ſediſſent in ſcholis, potius de rebus nullius ad uitam momenti diſſerẽtes, & fata hominum, nõ ſua, ſed aliena fiducia gubernantes.

Auí. & albert. ignorarunt q̃s ſerpẽs eẽt tirus.

Tuſcia eſt medicamẽtorũ, et uenenorũ feraciſſima autore Theophr.

De caſſia fiſtula.

Verum ne imitari uideamur illam, quam præcipue damnamus, garrulitatem, iam ad illa ueniamus quæ a nobis in tuæ epiſtolæ calce quæſiſti. Quorum primū eſt, ſub quo capite contineatur caſſia fiſtula apud Dio. & quod eiuſdem quæſtionis eſt, ſub quo capite, etiam māna, quæ æque, atq; caſſia fiſtula medici iuniores ad molliendam aluum utuntur. Quare ad utranq; reſpōdeo, autores græcos (de ueteribus loquor) de neutra facere ſpetialem mentionem, uel quia ipſas non nouerunt, uel forte in uſu medicinæ non probauerunt. Siquidem Gal. ſimilem caſſiæ fiſtulæ fructū, quod a græcis Ceratia, ab arabibus corrupto (ut puto) uocabulo, carnubium nominatur, omnino improbat, adeo ut lib. II. de alimentis, optet, uel melius eſſe opinetur, quod nunq̄ ad ſuæ gentis homines ex locis in quibus naſcitur, deferretur. Quorum occaſione uerborum mihi ſubit admirari, quomō Auic, qui ſe Gal. fatetur interpretem, illum tamen perperam alleget dicentem, quod hic fructus nō defertur ad alias regiones. Fruſtra. n. Gal. optaſſet, ne deferretur ad ſuos, ſi ad alias regiones ex ſolo in quo gignitur nō deferebatur. Dixi autem ceratia eſſe ſimilem caſſiæ fiſtulæ fructum, quoniam & color corticis idem, & medulla etiam dulcis, ſicuti caſſiæ fiſtulæ, & præterea ſimilibus ſeminibus eadem medulla diſtinguitur, ut non ſolum ſenſus, ſed etiam Serapionis probat autoritas, qui capite de caſſia fiſtula inquit, quod intra cannas caſſiæ ſunt laminæ ex carne nigra, & parietes diuidentes inter eas, & inter laminam, & laminam ſunt grana, ſicuti grana xilocaractæ. & eiuſdem magnitudinis, quorum color eſt inter glaucedinem, et ruborem. Per xilocaracta autem debemus intelligere fructum, quem græci, tum ceratia, tum etiam xilocaracta nominant, latini ſiliquā dulcem, arabes āt (ut antea diximus) carnubiū. Sed & eadē eſt ſiliqua dulcis, quæ etiam caſſiæ fiſtulæ proprietas. Nā utriusq; medulla cum recens eſt, laxat uentrem, cum uero exiccata, potius contrahit. Quod de ſiliqua dulci dioſcorides, Gal, & Paulus, ac Plinius quoq; teſtatur apud nos. De caſſia fiſtula autem conſtat medicorum experiētia. Hic tamen medicos iuniores commonefacere oportet, etiam in libris græcorū, ſicuti dioſcorid, atq; Ga, de caſſia fiſtula legi, ſed non de illa, de qua tu quæris, quæ uim habet aluum molliendi, atq; ideo a quibuſdam recentioribus ſiliqua pharmaceutica nominatur,

Aui. male Gal. allegat.

Serapio

Græci ceratia, latini ſiliquā dulcē, arabes carnubiū fructū uocāt qui, uulgo carobe uocatur.

Monētur medici ali

ſed de quadã ſpetie caſſiæ ligneæ, quæ σύριγξ .i. fiſtula, ab eiſdẽ græcis nominatur. Qua propter diligentius aduertendum, ne cum in libris græcorum caſsiam fiſtulam ſcriptum inuenimus, alteram putemus intelligi, de qua arabes autores loquũtur. Quo quidem in errore ſcio pleroſq; medicos recentiores frequenter implicari, qui cortice caſſiæ fiſtulæ arabicæ medicinæ, ad citanda menſtrua utuntur, cum caſsiam ligneam potius ad eundem uſum debeant recipere, ex dioſcoridis, & aliorum medicorum græcorum autoritate, qui alteram caſsiam fiſtulam, uidentur neglexiſſe, ſicuti & alios arborum fructus, quos autores arabes, & medici iuniores, illos ſequentes, in frequenti uſu habent, omnino deſpexerunt. Iuiubas quidam arabes autores, Serapio præſertim, ad multos uſus medicinæ commendant. Unde & medici iuniores aquam in qua decoctæ ſunt iuiubæ calida, & tenui pituita laborantibus, ad potandum exhibent. Galenus tamen libro ſecundo de alimentis, capite de ſericis .i. zinzifis, uel iuiubis, ingenue fatetur ſe non habere aliquid de ipſis teſtificari ad ſanitatis conſeruationem, aut ægritudinum curationem. Sunt enim (ut inquit) cibus mulierum, & puerorum effrenatorum, paucique alimenti, & indigeſtibiles, ſimul cum hoc, quod neque euſtomachum eſt alimentum, palam, quod & ipſum dant paucum corpori. Quid tritius eſt ſermone medicorum, quam ſebeſten, uel eclegma, ſiue (ut uocabulis uſitatis apud iuniores medicos utamur) electuarium de ſebeſten. De hac tamen tam famoſa apud arabes, ac iuniores medicos medicina, neque Dioſcorides, neque Galenus quicquam commeminerunt. Paulus uero utroque ætate poſterior, hoc tantum de mixa dixit, quod eſt fructus arboris minor quidem prunis, uiribus autem ſimilis. Mixam autem eſſe fructum, quem arabes ſebeſten nominant, minime dubitamus, quod & ſenſus ipſe Pauli uerbis idem confirmantibus probat. Eſt enim, ut ille inquit, mixa pruno quidem ſimilis fructus, ſed minor eo. Pli. quoq; lib. xiii. de naturali hiſtoria. c. ſ. de Siriæ arboribus, de prunis in damaſco monte natis, & mixis, una loquitur, & ait utrunq; fructum, iam eſſe familiarem Italiæ. Forte autem hoc ſtudium noſtrum facturũ eſt ſcientiæ medicinæ uilitatem, ſi res illas, quas ſolent medici recentiores Barbaris

ud eõ caſſã fiſtulã græcis, aliud arabibus.

Iuiubæ ab arabibns præſertim a ſerapio ne cõmendantur a Gal. deſpiciuntur.

Mixa & ſebeſtẽ idẽ ſunt.

tantũ noĩbus ennũciare,& nõ niſi a barbaris mendicare,iam latinis, aut græcis uocabulis indicauero,& poſſe ẽt ĩ Italia ĩueniri demõſtrauero.Dudũ.n.tiris pretii autãtẽ ademimus,alios eẽ ĩ Italia ſerpẽtes, multo q̃ tiri ægyptii ad theriaces cõpoſitiõnẽ,utiliores oſtẽdẽtes.Facti q; iã ſumus illis odioſi,q nõ uera remedia,ſʒ noĩa magis uẽditãt.Verũ hæc tibi,& tui ſimilibus,ſcribimus q ex arte medicinæ nõ adeo quæſtum, q̃ ſalutem hominũ quærunt,& in Italia ægrotantius malũt latine,q̃ arabice medicari.

De manna.

Simonis sententia ĩprobatur meſues falſo allegat Galenum

De manna,de qua ẽt quæris,qd ſit apud Dioſ.Si Simonis genuĩſis ꝓbarem ſententiã,q in littera .M.c. de melle,ait antiquos græcorum nõ habuiſſe zuchari notitiã,quo nos utimur in uariis cõpoſitionibus,dicerẽ qd ille loco allegato,in ſuis uerbis inſinuat,mannã apud Dio.eſſe ſacharum,ab eodẽ Dio.ſ.c.de melle nominatũ.Verũ ego aliter sẽtio ſacharum apud ipſum,ſicut etiam apud Galen,eſſe id,quod nos uulgo zucharum nominamus,& græcos ueteres đ ſacharo, ſiue zucharo quidem,ſpetialiter q̃dam ſpetiem mellis eſſe dixerunt,De manna autem generatim tantummodo,non autem ſpetiatim fuiſſe locutos,licet Meſues falſo Galenum tribus in locis alleget đ manna loquentem,ſ.c. de manna,&.c.de ſcamonea ,&.c. de confectione mannæ ,ex inuentione Gal.Manna.n.apud græcos autores,non eſt medicina molliens uentrem,ſed potius adſtringens,& frequentius manna turis,quæ mãna ſimpliciter nuncupatur.Nam (ut inquit Galenus,libr.xiii. artis curatiuæ)ea quæ manna uocatur,eſt concuſſio turis,quæ paruam quandam uim adſtringendi participat,atq; ob id ad quædam melior eſt ipſo ture. Hoc enim uim ſolam ſuppurandi habet , & q minime ſtipticum exiſtit,maxime'q; illud,quod pinguius eſt,& colore albius, quemadmodum quod hoc flauius eſt,magis exiccat. Illi autem quæ manna uocatur,parum quoddam ex cortice turis admixtum eſt,a quo uim ſtipticam habet.In eandem ſententiam ſcribit Pli.lib.xii.de naturali hiſtoria.c.xv.de turis natura,& generibus eius inſcripto .Hæc.n.sunt eius uerba.Micas cõcuſſu eliſas mannã uocamus. Quamq̃ uitio codicis,nõ mannam,ſed mãmam legatur.ut iam obiter ſit tuæ tertiæ quæſtiõi ſatiſfactũ.Quid ſit mãna turis apd Dioſcori.

Quid ſit mãna ſecũdũ gal. & alios græcos.

Supra aũt dixi autores græcos de manna caſſiæ fiſtulæ compari medicina , & ſi non

ſpetiali,ſaltem generatim ſcribere,quoniã põt hæc manna uentrẽ ſol
uens,ad caput de melle,apud eoſdẽ græcos autores referri,ſicuti etiã Sacharũ.
Sacharum,q̃d ſpecies mellis,tum a Dioſcoride,tum etiam a Gal. poni
tur.Hæc.n.ſunt Dioſco.de Sacharo uerba.Vocatur autem quoddã ẽt
ſacharum,ſpeties mellis exiſtens,quod in india concreſcit,& in Ara/
bia felici inuenitur in calamis,ſimile ſecundũ ſubſtantiã ſali,& ſub dẽ
tibus inſtar ſalis confrigitur,licet Simẽ genuẽ(ut ſupra notauimus)ſa
charum hoc,de quo Dioſco non Zucharum nobis dictum , ſed q̃dam
mannæ ſpetiem eſſe putauerit , ut hac una tantum ratione Meſues
poſſit excuſari,Gale.allegans de mãna ſcribẽtẽ.Si p mãnã ſacharũ i
telligit,quod Dioſcori.atq; Gal.ſpetiem mellis arbitrantur.Mãna.n.ď
qua arabes autores ſpetialius loquuntur ,parum differre a Zucharo,
& melle,patet autoritate.tum Serapiõis,tum etiam Aui, quorũ alter
Tereniabim,quæ eſt ſpeties mãnæ,mel roris appellat . Alter uero ſu
charũ haoſcer mãnæ ſpẽm eſſe dicit.Neq; obſtat q̃d mel fere' ubiq; na/
ſcatur,& ſit apum opus,mãna aũt paucis in locis,& ſit naturæ tantu3
munus.Quoniam ſi hæc ratio ualeat ad ꝓbandum mãnam nõ debe/
re ad caput de melle reduci,ẽt de ſacharo probaret,quod tẽpore Dio
ſcoridis,ſicuti ex uerbis huius autoris ſupra notatis apparet,in india
tantum,& felici Arabia inueniebatur in calamis,& tamẽ ĩter ſpeties
mellis,nõ ſolũ a Dioſco,sed ẽt a Gal.cõnumeratur,q duo autores eo/
dẽ.C.de utroq; ſcripſerũt,q̃q̃ Auic.uidetur ſalẽ indum(de quo Dio.)
nõ ſolum a melle,ſed etiã a Zucharo diſtinxiſſe , ſiquidem .4.can. & Scđ3 aui.
Zucharum Taberzeth,& ſalem pariter indum inter remedia noiat, zucharu3
quæ ad linguæ faciunt aſperitatem,sed Zucharum taberzeth,cũ hæc differt a
aſperitas ex uiſcoſitate prouenit,ſalem autẽ indum,cum ex ſiccitate . ſale indo.
Adeo ut appareat,Auic. ſalẽ indum aliud eſſe a Zucharo taberzeth
existimare. Per ſalem tamen indum,& Aui.expoſitores,ſicuti Genti
lis,& Herculanus , zucharum candi intelligunt.Vere hæc expoſitio
uerbis Auicennæ repugnat, quarto canonis .C. de aſperitate linguæ
febricitantium,Inquientis, ſalem qui aſportatur ex india,eſſe in colo/
re ſalis,& dulcedine mellis.Intelligit autem Auicenna, ſicuti & Pau/
lus,a quo Auicenna hoc remedium,hiſdem fere' uerbis,accepit,de ſale
albo,qui pro condimento cibis admiſcetur.zucharum autem candi uo

minatum,nō ē colore albū olo,ſed potius ſubluteū.Illud prætrea quæ ri ab Auic.& eius expoſitoribus poſſit,cur zucharum taberzeth, ad aſperitatem,quæ ex uiſcoſitate prouenit,habeat efficatiam,zucharum āt cādi,ad alterā,quæ fit exſiccitate,cū zucharū Taberzeth, eodem Auicen.autore.xx.cano,uim habeat leniendi,quod de zucharo candi nulla conſtat autoritate,aut ratione,niſi per zucharum cādi,rubrum intelligamus,quoniā ſecundū Auice.ſuimenum,& rubrum,uehementioris ſunt lenificationis,uerū zucharum candi a zucharo rubro,etiā apud medicos iuniores diſtīguitur.Forte autem hic error expoſitorū ſalem indum,zucharum candi interpretantiū,nō magni eſt ad uitam momenti,quādo & zucharum candi res factitia ſit cuius materia eſt zucharum albū.Illud potius eſt inueſtigatione dignum, nunquid zucharū cādi debeat febricitantibus ad ſitim ſedandam exhiberi,in ore retinendū:ut pleriq; medici noſtro tempore faciunt,& Montagn. in quodā cōmēto inuit faciēdū,q ait zucharum candi a uiris illuſtribus ſalem Cōſtātinopolitanum noīari,& colligēdū eē ait prima quarti,de cura ſitis in febribus. Quod tamē nulla ſpēs zuchari cōpetat,ad ſitiʒ exſtīguēdā,niſi forte zucharū haoſcer,qd ē quædā ſpēs mannæ,patet autoritate Aui.q ſcdo cano.ſcribit hæc uerba.De zucharo haoſcer, & nō facit ſitim,ſicuti reliquæ ſpeties zuchari,quoniā eius dulcedo eſt pura,& ē bonū ſtomacho,& epati.Ex qbus uerbis duo colligere poſſumus,zucharū haoſcer,qd ē manna cadēs ſup aluſar,& eſt ſicuti fruſtra ſalis,tuʒ zucharū,tū ēt mannam noīari,& reliquas ſpeties zuchari facere ſua nimia dulcedine ſitim,excepta illa quæ zucharū haoſcer nūcupatur.Quare cū zucharū candi ſit modus zuchari diuerſus a zucharo haoſcer,nō uidetur ullam ad ſiti extiguēdam habere efficaciā,& ſi uerū fateri uelimus,male Aui.a Mōtag.allegatur,prima quarti.c. de cura ſitis in febribus.In eo.n.cap.nulla uerba sūt ex qbus aliqd de zucharo candi poſſimus colligere,qd ſit inter alia remedia ad ſitis extinctionē patiētia,ab Aui.noīatum.

Dubitatō d zucharo candi.

Aui.male a mōtag. allegatur

De Ixia ueneno.

De ixia autē,de quo & in epiſtola quæris,quid ſit apud Dioſc.& in chirographo,quid apud Auic.& medicos iuniores,nō facile eſt reſpōdere ꝓpter noīs,nō ſolū apud græcos,ſʒ ēt apud arabes ambiguitatē. Nam & chamæleō albus,& niger,ixias a græcis nūcupatur,& præte

rea quoddam ueneni genus,q̄d nō mō ixias,ſed ēt ulophonos, cogno
minatur,q̄q̄ & hæc cognominatio ēt radici chamæleōtis nigri,quæ &
ipſa uenenū eſt,ab eiſdem græcis tribuatur. De utraq; aūt radice.ſ.&
chamæleontis nigri,& Ixia ueneno,agit Paulus,in tractatione uene Pau.Dio.
norum. Dioſcorides uero in eadem tractatione, de Ixia tantūmodo,
cuius ēt ueneni in libris suis de ſimplicibus medicina scriptis,ſæpiſſi
me meminit. Nam.c.de abſynthio,inq̄t ipſū cū uino conferre ad Ixi/
am,& cicutam. Itē.c.de caſtoreo, siue de teſtibus caſtoris, inquit eos
bibi cum aceto cōtra pharmaca pnicioſa, sed peculiariter Ixiam. De
oxymelite ēt ſcribēs,qūo paretur,poſtmodū inter alias utilitates, hāc
quoq; subiūgit,q̄d iuuat illos q̄ meconiū,uel ixiam biberint. Item.c.de
Tragorigano ait quod omnes eius ſpeties cōtra ixiæ potū cum uino
utiles sunt,& pluribus aliis in locis quos nolumus, niſi q̄tū ad ꝓpoſi/
tum noſtrū Attinet cōmemorare. De Ixia ueneno Dio.loq̄tur. Qua
re ſi quæris,q̄d ſit ixias apd Dio.li.iii.poſsū in præſentiarū reſpōde/
re,eſse ꝓprii generis uenenū,radicē,& ipſum,ut Pli. ubi de uenenis
agit teſtificatur,licet cuius plantæ ſit radix,nō explicet,tamē a radice
chamæleōtis nigri diuerſam,quēadmodū ex eodē Paulo cōſtat,q̄ duo
capita,alterū de radice chamæleontis nigri,alterum de ixia, inter ue
nena facit,ut etiam paulo ante significauimus. Hoc idē ueneni genus Pli.forte i
aīaduerto Pli.sæpiſsime in suis de nāli hyſtoria libris uiſcū (neſcio an ixia errat
recte) noīaſse,atq; eadē remedia cōtra uiſcū scripſiſse, quæ Dioſcori. id ueneni
cōtra ixiam uenenum,de quibus paulo ante uerba fecimus. Nam lib. genus ui/
xx.c.xvii.de Tragorigano,ita scribit. Tragoriganum simile eſt ser/ ſcū noīanſ
pillo silueſtri,urinam ciet,tumores diſcutit,contra uiſcum potum,uipe
ræq; ictum, efficaciſsimum. Item libro.xx.tertio, capite ſecundo, oxy
mel,inquit,antiqui profuiſse fatentur contra uiſcum. Item libro. xx.
ſeptimo,capite ſeptimo,his uerbis utitur. Abſynthii genera plura sūt,
aduerſantur uiſco cicutæ cum uino. Libro pariter.xxxii.capite tertio
ita scribit. Teſtes caſtorū medētur poti cōtra uenena,auxiliantur pri
uatim cōtra uiſcū ex aceto. Sed & idē Pli.lib.xx.cap.xiii.ait Rutam
foliis tritis cū uino sūptis ualere cōtra Aconitū,& maxime uiſcū. Quo
ēt remedio Dio.utitur ī li.d̄ uenēis cōtra potū ixiæ ueneni. Itidē pli.
li.xxiiii.capite.vi.laudat reſinas tanquā uisco aduerſantes. Dioſc.

in eodem lib.cõtra ixiam uenenum,reſinam abietinam ,prædpue cõ mendat.Ex quibus omnibus,tum Plin,tum etiam Dioſcoridis uerbis inuicem collatis,luce clarius apparet Plinium id ueneni genus, quod græci ixiam uocant,uiſcum(ut diximus)appellaſſe.Aui.quoq;.4.cano nis de uiſco ,tam̃ ueneno , loquitur,& eadem fere' ſigna ſcribit , atq; remedia,quæ Dioſcorid, in ixiæ ueneni potione . Multi tamen me dici iuniores hoc non animaduertentes putant,tam Plinium,q̃ etiam Auicennam,de uiſco loq,quo aues decipiuntur . Ego autem non uideo quõ,aut Pli,aut Auicennæ conueniat , uiſcum aucupum , inter uene na connumerare.Pli.ſiquidem lib.xvi,c.ultimo de uariis uiſci generibus accuratiſsime ſcribit.Tãtũq; abeſt,ut aliqđ ipſorum dicat eſſe uenenum,quod uiſcum in robore arbore natum,certa tamen religione decerptum dicat,ſecundum druidum opinionem, contra omnia uenena eſſe remedio.Superſtitionum tamen eodem in loco Plinius improbat opinionem,non refellit,quod multo magis fuerat faciendum,ſi uiſcum eſſe uenenum exiſtimaſſet.Neq; minus Auic.ii.cano.de uiſco,tã q̃ ſalubri medicina,plurima refert. nullam nobis dãs quod ſit uenenũ mortiferum,ſignificationem.Quare fateri oportet,utrũq; autorẽ , aut ſibi ipſis in uariis locis repugnare,aut cum de uiſco tam̃ ueneno,loquantur,abuti uocabulo,quoniam ixias pro ueneno ſumptum non in uiſcum,licet ſit nomen a uiſco deductum,ſicuti.n.chamæleon albus ,& niger,ideo ixias nominatur , quia in quibuſdam locis uiſcum gignit ſub alis foliorum(ut inquit Pli.)lib.xxii.c.xviii, ut autem Dioſcorides,iuxta radicem, ita ixias uenenum,ut hoc nomine uocaretur, habuit a caſu q eius ſeqtur poſitionẽ.Nã ſicuti uiſcũ quæcunq; illi adhæſerint ,retinet,ita ixias uenenum hauſtum,contrahit omnes corporis ſuperfluitates, nos quidem ita Plinium per abuſionem uocabuli a contradictione uindicamus . Viderint autem medici iuniores quo pacto Auicennam tueantur,quem uolunt.4.cano. de uiſco aucupum,inter alia uenena fuiſſe locutum.Nam quidam ipſorum,qui ſatis prolixum tractatum de uenenis ediderunt Auicennam allegant talis uiſci intus aſſumpti remedia ſcribentis,neq; ſane admodum foret admirãdũ,ita in hoc.Ixia Aui.ſicuti in altero ſ.in radice chamæleõtiſ nigri(hunc enim & ipſum ixiã a græcis,licet diſsimili ratiõe diximus

Aui.đ uiſco tãq̃ ueneno loqtur.

Cõtradictio in uerbiſ plinii.

Ixias uenenũ ẽ aliud a uiſco.

Pli. a contradictiõe uĩdicatur

nũcupari nominis uicinitate fuiſſe deceptũ.Se.n.quæ ixiæ ueneni sũt ꝓpria,ixo.i.uiſco tamq̃ ueneno,quarto can.aui.tribuit,ueluti quæ cha mæleonti albo,aut nigro conueniunt.Idem Auic.alteri frutici adſcri bit,quẽ græci chamæleam,arabes mezereon appellant.Eſt autem cha mælea,nõ ſolum figura,ſed ẽt uiribus multũ a chamæleonte albo,uel nigro diuerſa,& chamælea qdem,ideo hoc nomẽ ſortita eſt apd græ cos,qa habet folia ſimilia oliuæ.Chamæleon autem albus,& niger(ut ſqt Dioſ.)ſilybo,uel ſcolymo aſsimilatur. Qui uõ ĩ Creta iſula herbã adhuc a græcis chamæleõtẽ uocatũ uiderũt,teſtantur ipſaʒ eẽ aculea tã,& ferre uiſcũ,ut de ipſa,tã Dio.tũ ẽt Pli.prodiderũt,quo uiſco ẽt ĩ qunt cretas pẽnas ſagittis agglutinare.Aiũt præterea herbæ illi,quã nos carlinam nolamus,eſse ſimillimam,quã qdam putant ideo carli nam a noſtris nolari,qa fuerit Caroli regis inuentũ.Ego potius carli nã una littera uariata,ꝑ cardina,dictã exiſtimo,quoniã ſit e genere carduorũ,ſiue herbarũ aculeatarũ.Ideo aũt chamæleon herba a græ cis nũcupata,hoc nomẽ apud ipſos obtinuit,qa mutat cũ terra,in qua gignitur colores more chamæleõtis animalis,qđ & ipſuʒ ſtabilẽ nõ hẽt colorẽ,ſed quẽcunq; ꝓxime attingit,admittit,præter rubrũ,& candi dũ.Quãuis aũt in chamælea frutice,& chamæleonte herba aculeata, ſit nõmõ nolum,ſed ẽt naturæ,rõ diuerſa,Aui.tamẽ,atq; Serapio, & oẽs fere arabes,ambarũ ꝓprietates,ĩ uno.c.cõfuderũt,quẽ qdẽ errorẽ, licet apud ſerapionẽ manifeſte deprehẽdere.c.đ mezereõ.i.chamælea, in quo.ſ.c.mezereõ deſcribit,eodẽ mõ quo Dio.chamæleam,& eaſdeʒ mezereõ, medicinæ tribuit ꝓprietates,quas Dio.quẽ ẽt Serapio alle gat.c.chamæleæ,ſed paulo poſt eodẽ.c. ẽt paulũ Serapion adducit de mezereõe albo,& nigro loquentẽ.Nigrũ tamen,& albũ,nõ ſũt meze reonis.i.chamæleæ fruticis differentiæ,ſed chamæleõtis herbæ aculea tæ,cuius duo genera,alterũ albi,alterũ nigri,diſcrimine nõmõ a Dio, ſed ẽt a Pli.diſtinguitur,immo ab ipſo ẽt ſerapiõe,q̃ poſtea alio ĩ loco, &.c.diuerſo de chamæleõte albo,& nigro,eadẽ fere ſcribit,quæ đ am bobus Dio. Neq; meminit ſe,đ eiſdẽ herbis.c.đ mezereõ,feciſse mẽtio nẽ.Aui.pariter id,qđ ipſe aliis ſolet obiicere,caput in.c.poſuit,nã.ii. canonis,& chamæleæ,& chamæleõtis albi,& nigri ꝓpritates.c.uno đ mezereõ ĩſcripto cõplectitur,cuius plures facit ſpẽs,cũ tamẽ chamæ

Err. Auic. chamæleam cũ chamæleonte cõfundentis quẽ errorẽ,& se rap.& oẽs arabes secuti sunt.

leæ, ꝗ arabes ꝓprie mezereon uocant, ſit ſimplex ſpẽs, ſcđum Dio. gal. & Pau. ac Pli. q oẽs chamæleõtem album, & nigrum ſui generis hęr bas fecerunt, a chamælea. i. mezereõ frutice, differentes. Hunc eũdem errorẽ repetens Aui. ẽt. II. can. in littera. K. Chamæleõ (inqt) ẽ ſpẽs đ mezereõ, nigra, mortifera, eodẽ tamẽ li. II. aui. đ chamæleõte, tã albo, ꝗ nigro, ſeorſũ loqtur, & illas narrat ꝓprietates utriuſq;, ꝗs ẽt. c. đ me zereõ. i. chamælea diuerſis eius ſpẽbus aſsignat. Ait præterea eodẽ. c. đ mezereõ, qđ oẽs ſpẽs adminiſtrantur ad morfeã, & albaras, & lenti gines linitæ exterius, & ꝗdoq; admiſcetur ſulfur, qui tamen medicinæ uſus, uni tãtũ chamæleõti nigro cõpetit, ut nõmõ Dio. ſed ẽt ipſe Aui. in littera. c. cap. đ chamæleõte, teſtificatur. Subiũgit ẽt Aui. qđ oẽs ſpẽs eiuſdem mezereon adminiſtrãtur ad impetiginem, & ulcera ſordida cum melle, & eradicant cortices. Hoc quoq; dictũ falſum ẽ, ſicuti prius, qa iſta ꝓprietas purgandi ulcera ſordida, & q eſcaram habent cũ mel le, nõ eſt chamæleontis albi uel nigri, quos eo. c. Aui. falſo innuit, eſſe ſpeties mezereõ, sed chameleæ tantũ, ut hẽtur ex Dio. & Gal. pariter autoritatibus. Hunc errorẽ cõtinuans Aui. ẽt. IIII. can. accidentia, atq; remedia, q chamæleõtis nigri radici uenenatæ, a Paul. aſsignantur, ip ſe ad mezereon. i. chamæleæ ſubſcribit. Et hoc eſt qđ præcipue ꝓbare intendebamus, eodem mõ, erraſſe Aui. Ixõ. i. uiſcũ, ꝓ ixia ueneno. IIII. can. inter uenena numerando, ſicuti eodẽ in li. ꝓ chamæleõte nigro, mezereõ. i. chamæleã. Itidẽ noium ꝓpinqtate deceptus accepit. Sed & ſicuti Aui. de mezereõ in pluribus locis ſcribens, ſibi ipſi nõ cõſtat. qa aliꝗdo facit chamæleõtẽ albũ, & nigrũ eſſe ſpeties mezereõ, & đ ipſis una cũ chamælea, eodẽ. c. agit. Aliꝗdo ſeorſum đ chamæleõte albo, & nigro ptractat, ita ixiã uenenũ. 4. can. ad diuerſa. c. refert, alterum de uiſco, de quo ſupra diſeruimus, alterum de thephiſia, quam gummi ru tæ mõtanæ interpretatur. Hic quoq; multis ſeſe erroribus implicans. Primus error eſt falſæ expoſitionis, qui ẽt. II. can. iuenitur. c. đ Theph. ubi thephiſiam pariter gummi rutæ ſilueſtris exponit, quem etiam er rorẽ, ex pte ſecutus eſt in quodã cõmẽto Montag. in quo hõi le ꝓſo con ſulit, & iubet applicari remediũ ex ſerpẽte nigro factum, cum quo the phiſia humida. i. recens coniungere. Thephiſiam aũt Mõta. exponens, ait, qđ eſt ruta ſilueſtris, ꝗ ſi deſit, uice eius, ſatiuam, ſiue domeſticam

Aui. multis erroribus ĩ ixia ĩplicatur, quos ex pte monta. ſequitur.

rutam apponi præcipit. Verũ ſi Montagnana.c.de thephiſia.ii.can.cũ c.ð tapſia apud Dio.contuliſſet, ꝑculdubio intellexiſſet, hoc nomen thephiſiã eſſe apud Aui.deprauatum, & ꝑ tapſia ſcribi thephiſiam. Vnde ex errore ſcripturæ ẽt falſa expoſitio hũit originem. Ex eodem Dio.diſcere Montag. potuiſſet, tapſiam alio nomine, non rutã ſilueſtrẽ, ſed ferulam potius ſilueſtrẽ noïari. Scdus error eſt apud Aui, qa quos effectus dioſco, Paulusq;, Ixiæ ueneno tribuunt, eoſdem ipſe thephiſiæ.i.gummi rutæ agreſtis attribuit, non animaduertens qđ de eodem ixia.c.de aldibe.i.uiſco eodem in li.ſ.4.can.paulo poſt erat tractaturus. Siqdẽ.c.de thephiſia ſcribit hæc uerba. Hæc eſt gũma rutæ mõtanae, & ꝙdoq; ſentitur in ſapore eius, ſicuti ſapor albedarogi, & eſt calida, & accidit illi q bibit eam retentio eorũ oĩum ꝗ currũt ex utriſq; uiis, & apoſtẽatur lingua, & accidunt rugitus, & inflatio. Quæ oĩa ſigna, ẽt ſcribit dioſ, in his q ixiã uenenũ biberint. Ter. error ẽ, & qdẽ multo priorib9 grauior, quoniã Aui.ipſe ſibi ipſi in theph.cõtradicit. Nãi.ii.can.c.ð theph.ſcribit, qđ in radice eius, et corticib9 ipſi9, et lacbrima, eius eſt ſolutio.iiii.aũt can.de eadẽ thephiſi.i.gũmi rutae montanae, inter uenena tractans (ait) qđ accidit ei, q bibit ipſum retentio eorum omnium ꝗ currunt ex utriſq; uiis. Quare cum ſolutio, atq; retentio ſuꝑfluitatum, ſint effectus contrarii, liquet illa, ꝙ in uerbis Aui.notauimus, contradictio. Haec autem a nobis de thephiſia obiter dicta ſunt, partim, ut oſtenderemus quot, noſtri temporis medicina, erroribus inuoluatur, medicis iunioribus Aui.in illa principem, ſtatuentibus, & multa, quae idem Aui.ſcripſit, ſine ullo rõis examine, ꝓ uero admittentibus, quẽadmodũ de Montagn.medico ſuo tꝑe illuſtri, paulo ante ſignificauimus, ptim, ut tibi una manifeſtaremus id, qđ ẽt ab initio inſinuauimus, difficillimum eſſe, qd ſit Ixias apud Aui. & medicos iuniores illum ſequentes, indicare, ꝙdoqdem Aui.in hoc ueneno uidetur ambiguus, mõ uiſcum, mõ thephiſiam.i.gummi rutae mõtanae ipſum appellans. Vnde & qdẽ recẽtiores de uenenis tractantes, duo capita faciunt ad Aui.imitationem, alterum de aucupum uiſco, q uenenum non eſt. Velut ſit, non tamen ixias, de quo uidetur Aui.c.de uiſco agere, uoluiſſe, ꝙdoqdem, non mõ eadẽ ſigna (licet nõ oĩa in uiſci notat potione) ꝗ dioſcorides in hauſtu Ixiae ueneni, ſed ẽt eadem ferẽ

contradictio in uerbis Auic.

remedia cõtra ipſum ſcribit alterũ de gũmi rutæ ſilueſtris,ſiu e mõta
næ,qđ gũmi nuſq̃ terrarũ inuenitur.Eſt.n.error,ut diximus,Aui.quẽ
illi iidem,quos ſtatim antea tetigimus medici recentiores in ſuis de
uenenis tractatibus aĩaduertentes,fatẽtur, gũmi rutæ agreſtis,eẽ gũ
mi tapſiæ.Verũ iſti præter uiolẽtam expoſitionẽ,qa tapſiã rutã agre
ſtẽ noiari apđ nullũ autorẽ ꝙ ſciã,niſi apđ aui,legitur,i alterũ multo
maiorẽ incidũt errorẽ in illã uȝ cõtradictionẽ,q̃ nup Aui. obiectaui
mus.Gũmi.n.tapſiæ(ut inqt Dio.)purgat potẽter ſupius,& inferius.
Adeo ut iuxta eundem Dio.doſis,quæ drachmam unaȝ excedit,ſit pi
culoſa.Gummi autem rutæ agreſtis de quo.quarto can. inter uenena
Auicenna agit intus aſſumptum,uim habet retinendi omnia quæ cur
runt ex utriq; uiis,ut iiſdẽ uerbis Auicenna teſtatur. De turbit.

De turbit,aũt de quo in chirographo quæris,difficile eſt ẽt quo noie
apud Dio.cẽſeatur,determinare.Turbit.n.eſt nomẽ barbarũ. Barba
ri aũt autores de ipſo uarie loquũtur.Aliud ſiqdem dè ipſo ſcribit Se
rapio,aliud Meſues.Quare ſi a me petas qd ſit apud Dio.turbit a Se
rapione deſcriptũ,poſſum tibi ſine aliqua hæſitatiõe reſpondere ,eſſe
Tripoliũ,licet hoc nomẽ apud Serapionẽ allegantẽ in eo Dio.ſit de/
prauatũ.Nam quæ de Tripolio Dio.ac Pli.ſcripſerunt qđ in mariti/
mis naſcitur locis,ubi allidit unda,neq; in mari,neq; in ſicco,folio Iſa
tidis craſſiore,palmeo,caule in mucrone diuiſo ,radice alba,odorata,
calida guſtu,& reliquę.Hæc eadẽ Serapio de turbit ſcribit,qđ carica/
mũ uitioſe,ut diximus,ꝑ tripolio noiat,de quo uel codicis,uel autoris
errore minus ſit admirandũ,q̃do & apud Pli.nõ tripoliũ,ſed trifoliũ
potius corrupte legitur,adeo ut Simõ dubitauerit,an ſit idẽ caput de

Simõ du/bitat đ tri polio pan dectarius errat.

trifolio apud Pli.& de tripolio apud Dio.& de turbit apud Serapio
nem.Pandectarius aũt duo capita ſcripſit,alterum de tripolio,ſcđum
Dio,alterũ de Turbit ſcđm Serapiõem.Quaſi turbit apud ſerapionẽ
ſit aliud a tripolio apud Dio.q forte error pandectarii,una cũ Simo/
nis dubitatiõe,inde ſt habuere occaſionẽ,quoniã in latino Dio.cuius
uerba citat pãdectarius,ſcribitur,Tri.hẽre folia ſimilia appio.Cũ tñ
uer9.dio.tradat eẽ ſimilia Iſatidi hærbæ,hoc ẽ,illi,q̃ uulgo Guadũ ap
pellamus,q̃ in uſu tinctorũ celeberrima ẽ.Apđ ſerapionẽ aũt hæc ſimi
litudo,neq; ad apiũ,neq; ad Iſatideȝ refertur,ſed ad q̃dã plantaȝ,quæ

Araſatis noīatur,qđ uerbū puto apđ arabes eē corruptū,& ꝓ Iſatide,
araſatin ſcribi,ſicuti etiam apud Pli.nō folio Iſatidis,ſed folio ſatis
craſſiore palmo itidem uitioſe ſcriptū inuenitur.Qui quidem locus fu
it a me pridem in li.de Pli.atq; aliorum medicorum erroribus caſti/
gatus.Si aūt a me quæris qđ ſit,turbit qđ deſcribitur a Meſue, apud
Dio.dicere oportebit,turbit illud Meſuæ nō eſſe Tripol.apud Dio.ſʒ
radicem alicuius hærbæ habentis ſuccū lacteum,acutum,ex genere ti/
thimalorum,ſeu lacticinoruʒ(ut iuniores medici loquuntur)Tale.n.ē
turbit,quod deſcribitur a Meſue,nō habens foliū ſimile Iſatidi,ſed fe
rulæ potius.Hæc.n.ſunt eius uerba(ut noſti).Turbit eſt radix hærbæ
cuius folia sūt ſicuti folia ferulæ,minora tamē,& eſt ex habentibus lac.
Quo circa Actuarius,grauis apud græcos autoritatis medicus,multū tamen Gal.ac Pau.ætate poſterior,q multas arabum medicinas illo/ *actuarius de turbit.*
rū noībus memorat, inqt turbit a Barbaris uocitatū eſſe radicē plan
tæ, quæ a græcis Pitiuſa uocatur.In q̄ēt opiniōe qdam alii græci,præ
ter Actuariū,fuiſſe uidentur q.c.de pitiuſa apđ Dioſ.ubi de radice fit
mentio,uerba illa interſeruerunt,quæ nō puto eſſe Dio.ſed gloſſema
potius ἣν καλοῦσιν τούρπετ.i.q̄ radicem.ſ.pitiuſæ,uocant turbit.Sʒ
cōtra hoc eſt,qđ hæc eadem radix a Serapione,nō turbit,ſed ſebram
.i.eſula nuncupatur,ꝙ palam fiet cōferenti ea,quæ Serapio de ſebrā,
ex Dio.atq; Gal.ꝑiter,ſcripſit aūtatē.Oʒ his q̄ iidem græci autores
de Pitiuſa ꝓdiderunt.Quāuis Aui.c.de ſebram,aliđ potius uideatur q̄
ſcribere,q̄ radicē pitiuſæ.immo ſi uerba Gal.li.viii.de ſimplici medi
cina in pitiuſa attendimus,& alia comparia.ii.cano.c.de mezeregi ab
Aui.ſcripta,liqdo apparet,qđ mezeregi apđ Aui.ſit Pitiuſa apđ dioſ.
ita ꝙ neceſſarium ſit alterum duorū,uel sebram non eſſe eſulam apđ
Aui.(intelligēdo ꝑ eſulā radicē illius hærbæ q̄ græci Pitiuſam uocāt)
uel Auicennā.in duobus capitibus.ii.can.de eadem radice fuiſſe locu/
tum.ſ.c.de ſebram,&.c.de mezeregi.Eadem eiuſdem medicinæ repeti
tio ſuperflua eſt apud Serapionem.Nam c.de Tithimalo,ultimo loco *Supflua repetitio eiuſdē medicię apđ Serap.ſicuti apud Auicennā*
nominat ſpetiem Tithimali quæ dicitur Ptia.Vult autem dicere pitiu
ſa.Eadē.n.de ea ſcribit,quæ de Pitiuſa Dio.Paulo infra aliud caput
ſcribit de ſebram,& in eodem allegat Dioſco.Quaſi sebram alia ſit a
Pitiuſa medicina.Sed neq; illorum opinio eſt omittenda,q putant tur

Opinio falſa de turbit.

bit eſſe radicem hærbæ, q̃ uulgo ſoldanam nominamus, paſſim in locis maritimis ꝓuenientē. Hác tn̄ nē opinionē eē falſam, nos ita ꝓbamus Soldana hærba, uel eius radix nō ē turbit a Serap. deſcriptū, qa illud Turbit, eſt Trip. apud dioſco, & habet folia ſimilia iſatidi, ut nup oſtē-dimus. Soldana autem hærba non eſt tripolium apud dioſc, sed ad aliud. ca. refertur, ut mox oſtendemus. Item Soldana hærba hēt folia quadātenus hederæ ſimilia, uel Ariſtolochiæ rotundæ, turbit aūt a Sera. deſcriptū, ſicut ēt Trip. apud dioſco, habet folia ſimilia Iſatidi. Eadē rōne ꝓbatur Soldanā hærbā nō eē turbit deſcriptū a Meſue, quoniā iſtud turbit habet folia ſimilia ferulæ, ut ēt a ītea dictū eſt, soldanæ āt folia sūt oio a ferulæ foliis drīa. Simili argumēto in li. d̄. morbo gallico cōtra Gentilē, ꝓbauimus soldanā hærbā nō eē cachilē apud Serap.

Eodēz argumento gentilis refellitur.

quoniā cachile scd̄ .n. eundē serapi. hēt folia naſturai, q̃ nullā præſe ferūt foliorū ſoldanæ ſimilitudinē. Hic āt uberioris doctrinæ gratia, ſup adiungimus autores arabes, soldanā hærbā, neq; ad caput d̄ cachile, neq; ad. c. de turbit retuliſſe, sed græcorum imitatione ad. c. de caulibus.

Soldana hærba quo noīe apd̄ ueteres cēſeatur.

Eſt. n. soldana hærba uulgo a nobis dicta, illa quā Dio. atq; Gal. braſſicam marinā appellant, qđ liqdo apparebit, ſiqs inuicē contulerit ea quæ in hærba soldana oculis intuemur, & quæ de braſſica marina Dio. scribit. In hac tamen hærba mihi uidentur autores arabes eatenus aberraſſe, quatenus de caule domeſtico, atq; ſilueſtri, ac ſubide marino eodē. c. continuatim tractauerunt, tāq̃ hæ oēs forent eiuſdē generis ꝓximioris ſpeties, qđ de ſilueſtri qdem, atq; domeſtico caule cōcedi poſſet, quoniā tantū satiui, atq; ſilueſtris differentiis diſtant.

Err. autorū arabū.

De marino āt caule neq̃q̃, q oio ab aliis duobus diuerſificatur, ut nō mō dioſc. sed etiam Gal. teſtificantur, quorum autorum ſnia. Braſſica marina, & braſſica ſatiua, uel etiam ſilueſtris æquoce dicuntur, Putaſſe āt arabes caulē ſatiuū, atq; ſilueſtrē, ac prætεrea marinū q̃dam habere inter se, non mō figuræ, sed ēt naturæ affinitatē, eo cōſtat argumēto, q oēs eodē (ut diximus) .c. cōplectūtur, & præter hoc. ēt uerba Sera. idē oſtēdunt q de caulibus marinis, ita scribit. Marini caules sūt longinquores a similitudine domeſticoruz, q̃. s. ſint caules agreſtes. De illis. n. ſtatim antea locutus erat. Aui. inſup tris haſce ſpeties, ēt effectuū cōitate cōſociat, ut cum. ii. can. c. de caulibus scribit in hunc modum. Silueſtris,

marinus,ac domeſticus maturat flegmones,& duricias,q̃ q̃dem effec/
tus a dioſco.cauli satiuo,atq; silueſtri ex parte aſsignatur. Marino ãt
cauli a nemine adſcribitur,& nulla experientia cõ ꝓbatur. Verior ãt
eſt græcorum opinio a nobis tacta,q; caulis agreſtis,atq; ſatiuus tãtũ Opinio
mõ ſint figura,colore,& naturæ ꝓprietatibus ſimiles,niſi q̃d agreſtis græcorũ
eſt albior,& calidior,& ſiccior,ſicuti omnes aliæ plantæ silueſtres sũt uerior.
in eodem genere ſatiuis,ſcd̃m has duas qualitates(ut inq̃t Gal.)for/
tiores. Marina aũt braſsica penitus ab illis ambabus euariat. Hæc iõ
in arabicis autoribus notanda cenſuimus,neq; putaret nos ſoldanã
hærbam,ut illi fecerunt,forte quid eſset apud dioſco,atq; Gal, braſsi/
ca marina,neſcientes, inter braſsicarum speties connumerare. Sed
quoniam multa interſeruimus,ut te pleniori officio demereremur. Iã
ad illud redeamus de quo præcipue ab initio quærebatur,quid ſit tur
bit apud dioſco. Forte autem in tanta,tum arabum autorum,tum etiã
latinorum,super hac medicina opinionum diuerſitate. Melius quære
retur,quid ſit apud dioſcori. radix illa,quam pro turbit officinæ uen/
dunt. Ego quidem diu,multumq; laboraui, ut hærbam uirentem ui/
derem,cuius radix Turbit nũcupatur. Nam qui radicem tantum ari
dam ad nos afferunt,neq; ubi naſcatur,neq; quali folio,aut flore tur/
bit inſigniatur,sciunt dicere,niſi quod unus tantum pharmacopola,
id mihi de flore turbit eſt teſtificatus,quod de folio Trip. scribit dioſ.
quod uidelicet mane candidus,meridie purpureus, ueſpe phæniceus
appareat. Quod ſi mihi fuit uere relatum ꝓculdubio Turbit, quo nos
utimur,eſt tripoliũ apud dioſco. Sed quoniam hoc de flore miraculũ
uix forte ipſi dioſco. credatur,nedum alicui pharmacopolæ,Oĩo sata/
gendum,ut folium ipſum uiride inſpiciamus, & an sit folio Iſatidis,
aut Ferulæ simile,uel ẽt neutro,diligẽtius cõſideremus. Fieri.n.põt,
ũt radix illa,qua utimur,neq; sit Turbit Meſuæ,neq; ẽt turbit Sera/
pionis,tantam uideo in his rebus incuriam,quæ sunt in uſu frequen
tiſsimo medicorũ. Siqs.n.dixerit eſse Turbit Sera,illud obiicere poſsu
mus,q̃d Turbit,apud Serap. eſt idem,q̃d Tripoliũ apud dioſco. Radix
aũt Trip. scd̃m eundem diosco. odorata eſt. Qua uero nos utimur pro
radice turbit,oĩo caret odore. Si uero alter aſserat hanc eſse turbit
deſcriptum a Meſue, cum sit illud turbit secundum eundem Meſuẽ,
ex genere habẽtiũ lac,seu lacticiniorũ(hoc eſt)earũ plantarũ, q̃ hẽnt

lac,maxime acutum,interrogabimus ipſum,q̃nam tandem erit, ex
his,quæ a dioſco. uel Serapione deſcribuntur. An aliqua ſpeties Ti/
thimalorum? Sunt autem ſeptem,uel.viii.ſed nulla earũ eſſe pōt Tur
bit a Meſue deſcriptum. Nulla ſiqdem ex illis habet folia ſimilia feru
læ,qualia hēt Turbit a Meſue deſignatum,ut cōſtat ex dioſco ,& Se/
rapione,ſingulas tithimalorũ ſpēs ꝑ folia,ac flores,& reliquas ꝓprie

lathiris ca tapucia minor ab auicen. mēdana dicta.

tates deſcribētibus. Sed neq; lathiris eſt, q̃ iuniores medici Catapuci
am minorem uocant, Aui.aũt mendanam,ut cōſtat ex iis q̃ de lathiri
dioſ.& de mendana Aui.ſimilia ſcripſerunt,neq; Peplios,de qua dio.
agit inter alias,quæ lac acutũ emittunt. Huius.n.radix inutilis eſt,ut
inqt dioſ,& de hac quoq; Aui.agit.ii.can.ſub nomine bebilis.c.diuer
ſo,a capite de turbit. Eadē rōe neq; Pepliō (idest) portulaca ſilueſtris.
Nam.hanc quoq; Aui.ii.can.bilomō nominat. Translatio aũt librorũ
Hippocratis de regimine acutorum,felicinium uocauit,& nō radice,
ſed folio,uel fructu,ad uſum medicinæ adhibetur. Habet ēt folia ſimi
lia portulacæ, unde illi nomen,nō autem ferulæ,ſicuti turbit deſcrip/
tũ a Meſue. Deniq; ꝑ ſingulas ſpēs earum plantarum,q̃ ſucco lacteo,
& acuto manãt,diſcurrēdo,nō uidetur cuiq̃ earum deſcriptio turbit,

dubitatur de ueritate dictorũ a meſue d̃ turbit.

q̃ apud meſuē reperitur cōuenire. Forte ãt,neq; uere ſcribitur a Meſue
turbit eē e genere earũ,q̃ lac hent. Siqdē hic idē autor inqt mezereō
eſſe plantam lacticiniorum maiorem,q̃ tamen planta ab arabibus me
zereon nominatur,eadem a græcis chamælea uocatur, ut cōſtat cōfe
renti caput de chamelea apud Dioſ.cũ.c.de mezereō apud Serap,&
etiam apud Aui.niſi quod Aui.etiam ipſe,licet ſub nomine mezereō,
chamæleam deſcribat,q̃ cōſtat non eſſe de numero lactariarum,ſiue la
cticiniorũ, Inqt mezereon eē lacticiniũ magnum,ut uideantur arabes
Aui.præſertim,ac Meſue ſ.c.de mezereon,in duplicem errorem incidiſ

Duplex err. Auic. & meſuæ.

ſe. Et ꝙ mezereon,q̃ a græcis chamælea uocatur,inter lacticinia poſue
runt,& ꝙ chamæleontem album,& nigrum cum chamælea,ſiue me/
zereon confuderunt. Nam Meſuem quoq; non fuiſſe ſecundi huius
erroris expertem,probari poteſt,ex his quas ipſe mezereon in fine ca
pitis tribuit ꝓprietates,quas non chamæleæ,quam arabes mezereon
uocant,sed chamæleonti potius albo,uel nigro Dioſco.aſſignauit. Quæ
n.de mezereō Meſues ſcribit,quod interficit lumbricos,& quod collu
tio ex aceto eius confert dolori dentium, & quod fit unguētum ex eo

ad ſcabiem bonum,& linimentum ex eo,& ſulfure delet morſicam al/
baras,& lētigines,ſūt fere' ꝓprietates,q chamæleōti albo,& nigro,nō
aūt chamælex.i.mezereō a dio.tribuūtur,Serapio uero,& ſi.c.de me
zereon ſimilem fecerit cōfuſionem chamæleontis,& chamælex,ut cum
ꝗ Ixia uerba faceremus,oſtendimus,in eo tamen magis eſt,ꝗ meſues,
Auicē.ꝓbandus ꝙ mezereon haud ꝗꝗ fecit ex genere lacticiniorum,et
q uerū mezereō(hoc eſt)chamæleam agnoſcunt,ſciunt eam nō hēre
lac.Dixi aūt uerum mezereon,ꝙ a græcis chamælea dicitur,qa apud
nōnullos arabes Ioannē.s.Serap,uelutiſimon annotauit,mezereō eſt
mirdane,uel mēdane,q aūt mendane ab Aui.uocatur,eſt lathiris apd
græcos,& catapucia minor apud,medicos iuniores,ꝗ certum eſt non
eſſe mezereon,neq; ab Aui,neq; a Serapi. neq; etiam a Meſue deſi/
gnatum,ut ſatis cōſtare ex uariis deſcriptiōibus arbitramur,& qa ali
ud.c.de mendane aliud de mezereon,Serapion,atq; Aui.ſcripſerunt.
Nō ſolent autem autores arabes duo.c,ſed unum tantum de eadem
ſimplici medicina ſcribere,niſi forte noīuȝ uarietate decepti, q una ſit
geminā eā crediderīt,nō,ꝙ ꝗ Aui.ſupra dubitauimus,ne forte ꝗ eſu
la duobus capitibus egerit,&.c.de sebrā,& altero ꝗ mezetrgi hunc li
qdo errorē ī Serap.depræhēdimus,q .c.ꝗ tithimalo,ultimo loco noīat
ſpetiem tithimali,q dicitur Ptias,uult aūt dicere pitiuſa,cuius radicē
qdam eſſe turbit(ut ſupra oſtēdimus)exiſtimauerūt,Et Paulo infra
aliud caput ſcribit de sebram,in quo eaſdem tribuit sebram ꝓprieta
tes quas pitiuſæ Dio,neq; meminit ſe de eadem planta,ēt inter ſpēs
tithimalorū fuiſſe locutum.Supra autem diximus (ut ad id pp quod
hæc oīa ſubiunximus reuertamur)turbit apud Serap.eſſeTrip.apud
Dio,ꝗ qdem Serapio,neq; ipſe mezereon,sicuti neq; tripoliū Dio.la
cticiniis annumerauit.Simon autem genuenſis in littera.L.ubi ꝗ lac
ticinils facit mētionē,ēt Trip.īter iſta collocauit .Quia.n.Meſueſ pōit
turbit inter lacticina.Turbit autem apud Serap.eſt planta,ꝗ Dio.uo
cat Trip.Neſciens ſimon hoc nomen turbit apud duos autores æquo
ce dici,apud alterum de planta habente lac,& folio ferulæ ſimili,apd
alterum de planta carente lacte,& folium Iſatidi.i.guado ſimile ge/
rente,pp uerba meſuæ de turbit,tripoliuȝ quoq; inter lacticinia cōnu
merauit.Vide quot difficultates,& qdem inexplicabiles,occurrūt me
dicis iunioribus arabum autorum doctrinam ſequentibus,ob eorum/

dẽ autorũ non mõ a græcis,ſed ẽt a ſeipſis diſcordantiã.Quare nulla alia inter tot,quæ de ſimplicibus medicinis hẽntur ambiguitates reli quitur uia,niſi ut ad ſenſum iudicem cõfugiamus,& ſi plantam uiren tem habere poſſumus,cuius radix pro uero turbit affertur, nunquid ſit ex genere lacticiniorum,uel alia diſcutiamus. De bugloſſa.

De Bugloſſa ãt de q̃ q̃ris,an ea ꝓ bugloſſa utimur ſit uera buglo ſſa,ſi tibi qd ſẽtio reſpõdero.Vereor ne ſicuti tu admodũ docte dubi taſti,ita ego nimiũ ꝓterue uidear uniuerſã noſtri tpis medicinã euer tere.Nã ſi ꝓbare cõtendero bugloſſam,q̃ medici iũniores ad uſum me dicinæ adhibẽt nõ eẽ uerã bugloſſã,cur ẽt inqet aliqs lactucã,qua ue ſcimur ueram eẽ lactucã ñ īficiaris? Nõ ita tñ ſumus aĩati,abſit.n.a nobis tanta temeritas,ut oĩa iuniorũ medicorũ placita uelimus demo liri.Sed ſicuti multa eorũ ꝓbanda cẽſemus,ita plura ſũt ĩ qbus auto res ueteres magis ſeqndos iudicamus,atq̃ ĩ iliis præſertĩ ĩ qbus iidẽ medici iuniores ĩuicẽ uidentur diſſẽtire,de boragine Simõ genue.in

diſſenſio mediꝯro in bora/gine.

lrã.B.ita ſcribit.Borago herba nota cibo apta,& medicinæ,& flos,& folia,& ſemen bugloſſa dicitur,ſpeties eius ſilueſtris.Nõ repio aliquẽ autorem autenticũ facientẽ capitulũ đ utraq̃,ſi ſcribit đ una nõ ſcri bit de alia,hæc ille.Pandectarius ,ãt aliter ſẽtit,nam.2.ca.ſcribit alte rũ đ boragine,ĩ quo allegat dioſ.Alterũ đ bugloſſa ĩ quo citat ſerap. & eiuſdẽ dio.aũtate de bugloſſa loq̃ntẽ.Mõta.uõ in quodã cõſilio ſcri bit hæc uerba.Borago ãt nõ placet,qa planta multũ uẽtoſabilis,& uẽ toſatiua,qđ oſtẽditur pp multitudinẽ eructuatõnũ quas efficit,& licet ponatur tẽpata,qa ẽ ſpẽs bugloſſæ,q̃ tẽpata eſt,đ ea parũ ab autoribus ſcribitur,et plura đ ea credũtur,q̃ rõe,& aũtate uerificari poſſit Aui. tamẽ de ea nihil dixit.Vide q̃ta ſit iſtorũ autorũ diſcordia,Alter di cit nullũ autorẽ đ utraq̃.ſ.đ boragine,& đ bugloſſa loq,Alter ſup am babus herbis citat Dio.Alter facit bugloſſã ſpẽm boraginis ſilueſtris, Alter boraginẽ bugloſſæ,tãq̃ generi ſubiicit,Aui.quoq̃.ii.can.c.đ lin gua bouis notat ſui tpis medicos,q nõ uera bugloſſa uterẽtur,ſed alia q̃ nõ hẽt eaſdẽ utilitates.Quare ĩ tãta medicorũ,tũ latinorũ,tũ ẽt ara bũ đ herba bugloſſa cõtrouerſia,qđ mihi uideatur apiã.Primã illđ ꝓ cõfeſſo hẽtur,bugloſſã græco interpretamẽto liguæ bouis aſſimilari. Quæ ãt ſũt herbæ liguæ bubulæ,atq̃ ideo ẽt ĩuicẽ ſimiles,altera a no bis ligua bouis.Altera borago noĩatæ,ſꝫ duæ quoq̃ herbæ itidẽ liguæ

bubulæ ſimiles celebrãtur græcis noībus,apud græcos,altera bugloſsũ, altera criſsiõ ab eiſdẽ græcis nũcupatæ,adeo ut mīme dubitẽ duas il las hærbas,quarũ alterã linguã bubulam,alteram boraginẽ ſermone noſtro uocitamus,ad duo cap.apud dioſco.debere referri,quorũ alterũ eſt de bugloſso,alterũ de criſsio.Nã & hoc pp magnã,ꝗ hẽt cũ bugloſ ſo ſimilitudinẽ,bugloſsũ magnũ p𝔦ter a græcis appellatur.Verũ diligẽ tius cõſiderantibus deſcriptio bugloſsi,apud dioſ.plus boragini cõue nit.Deſcriptio aũt criſsii,ſiue bugloſsi magni,plꝰ alteri quadrat,ꝗ nos uulgo bugloſsã,ſeu linguam bubulã noīamus.ſiqdem idem dioſc.inqt folia criſsii eſſe longiora foliis bugloſsi,ꝗꝗ apud Plinium qui criſsion lib.uigeſimo ſeptimo.ca.viii.ferẽ eodem modo quo dioſcorides deſcri bit eandem criſsiõ habere folia non longiora bugloſso(ſeu ut ipſe in terpretatur)lingua bouis,ſed potius minora ſcribatur,quẽ puto erro rẽ,ex uocabuli græci ſimilitudine,&codicis mendo quem Plin,habuit, cõtigiſſe,quoniã ꝑ macrotera,qđ uerbũ ſignificat lõgiora ,microtera. i.minora,ſcriptũ inuenit.Ego uõ in multis codicibus græcis nõ ſolũ ĩ preſsis,ſꝫ ẽt manu ſcriptis apđ dioſ.μακρότερα.i.lõgiora,nõ ãt μικρό τερα.i.minora reppi,liqdo aũt ſẽſui ſubiicitur folia hærbæ illius,quæ uulgo bugloſsa dicitur,eſſe foliis boraginis lõgiora.Itẽ idẽ dioſc.inqt in sũmo caule criſsii eſſe capitula purpurea,ꝗ ſoluũtur in lanugines, qđ etiam in hærba bugloſsa a nobis appellata uiſu deprahenditur,cõ tra in boragine capitula cerulea,non autem purpurea conſpiciuntur. In autore autem de ſimplici medicina leguntur, hæc uerba.Bugloſ ſaꝫ romani linguã bubulam,lucani corago.Naſcitur locis cultis,& ſa buloſis,forte aũt ꝑ borago uerbo,corago uitioſe ſcribitur,ut nomen coraginis una lrã variata eſt ĩ boraginẽ uerſũ.Qđ aũ inqt naſci locis cultis,& ſabuloſis,hoc idẽ de ſuo bugloſso dioſco.tradit.Pandectariꝰ quoqꝫ ſiqua eſt huius hõis aũtas in lrã.Lliſinaltaur , ꝙ nomen apud arabes ſignificat linguam bouis,ipſe boragineꝫ interpretatur.Quare forte melius fuerit,cũ bugloſsaꝫ de ꝗ dioſ.Gal,& autores arabes utrũ qꝫ allegantes ad uſũ medicinæ adhibemus,Boraginem potius ꝗ illam quæ paſsim bugloſsa nuncupatur recipere,atqꝫ ita falſum erit id,quod Montag.exiſtimauit,Auicennam nihil de boragine dixiſſe,nam niſi mea me fallit opinio,caput de bugloſsa,ſeu lingua bouis apud Auic.

Err.apud Pli.ex ſimilitudine græci uocabuli.

Caput de bugloſsa apud aui. eſt caput đ boragie

eſt caput de boragine,ſicuti ēt apud Serap.falſum etiam erit id q̄ Si
mō ſcribit,q̄ putauit neminem autorem de utraq; hærba ſimul ſcrip
ſiſſe.Siqdem dioſ.apud græcos,& Pli.apd̄ nos,tam de bugloſſa,q̄ ēt d̄
Criſsio fecere mentionē.Negari aūt non pt̄ qn borago ſit alterū duo
rū apud dio,aut criſsion,aut bugloſſum,ab his præſertim,q̄ boraginē
bugloſſæ ,uel bugloſſā boraginis ſpēm cōfitentur,q̄do & Dio.ipſe criſ
ſion habere folia ſimilia bugloſſo,& bugloſſum magnū uocari teſtifi
catur,Si tamē borago ſit Criſſium apd̄ græcos,uerū erit,q̄ a Mōtag.
ſcribitur,tam multa de boragine a iunioribus medicis temere prædi/
cari.Nā Dio.hoc tantū d̄ criſsio retulit,q̄ ſi radix eius alligatur ſup
locum dolentem,ſedat dolorem. Pli.aūt quod hærba,aut radix alliga
ta ſanat dolores uarricum.Quare medici iuniores,utrum uelint accep
tēt,aut q̄ borago ſit uera bugloſſa(ut nos opinamur)aut qd̄ eius hær
bæ uſus non ſit ad illa utilis,ad quæ ipſi arbitrātur. De cicerbita.

Cicerbita aūt,de qua ēt ſcire cupis,eſtur & ipſa,ſicuti borago,ēt in
hoc uſu Challimachi carmine inclyta.Eſt.n.illa,q̄ Theſeo appōit ruſti
ca illa Echate(ut Pli.meminit)uerū ī opibus medicinæ minus hodie
celebrata,q̄a forte medici iuniores nō nouerunt,quo nomine apud ue

utilitates Cicerbitæ

teres autores,q̄ de medicina ſcripſerunt,nuncupetur, atq; ideo neſci/
unt eius utilitates,quod nos nunc indicabimus.Dioſ.ipſam ſonchum
nominat,& a romanis cicerbitam aſpam uocari teſtificatur, q̄uis hoc
nomen(ut pleraq; alia romana uocabula apud dio.)ſit deprauatū,q̄a
non cicerbita aſpera,sed circita aſpra ,in græco codice uitioſe legitur.
Icccirco autem a romanis aſpera fuit cognominata , quia ſpinoſa eſt
cum inueterafcit.Græci ſane adhuc hærbam , quam nos latine cicer/
bitam nominamus uulgo ſonchum appellant,ut mirandum ſit Simo
nem Genuenſem , qui multa hærbarum uocabula a græca hærbaria
didicit,Quid tamen eſſet ſonchus apud græcos,ignorauerit, nam de

mirū d̄ plinio q̄ ſonchon hærbæ nomē latinū nō reddidit.

ipſa meminit in littera .S , & adducit uerba dioſcoridis. De ſon/
cho,quæ tamen hærba ſit,aut quo nomine cenſeatur apud nos, dicere
prætermiſit , neque minus admiratione dignum Plinium huic hær/
bæ,tam in uſu cibario frequenti,latinum nomen non reddidiſſe.Nam
& ipſe libro uigeſimo ſecundo capite eiuſdem numeri.Quam nos uul
go Cicerbitam nominamus , græco uocabulo ſonchum appellauit,

atq; ita ipſam deſcripſit,ut dubitari non poſsit ſonchum,apud graecos eſse herbam,q̃ latini cicerbitam uocant,ſed praeterea idem Pli.una cũ Dio.tot huius herbe uſus enumerat,ut me aliq̃do pudeat noſtri tp̃is medicorũ,q̃ tantu3 illa remedia ꝓbant,quae magno ĩpendio parãtur, q̃bus meliora,aliq̃do pauprimus q̃ſq; coenat,fere' tamen,de quo nos ẽt magis pudere oporteat,non indicas , atq; arabicas,ſiue externi orbis quaerũt medicinas,ſed quas natura illa oium rerũ parẽs uulgo ẽt ex/ poſuit.Muſtella pugnatura cõtra ſerpẽtes paſtu ſe cicerbitae munit,at q; inter pugnãdũ eodẽ crebro repetito ſe refouet.Cõptũ eſt hoc,apd̃ multos q dimicationẽ cõſertam uidere. Nos theriacam cõtra uenena ab aegyptiis magno emimus pretio,cuius potiſsimã ptem,q̃ baſi3 uoca mus,illi adhuc ignorant,praeter multa alia ſimplicia medicamẽta,ad eãdẽ cõpoſitõe3 neceſsaria,quae noſtra hac aetate,neq; a graecis,neq; a latinis,nedũ a barbaris cognoſcũtur, quorũ ẽt uel unius defectus,ſi Ga.medicorũ Principi credimus,põt totã cõpoſitõe3 corrumpe.Natu rae uero opa ſunt abſolutiora,inuentu faciliora,niſi ob hoc ipſũ uileſce rent.Sonchum aũt,ſiue cicerbitam cuius occõe,haec interpoſuimus ma gnã hẽre cõtra uenena,ſed praecipue ſcorpionũ,efficatiã teſtãtur, tũ dioſ.apud graecos,tũ ẽt Pli.apd̃ nos.&ex recẽtioribus Cõciliator,q la ctucellã,p q̃ ut puto cicerbitam intellgit,quae ut ẽt inq̃t Pli. lactucae ſi milis eſt,niſi ſpinoſa foret,ſeptẽ aliis haerbis ãnumerat,quae theriacae aequale3 hẽnt cõtra uenena ptãtem.Atq; inſup aui.apud arabes ſi mo do cicerbita ſit haerba,q̃ ille.ii.cano.taraxacon noiat,ut scio pleroſq; aetate noſtra medicos celeberrimos,ac praeſertim Gerardũ ueronen/ ſe3 exiſtimaſse.Nolo.n.ego nũc de iſto decernere,q dudũ opus ad hoc ipſum deſtinaui,ad declarandũ.s.noia arabica,quae.ii.can.apd̃ Aui. ſcripta inueniuntur,qd̃ idem opus forte maturius abſoluemus,q̃do te hoc quoq; nõ minus cupe,q̃ illa quae nup a nobis explanata sũt,intel leximus,si tamen tuam,in hac re auiditatem pluſculũ fuerimus cõmo rati,aequo aĩo patieris futurũ illud maxime ſpans,qd̃ tibi in hac epi/ ſtola cõtigit,si mõ epiſtolae nomen meretur , quae fere' ad uoluminis magnitudinem excreuit,quae quanto tardius,tanto maiori cum foe nore eſt tibi reddita. De cicercia Reliquũ eſt,quo tuiſ quaeſitis omni ex parte satisfiat ,ut etiam de cicercia reſpondeam. Hoc leguminis genus uulgo cicerciam noiatu3 a Plidi.xviii.c.xii, cicercula nuncupa

[Margin: cõciliator]

[Margin: Gerarduſ ueronẽſis]

Theo.græce latineq; doctiſsi⁹ tur,a Theop.ãt li.ix.de plantis,& a Gal.eundem Theop.allegãte li. ii.de alimentis lathiron,hoc.n.uerbum Theod.græce latineq; doctiſsimus in tranſlatiõe Theop.Cicerculã interpretatur.

Vale Ferrariæ Calendis Februariis.M.D.IIII.

Ioannes Maria Tricælius Studioſis.S.

Tãdẽ aluit hæc ætas,medicæ artis duo fulgora,qbus breui barbariẽ, medẽdiq; ruſticitatẽ,iri peſsũ poterit qſq; pſpicare.Nãq; cũ latinitati iã diu ſigna oĩa hæc ipſa ruſticitas rapuerit,oẽʒ'q; bonã artẽ ſui ĩ ꝑio; grauiſsimo qdẽ, & ĩtolerabili ſubiecerit,ſic medicinã diſsipauit,ut ne cõponi qdẽ hactẽus,ac ĩ itegrũ reformari a quopiã ualuerit.Sed duo magni uiri tãdẽ ſurrexere,quorũ doctrinæ antiqſsimæ amplitudo(ut ſcitis)cauillatores garrulos plane,nec ullo ſale ãtiquo mordẽtes,pfliget,& penitus euertat.Adeo ut autoritati nõ tãtũ admõʒ arrogãdũ ſit,ut ueritati ipſi derogetur.Sed ĩ apto ponitur generoſa ĩgenuitas, ꝑſpicax doctrĩa,amplũ,& excellẽs cõſiliũ.Nemini ſane ꝑcitur.Autoritatis ſupſtitio uaneſcit.Néq;.n.tumultuoſæ Plí.(ut ei9 nepos ẽt refert) oratõi,néq; Ariſtotelicæ elaboratæ,aliiue aliorũ,rõ hẽtur.Nũc nũc igitur fabula nõ erit.Reuocabitur,Aeſculapii more,a tenebris medicia. Statiʒ rabidus triceps canis dabitur ĩ uĩcla.Acherõtis cimba qete marceſset.Ater orci meatus dẽſo ſitu occupabitur.Nã'q; ruſticæ plebis uictor,merito,Nicolaus,adeo bella,horrida bella,bonarũ,& artiũ,et lrãrũ hoſtibuſ pauit,imo iã iã acies pugnaciſsimas imiſit,ut obſeſsã diu ueritatẽ,labefactatas bonas,& artes.& lrãs, fũdituſq; euerſã medicinã liberãdo,ac repãdo,certa uitæ monimẽta cõſtruxerit,qbus q̃uis Archimedes adhiberẽtur tormẽta,nihil tamẽ,uel parũ foret timẽdũ.Sʒ ut res citius expediretur Ludo.Bonaciolus huius æui medicus eruditiſsimus,ſicuti ĩ ſella quotidie uehemẽtiſsimis argumẽtatiõibus obſtinatã pene ruſticitatẽ,q̃tit,ac fulminea oratõe crebris cõſtipata enthymematũ rõnibus,turbinis iſtar,euertit.Sic ſua ĩpẽſa fieri uoluit,ut q̃ ab ipſo Nicol.Leonic.ſcripta fuerãt,q̃primũ ĩ lucẽ ꝓdirẽt,hoſteſq; medicinæ ꝓfligarẽtur.Quare ut res tota ꝑfectior(ut ipſi aiũt)cõficeretur,cõſuræ præfectũ me deligere nõ dubitarũt.In q̃ ſi qcq̃ præter q̃ ſcribi ſolitũ ſit ab huiuſce ẽt ſeculi uiris lrãtiſsimis,paſsi,& cõſtãter repietis, me minime leui rõne,uel temeritate id feciſse credatis uelïʒ.In his.n.in qbus diſcedo a cõi ſcribẽtiũ more.ſi erro,libẽter erro.cũ Var,Cic,

Feſto Pōp, Fabio. Qui, & aliis eruditiſſimis errē. Quis obſecro diu fuerit ꝙ cælū æ diphthōgo ſcripſerit? ſcribūt tū huiuſcemōi cælādi uerbū. Deſi deriū, ſidera, & hiemē ab eodē ego qdē Varr. Illi uō ꝙ biuia Pythago/ ræ lrā, a Seruio, uel a quouis alio mero grāmatico latinitatis parū, uel ſcio, uel ſaltē amico ſuſcipiūt. Famā ñ me latȝ ꝙ iubeāt græcā, et ſcripturā & originē hēre, cū tū ipſa fādi Iā magis, atq; magis, ſpargatq; pagmīa murmur. Africā græca quoq; ſcriptura īſigniūt, Niſi forſā qa cū Marc9 Var. dixerit ab aprico dictaȝ, uelint. p. aſſlare potius, ꝗ. p. ipſ . f. cōmuta re. Mirabitur forſan, & alius cur autorē noſtrū molliorē detracta. c. lrā & h ſpū craſſo, ſcriberemus. Hoc factū ſane, qa græca hmōi ſonantia, ut reor, nō hēmus, illo uō, ne cū uerbali cōueniret. Sūt īnūera alia, quorū originē ſi a ꝓbis ſcriptoribus ſuſcepitis, me līguæ latinæ, & ſi nō autorē, auctorē tamē, & ꝓpugnatorē forte ēt acerrimū cognoſcetis. Siqd igitur emēdatū cōſtāter repietis, Autori opis, tū ei ꝙ cōdidit, tū ei cuius īpēſa editur, mihi quoq; nō īmerito forſā aliqd tribuetis. Si qcq̄ uō īcōſtāter, uelȝ hūanos hoīes cognoſcatis. Preſſoribus aliqd ēt erit tribuendum.

Valete. Meliora expectate, Meliora ſane parauimus.

F I N I S.

¶ Impreſſū Ferrariæ ꝑ Ioannē Maciochiū. M. D. IX. ꝗrto. Cale. Maii.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Tricælius iterum Studioſis.S.

Niſi defatigati eſtis,ſcire uos uelim (immo iam uos ſcire arbitror) nonnulla eſſe,quæ peculiari ſenſu non ꝑcipiantur.Lingua igitur (ut etiam ait Iſocrates)præuertit animum,& oculos fallit,ſed animo lingua concors præcipites rapit oculos.Periculo frequētius patet,Scitis, Sat habeo.Quid ipſa ſcriptura?Quid ſcriptores?Quid mille hominuȝ ſpeties adhoc opus caſtigādum accerſitæ?Demum preſſores ?An premunt?Nimium prorſus aliq̄do & premunt, & urgent .Scitis.Verum quilibet animaduertas precor, cum immortales duntaxat non errare,non falli,non decipi,tum mortalē me(licet huic operi emendando neq; ſemper,neq; ubiq; præfuerim)quia tamen meæ curæ maxime eſt hoc creditū) cum ipſius operis autore uoluiſſe corruptelas inter imprimendū admiſſas,in operis calce adſcribi,ut ſtudioſus quiſq; quanti bonas litteras,& litteratos facimus,facile cognoſcat .Quiſq; igitur ſtudioſe Salue,teq; bona iupiter auctet ope.Lege,& iterum ,atq; iteruȝ

Vale,& ſalue.

In charta.6.ubi legitur de medicina tertio legendum ſecondo
In.7.charta ubi legitur tanti celebritatis legendum tantæ.
In charta.15.ubi legitur medicinæ neceſsariæ legendum neceſsariis.
In charta.19.ubi legitur non nociuus legendũ non natiuus.
In charta.21.ubi legitur ut a te.legendum ut ſi a te.
In eadem charta,ubi legitur mihi meos uelles.legendum uelle
In charta.22.ubi legitur qui prius mendoſime legendum mẽdoſimi.
In eadẽ charta ubi legitur latenter explorabãtur.legẽdũ explorabãt
In eadẽ charta ubi legitur doctrinarũ genere litteris.pro litteris le-
gendum haberis.
In charta.23.ubi legitur cumulãdũ inuidiæ gratia.legẽdũ cumulãdæ
In charta.24.ubi legitur ſufficiẽtẽ Pli.ab erroribus.legẽdũ ſufficiẽter
ĩ charta.25.ubi legitur liguæ latiæ amplificãdũ.legẽdũ amplificãdæ.
In eadem charta ubi legitur hẽnt ex pſona comptũ. legẽdũ expientia
In eadẽ charta ubi legitur ſʒ ẽt ĩ σχιας uocari a qbuſdã.legẽdũ ĩ σχ de
In charta.26.ubi legitur Theophraſt.abicere.legẽdũ Theop.obiicere
In eadẽ charta ubi legitur poſitã dictionẽ.legendum diuiſionem.
In charta.27.ubi legitur hoc.n.uere eſse.legendum eſset.
In charta.29.ubi legitur intellexit lib.11.legendum libro.xx,
In charta.31.ubi legitur bromum eiuſdem libri capite.xii.legẽdũ.vii.
In eadẽ charta ubi legitur nudũ 7 filica.legendum Alica
In eadẽ charta ubi legitur tã opoſe defendere.legendũ defenditur
ĩ charta.42.ubi legitur duabus auenæ ſpẽbus errorẽ legẽdũ errores
In cartha.43.ubi legitur cælare mortuos.legẽdum calcare
In eadẽ ubi legitur in loco ſimilium legendum ſcilicet.
In eadem charta ubi legitur naſci poeta.legendum naſo poeta. Item
ibidem ubi legitur alteruʒ lĩguæ latinæ ornamẽta.legẽdũ ornamẽtũ
in charta.44.ubi legitur uerã adſcribẽdã cẽſeas.legendum ùtram.
in charta.45.ubi legitur grãmatiſtarum ſiue græcorum.legendum ſi-
ue latinorum,ſiue græcorum.
in quadrageſima nona charta ubi legitur Plinius libro ſeptimo.le-
gendum paulus.
In eadẽ charta ubi legitur medicinæ euacuãtẽ.legẽdũ euacuantes.
in charta.51.ubi legitur ſecus etiam natura putaſse diuerſam.legen-

dum ſed etiam natura putaſſe diuerſas
in charta.53.ubi legitur inter araneorum legendum inter araneo/
rũ genera,& ſtatim poſt,ubi legitur Aque Ariſtoteles legẽdũ æque.
in charta.56.ubi legitur ſicuti potius.legendum cuti potius
in charta.57.ubi legitur, & ſi quadrupedẽ eſſet. legendum quadru/
pes ibi etiam ubi legitur ſiue babet.legendum ſane
in charta.58.ubi legitur ex Ariſt.oppoſitiõe.legẽdũ ex Ariſt.opiniõe
itẽ ĩ eadẽ charta ubi legitur arbitror denarraſſe.legẽdũ demõſtraſſe
in.61.charta ubi legitur effectu dignam.legendũ effatu.
in charta.65.ubi legitur Gutturis ptes expoſitor.legẽdũ q̃s expoſitor
in charta.67.ubi legitur ſicuti formam habentis.legendum ſcuti
in charta.68. ubi legitur adiuuantẽ deglutionẽ.legendũ adiuuantes
in charta.70.ubi legitur qui per arteria.legendum de arteria
in eadẽ charta ubi legitur muſculi intrinſecis.legendum intrinſecũ
in charta 72 ubi legitur uillos habent.legendum habente
in charta 74 ubi legitur ex epate uenam.legendum uenas
in charta 76 ubi legitur muſculos purgere.legendum pungere
in charta 78 ubi legitur magis q̃ tenue.pro tenui ieiunum legendũ
in eadẽ charta ubi legitur nunq̃ uerebor.legendum non inq̃
in charta 79 ubi legitur ab epate repudiat.legendum repudiata
in eadem charta ubi legitur ileo uomitus.legendum in ileo
in eadẽ charta ubi legitur natura quædam.legendum natiua
in charta 80 ubi legitur a ueſica urinaq;.legendum urinam
in charta eadẽ ubi legitur quoq; perueniret .legendum peruenire
in charta 81 ubi legitur libro de ſalubribus.addendum primum
in charta 82 ubi legitur aut ſi tam.legendum eam
in charta 86 ubi legitur quæ manna.legendum quã mannam
in charta 88 ubi legitur ut Plinius ubi.legendum Paulus
in eadẽ charta ubi legitur non inuiſcum.legendum non ſit
in eadem charta ubi legitur ſequitur poſitionem.legendum potionem
in charta 89 ubi legitur commento.legendum conſilio
in eadẽ charta ubi legitur recens cõiungere.legendum coniungitur
in charta 91 ubi legitur. O3 his.legendum cum his
in charta 93 ubi legitur non q̃d de Auicenna.legendum Nam